

Nya gränser
Skåne

Lennart Nilsson (red)

Redaktör: *Lennart Nilsson*
Omslag: *Roger Palmqvist*
Redigering: *Henny Östlund*
Tryck: Grafikerna Livréna i Kungälv AB, 2006
ISBN: 91-89673-08-5
ISSN: 0284-4788

INNEHÅLL

Förord.....	5
<i>Lennart Nilsson</i> Svensk samhällsorganisation i omvandling – Skåne 2004	7

MEDIER

<i>Anna Olsén Antoni och Rudolf Antoni</i> Gränslösa medielandskap	33
<i>Anna Olsén Antoni och Lennart Weibull</i> Vad hände sedan? Fem år efter Arbetet	53
<i>Josefine Sternvik</i> Sydsvenska perspektiv på ”tabloidiseringstrenden”	73
<i>Annika Bergström</i> Internetvanor i Skåne	85

POLITIK OCH SAMHÄLLE

<i>Rutger Lindahl</i> Skånska åsikter om Europasamarbete	97
<i>Folke Johansson</i> Medborgarna och Region Skåne	111
<i>Lennart Nilsson</i> Politiskt förtroende på regional och lokal nivå i Skåne	129
<i>Sören Holmberg</i> Skåne har få kända och populära politiker	145
<i>Lennart Nilsson</i> Service och lokal och regional demokrati	151

KULTUR OCH LIVSSTIL

Rudolf Antoni

Skånsk kultur och livsstil 173

Lennart Nilsson och Anders Widfeldt

Skånska fotbollssupportrar 197

Rudolf Antoni

Skåne och Danmark 205

DOKUMENTATION

Rudolf Antoni

Samhälle Opinion Massmedia Skåne 2004 229

Författarna 243

E-postadresser 245

Bilagor: informationsbroschyr, frågeformulär och publikationer 247

FÖRORD

Nya gränser – Skåne redovisar huvudresultat från den medborgarundersökning som genomfördes av SOM-institutet i Skåne hösten 2004. Titeln *Nya gränser* anspelar inte bara på etablerandet av den nya regionen och ett nytt politiska landskap med flernivådemokratins framväxt utan också på förskjutningen av gränserna mellan de offentliga och de privata sfärerna i samhället. Vidare belyses det föränderliga medielandskapet samt olika kulturformer och livsstilar. I volymen ingår 14 kapitel om Samhälle, Opinion och Medier i Västsverige. Forskare från Göteborgs presenterar studier inom tre huvudområden: *Medier, Politik och samhälle* samt *Kultur och livsstil*.

SOM-undersökningarna genomförs av *SOM-institutet*, en forsknings- och utbildningsorganisation, som drivs gemensamt av Förvaltningshögskolan, Institutionen för journalistik och masskommunikation och Statsvetenskapliga institutionen vid Göteborgs universitet. SOM-institutet genomför sedan 1986 nationella medborgarundersökningar och har sedan 1992 också genomfört undersökningar i Göteborgsregionen som 1998 utvidgades till att omfatta hela Västra Götaland. I flera av artiklarna redovisas jämförelser mellan förhållandena i de två regionerna samt med situationen i Sverige som helhet, baserat på den nationella SOM-undersökningen 2004. År 2001 genomfördes dessutom en undersökning i Malmöregionen samt Eslövs kommun och jämförelser med denna undersökning görs för att på vissa punkter belysa förändringar över tid.

Den sydsvenska undersökningen 2004 omfattade 6 000 personer i åldern 15-85 år bosatta i Skåne. Undersökningsledare har varit Rudolf Antoni och i ett avslutande kapitel lämnas en redovisning för undersökningens genomförande och utfall. Fältarbetet utfördes av Kinnmark Information AB med Magnus Kinnmark som fältansvarig.

Dataunderlaget från de tidigare SOM-undersökningarna finns tillgängligt via Svensk Samhällsvetenskaplig Datatjänst (SSD) vid Göteborgs universitet. Tidigare publikationer i skriftserien finns förtecknade i slutet av boken och kan beställas direkt från SOM-institutet. Den som vill ha mera information om SOM-undersökningarna kan vända sig till Kerstin Gidsäter, ansvarig för SOM-institutets kansli vid Institutionen för journalistik och masskommunikation.

Göteborg i januari 2006

Lennart Nilsson
Centrum för forskning om offentlig sektor, CEFOS
Göteborgs universitet

SVENSK SAMHÄLLSORGANISATION I OMVANDLING SKÅNE 2004

LENNART NILSSON

Under de senaste årtiondena har den offentliga sektorn i Sverige genomgått en långtgående strukturomvandling och störst har förändringarna varit i storstadsregionerna. Genom Sveriges inträde i Europeiska Unionen tillfördes ytterligare en beslutsnivå med val till Europaparlamentet. I Skåne och Västsverige har länsindelningen ändrats. Storstäderna har inlemmats i de nybildade regionerna och kompetensen för det folkvalda regionala organet har vidgats genom försöksverksamheten med överförande av de regionala utvecklingsfrågorna från staten.

I huvudstadsregionen bildades länet och storlandstinget på 1970-talet och Skåne län 1997. Västra Götalands län tillkom 1998 och ett år senare etablerades Region Skåne och Västra Götalandsregionen. Sedan den 1 januari 1998 bor mer än halva Sveriges befolkning i de tre storstadslänen. Därmed har såväl den geografiska som den funktionella och sakliga kompetensen för den politiska mellannivån i Sverige efter årtionden av resultatöst utredande påtagligt förändrats (Danielsson 1999 och Jensen 2002).

I samtliga nordiska länder är kommunernas ställning stark och vid välfärdsstatens uppbyggnad tilldelades kommunerna uppgiften att ansvara för huvuddelen av offentligt finansierad service. Den politiska mellannivån har omvänt en svagare ställning än i flertalet andra europeiska länder med uppgift att svara för ett begränsat antal serviceområden som kräver ett större befolkningsunderlag än kommunerna, främst hälso- och sjukvården. I Finland, där folkvalt organ på denna nivå saknas, handhas dessa uppgifter av kommunalförbund. I de nordiska EU-länderna fick dock under senare hälften av 1990-talet utvecklingsfrågorna med betoning av helhetssyn och samordningsmöjligheter en tydligare regional förankring. (Sandberg och Ståhlberg 2000; Baldersheim m.fl 2001)

Den regionala nivån har under senare år hamnade i stöpsleven. År 2002 överfördes i Norge huvudmannaskapet för sjukhusen till fem statliga hälsoföretag. I Danmark genomförs en mycket långtgående strukturreform, som innebär att amten avskaffas och ersätts av fem regioner med ansvar för sjukvården men utan beskattningsrätt. Dessutom reduceras antalet kommuner från 271 till 98. (Mouritzen 2004; Sandberg 2004) Den mycket genomgripande och snabba förändringen i Danmark har också påverkat situationen i de nordiska grannländerna. I Finland och Norge utreds kommunsammanslagningar och i den nya norska regeringens regeringsförklaring slås fast att en regionreform skall genomföras. I Sverige har Ansvarskommittén fått i uppdrag att se över ansvarfördelningen inom den offentliga sektorn.

Därmed har principerna för utformningen av samhällsorganisationen i sin helhet blivit föremål för debatt, översyn och omprövning i de nordiska länderna.

Institutioner har historiska rötter och har formats genom vägval vid kritiska tidpunkter. I inledningskapitlet skall bakgrunden till bildandet av Region Skåne belysas med inriktning på fyra huvudområden: *flernivåorganisationens framväxt, självstyrelse och flernivådemokrati, offentligt – privat* samt *medborgarna och den offentliga sektorn*. Vidare diskuteras kriterier för bedömningar av regionaliseringen och av de nya regionernas sätt att fungera med utgångspunkt från begreppen demokrati och effektivitet.

Flernivåorganisationens framväxt

Arvet

Under stormaktstiden genomfördes med 1634 års regeringsform en fastare organisation av den svenska staten. Länsindelningen innebar att nya administrativa enheter, länen ersatte de medeltida landskapen. Efter freden i Roskilde, 1658 och det slutliga införlivandet av Bohus, Halland och Skåne styrdes de tidigare danska provinserna militärt, men år 1720 ändrades länsindelningen. När Skåne skulle införlivas i den civila statsförvaltningen efter att i sextio år styrts av en militärguvernör delades Skåne upp i två län, Kristianstad län och Malmöhus län. Den administrativa gränsdragningen i Syd- och Västsverige kom att präglas av arvet från den dansknorska tiden ända fram till slutet av 1990-talet.

Länsindelningen fick också betydelse för självstyrelsen på den politiska mellanivån genom att länen bildade det geografiska territoriet för de år 1862 inrättade landstingskommunerna, men där de större städerna kom att stå utanför och själva svara för sjukvården. Stegvis gick de landstingsfria städerna samman med omkringliggande landsting och vid slutet av 1900-talet var Göteborg och Malmö de enda som stod utanför. Landstingen kom också indirekt att få betydelse för rikspolitiken, då landstingen och de landstingsfria städerna valde ledamöterna till första kammaren. Länen utgör också grunden för indelningen i valkretsar.

Mot denna bakgrund kan den nya länsindelningen i Syd- och Västsverige och regionförsöken under 1990-talet ses som ett försök att lösa problem med rötter i 1600-talet. I det ena fallet genom att föra samman två län, där det funnits en identitet som bröts genom en onaturlig gränsdragning. I det andra fallet innebar det att ett län, Älvsborgs län, utan naturlig identitet gick upp i en större enhet, men där det funnits identitet i de tidigare landskapen i Bohuslän och Dalsland, i tidigare län som Skaraborg och där storstadsregionens speciella situation skapat en ny gemenskap inom detta område. (Se Lithner och Weibull 1999). De skilda historiska förutsättningarna ger viktiga skillnader i utgångsläget för de två regionbildningarna.

För Syd- och Västsverige har förbindelserna västerut alltid varit av stor betydelse. Relationerna till grannländerna Danmark och Norge präglade länge inte bara förbindelserna med omvärlden utan också de interna förhållandena på den svenska

sidan riksgården. Idag har situationen i många avseenden förändrats – ekonomiskt, kulturellt, politiskt och socialt. Utvecklingen i Sydsverige är inte bara resultatet av strävanden i Sydsverige utan återspeglar skeenden på global, nationell och lokal nivå.

Kommunalisering och decentralisering

Storkommunreformen 1952 och kommunblocksreformen på 1960- och 1970-talen innebar mycket viktiga vägval vid uppbyggnaden av den svenska samhällsstrukturen. Därmed lades grunden för att göra kommunerna till huvudansvariga för välfärdspolitikens service. Alternativet att behålla de många små kommunerna och istället lägga nya och utvidgade uppgifter på den regionala nivån hade därmed valts bort. En jämförelse mellan Frankrike och Sverige kan illustrera konsekvenserna av det val som gjordes. I Frankrike, som är indelat i 22 regioner och 96 departement, spelar nivåerna mellan stat och kommun, en viktigare roll och man har behållit de många små kommunerna med samma genomsnittliga invånarantal som i de svenska kommunerna före 1952. I Sverige reducerades antalet kommuner från ca 2 500 till som lägst 277 år 1977. Idag uppgår antalet kommuner efter kommunindelningar till 290 med i genomsnitt 30 000 invånare. (Lidström 2003; Nielsen 2003)

Det var välfärdsstatens utbyggnad som sprängde de gamla småkommunernas gränser. Stora och resursstarka kommuner och kommunsammanslagningar ingick i socialdemokraternas vision för välfärdsstatens utbyggnad (Ekström von Essen 2003, jfr Nyström 1987). Den stora expansionen i kommunerna startade i mitten av 1960-talet och pågick i drygt femton år. Därefter stagnerade utvecklingen för att under början av 1990-talet övergå i ekonomisk åtstramning och nedskärningar och under slutet av 1990-talet återhämtning med förnyad utbyggnad under senare år.

Den svenska välfärdsmodellen innebär en mycket långtgående arbetsfördelning mellan staten och socialförsäkringssystemet, som ansvarar för transfereringarna, och kommunerna som svarar för service till medborgarna. Den svenska välfärdsstaten blev i hög grad liktydig med den lokala välfärdsstaten. Landstingen, som vid bildandet 1862 tilldelades uppgiften att utgöra valkorporation vid valet till första kammaren, utvecklades i huvudsak till en specialkommun för hälso- och sjukvården och har varit den mest anonyma politiska nivån. (Montin och Olsson 1994) Fortlöpande under efterkrigstiden har länsindelningen, den statliga länsförvaltningens organisation samt kompetensfördelningen mellan statlig och landstingskommunal förvaltning varit föremål för debatt och utredningar. (Jensen 2002 och 2004).

Internationalisering och regionalisering

När diskussionen om mellannivån i den svenska samhällsstrukturen på nytt sköt fart skedde det mot bakgrund av utvecklingen i Europa och Sveriges medlemskap i EU. Tanken om *Regionernas Europa* lyfter fram denna nivå som aktör mellan staten och kommunerna främst när det gäller regional utveckling. Det är emellertid viktigt att då komma ihåg att den regionala nivån i flera europeiska länder samtidigt

är mycket viktig för implementeringen av välfärdspolitiken. Den förhållandevis anonyma och specialiserade mellannivån i Sverige kan därför inte utan vidare jämföras med delstaterna i de federala staterna eller med Sydeuropas starka regioner där kommuner är många och små.

Att med de etablerade stora och resurs- och kompetensmässigt mycket starka kommunerna i Sverige förstärka den regionala nivån erbjuder speciella problem. För partierna har det skapat olika dilemman, dels för de partier som varit pådrivande när det gäller de starka kommunerna som basen i den svenska välfärdsstaten och nu vill stärka den regionala nivån, dels för partier som förespråkade en svensk EU-anslutning och en aktiv svensk politik i EU men vill se en avveckling av den folkvalda mellannivån.

Region Skåne är både ett resultat av mångåriga strävandena att utveckla Skåne som en konkurrenskraftig region och av en allmän tendens i Europa att stärka regionernas ställning. Det var först efter EU-inträdet och fokuseringen på regionernas betydelse som tiden var mogen för en förändring.

Storstaden

Debatten om storstaden har skiftat fokus över tid. Under tillväxtåren var det storstadens attraktionskraft och positiva sidor som dominerade bilden medan problemen och nackdelarna präglade diskussionen under den gröna vågen. På senare tid framhålls ånyo storstadens fördelar och inte minst betonas storstadens betydelse för regional utveckling. Det är också inom Malmö och Göteborg som utvecklingen av flernivåorganisationens gått längst från två till fem respektive sex politiska nivåer på två årtionden. Malmö och Göteborg tillhör inte Europas större städer, men är med svenska och nordiska mått mätt storstäder.

Storstaden symboliserar både de stora möjligheterna och de stora problemen. I storstadsregionen finns de spännande och mest kvalificerade jobben; högskolor och universitet med den högre utbildningen och forskningen; det stora kommersiella utbudet med exklusiva specialbutiker och köpcentra; i storstaden finns underlag för valfrihet också av offentligt finansierad service; medievärlden, kulturen med de stora institutionerna och de fria grupperna; elitidrotten och den breda ungdomsverksamheten, men där finns också segregationen, de sociala problemen och den organiserade brottsligheten; inte det ena eller det andra utan både och. Från storstädernas valdistrikt inrapporteras på valnatten både det högsta och det lägsta valdeltagandet i landet.

Utmärkande för Malmö och Göteborg är att de innefattar både de mest resursstarka och de mest resurssvaga delarna i storstadsregionerna medan de mest resurssvaga och mest resursstarka delarna i Stockholmsregionen bildar egna kommuner och mindre än 50 procent bor i huvudstadskommunen.

I valet 1994 kunde malmöborna rösta i två val för att utse sina företrädare i riksdagen och i kommunfullmäktige. De valda representanterna utövade sina uppgifter på två nivåer: Sverige och Malmö. Sverige tillhörde inte EU. Malmö var fortfarande en landstingsfri stad som själv svarade för hälso- och sjukvården och andra

landstingskommunala uppgifter. Malmö stad införde den 1 januari 1996 en ny politisk organisation med en geografiskt baserad indelning i 10 stadsdelar med "stadsdelsfullmäktige". Tidigare hade Malmö haft en traditionell organisation som byggde på en indelning i sektorer med nämnder och styrelser för fritid, skola, socialtjänst etc. Stadsdelarna har ett brett ansvarsområde inom: barnomsorg, skola, socialtjänst, äldreomsorg, lokal fritid och kultur samt omsorgsverksamhet. Det främsta syftet med reformen var att stärka den lokala demokratin. Även om förslaget hade stöd av en majoritet förelåg starka motsättningar och moderata samlingspartiet avvisade på principiella grunder stadsdelsorganisationen. Bedömningar av reformen påverkas av ideologi och demokratisyn men också av erfarenhetsbaserade faktorer. (Hagström och Petersson 2000)

Stadsdelsfullmäktige som stadsdelsnämnderna i Malmö benämns utses i proportionella val i fullmäktige, vilket innebär att de får samma majoritet som i fullmäktige oavsett väljarstödet för partierna i stadsdelarna. I figur 1 illustreras det nya politiska landskapet i Malmö.

Figur 1 *Malmöborna och deras valda företrädare*

Göteborg införde först i landet bland storstäderna en stadsdelsorganisation efter valet 1988 medan Stockholm liksom Malmö genomförde en omorganisation med införandet av stadsdelsnämnder efter valet 1994 (Bäck och Johansson 1998). Även om en geografiskt baserad organisation är vanlig i Europas storstäder är det idag endast få kommuner utanför de tre storstäderna i Sverige som har en organisation med kommundelsnämnder. (www.lf.svekom.se)

I storstadsregionerna aktualiseras med speciell tydlighet förhållandet mellan funktion och yta, dvs. på vilken nivå ansvaret för utövandet av uppgifter, som skall utföras i offentlig regi skall läggas. Det finns inte bara uppgifter som kan lösas på kommunal eller subkommunal nivå utan också funktioner som bäst samordnas inom ett större område än den enskilda kommunen. Ett flertal olika former av administrativ och politisk samordning tillämpas i Europas storstadsregioner: inkorporering med storstaden, överförande av uppgifter till regionala eller statliga organ, inrättandet av speciella samverkansorgan, avtal mellan två eller flera kommuner, av kommunerna bildande bolag eller föreningar för samverkan och informella nätverk. Ett flertal av dessa samverkansformer har under efterkrigstiden kommit till användning i svenska storstadsregioner där problemet med diskrepans mellan administrativa och funktionella regioner varit tydligast. (Nilsson och Westerståhl 1997)

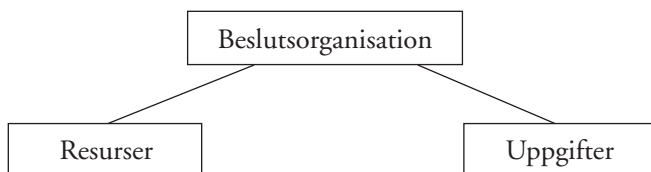
I Skåne är kontakterna med Danmark omfattande (Se Antonis kapitel i denna volym). Utmärkande för samhällsorganisationen i Skåne är det lands- och länsöverskridande samarbetet i Öresundsregionen och Sydsverige, SydSam (www.sydsum.se). Däremot är samarbetet mellan kommunerna inom olika delar av Skåne mindre formaliserat än i det befolkningsmässigt och ytmässigt större Västra Götaland (Leffler 1998).

Självstyrelse och flernivådemokrati¹

Flernivådemokrati innebär att av folket direkt eller indirekt valda organ skall utöva självstyrelse på flera olika nivåer. Samtidigt förutsätter självstyrelse restriktioner i förhållande till staten och den nationella nivån. (Strandberg 1998 och 2003) Här skall självstyrelsens principiella innehåll diskuteras med utgångspunkt från den av Europarådet 1988 antagna konventionen om lokal självstyrelse. Sverige ratificerade konventionen 1989 (Prop. 1988/89:119). Enligt svensk terminologi omfattar den kommunala självstyrelsen inte bara kommunerna utan också landstingen/regionerna.

Självstyrelsens innehåll koncentreras till tre konstitutiva grundelement, som åskådliggörs i figur 2. De kan sägas utgöra Självstyrelsens anatomi: beslutsorganisation, resurser och uppgifter.

Figur 2 Självstyrelsens anatomi

Europarådskonventionen förutsätter att självstyrelsens yttre struktur regleras i lagstiftningen i vederbörande stat. Den huvudsakliga regleringen avser självstyrelsens innehåll och grundelement. Med kommunal självstyrelse menas ”kommunernas rätt och möjlighet att inom lagens gränser reglera och sköta en väsentlig del av de offentliga angelägenheterna på eget ansvar och i den lokala befolkningens intresse” (Artikel 3). Om beslutsorganisationen heter det att den kommunala självstyrelsen ”skall utövas av fullmäktige eller församlingar, som skall bestå av ledamöter valda genom sluten omröstning i fria direkta val på grundval av allmän och lika rösträtt, och som kan ha inför dem ansvariga verkställande organ” (Artikel 3). Kommunerna skall själva utan hinder av mer allmänna lagregler kunna bestämma om sina inre administrativa strukturer för att anpassa dem till de lokala behoven och för att säkerställa en effektiv förvaltning (Artikel 6).

Inom ramen för den nationella ekonomiska politiken skall kommunernas ha rätt till egna tillräckliga ekonomiska resurser, som de fritt får disponera över inom gränserna för sina befogenheter. Det sägs vidare att bidrag till kommunerna ”skall så vitt möjligt inte öronmärkas för att finansiera speciella projekt” (Artikel 9). Ett flertal stadganden i konventionen behandlar kommunernas uppgifter. Bland annat sägs att ”kommunernas grundläggande befogenheter och åligganden skall fastställas i grundlag eller i annan lag. Denna bestämmelse skall dock icke utgöra något hinder mot att kommunerna i enlighet med lag tilldelas befogenheter och ansvar för särskilda ändamål” (Artikel 4).

Kärnan i självstyrelsebegreppet är att beslutsorganisationen under politiskt ansvar inför medborgarna skall besluta om rättigheter och skyldigheter för invånarna inom det territorium som avgränsas på respektive nivå. Det är inte enbart en fråga om vilka uppgifter som skall åvila organ på respektive nivå eller vilka resurser som får disponeras utan ansvaret avser befogenheten att göra avvägningen dem emellan. De restriktioner som begränsar full autonomi och karakteriserar självstyrelsen på respektive nivå kan preciseras med utgångspunkt från grundelementen i självstyrelsens anatomi.

Av Regeringsformens portalparagraf (RF 1:1) framgår att den svenska folkstyrelsen förverkligas genom ett representativt och parlamentariskt statskicks och kommunal självstyrelse. Därutöver anges i regeringsformen endast att det finns primärkommuner och landstingskommuner med valda församlingar och beskattningsrätt samt kommunala förvaltningsmyndigheter. Det anges också att grunderna för indelningen i kommuner, kommunernas organisation, verksamhetsformer och beskattningsrätt skall anges i lag liksom föreskrifter om kommunernas befogenheter i övrigt och om deras åligganden (RF 1:7, 1:8 och 8:5). Från tid till annan har frågan om en mer utförlig grundlagsreglering av den kommunala självstyrelsen aktualiserats men har inte kommit till stånd. (SOU 1996-129) I den debatt som följt i den framväxande flernivådemokratins spår och konflikterna mellan beslutande församlingar på skilda nivåer har krav rests på en författningsförändring.

Den faktiska regleringen av självstyrelsen i form av lagar och förordningar har emellertid skiftat karaktär över tid delvis till följd av förändringar i den offentliga ekonomin. Debatten om den kommunala självstyrelsens gränser avsåg under expansionsperioden i första hand kompetensbestämmelsernas utformning dvs. uppgifterna. Samtidigt genomfördes en minskning av regleringen av beslutsorganisationen och resurserna. Med 1991 års kommunallag fick kommunerna praktiskt taget obegränsad frihet att utforma den egna organisationen och de tidigare kraven på förmögenhetsskydd och balanserad budget ersattes men en allmän bestämmelse om god ekonomisk hushållning. Med den dramatiska försämringen av den samhällsekonomiska situationen restes emellertid starka krav på förnyad reglering av den kommunala ekonomin. Skattestopp, skattetak, inkomstutjämnning, och krav på budgetbalans samt åtgärder för kommuner och landsting med betalningssvårigheter var förslag som övervägdes och/eller genomfördes under den ekonomiska krisen på 1990-talet. År 1998 återinfördes balanskravet och med bättre ekonomi har på nytt följt en ökad detaljreglering av verksamheten i form av rättighetslagstiftning. (Gustafsson 1999)

Den regionala försöksverksamheten i Skåne och Västra Götaland med överförande av uppgifter inom utvecklingsområdet från staten innebär att folkvalda organ på den politiska mellannivån tilldelats uppgiften att göra avvägningen mellan resurser och verksamhet, som innefattar både välfärdsfrågor och utvecklingsfrågor och inför medborgarna vara ansvarigt för avvägningen mellan förmåner och uppoffringar. På region/landstingsnivå är emellertid välfärdsfrågorna koncentrerade till hälso- och sjukvården, vilket begränsar möjligheten till prioriteringarna mellan olika verksamhetsområden.

Offentligt – privat

Den uppbyggnad av folkhemmet som påbörjats under 1930-talet stannade av under krigsåren men fortsatte därefter. Fram till mitten av 1960-talet ökade den offentliga konsumtionen (skattefinansierade tjänster) kontinuerligt och den statliga konsumtionen var lika stor som den kommunala och landstingskommunala tillsammans. Därefter genomfördes i Sverige vad Daniel Tarschys benämnt ”den offentliga revolutionen”. Då byggdes den offentliga sektorn ut på kommunal och landstingskommunal nivå med nya daghem, fritidshem, simhallar, skolor och kommunhus samt sjukhus runt om i landet. (Tarschys 1978)

Fram till början av 1980-talet gällde det inte om, utan i vilken takt och på vilka områden nya offentliga insatser skulle göras. Därefter aktualiserades begränsningar av den offentliga sektorn med förslag om avreglering och privatisering, och under 1990-talet genomfördes också förändringar i denna riktning på en rad områden.

Argumenten för privatisering har främst varit att reducera kostnaderna för välfärdsproduktionen och att erbjuda individuell anpassning och större valfrihet (Es-

ping-Andersen 1996 och 2002). I vilken utsträckning marknadsreformerna medfört de avsedda effekterna är emellertid omstritt. Blomqvist och Rothstein konstaterar efter en analys av forskningen inom området att själva utformningen av systemen uppvisar stora skillnader och att problemen och möjligheterna påverkas av de institutionella lösningarna. (Blomqvist och Rothstein 2000). Studier av privatiseringar inom vården visar att balansen mellan kontrollen över resursfördelningen och ökad konkurrens och produktivitet med ökat utbud av tjänster är svår att upprätthålla (Blomqvist 2005).

Avgörande för en indelning i offentligt eller privat är i vilken utsträckning det offentliga reglerar, finansierar och är ansvarig för produktionen (Lundqvist 2001). Offentlig finansiering och produktion förutsätter reglering men reglering kan också ske av verksamhet som drivs i privat regi med privat finansiering. Privatisering i vid mening innebär att det offentligas inflytande i något eller några av dessa tre avseenden minskas, men används vanligen som benämning på en minskning av den offentliga finansieringen och/eller produktionen. Det är i denna senare betydelse som det kommer att användas här, och olika former av privatisering kan illustreras med utgångspunkt från figur 3.

I figuren anges för finansiering och produktion två alternativ, antingen en helt offentlig eller en helt privat lösning, vilket resulterar i fyra möjliga kombinationer. Vid sidan av de två extremfallen helt offentlig verksamhet med både offentlig finansiering och offentlig produktion (I) och helt privat verksamhet med både privat finansiering och privat produktion (IV) finns det två mellanlägen dvs. offentlig produktion och privat finansiering (II) samt privat produktion med offentlig finansiering (III). Privat produktion kan bedrivas av: ideella organisationer, brukare/klienter, personal eller kommersiella företag. Dessutom kan offentligt eller privat producerade tjänster finansieras genom peng som följer nyttjaren eller genom check/voucher som disponeras av mottagaren. Utöver de fyra typfallen kan olika blandformer med både offentlig och privat finansiering förekomma, där både offentliga anslag och privata avgifter bidrar till att täcka kostnaderna. På motsvarande sätt kan privata intressen tillsammans med stat/kommun svara för produktionen.

Figur 3 Offentlig – privat verksamhet

		Finansiering	
		Offentlig	Privat
Produktion	Offentlig	I	II
	Privat	III	IV

En rad förändringar i riktning mot privatisering av den organiserade verksamhet som bedrivits av stat, landsting och kommuner har genomförts under senare år. Med utgångspunkt från matrisen ovan kan följande huvudtendenser urskiljas:

1. Ökad avgiftsfinansiering (från fält I till II).
2. Övergång från offentlig till privat produktion med bibehållen offentlig finansiering (från fält I till III).
3. Utförsäljning av offentlig affärsverksamhet (från fält II till IV).

Utmärkande för utvecklingen har varit att det inte gällt förskjutningar mellan de två extremlägena helt offentligt till helt privat (från I till IV) utan det har varit frågan om förändringar i ett avseende. Vidare förtjänar uppmärksammas att de privatiseringar som hittills genomförts i denna form i huvudsak inte medfört en minskad offentlig finansiering.

Under 1990-talet blev konkurrensutsättning och alternativa driftsformer vanligare. Alternativa driftsformer (exklusive kommunala företag) omfattar: kommunala driftentreprenader, bidragsfinansierad enskild verksamhet, kundvalssystem med check och platser på enskild institution. Entreprenader är vanligast i storstäder och förortskommuner, men omfattningen har ökat även i mindre kommuner. I kommunerna har även affärsverksamhet privatiserats genom utförsäljningar, och utgör på många håll en blockskiljande fråga. Inom skola, sjukvård och äldreomsorg har emellertid alternativ till kommunal produktion bedrivits i form av friskolor och entreprenader även i socialdemokratiskt styrda kommuner och landsting.

I flera kommuner och landsting har vidare eftersträvat en anpassning av den politiska organisationen till val mellan olika alternativ genom att man har gjort en åtskillnad mellan beställar- och utförarorgan. Denna lösning innebär en principiell boskillnad mellan de förtroendevaldas roll som företrädare för medborgarna och rollen som ansvarig för verksamhetens utförande. New Public Management inspirerade lösningar har även tagit sig andra uttryck för att öka det ekonomiska incitamentet inom offentlig sektor bl.a. genom införande av prestationsbaserade inslag vid fördelning av offentliga medel. Valet mellan offentligt ansvar för välfärden får konsekvenser för samhällsorganisationens utformning och inte minst gäller det för hälso- och sjukvården och den regionala nivån.

Medborgarna och den offentliga sektorn

Som utgångspunkt för en diskussion av förhållandet mellan medborgarna och den offentliga sektorn skall begreppet funktionella medborgarroller användas. Begreppet urskiljer i vilka egenskaper medborgarna har relationer till det offentliga, nämligen som väljare, skattebetalare, brukare och som anställd.² Medborgarrollerna aktualiserar grader av närhet eller berördhet av det offentliga. Medborgare används här i vid mening och innefattar också utländska medborgare bosatta i Sverige.

Frågor om den offentliga sektorns omfattning och inriktning är centrala politiska frågor. Det gäller såväl den verksamhet som drivs i offentlig regi, avvägningen mel-

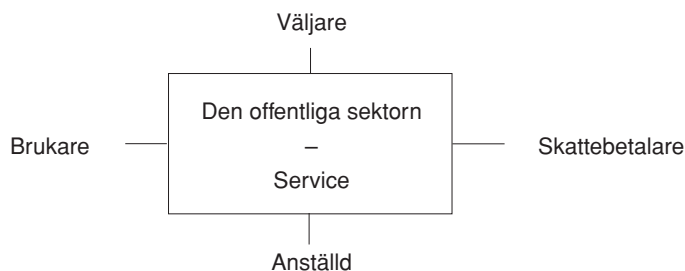

lan offentliga och privata lösningar som socialförsäkringssystemet. Som väljare tar medborgarna ställning till dessa frågor genom att lägga sin röst på ett parti vars program överensstämmer med de egna åsikterna. Samhällsservice är i stor utsträckning skattefinansierad och i egenskap av skattebetalare har medborgarna också anledning att ha synpunkter på den offentliga sektorn och dess finansiering.

Människor som utnyttjar de offentligt producerade och/eller offentligt finansierade tjänsterna har direkta erfarenheter, som inte bara påverkar i vilken utsträckning man har åsikter om utan också kan vara av betydelse för vilken bedömning man gör av servicen. Denna grupp har getts många namn: brukare, klient, kund, nyttjare och servicemottagare. Här skall det danska låneordet brukare användas. På motsvarande sätt kan de som kommer i åtnjutande av offentligt stöd eller bidrag i form av transfereringar tänkas påverkas i sin syn på den offentliga sektorn i allmänhet och på de speciella stödformerna.

Dessutom har de anställda inom den offentliga sektorn eller ett visst serviceområde en närhet till och ett intresse av verksamheten som kan påverka inställningen till den offentliga sektorn och bedömningen av service. Rollen som anställd är dock inte generell på samma sätt som de tre andra utan avser de som är verksamma inom den offentliga sektorn

Relationerna mellan medborgarroller och den offentliga sektorn illustreras i nedanstående översikt:

På marknaden gör konsumenten sitt val och betalar själv. Det är en relation mellan kunden och den som tillhandahåller varan eller tjänsten. När det gäller den offentliga sektorn finns det flera intressenter som har berättigad anledning att ta ställning. Medborgarna har såväl i rollen som väljare, skattebetalare, brukare och anställd skäl att göra sin bedömning. Varje individ har utifrån sin ekonomiska och sociala position att i en rad avseenden ta ställning till den offentliga sektorn genom en kombination av medborgarroller. I välfärdsstaten bildar de mönster som representerar en blandning av beroenden och frivillighet präglade av allmänintresse och egenintresse. (Gilljam och Nilsson 1985)

De olika rollerna representerar skilda intressen som delvis är motstridiga t.ex. kan brukarnas intresse av god service komma i konflikt med skattebetalarnas intresse av

att hålla betalningen i form av skatter nere. För välfärdsstatens legitimitet kan det vara av stor betydelse hur rollerna kombineras. Det har till exempel hävdats att det förhållandet att den generella välfärdspolitiken innebär att också de som betalar mycket i skatt får utdelning bidrar till dess legitimitet, medan system med grundtrygghet innebär att de som betalar skatt inte får behovsprövade bidrag och de som får bidragen inte betalar någon skatt. Det uppstår en klyfta mellan dem som betalar och dem som får, vilket påverkar stödet för välfärdsprogrammen negativt trots att skatterna ligger på en väsentligt lägre nivå än i system med generell välfärdspolitik. (Rothstein 1994)

Förändrad samhällsorganisation – nya förutsättningar

Den nya flernivåorganisationen i Sverige är inte resultatet av samlade beslut som tagits av en instans vid ett tillfälle utan har vuxit fram genom beslut i riksdagen, på regional nivå och i fullmäktigeförsamlingar under en följd av år. Den har emellertid sammantaget skapat förändrade förutsättningar för mötet mellan medborgarna och deras företrädare. I flernivådemokratien ökar kravet på politikernas roll som företrädare för medborgarna och externt i relation till andra enheter och nivåer. För att medborgarna skall kunna påverka och utkräva ansvar fordras kännedom om vem som är ansvarig för vad inom den offentliga sektorn.

Denna omvandling av den svenska samhällsorganisationen har skett under en period av stora svängningar i den offentliga sektorns ekonomi och förskjutning mellan de offentliga och privata sfärerna i det svenska samhället. Flernivåorganisationen har aktualiserat principerna för kompetensfördelningen mellan de olika beslutsnivåerna. Skilda majoriteter på olika nivåer har i praktiken satt gränserna för självstyrelsen på prov speciellt som det vid millennieskiftet på nytt framträdde en tydligare ideologisk skiljelinje mellan blocken och deras agerande i välfärdspolitiken.

Omstruktureringen av den offentliga sektorn med framväxten av en flernivåorganisation samt förskjutningar mellan de offentliga och privata sfärerna i samhället har förändrat förutsättningarna för samhällsorganisationens funktionssätt. Flernivåorganisationen innebär att självstyrelse etablerats på fler nivåer för avvägning mellan resurser och uppgifter med beslut om medborgarnas rättigheter och skyldigheter. I en representativ demokrati skall besluten fattas med möjligheter för medborgarna till politiskt ansvarsutkrävande, men medborgarna möter den offentliga sektorn i olika roller som väljare, skattebetalare, brukare och i många fall också som anställd. För samhällsorganisationen har denna utveckling medfört två viktiga förändringar, nämligen *flerdimensionalitet* och förstärkt *interaktion* med det omgivande samhället.

Dessa förändringar får konsekvenser i en rad avseenden:

- den politiska beslutsorganisationen etablerar mönster för mötet mellan medborgare och politiker, mellan politiker och förvaltning samt för kontakter med andra

aktörer, där politikerna agerar i flera olika roller som medborgarföreträdare, beslutsfattare och externa representanter,

- både offentliga och privata aktörer som utövar offentliga uppdrag och påverkar beslut på olika nivåer gör att frågan om ansvarutkrävande blir mer komplex,
- välfärds- och utvecklingsfrågor skapar olika mönster för agerande i en flernivåorganisation.
- massmedier spelar i dagens opinionssamhälle en betydelsefull roll både som arenor och aktörer,

Med utgångspunkt från *governancebegreppet* har dagens mer komplexa samhällsorganisation karaktäriserats. Detta perspektiv betonar nätverk, integration, kontextuell makt, avtal, förhandlingar och samordning istället för *governmentperspektivet* med fokus på hierarki, separation, konstitutionell makt, lag, och styrning uppifrån och ned. *Multi-level governance* har visat sig fruktbart vid studiet av regional utveckling med samverkan mellan offentliga och privata aktörer på flera nivåer. (Pierre 1999; Pierre, J och Schütt, S 2004) I flernivåorganisationen blir förtroendet för aktörerna viktigare då de inte kan falla tillbaka på formell ställning utrustad med befogenheter enligt lagar och förordningar. I stället måste aktörerna i förhandlingar med andra parter, offentliga och privata, träffa överenskommelser som leder till önskade resultat. Problemen med demokratiskt ansvarutkrävande och effektivitet är emellertid lika relevanta när det gäller flernivåstyrning som för den traditionella offentliga organisationen även om flernivåorganisationen gör att bedömningar av både demokrati och effektivitet blir mer komplexa.

Demokrati och effektivitet

Tidigare studier av regionbildningar och andra större förändringar av samhällsorganisationer visar att det tar mycket lång tid innan de kunnat genomföras både därför att stora fusioner i sig tar tid att implementera och att det krävs att andra aktörer anpassar sig till den nya offentliga organisationen för att den skall kunna fungera. Dessutom tar det tid för att förändringarna skall registreras av medborgarna och andra berörda grupper. Samtidigt sker nya förändringar som gör att det i många fall är befogat att tala om en ständigt pågående förändringsprocess.

Oavsett typ av organisationsförändring har de uttalade målen för reformerna omfattat fördjupad demokrati och förbättrad effektivitet. Det gäller både införandet av geografiskt baserade offentliga organisationer eller olika former av Public Management inspirerade organisationsmodeller. (Jönsson m.fl.1997; Bäck och Johansson 1998; Montin 1998 och 2003)

Demokratiideal

Demokrati, som vi känner denna form av styrelseskick, förutsätter att medborgarnas rösträtt är geografiskt förankrad, dvs. det är de boende inom ett område som har rätt att utse sina representanter som skall fatta beslut i gemensamma angelägenheter (Strömholm 1998). Representationen kan emellertid organiseras i olika former.

Grundbetydelsen av demokrati är folkstyrelse. Demokrati är emellertid ett mångfasetterat begrepp och det har aldrig rått full enighet om vilka kriterier som skall tillmätas betydelse vid en bedömning från demokratiska utgångspunkter. I det följande skall demokratibegreppet diskuteras med referens huvudsakligen till empiriska studier av den svensk folkstyrelse och till offentliga utredningar om svensk demokrati.

Statsvetaren Sören Holmberg hävdar att representativ demokrati är en viktig samhällsvetenskaplig uppfinning som föddes ur de franska och amerikanska revolutionerna i slutet av 1700-talet. Under 1900-talet utvecklas den representativa demokratin till en partidemokrati med sammanhållna partier. (Holmberg 1999) Det svenska valforskningsprogrammet utgår inte från en samlad demokratimodell men Holmberg, som under de senaste decennierna varit ansvarig för programmet, urskiljer i skriften ”Representativ demokrati” de två huvudtyperna: deltagardemokrati och ansvarsdemokrati. (Holmberg 1999) I den representativa valdemokratin görs vidare distinktionen mellan röstande på partiernas program, ”mandatmodellen” och den tillbakablickande ”sanktionsmodellen” enligt vilken väljarna tar ställning till vad som utträttats under den gångna mandatperioden. (Holmberg och Oscarsson 2004; Petersson m.fl. 2002; jfr också Lewin 1970)

Människors deltagande i politiska aktiviteter utöver att gå och rösta i val har under de senaste årtiondena ökat i Sverige och i andra länder. (Holmberg och Oscarsson 2004) De direktdemokratiska inslagen är emellertid mer begränsade i Sverige jämfört med centraleuropeiska länder. (Lidström 2003) I Sverige med stora kommuner bygger det politiska systemet också på lokal nivå på den representativa demokratin, där folket i val utser representanter. Statsvetaren Jörgen Westerståhl framhöll att relationen mellan väljare och valda i den representativa demokratin inte bara skall karaktäriseras av förtroende och ansvarsutkrävande, utan det ställs också krav på att folkets åsikter skall präglade den verksamhet som bedrivs. En demokratisk syn präglad av detta betraktelsesätt utvecklades i anslutning till Kommunalforskningsgruppens studier av de svenska kommunerna 1966 – 1974. (Westerståhl 1970)

Överordnade värden är *fri åsiktsbildning* och *folkviljans förverkligande* dvs. resultatet skall stå i överensstämmelse med folkets åsikter. Relationen mellan folket och dess representanter förutsätter fungerande kontakter dem emellan genom valen och mellan valen där partier, organisationer, massmedier och direkta kontakter mellan väljare och valda skall leda till åsiktsrepresentativitet. Genom tre olika tekniker – participation, representation och anticipation – skall *åsiktsöverensstämmelse* uppnås.

Med kännedom om och respekt för folkets åsikter skall politikernas beslut förverkligas genom att de valda politikerna överför sina mål till förvaltningen. Den politiska styrningen skall sedan ligga till grund för ett effektivt genomförande av förvaltningen och i modellens utflödesdel är politisk styrning och effektivitet tekniker för att uppnå värdet *beslutsförverkligande*.

Kommunalforskningsgruppens demokratimodell kom att få stort inflytande för den efterföljande kommunforskningen (se Strömberg och Westerståhl 1983; Montin 1998; Johansson, Nilsson och Strömberg 2001). I det tredje nationella kommunforskningsprogrammet *Demokrati i förändring* vidgades perspektiven främst genom en territoriell ansats, fokus på kvinnors organisering och inflytande i lokalsamhället samt transnationalisering och lokal autonomi. (Gustavsson red 1993) Begreppet *komplex flernivådemokrati* myntades av statsvetarna Gidlund och Jerneck för att analysera regional lobbying på den europeiska scenen. (Gidlund och Jerneck 2001)

Statsvetarna Premfors, Sandqvist och Sanne aktualiserar i Sverige begreppet *deliberativ demokrati* eller den starka demokratin. Det karakteristiska för denna är en stark interaktion mellan folket och politikerna genom samtal, något som man förutsätter är möjligt att förverkliga bara i mindre politiska enheter. (Premfors, Sandqvist och Sanne 1994, se också Premfors 2000 och Sanne 2002)

I antologin *Demokratins mekanismer* skapar statsvetarna Mikael Gilljam och Jörgen Hermansson tillsammans med andra statsvetare och psykologer ett möte mellan normativ demokratiteori och empirisk samhällsforskning genom att analysera de tre demokratiidealerna *valdemokrati*, *deltagardemokrati* och *samtalsdemokrati*. Relationen mellan demokrati och legitimitet diskuteras och innebörden av begreppet folkviljans förverkligande blir föremål för en särskild analys. (Gilljam och Hermansson 2003) I tre särskilda rapporter redovisas en kartläggning och analys av demokratiutvecklande åtgärder för att stärka den representativa demokratin och det politiska deltagandet i de svenska kommunerna. (Gilljam, Jodal och Cliffordsson 2003, 2004 och Gilljam och Jodal 2005; jfr Montin 1998)

I SNS:s demokratiråds årliga rapporter tar författarna förutom *medborgarstyrelse* också upp *rättsstat* och *handlingskraft* som komponenter i demokratibegreppet. Kravet på handlingskraft på nationell nivå och effektivitet på lokal nivå som centralt demokrativärde skall ses mot bakgrund av de problem som västvärldens etablerade demokratier ställdes inför under 1990-talets ekonomiska krisår. Även rättsstatens krav fick ökad aktualitet under 1990-talet. Utmärkande för demokratirådets modell är att handlingskraft och rättsstat betraktas som demokrativärden vid sidan av medborgarstyrelse och relationen mellan väljare och valda. (Rothstein m.fl 1995) I dagens Sverige, som präglas av horisontell maktindelning, förutsätter en väl fungerande demokrati att de olika nivåerna fungerar tillfredsställande och i Demokratirådets rapport *Demokrati över gränser* redovisas en bedömning av demokratin på de fyra folkvalda nivåerna i Sverige. (Petersson m.fl.1997) I senare rapporter har partisystemets försvagade ställning och ansvarutkrävandets problem i en flernivå-

organisation med både offentliga och privata aktörer behandlats. (Petersson m.fl. 2000 och 2002)

I SOM-undersökningarna har medborgarna ställts inför att göra bedömningar av hur nöjd man är med demokrati på olika nivåer sedan 1996. Tekniken som bygger på frågor från Eurobarometern innebär att medborgarna själva avgör vilka kriterier som skall tillämpas vid bedömningen av demokratins tillstånd.

Den svenska maktutredningen gjorde distinktionen mellan en samhällscentrerad och en individorienterad demokratitolkning beroende på om utgångspunkten är kollektivet eller individen. Den första tolkningen utgår från den enskilde som en medlem i ett samhällskollektiv. Den andra hävdar den privata sfärens företrädare framför den offentliga och betonar medborgerliga rättigheter. Demokratisk debatt och praktik handlar om ett blandningsförhållande mellan ett samhällsorienterat och ett individorienterat synsätt men där svensk demokrati ansågs starkt präglad av en samhällscentrerad demokratisyn. (SOU 1990:44)

I Demokratiutredningens huvudbetänkande, *En uthållig demokrati. Politik för folkstyrelse på 2000-talet* argumenteras för en bestämd demokratisyn, *deltagardemokrati med deliberativa kvaliteter*, och utredningens förslag präglas av denna demokratisyn. (SOU 2000:1)³ Detsamma gäller förslag från efterföljande utredningar bl.a. Kommundemokratikommittén (SOU 2001:48) och flera andra bidrag i demokratidebatten, där huvudvikten läggs vid alternativa demokratimodeller till den representativa demokratin dock utan att dessa preciseras i relation till den representativa demokratin. Det innebär att det främst är värden som förknippas med systemets inflödessida, som tillmäts betydelse för en bedömning av demokratin. Det är vidare bedömningar av de enskilda komponenterna som står i fokus inte systemvärden och helheten.

Effektivitet

Vid bedömningen av ekonomi, effektivitet och styrning är distinktionen mellan *allokativ* och *adaptiv* effektivitet grundläggande. Med *allokativ* effektivitet förstås hushållning med tillgängliga resurser dvs. resursinsats i relation till de uppställda målen och med *adaptiv* effektivitet förstås att verksamheten skall kunna långsiktigt utvecklas på ett bra sätt och att det skall finnas kapacitet att anpassa sig till förändrade förutsättningar. (jfr engelskans *efficiency* and *effectiveness*)

För självstyrelseorgan med befogenhet att fatta beslut om avvägningen mellan resurser och uppgifter har begreppet *god ekonomisk hushållning* central betydelse. För alla organisationer såväl marknadsstyrda som anslagsstyrda organisationer gäller att över tid upprätthålla en god ekonomi. Det gäller att se till att resursförbrukningen står i överensstämmelse med tillgången på resurser både på kort och på lång sikt. På kort sikt kräver det att den ekonomiska enheten har god likviditet dvs. vid varje tillfälle har tillgång till likvida medel för att kunna hantera betalningarna. I ett längre tidsperspektiv innebär god ekonomisk hushållning att ”det finansiella resultatet är på en sådan nivå att organisationens fysiska och finansiella kapacitet

upprätthålls”. Beteendemässigt kräver god ekonomisk hushållning en förmåga att upprätthålla kontrollen, vilket kan operationaliseras som organisationens förmåga att följa den antagna budgeten. Formerna för ekonomistyrning och ansvarsutkrävande påverkar en god ekonomisk hushållning. (Brorström 2004)

Demokrati och effektivitet

Om vi mot bakgrund diskussionen av samhällsorganisationens förändring och nedslagen i demokrati- och effektivitetsdiskurserna på nytt riktar fokus på den regionala nivån finns det anledning att framhålla tre förhållanden som bildar gemensamma utgångspunkter för en bedömning:

- på regional nivå är välfärd och utveckling centrala politikområden,
- demokrati och effektivitet utgör värden som bildar utgångspunkter för bedömningen av regionens sätt att fungera samt
- vid en bedömning av den regionala nivån i samhällsorganisationen ingår både systemets inflödessida och dess utflödessida.

Lika lite som demokrati- och effektivitetsvärdena är entydiga kan vi förvänta oss samstämmighet om målen för välfärd och utveckling. Det finns också skilda föreställningar om sambandet mellan de olika målen. Teorier om länders utveckling och demokratisering byggde länge på antagandet att det var ekonomisk utveckling som skapade förutsättningarna för välfärd och demokrati, medan senare forskning pekar på betydelsen av demokrati och rättssäkerhet för ekonomisk utveckling. För Putnam var i *Den fungerande demokratin* (1993/96) orsakskedjan tydlig, medborgerlig aktivitet leder till både demokrati och ekonomisk utveckling, vilket idag ifrågasatts. (se t.ex. Rothstein 2003) Här finns det inte möjlighet att gå in på denna vidare diskussion. Vad som skall konstateras är att båda uppsättningarna värden är relevanta vid bedömningar av den regionala nivån och frågan om olika institutionella lösningar bidrar till att främja uppfyllandet av värdena.

Ansvarskommittén betonar i sitt första delbetänkande *Utvecklingskraft för hållbar välfärd* (SOU 2003:123) starkt den ekonomiska utvecklingens betydelse för att kunna bibehålla den framtida välfärden. Av systemvärdena är det effektivitet som står i fokus och där demokrati utgör en förutsättning för den offentliga verksamheten vid genomförandet av effektivitets- eller tillväxtfrämjande åtgärder.

I studien av de italienska regionerna framhåller Putnam att kriterierna på en fungerande demokrati kan sammanfattas med begreppet institutionell effektivitet. Kriterierna på institutionell effektivitet omfattar såväl krav på processen: att budgeten antas i tid, att ”regeringen” är stabil och att det finns tillförlitlig information om verksamheten, medborgarnas bedömningar som förmågan att lösa samhällsproblem som regional utveckling och sjukvård. Kriterierna på demokrati sammanfattas i ett värde som är avser systemets eller institutionernas effektivitet när det gäller att

tillgodose medborgarnas behov. Demokrati och effektivitet är centrala värden vid en utvärdering av regionerna och deras verksamhet och i Putnams definition av demokrati understryker benämningen *institutionell effektivitet* kopplingen mellan de två systemvärdena. (Putnam 1993/1996)

I flernivådemokratin som bygger på horisontell maktindelning, förutsätts att det politiska systemet på alla nivåer skall uppfylla demokratins krav. Det råder emellertid inte enighet om vilka kriterierna på den fungerande demokratin bör vara för de olika nivåerna och det är inte självklart att kriterierna bör vara desamma oavsett nivå. Statsvetarna Jerneck och Sjölin argumenterar i *Regionalisering och flernivåpolitik – Kalmar och Skåne län* för att traditionella demokratikriterier inte är tillfyllest vid en bedömning av demokratin på regional nivå (SOU 2000:64). De betonar förhandlingarnas stora betydelse för regionpolitiken och den deliberativa demokratin som norm. Denna syn på den regionala demokratin delas av andra regionforskare (Johansson, J 2000; Sandberg och Ståhlberg 2000). Mot detta invänder den svenska statsvetaren Olof Petersson och hävdar i en debattartikel att vägledande krav också på regionpolitiken måste vara ett medborgarperspektiv, deltagande och ansvarsutkrävande och att demokratikriterierna inte får relativiseras. (Petersson 2000)

För frågan om olika demokratikriteriers tillämplighet är emellertid inte nivå avgörande utan frågan gäller istället om välfärdsområdet respektive utvecklingsområdet aktualiserar olika demokratimekanismer. Detsamma gäller för effektivitetskriteriernas tillämplighet. Om de två uppsättningarna värden, innehållsvärdena – välfärd och utveckling – samt systemvärdena – demokrati och effektivitet – kombineras erhålles en matris som skapar en utgångspunkt för bedömningar av demokrati och effektivitet på regional nivå följande matris som en ram för bedömning av demokrati och effektivitet:

	Välfärd	Utveckling
Demokrati	Valdemokrati med inslag av deltagardemokrati och samtalsdemokrati	Flernivåstyrning förankrad i valdemokrati
Effektivitet	Allokativ effektivitet med långsiktig adaptiv effektivitet	Adaptiv effektivitet med allokativ effektivitet vid implementering av åtgärder

Inom välfärdsområdet bildar valdemokratin mekanismer utgångspunkten medan deltagardemokratin och samtalsdemokratin mekanismer betraktas som komplement. När det gäller utvecklingsområdet är samtal och förhandlingar centrala inslag i flernivåstyrningen eller ”multi-level governance” men det är i första hand samtal mellan organiserade grupper, främst på elitnivå. Avgörande för möjligheten till

medborgerligt ansvarutkrävande är förankringen i valdemokratien. På motsvarande sätt är vid bedömningen av effektivitet, allokativ effektivitet det centrala inom välfärdsområdet medan allokativ effektivitet är det primära inom utvecklingsområdet, även om genomförandet av konkreta åtgärder alltid ställer krav på allokativ effektivitet.

Den politiska mellannivån aktualiserar också demosproblematiken det vill säga vilket folk som skall företrädas. Olika institutionella arrangemang bygger i detta avseende på olika legitimitetsgrunder: statligt regionalt ansvar, regionalt självstyre eller kommuner i samverkan. (Krantz 2002; Johansson, J 2003)

* * * * *

De bedömningar av Region Skåne och dess utveckling, som redovisas i denna volym av olika forskare görs huvudsakligen med utgångspunkt från medborgarundersökningen i Skåne 2004, de regionala och nationella SOM-undersökningarna samma år samt en tidigare undersökning i Malmöregionen 2001. Analyserna utgår från ett medborgarperspektiv och är inriktade på:

- demokrati, medier och opinionsbildning,
- service, kultur och livsstil,
- förhållandena i olika delar av Skåne,
- jämförelser med andra regioner/landsting och nivåer samt
- förändringar över tid.

Medverkande forskare kommer från: Institutionen för journalistik och masskommunikation, Statsvetenskapliga institutionen samt från *CEFOS*, Centrum för forskning om offentlig sektor och *SOM-institutet*, Samhälle Opinion Massmedia vid Göteborgs universitet.

Noter

- 1 Detta avsnitt bygger på Nilsson och Westerståhl 1997.
- 2 För en mer ingående diskussion av begreppet funktionella medborgarroller se Johansson, Nilsson och Strömberg 2001. Jfr också Dahlberg och Vedung 2001.
- 3 Demokratiutredningen var verksam under slutet av 1990-talet och arbetade brett och initierade ett flertal undersökningar och kunskapsöversikter som publicerades i 13 forskarvolymerna och 32 småskrifter och anordnade seminarier och bedrev på ett unikt sätt upplysning i demokratifrågor.

Referenser

- Baldersheim H m.fl. (2001), *Norden i regionernas Europa*. Köpenhamn, Nordiska ministerrådet.
- Blomqvist, P (2005), "Privatisering av sjukvård: politisk lösning eller komplikation?" i *Socialvetenskaplig tidskrift* 2005:2-3.
- Blomqvist, P & Rothstein, B (2000), *Välfärdsstatens nya ansikte. Demokrati och marknadsreformer inom den offentliga sektorn*. Agora.
- Bokenstrand, C (2000), *Den politiska budgeten. Om nya kommunala budgetprinciper och budgeten som process för dialog*. Göteborgs universitet, CEFOS.
- Brorström, B (2004), *God ekonomisk hushållning i Västra Götalandsregionen?* i Nilsson, L red. *Svensk samhällsorganisation i förändring. Västsverige vid millennieskiftet*. Göteborgs universitet, CEFOS och SOM-institutet.
- Bäck, H och Johansson, F (1998), *Politisk decentralisering i skandinaviska storstäder*. Göteborgs universitet, Förvaltningshögskolan, rapport 1998:12.
- Dahlberg, M och Vedung, E (2001), *Demokrati och brukarutvärdering*. Studentlitteratur.
- Danielsson, K (1999), *Vägen till Västra Götaland*. Institutet för regionforskning, rapport 111.
- Ekström von Essen, U (2003), *Folkhemmets kommun*. Stockholm.
- Esping-Andersen, G (1996), "After the Golden Age? Welfare State Dilemmas in a Global Economy." I Esping-Andersen, G, ed. *Welfare States in Transition*. Sage Publications.
- Esping-Andersen, G (2002) "Towards the Good Society, Once Again?" In Esping-Andersen, G m.fl. (2002) *Why we need a New Welfare State*. Oxford University Press.
- Gilljam, M och Hermansson, J, red. (2003), *Demokratins mekanismer*. Liber.
- Gilljam, M, Jodal, O och Cliffordsson, O (2003), *Demokratiutveckling i svenska kommuner. Del I. En kartläggning av vad som gjorts*. Göteborgs universitet, CEFOS.
- Gilljam, M, Jodal, O och Cliffordsson, O (2004), *Demokratiutveckling i svenska kommuner. Del II. Förklaringar till skillnader mellan kommunerna*. Göteborgs universitet, CEFOS.
- Gilljam, M och Jodal, O och Cliffordsson, O (2005), *Demokratiutveckling i svenska kommuner. Del III. Kommunala demokratiseringar vägen till en mer vital demokrati*. Göteborgs universitet, CEFOS.
- Gustafsson, A (1999) *Kommunal självstyrelse*. SNS Förlag.
- Gustafsson, G red. (1993), *Demokrati i förändring. Svenska kommuner och landsting i det lokala välfärdssamhället*. Publica.
- Göteborgs stad, *Organisationsöversyn SDN. Göteborgs stad 2003-2004*. Remissunderlag, 2004-06-03

- Hagström, B och Petersson, H (2000) Stadsdelarnas Malmö. En demokratiutvärdering. Lunds universitet, Statsvetenskapliga institutionen.
- Holmberg, S (1999), *Representativ demokrati*. SOU 1999:64.
- Holmberg, S och Oscarsson, H (2004), *Väljare. Svenskt väljarbeteende under 50 år*. Norstedts Juridik AB.
- Jensen, C (2002), *Maktens språk och språkets makt. Om hur Västra Götalandsregionen blev till*. Handelshögskolan, Göteborgs universitet.
- Jensen, C (2004), *Politiken kring regionidén* i Nilsson, L red. *Svensk samhällsorganisation i förändring. Västsverige vid millennieskiftet*. Göteborgs universitet, CEFOS och SOM-institutet.
- Jerneck, M och Gidlund, J (2001), *Komplex flernivådemokrati*. Liber.
- Jerneck, M och Sjölin, M (2000), "Regionalisering och flernivåpolitik – Kalmar och Skåne län". I SOU 2000:64. *Regional försöksverksamhet – tre studier*.
- Johansson, F, Nilsson, L och Strömberg, L (2001), *Kommunal självstyrelse under fyra decennier*. Liber.
- Johansson, J (1999), *Regionalisering och internationalisering i Halland – politik och statsvetenskap i ett epokskifte*. Högskolan i Halmstad.
- Johansson, J (2003), "Regiondemokratins villkor och möjligheter". I Brynielsson, H red. *På jakt efter en ny regional samhällsordning!* Svenska Kommunförbundet.
- Jönsson, S m.fl. (1997), *Decentraliserad välfärdsstad. Demokrati, effektivitet och service*. SNS Förlag.
- Krantz, T (2002), *Makten över regionen. En idékritisk studie av svensk regiondebatt 1963 – 1996*. Uppsala University Library.
- Leffler, M (1998), *Kommunförbundsorganisation i Västra Götalands län*. Kommunforskning i Västsverige, 980129.
- Lewin, L (1970), *Folket och eliterna. En studie i modern demokratisk teori*. Almqvist & Wiksell.
- Lidström, A (2003), *Kommunsystem i Europa*. 2:a uppl. Publica.
- Lithner, A och Weibull, L (1999), "Västragötalänningarnas mentala kartor". I Nilsson, L red. (1999), *Region i omvandling*. Göteborgs universitet, SOM-Institutet.
- Lindahl, R och Berg, L (2004), *Bortom regionens gräns – Internationalisering i Västra Götaland* i Nilsson, L red. *Svensk samhällsorganisation i förändring. Västsverige vid millennieskiftet*. Göteborgs universitet, CEFOS och SOM-institutet.
- Lundqvist, L J (2001) "Privatisering – varför och varför inte." I Rothstein, B (red) *Politik som organisering. förvaltningspolitikens grundproblem*. Stockholm: SNS Förlag.
- Montin, S (1998), *Lokala demokratiexperiment – exempel och analyser*. SOU 1998:155.
- Montin, S och Olson, J (1994), *Demokrati och legitimitet i landstingen. Slutrapport från projektet Politikerrollen i landstingen*. Högskolan i Örebro, Novemus.

- Mouritzen, PE (2004), Strukturreformen som en skraldespand. *Administrativ Debat*, November 2004.
- Nielsen, P (2003), *Kommundelning och demokrati. Om sammanläggning och delning av kommuner i Sverige*. Uppsala University Library.
- Nilsson, L red. (2002), *Flernivådemokrati i förändring*. Göteborgs universitet, SOM-Institutet.
- Nilsson, L och Westerståhl, J (1997), "Lokal självstyrelse i Sverige". I Jönsson, S m.fl. *Decentraliserad välfärdsstad. Demokrati, effektivitet och service*. SNS Förlag.
- Nyström, P (1987), "Den kommunala renässansen". I *Göteborgs förorter. Från landsbygd till stadsbygd*. GFF.
- Petersson, O m.fl. (1997), *Demokrati över gränser*. SNS Förlag.
- Petersson, O m.fl. (2000), *Demokrati utan partier?* SNS Förlag.
- Petersson, O m.fl. (2002), *Demokrati utan ansvar*. SNS Förlag.
- Pierre, J (1999) Den regionala politikens återuppståndelse. I Nilsson, L. red. *Region i utveckling*. SOM-institutet, Göteborgs universitet.
- Pierre, J och Schütt, S (2004), *Regionalisering och ekonomisk utveckling: Västra Götalandsregionens utvecklingspolitik*. i Nilsson, L red. *Svensk samhällsorganisation i förändring. Västsverige vid millennieskiftet*. Göteborgs universitet, CEFOS och SOM-institutet.
- Premfors, R, Sandqvist, och Sanne, M (1994), *Demokrati i storstad. Stadsdelsnämnder i Stockholm*. Carlssons.
- Premfors, R (2000), *Den starka demokratin*. Atlas.
- Proposition 1988/89:119.
- Putnam, R D (1993/1996), *Den fungerande demokratin. Medborgarandans rötter i Italien*. SNS Förlag.
- Rothstein, B (1995), *Demokrati som dialog*. SNS Förlag.
- Rothstein, B (2003), *Sociala fällor och tillitens problem*. SNS Förlag.
- Sandberg, S och Ståhlberg, K (2000), *Nordisk regionalförvaltning i förändring*. Åbo Akademi.
- Sandberg, S (2004), *Den folkvalda regionala nivåns ställning i Norden. Ett försök till komparativ lägesbeskrivning och en omprövning av iakttagelser om "Regionernas Europa"*. Papper inför XIII Nordiska kommunforsarkonferens i Oslo 26-28.11.2004.
- Sanne, M (2001), *Att se till helheten. Svenska kommunalpolitiker och det demokratiska uppdraget*. Stocholms universitet, Statsvetenskapliga institutionen.
- SOU 1990:44, *Demokrati och makt i Sverige*.
- SOU 1996:129, *Den kommunala självstyrelsen och grundlagen*.
- SOU 2000:1, *En uthållig demokrati. Politik för folkstyrelse på 2000-talet*.
- SOU 2001:48, *Att vara med på riktigt – demokratiutveckling i kommuner och lands-ting*.

SOU 2003:123, *Utvecklingskraft för hållbar välfärd*.

Strandberg, U (1998), *Debatten om den kommunala självstyrelsen 1962-1994*. Gidlunds.

Strandberg, U (2003), "Kommunal självstyrelse". I Mattsson, I och Petersson, O (red) *Svensk författningsspolitik*. SNS Förlag.

Strömberg, L och Westerståhl, J red. (1983), *De nya kommunerna*. Liber.

Strömholm, S (1998), "Från Pnyx till Helgeandsholmen". *Svenska Dagbladet*, 1998-02-02.

Svenska Kommunförbundet (1999), *Konkurrens för fortsatt välfärd? – om förekomst, omfattning, effekter och erfarenheter av konkurrensutsättning och alternativa driftsformer*. Kommentus Förlag AB.

Tarschys, D (1978), *Den offentliga revolutionen*. Liber.

Westerståhl, J (1970), *Ett forskningsprogram. Den kommunala självstyrelsen 1*. Almqvist & Wiksell.

www.lf.svekom.se

www.sydsam.se

Medier

GRÄNSLÖSA MEDIELANDSKAP

ANNA OLSÉN ANTONI OCH RUDOLF ANTONI

Den samlade massan av medierad förströelse, information och kommunikation brukar ibland beskrivas som ett medielandskap. Medielandskapet är ett slags tredimensionellt rum där medier förekommer i olika kombinationer och med olika utbredning. I praktiken finns det i stort sett obegränsade variationsmöjligheter när det gäller mediernas utseende, förutsättningar och begränsningar. Ett exempel på detta är telefonen som från början endast var ett redskap för kommunikation. Läger man dock till funktioner som tillåter att man spelar spel på telefonen, skickar små filmer till varandra och komponerar egna ringsignaler så har telefonen utvecklats till ett medium för förströelse. Om man sedan dessutom lägger till möjligheten att få nyheter eller aktiekurser kontinuerligt skickade till telefonen samt att man via mobilen kan gå ut på internet – då har telefonen även blivit ett informationsmedium.

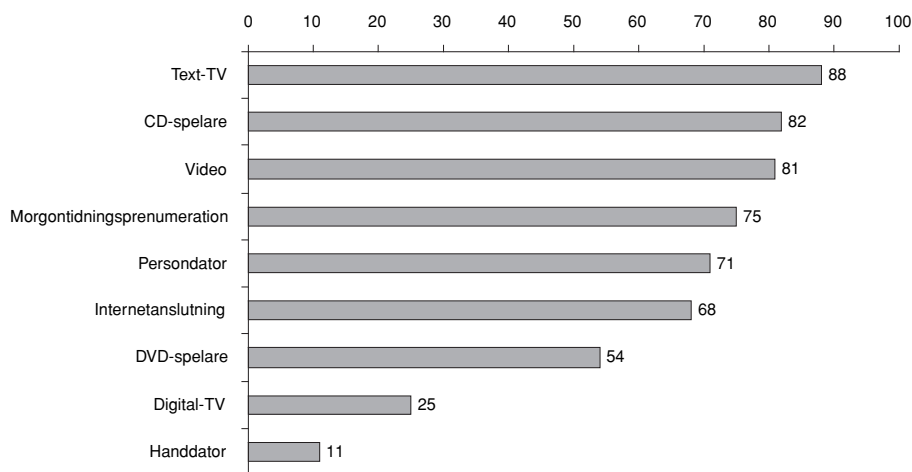
I ljuset av de senaste 15 årens utveckling på mediemarknaden gäller det med andra ord att ha en flexibel inställning inte bara till vad som kan kallas massmedier utan även till vad det innebär att någonting förmedlas via medier. En allt större del av dagens medieinnehåll sänds inte ut i traditionell mening utan görs helt enkelt tillgänglig. Publiken har i detta avseende tagit en mer framträdande roll och är idag ofta den som aktivt själv söker upp medieinnehållet. I detta kapitel ges en översiktlig bild av det skånska medielandskapet. För att göra ämnet hanterbart kommer fokus huvudsakligen att ligga på de mer traditionella medierna, den roll de spelar, samt i vilken utsträckning de når ut till den skånska befolkningen.

Tillgång till medier

Det första och enklaste sättet att se på olika mediers räckvidd är att se till den möjlighet de har att nå ut. Med andra ord, i vilken utsträckning skåningar har tillgång till olika medier samt vem som har tillgång till vad. När det gäller vilka medier man har tillgång till skiljer sig inte skåningarna särskilt mycket från övriga svenska folket. De allra flesta har tillgång till text-TV och var fjärde skåning säger sig ha tillgång till digital-TV. Detta ligger något lägre än i Sverige som helhet där nära 30 procent har tillgång till digital-TV. Videon är nästan lika vanlig i de skånska hemmen som TV:n och 2004 har drygt hälften av alla skåningar mellan 15-85 år tillgång till DVD-spelare i sina hushåll. Ännu har DVD-spelaren dock inte ersatt videon. Snarare fungerar den som ett komplement då endast 7 procent av DVD-ägarna uppger att de inte har tillgång till video. CD-spelaren är lika vanlig som videon i de skånska

hushållen. Drygt 80 procent har tillgång till en sådan. Omkring 70 procent har tillgång till persondator och internetanslutning i hemmet medan omkring var tionde skåning har en handdator 2004. (se även Bergström, Annika *Internetvanor i Skåne* i denna volym) Jämfört med landet i övrigt är man i Skåne något mer benägen att prenumerera på en morgontidning. Tre av fyra skåningar har en morgontidningsprenumeration i hushållet.

Figur 1 Medieinnehav i hushållet i Skåne 2004 (procent)

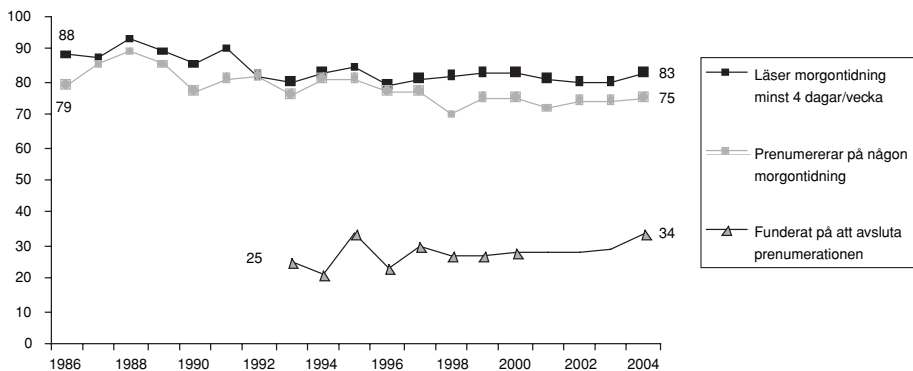
Kommentar: Procentbasen beräknas på samtliga svarande i Skåne.

Olika samhällsgrupper har olika vanor och intressen vilket i sin tur återspeglas i de medier man har tillgång till. När det gäller text-TV så är skillnaderna försumbara, men män, unga och boende på landsbygden har i större utsträckning än andra tillgång till digital-TV. Att man har CD- och DVD-spelare i hushållet är mindre vanligt bland äldre, lågutbildade, arbetslösa och pensionärer. Däremot är spridningen jämnt fördelad oberoende av om man bor i stad eller på landsbygd. Dessa mönster återkommer även när det gäller tillgången till persondator samt internetanslutning. Här skiljer dock sydvästra Skåne, främst Lund och Malmö, ut sig som något mer IT-tätt än övriga Skåne. När det gäller tillgången till en morgontidningsprenumeration uppvisas ett helt annat mönster. Andelen som har en morgontidningsprenumeration ökar med åldern och är något högre bland lågutbildade än bland övriga grupper. Nära 90 procent av pensionärerna, tre fjärdedelar av de förvärvsarbetande, knappt 70 procent av de arbetslösa och omkring 60 procent av studenterna har tillgång till en morgontidningsprenumeration.

Morgontidningsläsning

Svenskarna är ett tidningsläsande folk. I en internationell jämförelse är det bara i Norge och Japan som dagspressupplagan per 1000 vuxna invånare är högre än i Sverige där siffran landar på omkring 600. (Weibull 2005) Mycket tyder dock på att de tryckta dagstidningarnas dominant roll i det svenska medielandskapet sakta men säkert håller på att minska till fördel för andra medieformat. De senaste tio åren har både antalet dagstidningar och dagstidningarnas samlade upplaga stadigt minskat i Sverige. Samma utveckling ser man även när det gäller den samlade annonsvolymen i svensk dagspress. (Sternvik & Weibull 2005) Samtidigt rapporterade både TV och internet ökade reklamintäkter 2005 med 10 respektive 30 procent jämfört med året innan. (Dagens industri 2005-12-08) Det är alltså inte svårt att lista ut att tidningsbranschen idag är utsatt för hård konkurrens. Trots detta är läsarna anmärkningsvärt trogna. I Skåne har andelen regelbundna läsare och andelen prenumeranter varit i stort sett oförändrad sedan början av 90-talet. På riksnivå har istället andelen regelbundna tidningsläsare de senaste åren stadigt minskat med någon procentenhet per år. (Andersson 2005) Andelen med prenumeration i hushållet har varit ganska stabil runt 70 procent för hela Sverige och något högre i Skåne, men samtidigt är det både i Skåne och i Sverige som helhet omkring 30 procent av prenumeranterna som under det senaste året har funderat på att avsluta sin prenumeration.

Figur 2 Regelbunden morgontidningsläsning samt morgontidningsprenumeration i Skåne 1986-2004 (procent)

Kommentar: Resultaten för Skåne från 1986-2003 är hämtade från Riks-SOM-undersökningen från respektive år. Under åren 1986-1997 är antalet svarande från Skåne i genomsnitt 283 och under 1998-2003 är det 597. Resultatet från 2004 är hämtat från SOM-undersökningen i Skåne 2004. Andelen som funderat på att avsluta sin prenumeration är beräknad på samtliga prenumeranter i SOM-undersökningen i Skåne 2004.

Sett från ett dagstidningsperspektiv är Skåne som en miniatyr av Sverige. I Skåne finns alla dagspressgrupper representerade: storstadspress, landsortspress, kvällspress och fådagarstidningar. Därutöver finns det ett stort antal gratistidningar med stor spridning i Skåne där Metro har intagit en särställning sedan starten 1999. (Bergström, Wadbring, Weibull 2002) Om man ser till morgontidningsläsande i olika grupper kan vi notera att det främst är de äldre som frekvent läser en morgontidning. Drygt 90 procent i åldersgruppen 65-85 läser morgontidningen 6-7 dagar per vecka. Endast 44 procent av åldersgruppen 15-29 gör detsamma. Även här liknar Skåne Sverige i övrigt.

Vi kan också konstatera att lågutbildade läser morgontidning mer frekvent än högutbildade, en anledning till detta kan eventuellt sökas i att fler högutbildade numera tar del av tidningar på nätet men även att många äldre räknas till gruppen lågutbildade idag. Även årsinkomst uppvisar ett mönster när det gäller morgontidningsläsning. Vi kan urskilja en stigande skala från låginkomsttagare till höginkomsttagare, där de senare läser morgontidningen mer frekvent än de förra. Mönstret förstärks ytterligare om man ser till sysselsättning: såväl arbetslösa som studerande är grupper som kan tänkas välja bort en morgontidningsprenumeration med argumentet att det är för dyrt. Endast 47 procent inom dessa grupper läser morgontidningen 6-7 dagar per vecka. Värt att kommentera är också att de som säger sig vara politiskt intresserade läser morgontidning oftare än de som uppger att de är politiskt ointresserade. Ett stort politiskt intresse tenderar att öka intresset av att ta till sig nyheter och information vilket visar sig i dessa siffror.

Tabell 1 Morgontidningsläsning i Skåne 2004 (procent)

	6-7 dagar/ vecka	4-5 dagar/ vecka	2-3 dagar/ vecka	Mer sällan/ aldrig	Totalt	Antal svar
Samtliga	71	12	8	9	100	3360
Kön						
Kvinnor	72	12	8	9	100	1733
Män	70	11	8	10	100	1627
Ålder						
15-29 år	44	23	16	16	100	708
30-49 år	63	15	11	11	100	1069
50-64 år	84	6	4	6	100	850
65-85 år	92	1	1	5	100	732
Utbildning						
Låg	80	7	4	9	100	854
Medellåg	80	7	4	9	100	998
Medelhög	64	14	11	10	100	685
Hög	68	13	9	9	100	703
Politiskt intresse						
Politiskt intresserad	77	9	6	7	100	1657
Ej intresserad av politik	65	14	10	11	100	1654
Familjeklass						
Arbetare	65	13	10	12	100	1328
Tjänsteman	77	10	7	6	100	776
Företagare	77	8	5	10	100	377
Akademiker	76	11	7	6	100	586
Medborgarskap						
Svensk medborgare	73	11	8	9	100	3067
Utländsk medborgare	48	22	11	19	100	121
Hushållsinkomst						
upp till 100 000	57	15	12	17	100	208
101-200	66	11	9	14	100	547
201-400	72	11	9	8	100	1130
401-600	74	12	6	8	100	834
Mer än 600	80	10	6	4	100	395
Grupptillhörighet						
Förvärsarbetande	72	12	8	8	100	1599
Arbetslös	47	27	12	14	100	162
Ålderspensionär	92	1	1	5	100	713
Förtidspensionär	75	7	7	11	100	131
Studerande	47	20	17	17	100	423
Del av Skåne						
Nordvästra Skåne	71	10	9	10	100	851
Sydvästra Skåne	70	13	9	8	100	1657
Nordöstra Skåne	71	10	7	12	100	567
Sydöstra Skåne	78	7	5	10	100	278

Kommentar: Procentbasen beräknas på samtliga svarande.

Varje delregion i Skåne har en utpräglad förstatidning som läses av minst hälften av invånarna mellan 15-85 år. Ystads Allehanda är den tidning med störst andel av den egna delregionens tidningsläsare, 73 procent i sydöstra Skåne läser denna tidning minst 4 dagar per vecka, följd av Skånska Dagbladet med 23 procent. Förstatidning i Sydvästra Skåne är Sydsvenskan med drygt 60 procent frekventa läsare. Sydsvenskan har även en icke obetydlig andel läsare i sydost. I norra Skåne är Kristianstadsbladet, nordost, respektive Helsingborgs Dagblad, nordväst, förstatidningar med cirka 50 procent frekventa läsare vardera. Ingen av de olika delregionernas förstatidningar har alltså lyckas bli andratidning i någon annan del av Skåne. Endast Skånska Dagbladet och Metro Skåne når minst en procent av läsarna i samtliga delregioner. Starkast andratidningar finner man i norra Skåne. I Nordväst är det en tredjedel som läser Nordvästra Skånes tidningar och i nordost är det en ungefär lika stor andel som läser Norra Skåne. I Sydvästra Skåne är Metro att räkna som andratidning då nära en fjärdedel läser Metro minst fyra dagar i veckan.

Tabell 2 Läsning av olika morgontidningar minst 4 dagar per vecka i olika delar av Skåne 2004 (procent)

Nordväst	Nordost	Sydväst	Sydost
Helsingborgs Dagblad: 53	Kristianstadsbladet : 50	Sydsvenskan: 61	Ystads Allehanda: 73
Nordvästra Skånes tidningar: 32	Norra Skåne: 33	Metro Skåne: 23	Skånska Dagbladet: 23
Landskronaposten: 14	Skånska Dagbladet: 6	Skånska Dagbladet: 14	Sydsvenskan: 14
Metro Skåne: 10	Sydsvenskan: 5	Ystads Allehanda: 1	Metro Skåne: 6
Sydsvenskan: 6	Nordvästra Skånes tidningar: 2	Dansk dagstidning: 1	Kristianstadsbladet: 1
Skånska Dagbladet: 3	Metro Skåne: 1		
Norra Skåne: 1			

Kommentar: Endast tidningar som når minst 1 procent läsare minst 4 dagar per vecka är med i uppställningen.

Kvällstidningsläsning

Morgontidningarna har således sina flitigaste läsare bland de äldre åldersgrupperna. När det gäller kvällstidningsläsning uppvisas dock ett annat mönster. Visserligen finns det många frekventa läsare bland de äldre men samtidigt är det en betydande andel som aldrig läser kvällstidningar. 40 procent i åldersgruppen 15-29 läser kvällstidning minst 2 dagar per vecka, medan endast 25 procent gör detsamma inom åldersgruppen 65-85. Detta är ett mönster som känns igen. Vid en jämförelse med kvällstidningsläsning på riksnivå kan vi se att unga sedan 1986 fram till idag har varit flitigare kvällstidningsläsare än andra. (Andersson, 2005) Sett till grupptillhörighet kan vi också se att de studerande, där vi följaktligen finner många unga, ligger bland de flitigaste kvällstidningsläsarna, 35 procent av dessa läser kvällstidning

Tabell 3 Kvällstidningsläsning i Skåne 2004 (procent)

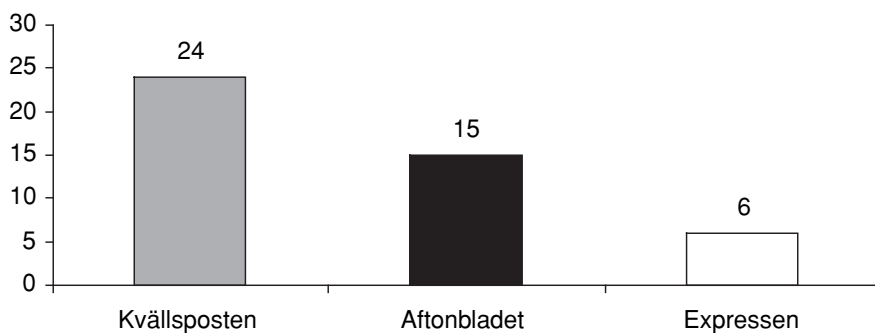
	6-7 dagar/ vecka	4-5 dagar/ vecka	2-3 dagar/ vecka	Mer sällan/ aldrig	Totalt	Antal svar
Samtliga	7	7	19	68	100	3284
Kön						
Kvinnor	6	5	18	70	100	1697
Män	8	8	19	65	100	1587
Ålder						
15-29 år	6	10	24	60	100	693
30-49 år	5	7	20	67	100	1052
50-64 år	8	6	18	69	100	834
65-85 år	9	4	12	75	100	704
Utbildning						
Låg	10	8	20	62	100	828
Medellåg	8	8	23	61	100	974
Medelhög	5	5	18	72	100	678
Hög	3	5	13	80	100	694
Politiskt intresse						
Politiskt intresserad	7	6	18	69	100	1629
Ej intresserad av politik	6	7	20	67	100	1620
Familjeklass						
Arbetare	9	9	23	58	100	1302
Tjänsteman	6	6	17	71	100	763
Företagare	6	5	18	70	100	366
Akademiker	3	3	10	84	100	578
Medborgarskap						
Svensk medborgare	7	7	19	67	100	3004
Utländsk medborgare	5	3	19	73	100	115
Hushållsinkomst						
upp till 100 000	8	6	14	73	100	199
101-200	6	7	16	71	100	531
201-400	7	6	20	66	100	1110
401-600	7	8	20	66	100	825
Mer än 600	5	5	18	72	100	388
Grupptillhörighet						
Förvärvsarbetande	6	7	20	67	100	1580
Arbetslös	8	9	20	62	100	159
Ålderspensionär	9	4	12	75	100	687
Förtidspensionär	10	5	17	69	100	125
Studerande	5	9	21	65	100	416
Del av Skåne						
Nordvästra Skåne	8	8	19	65	100	831
Sydvästra Skåne	6	5	17	72	100	1618
Nordöstra Skåne	8	8	23	60	100	555
Sydöstra Skåne	7	7	17	69	100	274

Kommentar: Procentbasen beräknas på samtliga som besvarat frågan.

minst 2 dagar per vecka. Ännu något flitigare kvällstidningsläsare är dock arbetslösa där 37 procent läser med samma frekvens.

Politiskt intresserade och politiskt ointresserade tar del av kvällspress i ungefär samma utsträckning. Däremot är lågutbildade något mer flitiga kvällstidningsläsare än högutbildade. 38 procent av de lågutbildade läser en kvällstidning minst 2 dagar/vecka medan bara 21 procent av de högutbildade gör detsamma. Det här mönstret bekräftas om vi ser till familjeklass där 41 procent av de som definierade sig som arbetare och 16 procent av akademikerna läser en kvällstidning minst 2 dagar per vecka.

Figur 3 Kvällstidningarnas läsarandel i Skåne 2004 (procent)

Kommentar: Figuren visar andelen skåningar som läser respektive tidning minst två dagar per vecka.

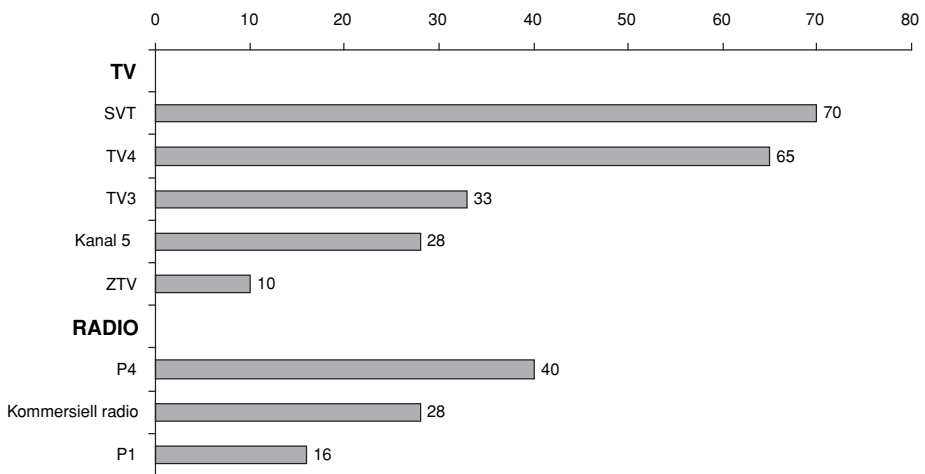
I Skåne finns tre kvällstidningar att tillgå. Kvällsposten startades 1948 av Sydsvenska Dagbladet men ägs idag av Expressen. (Hadenius & Weibull 2003) Av dessa är det Kvällsposten som idag har den ledande ställningen på kvällstidningsmarknaden i Sydsverige. Av skåningarna läser 24 procent Kvällsposten minst två dagar per vecka. Tidningen Expressen läses dock bara av 6 procent av skåningarna. En anledning till detta kan eventuellt sökas i att Kvällsposten och Expressen till viss del erbjuder samma material och att valet för många skåningar då faller på den mer lokalt förankrade Kvällsposten. Samma tendens finns i förhållandet mellan den lokala GT i Göteborg och Expressen. (Bergström och Weibull 2006) Som andra största kvällstidning finner vi Aftonbladet; 15 procent läser denna minst två gånger per vecka. Värt att notera i detta sammanhang är dock att det utöver de olika tidningarnas pappersutgåvor är 22 procent i Skåne som säger sig läsa Aftonbladet på internet och 5 procent som läser Kvällsposten på internet minst en gång i veckan.

Radio och TV

Av de dryga fem timmar vi dagligen har över till vår fritid ägnar vi i genomsnitt nära två timmar åt aktivt radiolyssnande och TV-tittande. (SCB 2000/2001) Det är med andra ord en betydande portion av gemene mans dag som ägnas åt dessa medier. När det gäller TV är Sveriges Television generellt sett det programbolag som lockar flest regelbundna tittare i Skåne följt av TV4. Dessa tycks ligga relativt ohotade som de kanaler majoriteten föredrar då glappet till TV3 och Kanal 5 är stort. Kanalen ZTV är det betydligt färre som regelbundet tittar på. Även när det gäller radio ligger public service högt på lyssnarnas preferenslista. P4 är största radiokanalen i Skåne med 40 procent regelbundna lyssnare bland allmänheten. Nära 30 procent lyssnar regelbundet på någon kommersiell radiokanal och knappt var femte skåning lyssnar regelbundet på P1. (se figur 4)

Figur 4 Regelbunden radio- och TV-användning i Skåne 2004 (procent)

Kommentar: Figuren visar andelen som tittar på olika TV-kanaler minst 5 dagar i veckan och andelen som lyssnar på olika radiokanaler minst fyra dagar i veckan. Till kategorin kommersiell radio räknas Radio Stella, Mix Megapol, Rix FM, Radio City och NRJ.

SVT:s kanaler har sin mest trogna publik bland de äldre. Drygt 90 procent i åldersgruppen 65-85 tittar regelbundet på SVT. I övrigt tittar män något mer än kvinnor och arbetare något mindre än andra familjeklasser. Dessutom är utländska medborgare betydligt mindre regelbundna SVT-tittare än svenska medborgare. För TV4 ser mönstret lite annorlunda ut. Som kanal är den inte lika starkt kopplad till ålder. Däremot är utbildning och familjeklass viktiga faktorer då tittandet på TV4 sjunker med högre utbildning och är klart lägre bland akademiker. TV3 och Kanal 5 attraherar

herar i stor utsträckning samma typ av publik. Det generella mönstret för båda kanalerna är att tittandet minskar med ålder, utbildning och hushållets inkomst. De som tillhör arbetarfamilj tittar betydligt mer på TV3 och Kanal 5 än tjänstemän och akademiker. Även kanalen ZTV uppvisar ett snarlikt mönster, dock med en ännu mer utpräglad målgrupp i de unga. I åldern 15-29 tittar en på fyra regelbundet på ZTV och om man ser till gruppstillhörighet så är det främst bland studerande och i viss mån arbetslösa man hittar de regelbundna tittarna.

Även när det gäller radiolyssnande är ålder en viktig faktor. Yngre tenderar att i högre utsträckning välja kommersiella radiokanaler medan lyssnandet på både P1 och P4 ökar med ålder. I övrigt är P1 i stor utsträckning ett högprestigemedium då lyssnandet är betydligt högre bland högutbildade, politiskt intresserade och akademiker. P4 har däremot mest lyssnare bland lågutbildade, pensionärer och medelinkomsttagare. För både P1 och P4 är andelen lyssnare betydligt högre bland svenska än bland utländska medborgare. Detta gäller dock inte för kommersiella radiostationer där lyssnandet är oberoende av medborgarskapet. I övrigt når de kommersiella radiokanalerna i stort sett samma målgrupp som TV3 och Kanal 5.

Bland de kommersiella radiokanalerna i Skåne är Rix FM störst med 29 procent regelbundna lyssnare. Därefter följer NRJ (17 procent), Radio City (16 procent), Mix Megapol (16 procent) och Radio Stella (11 procent).

När det gäller Radio- och TV-vanor skiljer det ganska lite mellan olika delar av Skåne. I nordost tittar man lite mer på TV4 och lyssnar mer på P4 än i övriga Skåne och i nordväst är man överlag mer intresserad av kommersiell radio och TV än i övriga Skåne. När det gäller de olika kommersiella radiokanalerna når man ut olika mycket i olika delar av Skåne. Radio Stella är den största kommersiella radiokanalen i nordvästra Skåne med 38 procent regelbundna lyssnare men i både sydväst och sydost når den så mycket som 11 procent av befolkningen. I sydväst är MIX Megapol största kommersiella kanalen då den når omkring en fjärdedel av invånarna regelbundet. I nordost är RIX FM största kommersiella kanalen med nära 40 procent regelbundna lyssnare och i sydost är det Radio City som är den största kommersiella radiokanalen. Värt att kommentera är även att man i sydöstra Skåne inte alls tar del av kommersiell radio i samma utsträckning som i övriga Skåne. En anledning till detta är att befolkningen i sydöstra Skåne i jämförelse med befolkningen i andra delar av Skåne består av färre unga och färre studerande – grupper som generellt sett är de största konsumenterna av kommersiell radio. Men den främsta anledningen är att de kommersiella kanalerna har dålig täckning i denna del av Skåne.

Dansk medieanvändning i Skåne

När det gäller användandet av danska medier i Skåne så är det främst TV-tittande det handlar om. Av Skåningarna uppger 90 procent att de har tillgång till dansk TV, 16 procent tittar minst fem dagar i veckan och tre av fyra skåningar tittar åt-

Tabell 4 Regelbunden radio- och TV-användning i Skåne 2004 (procent)

	SVT	TV3	TV4	Kanal 5	ZTV	P1	P4	Kommersiell radio
Samtliga	70	33	65	28	10	16	40	28
Kön								
Kvinnor	67	33	64	28	9	14	38	30
Män	74	32	67	28	11	18	43	27
Ålder								
15-29 år	41	49	61	48	24	3	7	47
30-49 år	66	34	67	30	8	11	31	38
50-64 år	81	25	64	19	5	19	61	15
65-85 år	93	22	69	14	5	35	63	5
Utbildning								
Låg	79	35	73	27	10	14	63	20
Medellåg	62	37	66	34	13	9	37	39
Medelhög	68	34	64	29	10	18	33	27
Hög	74	23	57	20	5	26	26	23
Politiskt intresse								
Politiskt intresserad	79	28	64	22	9	24	41	21
Ej intresserad av politik	61	37	67	34	12	7	39	36
Familjeklass								
Arbetare	66	41	71	37	13	8	43	33
Tjänsteman	75	30	64	24	7	15	44	26
Företagare	72	22	65	19	9	21	50	25
Akademiker	76	23	56	18	6	31	26	18
Medborgarskap								
Svensk medborgare	71	32	66	28	9	16	42	27
Utländsk medborgare	57	35	54	27	17	9	25	33
Hushållsinkomst								
upp till 100 000	61	45	62	38	18	15	32	28
101-200	72	33	67	30	12	17	46	20
201-400	73	33	67	28	9	16	46	27
401-600	70	32	65	27	8	13	38	32
Mer än 600	71	24	61	21	6	22	31	29
Grupptillhörighet								
Förvärvsarbetande	70	30	65	26	6	13	41	32
Arbetslös	55	43	65	35	17	9	33	33
Ålderspensionär	93	22	69	14	5	34	63	4
Förtidspensionär	80	42	71	34	14	13	54	13
Studerande	42	46	58	45	23	4	6	42
Del av Skåne								
Nordvästra Skåne	70	36	64	29	10	16	40	38
Sydvästra Skåne	70	33	63	29	12	17	36	24
Nordöstra Skåne	71	28	72	26	6	13	49	32
Sydöstra Skåne	71	30	67	26	8	18	49	12

Kommentar: Tabellen visar andelen som tittar på olika TV-kanaler minst 5 dagar i veckan och andelen som lyssnar på olika radiokanaler minst 4 dagar i veckan. Till kategorin kommersiell radio räknas Radio Stella, Mix Megapol, Rix FM, Radio City och NRJ.

minstone då och då på dansk TV. Därefter kommer i tur och ordning lyssnande på dansk radio, nyttjandet av danska tidningssajter på internet och slutligen läsande av danska dagstidningar. Men inga av dessa medier når i samma utsträckning som TV ut till skåningarna på lika regelbunden basis. Faktorer som påverkar hur mycket man använder sig av danska medier är ålder, utbildning och geografi. Äldre, högutbildade och boende i västra Skåne använder sig mer av danska medier än andra. Mer om användandet av danska medier finns att läsa i kapitlet *Skåne och Danmark* i denna volym.

Gränser i det skånska landskapet

Region Skåne bildades 1999 och är således förhållandevis ungt som administrativ enhet. Landskapet Skåne har dock funnits desto längre vilket är tydligt då man frågar skåningarna var de i första hand hör hemma. 29 procent känner att de i första hand hör hemma i Skåne, vilket är högt om man jämför med Västra Götalandsregionen som bildades av flera olika län och landskap 1998. Där är motsvarande siffra 7 procent. (Nilsson och Antoni 2005) När det gäller det kulturella identitetsskapandet väger således landskapets historiska betydelse tyngre än den administrativa regionens nuvarande inflytande. Det finns många olika sätt att se på hur olika kulturella identiteter formas och vilken spridning de har i samhället. Ett sätt är att se hur intresserad man är av att känna till vad som händer på olika platser. Var skall nyheter utspela sig för att vara intressanta?

Det man är som mest intresserad av i den lokala morgontidningen är det lokala materialet. Ur nyhetsvärderingssynpunkt är det alltså närområdet som ligger oss varmast om hjärtat. (Björkqvist-Hellingwerf och Weibull 1995) Men det är inte uteslutande så att det som händer närmast oss geografiskt är det vi är mest intresserade av. Utöver den lokala morgontidningen är det få medier som erbjuder lokalt material. Här ligger tyngdpunkten snarare på inrikes- och utrikesrapportering. När det gäller intresset för händelser som sker utanför närområdet är detta tätt kopplat till den egna känslan för området. Från identitetssynpunkt är det många svenskar som känner sig närmare USA än det betydligt mer näraliggande Baltikum. (Weibull 2003) På samma sätt är det troligt att en göteborgare som då och då besöker Ystad är mer intresserad av nyheter från Ystad än från Skövde. Med andra ord beror denna känsla inte nödvändigtvis på geografisk närhet utan huvudsakligen på i vilken utsträckning man anser sig vara lik de människor som bor på ett visst ställe samt om man själv har någon koppling till platsen. Och det är denna känsla som ligger till grund för hur vi målar upp våra mentala kartor. (Lithner och Weibull 1999)

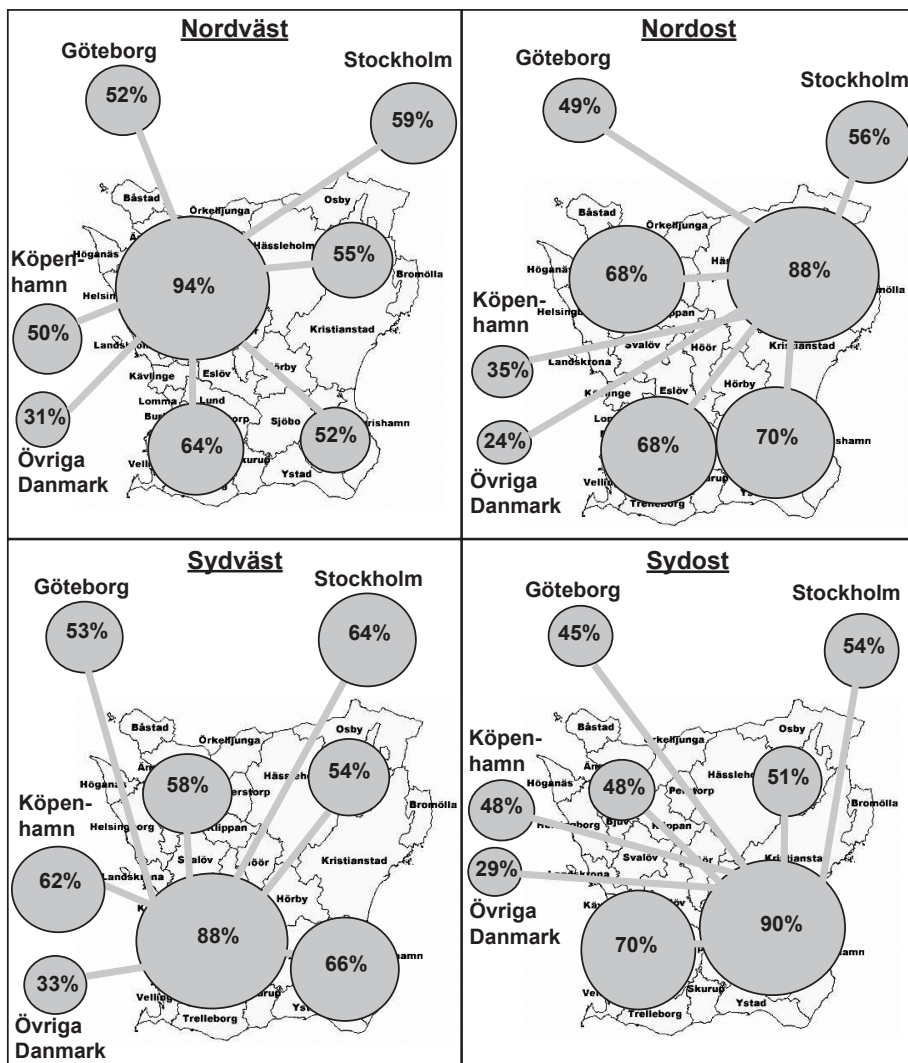
De allra flesta anser föga överraskande att det är viktigast att känna till nyheter om det egna närområdet. I samtliga skånska delregioner ligger andelen som anser att det är åtminstone ganska viktigt omkring 90 procent. Intresset för nyheter om den egna delregionen varierar inte nämnvärt beroende på varken kön, utbildning eller om man bor på ren landsbygd eller i tätort. Däremot varierar graden av in-

tesse med ålder och den familjeklass man anser sig tillhöra. Äldre är betydligt mer intresserade av nyheter från den egna delregionen än yngre och arbetare är något mindre intresserade än akademiker och högre tjänstemän. Därutöver skiljer sig mönstret åt markant beroende på vilken del av Skåne man bor i. I nordöstra Skåne finns den starkaste Skåneidentiteten. Här är man huvudsakligen intresserad av vad som händer inom Skånes gränser. (se figur 5) Om man summerar den procentuella andelen i nordost som är intresserad av någon av de andra delarna av Skåne blir det totala värdet 206. För övriga delar av Skåne hamnar motsvarande värde runt 170-180. I sydöstra Skåne finner man däremot en tydlig sydsåkansk identitet. Utöver intresset för den egna delregionen är det även högt intresse för nyheter från sydvästra Skåne medan man är förhållandevis ointresserad av övriga Skåne. Även i sydvästra Skåne finns en sydsåkansk identitet men den är inte lika uttalad då man i sydväst också är betydligt mer intresserad av övriga delar av Skåne. I nordvästra Skåne finns en mer splittrad mental karta. I viss mån syns det en västskåkansk identitet, men även en nära koppling till storstäder överlag. Dessutom finns i nordväst det största intresset för den egna delen av regionen.

Om man går utanför Skånes gränser är det intressant att notera att det i Skåne anses vara viktigast att känna till större händelser från Stockholm (61 procent) och därefter Köpenhamn (53 procent) och Göteborg (51 procent). Betydligt färre skåningar anser det viktigt att känna till nyheter från övriga Danmark (31 procent). I Sydvästra Skåne finns det mest uttalade intresset för vad som händer i storstäderna Stockholm, Göteborg och Köpenhamn. Troligtvis har detta att göra med starka handelsförbindelser mellan Malmö och övriga storstäder. När det gäller intresset för nyheter från Köpenhamn och övriga Danmark syns ett tydligt samband med geografisk närhet. Mest intresserad är man i sydväst och minst i nordost. När det gäller intresset för nyheter från Stockholm är dock sambandet med geografisk närhet svagt. Störst intresse för nyheter från Stockholm har man i sydväst och därefter i viss mån i nordväst medan man i östra Skåne är något mindre intresserad. (se figur 5)

Tidigare undersökningar har visat att intresset för att känna till nyheter från det lokala närområdet inte nödvändigtvis minskar med ortens storlek. Exempelvis är man generellt sett ungefär lika intresserad av lokalnyheter i Helsingborg, Åstorp och Bjuv (Severinsson 1990). Däremot finns det stora skillnader när det gäller hur intresserad man är av att känna till vad som händer på andra ställen. Genom att summera den totala andel som svarat att de är intresserade av nyheter från någon av de olika delarna av Skåne för sig samt de som svarat att de är intresserade av nyheter från Stockholm, Göteborg, Köpenhamn och övriga Danmark för sig får vi fram ett värde mellan 0-400. Detta står för hur orienterad man är mot sådant som händer i Skåne respektive sådant som händer utanför Skåne. I nedanstående tabell tydliggörs sambandet mellan ålder och intresse för lokala nyheter. Med ålder ökar intresset för att känna till nyheter från Skåne men samtidigt och i större utsträckning minskar intresset för att känna till vad som händer utanför Skåne. Vi har tidigare

Figur 5 Viktigt att känna till nyheter från olika områden bland boende i Skåne 2004 (procent)

Kommentar: Diagrammen visar andelen som anser att det är mycket eller ganska viktigt att känna till de större nyheterna från olika områden fördelat på de som bor i olika delar av Skåne.

sett att man generellt sett är mer intresserad av att känna till det som händer i det egna närområdet. Därför är det inte förvånande att intresset för nyheter minskar med det geografiska avståndet. Här visar det sig dock att det geografiska avståndet spelar betydligt mindre roll för de yngre än för de som är över 50 år.

Tabell 5 Samlat intresse för nyheter inom och utanför Skåne i förhållande till ålder (kumulativ procent)

	15-49 år	50-85 år	Effekt av ålder
Inom Skåne	268	274	+6
Utanför Skåne	200	182	-18
Effekt av avstånd	-68	-92	

Kommentar: Skalan går från 0-400. Till kategorin "Inom Skåne" summeras det kumulativa intresset för nyheter från nordväst, sydväst, nordost och sydost. På motsvarande sätt summeras intresset för nyheter från Stockholm, Göteborg, Köpenhamn och övriga Danmark till kategorin "Utanför Skåne".

Det som huvudsakligen avgör hur intresset för nyheter från andra platser ser ut är alltså hur lik man anser sig vara de som bor där samt om man har någon koppling dit. (Rönnström och Weibull 1995) Andra faktorer som troligen spelar in är om man anser att händelser på andra platser har någon inverkan på det egna livet samt hur insatt man är i vad som händer där. Ett sätt att testa detta antagande är att se hur intresset skiljer sig mellan de som regelbundet besöker de olika platser som efterfrågas och de som i stort sett aldrig gör det, mellan de som är politiskt intresserade och de som inte är det samt mellan de som regelbundet läser en morgontidning och de som inte gör det. (se tabell 6) Ett tydligt resultat av detta är att samtliga dessa faktorer inverkar eller samverkar på något sätt med intresset för nyheter. Starkast effekt har besöksfaktorn som mer än det andra verkar förklara informationsintresset. De som ofta besöker någon av storstäderna eller övriga Danmark är också betydligt mer intresserade av att känna till nyheter därifrån. Likaså är de som är politiskt intresserade betydligt mer intresserade av nyheter överlag än de som inte är intresserade av politik. Även morgontidningsläsning samverkar med intresset för nyheter från Stockholm, Göteborg, Köpenhamn och övriga Danmark. Här är effekten lika stor för Stockholm, Göteborg och Köpenhamn medan den är något lägre för övriga Danmark.

Tabell 6 Andel som anser att det är viktigt att känna till nyheter om större händelser utanför Skåne i olika grupper (procent)

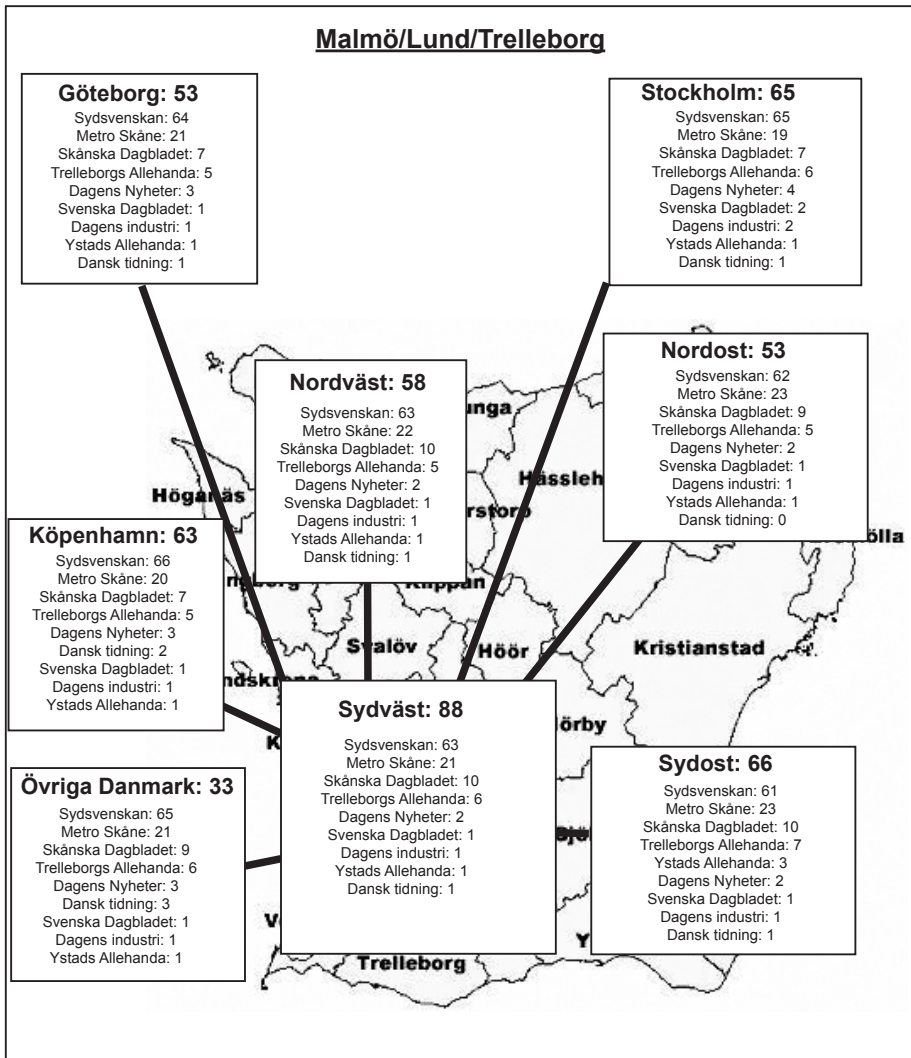
	Viktigt att känna till nyheter från...			
	Stockholm	Göteborg	Köpenhamn	Övriga Danmark
Besöker aldrig staden/platsen	54	45	36	24
Besöker ofta staden/platsen	76	74	78	49
<i>Effekt</i>	+22	+29	+42	+25
Ej politiskt intresserad	52	46	43	25
Politiskt intresserad	69	56	64	35
<i>Effekt</i>	+17	+10	+21	+10
Läser sällan/aldrig morgontidning	50	41	43	25
Läser ofta morgontidning	63	53	55	32
<i>Effekt</i>	+13	+12	+12	+7

Kommentar: Till de som ofta besöker staden/platsen räknas de som besöker respektive ställe minst någon gång per månad. Till de som aldrig besöker staden/platsen räknas de som svarat att de inte besökt den någon gång under de senaste 12 månaderna. Till de som ofta läser morgontidning räknas de som läser minst sex dagar per vecka. Till de som sällan/aldrig läser morgontidning räknas de som läser morgontidning mer sällan än 2 dagar per vecka.

Tidigare studier har kunnat visa att det finns ett starkt samband mellan intresset för det lokala närområdet och läsning av den lokala morgontidningen. (Severinsson 1989) Men det slutar inte där. Oavsett vilken del av Skåne man studerar så visar resultaten samma sak. Ju mer intresserad man är av att veta vad som händer nära hemma desto mer lokala nyhetsmedier konsumerar man. Oavsett om man är intresserad av att känna till nyheter från nordvästra, sydvästra, nordöstra eller sydöstra Skåne så innebär det genomgående att man i högre grad än andra tittar på Sydnytt på SVT och lokalnyheterna i TV4, lyssnar på lokalnyheterna i P4 eller nyheterna i privat lokalradio och läser den lokala morgontidningen. Detta kan alltså tolkas vidare som att ett intresse för att följa vad som händer i den närmaste delen av Skåne också innebär ett större intresse för att följa vad som händer i Skåne som helhet. Då ses med andra ord Skåne som närområdet och Sverige, Skandinavien, Europa och övriga världen som det som ligger utanför. Detta stämmer även väl med att det medium man i Skåne anser har mest tillförlitlig nyhetsrapportering när det gäller sådant som händer i ens egen kommun är SVT:s Sydnytt trots att denna inte alls har samma lokala förankring som de mängder av lokala morgontidningar som finns runt om i Skåne. 82 procent anser att Sydnytt har tillförlitlig nyhetsrappor-

Figur 6 Vilka dagstidningar de läser som tycker det är viktigt att känna till nyheter från olika områden. Resultat bland boende i A-region 28 i Skåne 2004 (procent)

Kommentar: Siffran intill stads-/ortsnamnet visar den procentuella andelen boende i A-region 28 som anser att det är mycket eller ganska viktigt att känna till de större nyheterna från respektive plats. Siffran intill tidningsnamnen visar i sin tur andelen av dem som läser respektive tidning.

tering om sådant som händer i den egna kommunen, 70 procent anser att lokalnyheterna i TV4 är tillförlitliga, omkring 60-75 procent litar på den lokala morgontidningen och 60 procent anser att radio P4 har tillförlitlig nyhetsrapportering när det gäller sådant som händer i den kommun där man bor.

Eftersom de som bor inom ett visst område i olika utsträckning är intresserade av att känna till vad som händer på andra ställen är det en logisk följd att de väljer olika medier för att tillgodose sina behov. Genom att närmare studera vilka morgontidningar boende i Malmöregionen läser i förhållande till vilka områden de är intresserade av uppträder ett svagt, men ändå urskiljbart mönster. (se figur 6) Som väntat är läsningen av dansk tidning något högre bland de som är intresserade av Danmark och likaså är läsandet av stockholmstidningar högre bland de som är intresserade av Stockholm. Intressant är dock att både läsandet av stockholmstidningar och läsandet av Sydsvenskan generellt sett är något högre bland de som är intresserade av någon plats utanför Skåne. Detta bekräftar att olika grupper har olika mentala kartor och tyder samtidigt på att Sydsvenskan i ganska hög utsträckning har prägel av och/eller uppfattas som en rikstidning.

Intresserade skåningar

Det finns alltså anledning att fråga sig vad som kom först, hönan eller ägget? Är det så att de som är politiskt intresserade och lokalt engagerade använder sig mer av medier och tittar mer på nyheter än andra? Eller är det istället så att de som använder sig mycket av nyhetsmedier blir mer politiskt intresserade och därför mer engagerade i vad som händer i deras närmaste omgivning? Dessa frågor lämnas här obesvarade. Det råder dock inget tvivel om att det finns ett samband mellan individens intresse för nyheter och vanan att via olika medier se till att hålla sig informerad. Mediemarknaden siktar idag mot tillgänglighet, snabbhet och flexibilitet, detta för att tillfredsställa en allt mer aktiv mediepublik som ställer höga krav på medieutbudet. Samtidigt innebär detta också att högre krav ställs på mediernas publik. Ju mer medierna satsar på tillgänglighet desto mer måste mediekonsumenterna själva hämta den information de vill ha och då måste de veta vart de skall vända sig. Det har tidigare nämnts att Skåne ur dagstidningssynpunkt är som ett Sverige i miniatyr. Mycket tyder på att detta stämmer väl för hela det skånska massmedielandskapet. När det gäller tillgången till teknologi som TV, CD, DVD, datorer och internet ser det likadant ut i de skånska hemmen som i de svenska hemmen överlag. Likadant är det med radiolyssnande och TV-tittande. Visserligen är man i Skåne något mer benägen att prenumerera på och läsa dagstidningar än i landet som helhet, men skillnaden är inte särskilt stor. Det finns i det skånska medielandskapet en rik flora av olika medier och olika aktörer som förmedlar förströelse, information och mer allmänt kommunikation. Och publiken, den skånska allmänheten, visar jämsides med ett stort lokalt engagemang även intresse för nyheter från andra delar av Sverige och Danmark. Hur starkt detta intresse är och hur skåning-

arnas mentala kartor ser ut varierar men genomgående är ett stort intresse för Skåne som en enhet inom Sverige.

Referenser

- Andersson, Ulrika (2005) "Mot nya läsvanor?" i Holmberg, Sören; Weibull, Lennart (red), *Lyckan kommer, lyckan går*. SOM-institutet, Göteborgs universitet
- Bergström, Annika; Wadbring, Ingela; Weibull, Lennart (2002) "Det skånska medielandskapet 2001" i Bergström, Annika; Wadbring, Ingela; Weibull, Lennart (red) *Efter Arbetet – Synen på nedläggningen och dess konsekvenser*. Göteborg: Dagspresskollegiet, Institutionen för journalistik och masskommunikation, Göteborgs universitet
- Björkqvist, Hellingwerf, Karin; Weibull, Lennart (1995) "Den geografiska dimensionen" i Weibull, Lenart; Kratz, Charlotta (red) *Tidningsmiljöer. Dagstidningsläsning på 1990-talet*. Göteborg: Institutionen för journalistik och masskommunikation, Göteborgs universitet
- Dagens industri 2005-12-08, *Digital-TV kapar åt sig ännu mer av reklamkakan* av Grahn Brickell, Pia. www.di.se
- Hadenius, Stig; Weibull, Lennart (2003) *Massmedier. En bok om press, radio & TV*. 8:e upplagan reviderad 2005, Falun, Albert Bonniers förlag
- Lithner, Anders; Weibull, Lennart (1999) "Västragötalänningarnas mentala kartor" i Nilsson, Lennart (red) *Region i omvandling*. SOM-institutet, Göteborgs universitet
- Nilsson, Lennart; Antoni, Rudolf (2005) *Sambälle, opinion, massmedia, Skåne 2004*. SOM-institutet, Göteborgs universitet
- Rönström, Anna; Weibull, Lennart (1995) "Världen utanför" i Holmberg, Sören; Weibull, Lennart (red) *Mitt i nittio-talet*. SOM-institutet, Göteborgs universitet
- SCB (2000/2001) http://www.scb.se/statistik/LE/LE0103/2002M00/Tabell_B4.xls
- Severinsson, Ronny (1989) "Den geografiska faktorn i tidningsvalet" i *Dagspressen och dess läsare: empiriska studier av dagspressens utveckling under 1980-talet*. Lennart Weibull och Karin Björkqvist (red.) Stockholm : Almqvist & Wiksell International
- Severinsson, Ronny (1990) *Tidningsläsning i nordvästra Skåne*. Arbetsrapport nr 2. Göteborg: Institutionen för journalistik och masskommunikation, Göteborgs universitet
- Sternvik, Josefine; Weibull, Lennart (2005) "Svensk dagstidningsmarknad i ett förändringsperspektiv" i Bergström, Annika; Wadbring, Ingela; Weibull, Lennart (red): *Nypressat – Ett kvartssekel med svenska dagstidningsläsare*. Göteborg: Dagspresskollegiet, Institutionen för journalistik och masskommunikation, Göteborgs universitet

- Weibull, Lennart (2003) ”Svenskarnas syn på omvärlden” i Holmberg, Sören; Weibull, Lennart (red), *Ju mer vi är tillsammans*. SOM-institutet, Göteborgs universitet
- Weibull, Lennart (2005) ”Sverige i tidningsvärlden” i Bergström, Annika; Wadbring, Ingela; Weibull, Lennart (red) *Nypressat – Ett kvartssekel med svenska dagstidningsläsare*. Göteborg: Dagspresskollegiet, Institutionen för journalistik och masskommunikation, Göteborgs universitet

VAD HÄNDE SEDAN? FEM ÅR EFTER ARBETET

ANNA OLSÉN ANTONI OCH LENNART WEIBULL

När tidningen Arbetet lades ner den 30 september 2000 skedde det inte i tystnad. Beslutet om nedläggning skapade stora svarta rubriker i tidningarna. Demonstrationer genomfördes och namnlistor samlades in för att rädda Arbetet. Men trots höjda röster och statligt stöd gick tidningen inte att rädda. Förlusterna var alltför stora och LO ville inte sätta in mer pengar i Arbetet. Efter nedläggningen följde en svekdebatt, där lokala politiska och fackliga organisationer angrep LO och socialdemokratiska partiledningen för att inte ta sitt ansvar för en bred opinionsbildning i Skåne. I den frågeundersökning som SOM-institutet genomförde ett knappt år efter nedläggningen framkom också en stor oro för vilka konsekvenser nedläggningen skulle få för den politiska opinionsbildningen, särskilt bland Arbetets tidigare läsare, liksom det fanns en mycket stark kritik mot LO och det socialdemokratiska partiet. Läsare av andra dagstidningar var däremot föga engagerade i debatten och även mindre oroad för hur den politiska opinionsbildningen skulle förändras (Wadbring m fl, 2002).

År 2005 har det gått fem år sedan Arbetets nedläggning. Även om debatten då och då har hettat till har frågan efter hand sjunkit undan. Riksdagsvalet 2002 uppvisade inte något mönster som skulle kunna tolkas som att socialdemokratin genom Arbetets nedläggning förlorat något större opinionsstöd: partiet hade till och med en något större framgång i Malmö än genomsnittligt i landet. Redan i undersökningen 2001 var det tydligt att en stor del av de tidigare Arbetetprenumeranterna valt andra dagstidningar, främst Skånska Dagbladet. Det fanns, och finns, visserligen planer att återuppliva Arbetet i en eller annan form, men dessa har ännu inte materialiserats.

Att det finns få yttre tecken på att det hänt något avgörande i den politiska opinionen som en följd av att Arbetet lagts ner är emellertid inte detsamma som att den inte skulle ha lämnat några spår. Dessutom medförde nedläggningen av Arbetet stora förändringar på den lokala tidningsmarknaden i och med att tidningens prenumeranter valde någon av de andra morgontidningarna eller eventuellt slutade att prenumerera. Frågan är vad har hänt i ett längre perspektiv. I vilken utsträckning dröjer bilden av Arbetet kvar i opinionen? Och hur uppfattar läsarna idag konsekvenserna för den politiska opinionsbildningen? Hur har dagstidningsläsningen förändrats och vilken bedömning gör läsarna av sina tidningar? Frågor av detta slag var bakgrunden till att det inom ramen för SOM-institutets Skåneundersökning 2004 ställdes ett antal uppföljande frågor om tidningen Arbetet.¹

Mot den redovisade bakgrunden är syftet med detta kapitel att analysera vad som hänt under de tre år som förflutit sedan den förra undersökningen. Det gäller såväl synen på orsaker till och konsekvenser av Arbetets nedläggning som faktiska förändringar i dagstidningsläsningen i Sydvästskåne. Fokus ligger således på förändringar. Genom att ställa likalydande frågor med dem som ställdes 2001 finns det möjligheter att följa vad som har hänt (Wadbring m fl, 2002:appendix). Intresset är bland annat att kunna belysa i vilken utsträckning Arbetets nedläggning lämnat spår i opinionsbildning respektive läsvanor. Kapitlet är disponerat i tre huvuddelar:

- Synen på orsakerna till Arbetets nedläggning
- Bedömningar av nedläggningens konsekvenser för den politiska opinionsbildningen
- Dagstidningsläsningen efter Arbetets nedläggning

Som en bakgrund skisseras först några drag i Arbetets utveckling fram till nedläggningen samt redovisas några basdata om den sydvästskånska dagstidningsmarknaden efter år 2000.

Arbetet – och därefter²

När beslutet om Arbetets nedläggning stod klart fick det stora rubriker i hela den svenska dagspressen. Händelsens beskrevs som en epok som gick i graven och röst som tystnade. På många sätt var en sådan beskrivning riktig. Arbetet var arbetarrörelsens äldsta utkommande tidning grundad redan 1889 av den legendariske redaktören Axel Danielsson. Tidningen hade med tiden inte bara blivit en folklig tidning i Malmö utan även ett respekterat opinionsorgan med nationell räckvidd. Tidningen hade sina glansår särskilt under 1960- och 1970-talen, inte minst sedan tidningen efter Stockholms-Tidningens nedläggning 1966 blev socialdemokratiens huvudorgan inom dagspressen (Gustafsson, 2002).

Samtidigt kom beslutet om nedläggningen av Arbetet inte som någon överraskning. Tvärtom hade det under en stor del av dess moderna historia pågått olika spel för att bevara tidningen. Arbetet hade haft samma ekonomiska grundproblem som flertalet så kallade andratidningar med att nå framgång på den viktiga annonsmarknaden. I och med tillkomsten av det statliga produktionsstödet 1971 förbättrades dock situationen. Även om stödet var långt ifrån tillräckligt för att kompensera tidningarna för svagheten på marknaden gav det dock möjlighet att driva verksamheten framåt, bland annat genom samordning med andra A-presstidningar och vissa centrala bidrag. När A-pressekoncernen år 1992 gick i konkurs genom att LO inte längre ville bidra med medel fick Arbetet dock omedelbart på nytt problem och tidningen tvingades till konkurs. Genom lokala insamlingar och bidrag från näringslivet kunde tidningen dock fortsätta i ett nytt bolag. Men de ekonomiska

problemen fortsatte och 1999 blev de akuta. De förväntade annonsintäkterna uteblev och i början av våren 2000 tvingades styrelsen skriva ner aktiekapitalet och upprätta kontrollbalansräkning.

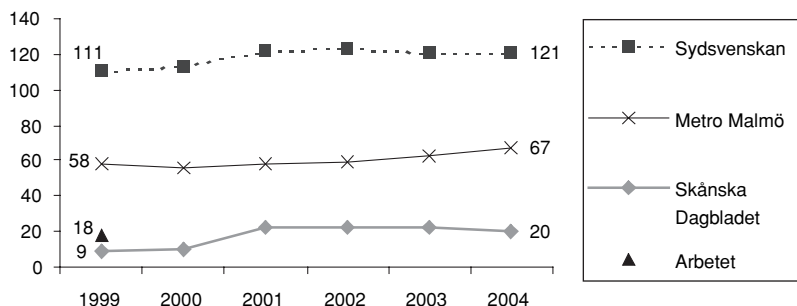
År 2000 blev ett långdraget krisens år för Arbetet. Styrelsen tvingades då skriva ned aktiekapitalet och upprätta kontrollbalansräkning sedan underskottet för 1999 visat sig vara större än beräknat. Det samarbetsavtal som 1999 ingåtts med tidningen Metro visade sig inte kunna kompensera intäktsbortfallet då annonssamarbetet med Helsingborgs Dagblad upphörde. Presstödet räckte inte för att täcka förlusterna. Förhandlingar om en samverkan med Skånska Dagbladet kring tryckeri, annons och redaktion fick inte den senare tidningens stöd och trots många och nära kontakter under senvåren 2000. Att finna nya och kapitalstarka finansörer visade sig omöjligt och måndagen den 22 augusti 2000 gick Arbetet i konkurs.

Konkursförvaltaren fortsatte att sondera möjligheten att få in nya intressenter. Socialdemokraterna i Skåne beslutade att ställa upp med viss ekonomisk garanti och LO tog upp en diskussion med gratistidningen Metros huvudägare MTG om samverkan. Garantin innebar att tidningen kunde drivas september månad ut. Förhandlingarna mellan LO och MTG gav dock inget resultat och Arbetets sista nummer utkom således den 30 september 2000.

Vid nedläggningen var Arbetets upplaga i Sydvästskåne (A-region 28) under 20.000 exemplar och hushållstäckningen hade fallit till 7 procent. Nedgången hade gått relativt snabbt. Hushållstäckningen hade före krisåret 1991 ännu varit omkring 20 procent och ett par år före nedläggningen drygt 10 procent, i Malmöområdet dock klart högre täckning. Osäkerheten om tidningens framtid hade dock medfört en överströmning av medelålders och yngre Arbetetprenumeranter till den dominerande Malmötidningen Sydsvenskan (Wadbring, 2002). Sydsvenskan hade vid tiden för Arbetets nedläggning en upplaga på 110.000 exemplar i regionen och en hushållstäckning på 46 procent. Den tredje Malmötidningen, Skånska Dagbladet var minst med under 10.000 exemplar och 4 procents hushållstäckning; denna tidning har traditionellt haft sin spridning utanför sin utgivningsort.

Inför Arbetets nedläggning marknadsförde sig både Sydsvenskan och Skånska Dagbladet bland dem som prenumererade på Arbetet. Dessa fick ett antal erbjudanden att direkt gå över till någon av de andra två tidningarna. Upplageutvecklingen i regionen efter 2000 pekar på att Skånska Dagbladet var vinnaren. Mellan år 2000 och 2001 ökade tidningen med drygt 12.000 exemplar och dubblade därmed sin hushållstäckning (Figur 1). Sydsvenskan ökade med 8.500 exemplar och därmed upp till en femtioprocentig hushållstäckning i Malmö. Analyserna från ett år efter nedläggningen pekade på att de främst var de äldre och politiskt intresserade läsarna som valde Skånska Dagbladet. Även gratistidningen Metro som startade sin Malmöedition år 1999 ökade sin utdelade upplaga 2001 (Wadbring, 2002).³

Figur 1 Tidningsupplagor 1999-2004 (tusentals exemplar)

Kommentar: Observera att siffrorna för Arbetet, Skånska Dagbladet och Sydsvenskan avser betald upplaga enligt Tidningsstatistikens redovisningsprinciper medan siffrorna för Metro Malmö avser spridd upplaga enligt reklamstatistikens redovisning.

Källa: TS

De därpå följande åren har både Sydsvenskan och Skånska Dagbladet tappat i upplaga i Sydvästskåne. Det är inga dramatiska förändringar, men Skånska Dagbladet har tappat nästan 1.500 exemplar eller sju procent av sin upplaga i regionen. För Sydsvenska Dagbladet är nedgången begränsad till 700 exemplar för motsvarande period. Samtidigt ökade Metro sin spridning, troligen framför allt genom att utdelningsområdet för tidningen ökade.

Med utgångspunkt från upplagesiffrorna verkar slutsatsen vara att de två andra morgontidningarna i stort sett lyckades fånga upp de tidigare läsarna av Arbetet. Den samlade upplagan för de två abonnemangstidningarna i A-region 28 är snarast lite större än den var för de tre tidningar som fanns 1999. Samtidigt säger inte upplagan något om vare sig läsning av eller åsikter om tidningarna, liksom det inte heller går att säga något om hur de tidigare Arbetetläsarna bedömer situationen fem år senare. Det är detta som vi nu skall studera närmare med inriktning på de förändringar som skett.

Synen på orsaker till nedläggningen

Den stora frågan som 2000 dominerade debatten sedan det beslutats att Arbetet skulle läggas ner var vad som verkligen orsakade tidningens nedläggning. Som vi har sett fanns det många olika faktorer i bakgrunden. Annonsintäkterna hade minskat som en följd av en sjunkande upplaga och Arbetets försök att forma en strategisk allians med Skånska Dagbladet blev utan framgång. Efter en misslyckad jakt på andra finansörer stod hoppet till att Socialdemokratiska partiet och LO skulle hjälpa tidningen från konkurs, men inte heller där fanns stöd att hämta. Den

opinionsbild som framträdde i 2001 års undersökning gav i tur och ordning LO, socialdemokratiska partiet och annonsörerna skulden till nedläggningen. Andra orsaker som låg relativt högt var att tidningen hade för få läsare och att ledningen för Arbetet inte kunde sköta ekonomin. Relativt få menade att tidningsmarknaden var för liten för två stora tidningar, att läsarna inte ställde upp för sin tidning eller att tidningen hade för dåligt innehåll (Bergström och Weibull, 2002).

Fem år efter nedläggningen har opinionsbilden förskjutits något. Det tydligaste är emellertid att så gott som samtliga orsaksfaktorer får lägre andelar (tabell 1). Minskningen gäller särskilt de orsaker som dominerade den efterföljande svekdebatten. Förklaringen ligger främst i att de som saknar uppfattning har blivit fler. Den givna slutsatsen är att debatten avklingat och minnesbilden blivit otydligare. Andelen som 2004 helt saknar uppfattning varierar mellan 76 procent och 45 procent.

Samtidigt är det samma fyra orsaksfaktorer som ligger högst vid båda mätpunkterna. Det som hänt är emellertid att kritiken av socialdemokratiska partiet och LO 2004 ligger något lägre än de marknadsinriktade orsakerna – att tidningen hade för få läsare och att annonsörerna svek. Tolkningen att det ekonomiska perspektivet fått ett relativt sett större utrymme i opinionen får stöd av att marknadsstorleken och marknadskonkurrensen (Sydsvenska Dagbladet) som orsaksfaktorer är de enda som inte minskat, utan snarast ökat något. I övrigt framgår att det båda åren är få som ser orsaken till nedläggningen i Arbetets innehåll eller i Skånska Dagbladets ovilja till samarbete.

Slutsatsen är att Arbetets nedläggning inte längre är någon större politisk fråga, åtminstone inte för allmänheten i stort. Ser vi närmare på opinionen år 2001 fanns det även då stora grupper som inte var särskilt engagerade i frågan om nedläggningen, i första hand gällde det en stor del av läsarna till de två andra tidningarna i Malmö, Skånska Dagbladet och Sydsvenska Dagbladet. Omvänt var, föga överraskande, de tidigare Arbetetläsarna både direkt berörda och intensivt engagerade i debatten (tabell 2).

I princip är det samma mönster som framträder tre år senare, även om åsikterna avklingat något också bland Arbetets tidigare läsare. På tre punkter har dock de trogna Arbetetläsarna samma riktning och styrka i sina åsikter 2004 som de hade 2001: orsaken till nedläggningen var inte ett dåligt innehåll (balansmätt 2004 -90, i jämförelse med -86 2001) eller att läsarna inte ställde upp för sin tidning (-55 respektive -60) utan att socialdemokratiska partiet saknade intresse för att tidningen skulle överleva (-71 respektive -74). Om vi även gör en politisk gruppering av de trogna prenumeranterna kan vi konstatera att de som placerar sig till politiskt till vänster i högre utsträckning har en starkare uttryckt åsikt än de som placerar sig till höger.

Tabell 1 Åsikter om varför tidningen *Arbetet* lades ner bland befolkningen i Malmöregionen, 2004, 2001 års resultat inom parantes (procent och balansmått)

	Instämmer helt eller delvis	Instämmer knappast eller inte alls	Ingen uppfattning	Summa procent	Balansmått bland dem som har åsikt
Annonsörerna svek tidningen	37 (50)	8 (9)	55 (41)	100	+63 (+70)
LO var ointresserad av att tidningen överlevde	33 (50)	9 (10)	59 (40)	101	+58 (+70)
Socialdemokratiska partiet var ointresserad av att tidningen skulle överleva	36 (52)	10 (9)	55 (38)	101	+57 (+72)
Tidningens ledning kunde inte sköta ekonomin	28 (40)	12 (12)	60 (49)	101	+40 (+56)
Tidningen hade för få läsare	37 (45)	19 (24)	45 (31)	101	+32 (+30)
Tidningsmarknaden i Malmöregionen var för liten för två stora tidningar	27 (25)	24 (39)	50 (36)	101	+6 (-24)
Skånska Dagbladet hade var ovillig till samarbete	13 (19)	12 (16)	76 (66)	101	+5 (+8)
Sydsvenska Dagbladets konkurrensmetoder var för hårda	23 (22)	22 (33)	55 (45)	100	+1 (-20)
Läsarna ställde inte upp för sin tidning	15 (16)	32 (43)	53 (41)	100	-35 (-42)
Tidningen hade för dåligt innehåll	14 (19)	41 (48)	46 (34)	101	-50 (-44)

Källa: SOM-undersökningen i Skåne 2004.

Antal svarande: 1406 personer 2004 och 1639 personer 2001.

Kommentar: Balansmåtten anger differensen mellan den procentandel som har svarat "instämmer helt" eller "instämmer delvis" och den procentandel som svarat "instämmer knappast" eller "instämmer inte alls". Om alla respondenter svarar att de instämmer blir balansmåtten +100 och om alla svarar att de inte instämmer blir måttet -100. Personer som svarar att de inte har någon uppfattning har inte räknats med i balansmåtten. Siffrorna inom parantes anger 2001 års siffror. Observera att balansmåtten endast gäller för de svarepersoner som har uttryckt en åsikt; de som angivit att de saknar uppfattning har således exkluderats ur procentberäkningen. Antalet svarepersoner med bestämd uppfattning 2004 varierar mellan som lägst 339 (Skånska Dagbladet var ovillig till samarbete) och som högst 786 (Tidningen hade för få läsare).

Tabell 2 Åsikter om varför tidningen *Arbetet* lades ner bland olika prenumerantgrupper i Malmöregionen, 2004 (balansmätt bland dem som har uppfattning. Inom parentes presenteras 2001 års siffror)

	Arbetetprenumeranter fram till nedläggningen	Arbetetprenumeranter under 1990-talet	Prenumeranter på annan tidning än <i>Arbetet</i>
Annonsörerna svek tidningen	+60 (+72)	+49 (+64)	+81 (+74)
LO Var ointresserad av att tidningen överlevde	+63 (+80)	+51 (+66)	+59 (+68)
Socialdemokratiska partiet var ointresserad av att tidningen skulle överleva	+71 (+74)	+39 (+64)	+56 (+74)
Tidningens ledning kunde inte sköta ekonomin	+17 (+46)	+38 (+54)	+57 (+62)
Tidningen hade för få läsare	-17 (-26)	+31 (+38)	+64 (+56)
Skånska Dagbladet var ovillig till samarbete	+22 (+38)	-15 (+4)	-3 (-2)
Tidningsmarknaden i Malmöregionen var för liten för två stora tidningar	-17 (-44)	-9 (-28)	+25 (-14)
Sydsvenska Dagbladets konkurrensmetoder var för hårda	-2 (-4)	-5 (-12)	-3 (-42)
Läsarna ställde inte upp för sin tidning	-55 (-60)	-32 (-52)	-26 (-34)
Tidningen hade för dåligt innehåll	-90 (-86)	-54 (-38)	-13 (-26)
Antal svarande per prenumerationsgrupp	292	201	615

Källa: SOM-undersökningen i Skåne 2004.

Kommentar: Prenumerationskategorierna är ömsesidigt uteslutande. Om balansmätt se tabell 1. Antal svarande 1406 personer 2004 och 1639 personer 2001.

År 2001 var åsikterna ganska samstämmiga i alla grupper i synen på sveket från LO, socialdemokratiska partiet och annonsörerna: oavsett om man varit prenumerant eller inte så ansågs dessa orsaker ha varit de viktigaste. Tre år senare har bilden förändrats något. Visserligen finns dessa tre orsaker med bland de mest nämnda, men det är större skillnader mellan de olika prenumerantgrupperna. De som vid nedläggningen var prenumeranter på annan tidning än *Arbetet* är de som i störst utsträckning betonar marknadsfaktorerna. Detsamma gäller de som inte hade någon hushållsprenumeration.

Slutsatsen är att läsare av andra tidningar i större utsträckning än de tidigare Arbetet-läsarna ser nedläggningen framför allt i ett marknadsperspektiv. Tendensen fanns redan 2001 men har 2004 blivit tydligare. Bland Arbetets tidigare läsare är händelsen främst värderad i politiska termer. Bakom detta ligger att prenumeration på Arbetet för många även var en partipolitisk handling: att vara engagerad socialdemokrat och att ha prenumeration på Arbetet var närmast två sidor av samma mynt. Vi kan också se att det just är den gruppen av läsare – de som ligger politiskt till vänster om mitten och prenumererade på Arbetet fram till nedläggningen – som framför allt betonar de politiska orsaksfaktorerna. Det är också den grupp som inte heller ändrat sin uppfattning nämnvärt mellan 2001 och 2004. Utmärkande för den andra extremgruppen – de som själva placerar sig politiskt till höger och som inte prenumererade på Arbetet och som framför allt prenumererade på konkurrenten Sydsvenska Dagbladet – är att de i stor utsträckning saknar uppfattning om vad som låg bakom att Arbetet tvingades att lägga ner. De som har åsikter gör en renodlat marknadsekonomisk bedömning: Arbetet hade för få läsare.

Tabell 3 *Arbetets dimensioner (faktoranalys)*

	Brister hos tidningen	Aktörernas svek	Den lokala tidnings-situationen
Tidningen hade för dåligt innehåll	,84	,00	,00
Tidningen hade för få läsare	,81	-,02	,05
Läsarna ställde inte upp för sin tidning	,55	,30	,24
Tidningens ledning kunde inte sköta ekonomin	,44	,36	,01
Socialdemokratiska partiet var ointresserat av att tidningen skulle överleva	,00	,90	,04
LO var ointresserad av att tidningen överlevde	,03	,88	,11
Annonsörerna svek tidningen	,30	,42	,30
Sydsvenska Dagbladets konkurrensmetoder var för hårda	,09	,09	,86
Skånska Dagbladet var ovillig till samarbete	-,01	,16	,86
Tidningsmarknaden i Malmöregionen var för liten för två stora tidningar	,46	-,03	,48

Andel förklarad varians	31	17	14

Kommentar: Faktörlösningen bygger på en varimaxrotering. Antalet faktorer har fastställts med hjälp av Kaiser's kriterium.

Att bedömningarna grupperar sig i en mera politisk och en mera ekonomisk dimension kan utläsas av en faktoranalys baserad orsaksfrågan (tabell 3). Totalt förklaras 62 procent av variansen i svaren av tre faktordimensioner. Den första dimen-

sionen har vi benämnt Brister hos tidningen. Den samlar bedömningar som kan hänföras direkt till själva tidningen. De andra två dimensionerna kretsar mer kring de externa orsakerna. Aktörernas svek pekar mot socialdemokratiska partiets och LO:s svek mot Arbetet, men även annonsörernas del i nedläggningen. Den tredje och sista dimensionen kallas Den lokala tidningssituationen och utgörs av argument kring tidningsmarknaden i Malmöregionen. Här finner vi orsaker som de två konkurrerande tidningarnas del i nedläggningen samt att tidningsmarknaden inte kunde hantera två stora tidningar.

Vi kan utläsa att dimensionen Brister hos tidningen till stor del sammanfattar åsikterna hos personer som inte prenumererade på Arbetet, medan kategorin Aktörernas svek huvudsakligen samlar uppfattningen hos tidningens trogna prenumeranter.

Konsekvenserna: Arbetets opinionsbildande roll

En viktig fråga som kom att omgärda Arbetets nedläggning var vilka följderna skulle bli för den politiska opinionsbildningen. Många ansåg att Arbetet var en viktig röst i den offentliga debatten och kände oro för hur nedläggningen skulle påverka vilka åsikter som kom fram. Inte minst det faktum att Arbetet efter Stockholms-Tidningens nedläggning 1966 var arbetarrörelsens ledande dagstidning i ett land med dominans för borgerliga tidningar var ett tema som fördes fram av många debattörer. I 2001 års undersökning visade sig också att drygt 35 procent uppfattade att nedläggningen hade haft mycket eller ganska stor betydelse för den politiska debatten; drygt 30 procent saknade åsikt.

På samma sätt som i fråga om orsaker finns det ett avklingande i synen på konsekvenser. År 2004 hade de som saknade uppfattning ökat till 42 procent och de som angav mycket eller ganska stor betydelse minskat till 26, alltså en minskning med 10 procentenheter (tabell 4). Samtidigt är tydligt att det är flera som menar att det blivit effekter på debatten än som inte anser det: balansmättet är +11 år 2004, låt vara att det har fallit från +24 år 2001.

Tabell 4 *Bedömningen av konsekvenserna av Arbetets nedläggning för den politiska opinionsbildningen i Malmöregionen 2004 och 2001 (Procent och balansmätt. Siffrorna inom parantes anger fördelningen för 2001)*

	Mycket stor betydelse	Ganska stor betydelse	Varken stor eller liten betydelse	Ganska liten betydelse	Mycket liten betydelse	Ingen uppfattning	Summa procent	Antal svar	Balansmätt
Samtliga	7 (10)	19 (26)	16 (21)	8 (8)	7 (4)	42 (31)	99	1455	+11 (+24)
Enbart personer med uppfattning	12 (15)	33 (38)	27 (30)	14 (12)	13 (6)	-	100	842	+18 (+35)

Källa: SOM-undersökningen i Skåne 2004.

Kommentar: Om balansmätt se tabell 1.

Undersökningen år 2001 visade inte oväntat att det främst var Arbetets prenumeranter som upplevde att nedläggningen hade konsekvenser för opinionsbildningen, men även en majoritet av dem som inte höll Arbetet menade att så var fallet. Tre år senare står Arbetets tidigare prenumeranter i stort sett kvar vid sin bedömning – balansmätt från +74 till +62, medan majoriteten har svängt bland de senare, där det nu är fler som menar hade den inte hade några konsekvenser – från +19 till -8 (tabell 5). Polariseringen i bedömningarna har därmed ökat något, samtidigt som vi också kan notera att det finns ett visst avklingande i åsikterna i alla grupper; andelen utan åsikt ökar överlag mellan 2001 och 2004.

Tabell 5 Allmänhetens syn på konsekvenserna för den politiska opinionsbildningen av Arbetets nedläggning i olika grupper i Malmöregionen 2004, inom parentes redovisas 2001 års resultat (balansmätt och procent)

	Malmöregionen		
	Balansmätt	Andel utan uppfattning %	Antal svar 2004
Alla	+18 (+35)	42 (31)	1455
Kön:			
Män	+8 (+32)	34 (24)	689
Kvinnor	+30 (+38)	50 (36)	766
Ålder:			
15-29 år	-2 (+24)	67 (47)	336
30-49 år	+6 (+28)	41 (29)	475
50-64 år	+27 (+39)	30 (18)	346
65-85 år	+34 (+50)	31 (27)	298
Prenumeration på Arbetet:			
Ända till nedläggningen	+62 (+74)	21 (16)	282
Tidigare under 1990-talet	+32 (+41)	34 (19)	193
Ingen prenumerat på Arbetet	-8 (+19)	50 (36)	923
Politiskt intresse:			
Mycket politiskt intresserade	+29 (+52)	24 (11)	194
Ganska politiskt intresserade	+21 (+39)	33 (21)	604
Inte särskilt politiskt intresserade	+6 (+30)	51 (36)	516
Inte alls politiskt intresserade	+14 (+12)	79 (56)	130
Partisympati:			
Vänsterpartiet och socialdemokraterna	+48 (+59)	37 (26)	552
Övriga partier	-10 (+15)	44 (30)	705

Källa: SOM-undersökningen i Skåne 2004 och 2001 för Malmöregionen.

Kommentar: Om balansmätt se tabell 1.

Som väntat finns det bakom detta även en partipolitisk faktor. Det är sympatisörer med socialdemokraterna och vänsterpartiet som upplever konsekvenser (+48), medan sympatisörerna med övriga partier gör det i mindre utsträckning (-8). Samtidigt visar sig att politiskt intresserade personer, oavsett partisympati, uppfattar att nedläggningen haft konsekvenser för opinionsbildningen.

Det finns även en åldersfaktor i bedömningarna av nedläggningens konsekvenser för opinionsbildningen, där andelen som bedömer att det finns effekter ökar med ålder. Till stor del ligger förklaringen i att de äldre i större utsträckning var prenumeranter på Arbetet – Arbetet hade överlag en äldre läsekrets än huvudkonkurrenten Sydsvenskan. En annan faktor torde vara att de äldre är präglade av en tidningssituation där två stora tidningar stod för den lokala samhällsdebatten. Det kan också visas att det är de äldre som i detta fall har längst minne; det är bland de yngsta mer än bland de äldsta som frågan har klingat av och andelen utan uppfattning ökat.

Frågan är då vilka konsekvenserna av nedläggningen anses vara. Även om fler svarande saknar åsikt är de effekter som betonas exakt desamma 2001 och 2004 (tabell 6); att arbetarrörelsen i Malmöregionen fått svårare att föra fram sina åsikter (balansmätt +42), att många människor blivit sämre informerade genom att de inte läser någon tidning (+14) och att samhällsdebatten i Malmöregionen blivit mindre intressant (+9). Att nyhetsbevakningen skulle ha blivit sämre eller att vanliga människor i mindre grad kan göras sin röst hörd anses däremot inte stämma.

Tabell 6 Uppfattningen kring olika tänkbara konsekvenser av Arbetets nedläggning bland befolkningen i Malmöregionen 2004, inom parentes redovisas 2001 års resultat (procent och balansmätt)

	Instämmer helt eller delvis	Instämmer knappast eller inte alls	Ingen uppfattning	Summa procent	Antal svar	Balansmätt bland dem som har åsikt
Arbetarrörelsen har fått svårare att föra fram åsikter i Malmöregionen	39 (48)	16 (12)	45 (39)	100	1403	+42 (+60)
Många människor har blivit sämre informerade genom att de inte längre läser någon dagstidning	31 (42)	23 (22)	46 (36)	100	1406	+14 (+32)
Samhällsdebatten i Malmöregionen har blivit mindre intressant	28 (33)	24 (26)	48 (42)	100	1397	+9 (+12)
Nedläggningen har inte fått några större konsekvenser	26 (24)	29 (35)	45 (41)	100	1403	-4 (-20)
Bevakningen av det som händer i Malmöregionen har blivit sämre	25 (32)	31 (33)	44 (34)	100	1408	-12 (0)
Det har blivit svårare för vanliga människor att göra sin röst hörd i pressen	22 (29)	32 (32)	46 (38)	100	1401	-18 (-6)

Källa: SOM-undersökningen i Skåne 2004 och 2001.

Kommentar: Om balansmätt se tabell 1. Observera att balansmättet avser endast dem som uttryckt en åsikt; de som uppgivit sig sakna uppfattning ingår således inte i procentbasen. Antalet svarande med en bestämd uppfattning ligger överlag på drygt 700 personer.

Synen på vilka konsekvenserna blivit är dock i hög grad beroende om man tidigare var prenumerant på Arbetet eller ej. Bland dem som prenumererade på Arbetet fram till nedläggningen är det en stor majoritet som upplever negativa konsekvenser för arbetarrörelsen, uppfattar en minskad dagstidningsläsning och en mindre intressant samhällsdebatt, liksom det är få som menar att nedläggningen inte fått konsekvenser (tabell 7). De som inte var prenumeranter på Arbetet ser svårigheten för arbetarrörelsen att få fram sina åsikter som en konsekvens, men värderar de andra konsekvenserna relativt lågt.

Tabell 7 Synen på olika konsekvenser av Arbetets nedläggning bland olika prenumerantgrupper i Malmöregionen, 2004 (balansmätt)

	Arbetet- prenumeranter fram till nedläggningen	Arbetet- prenumeranter under 1990-talet	Prenumeranter på annan tidning än Arbetet
Arbetarrörelsen har fått svårare att föra fram sina åsikter i Malmöregionen	+74 (+70)	+47 (+62)	+24 (+56)
Många människor har blivit sämre informerade genom att de inte längre läser någon dagstidning	+50 (+62)	+7 (+40)	-10 (+26)
Samhällsdebatten i Malmöregionen har blivit mindre intressant	+49 (+54)	+20 (+8)	-16 (-8)
Bevakningen av det som händer i Malmöregionen har blivit sämre	+28 (+40)	+7 (+8)	-42 (-18)
Det har blivit svårare för vanliga människor att göra sin röst hörd i pressen	+17 (+34)	+6 (-2)	-52 (-30)
Nedläggningen har inte fått några större konsekvenser	-40 (-66)	-16 (-24)	+21 (0)
Antal svarande per prenumerationsgrupp	292	201	615

Kommentar: Prenumerationskategorierna är ömsesidigt uteslutande. Inom parentes redovisas balansmåtten för 2001. Om balansmätt se kommentar till tabell 1. Lägsta antal svar bland samtliga med bestämd åsikt: 729.

Källa: SOM-undersökningen i Skåne 2004.

Att alla tre grupperna anser att arbetarrörelsen har fått svårare att föra fram sina åsikter i Malmöregionen ligger i linje med det vid tidningsnedläggningar vanliga uttrycket att det 'försvinner en röst i opinionen'. På detta sätt är utfallet självklart, liksom det är naturligt att det framför allt är de tidigare Arbetetprenumeranterna som uttrycker detta starkast. Däremot säger resultatet inget om hur det faktiskt förhåller sig, exempelvis om socialdemokratiska åsikter i mindre utsträckning än

tidigare kommer fram i de lokala medierna. Att det kan finnas en diskrepans mellan hur människor uppfattar situationen och hur det faktiskt förhåller sig illustreras av alternativet om att många blivit sämre informerade genom att de inte läser någon dagstidning, något som lyfts fram av en stor andel av de tidigare Arbetetprenumeranterna. Samtidigt visar det sig att nedgången i dagstidningsläsningen i Malmö är förhållandevis marginell; flertalet av de tidigare Arbetetläsarna håller sig 2004 med en tidning (se nedan). En rimlig tolkning är därför snarast att svarspersonerna uppfattar att det inte är den tidning de vill läsa och därför också blir mindre väl informerade.

Men åsikterna kring konsekvenserna av Arbetets nedläggning beror inte enbart på graden av engagemang utan även på politisk hemvist. Detta visade redan 2001 års undersökning. Resultaten då pekade på att tidigare Arbetetprenumeranter som placerade sig till vänster på den politiska skalan tenderade att uppfatta konsekvenserna av tidningens nedläggning som större än de andra grupperna gjorde. Dess motpol var icke-prenumeranter som politiskt placerade sig till höger. Mönstret är exakt detsamma 2004. De lojala prenumeranterna som står till vänster uppfattar konsekvenserna mycket tydligare än motpolen, icke-prenumeranter som står till höger. Om vi tar exempelvis betydelsen för arbetarrörelsens åsiktsbildning så är balansmättet bland vänsterinriktade tidigare Arbetetprenumeranter +83, medan det bland högerinriktade personer som inte läst Arbetet bara är +27.

En närmare analys visar att effekten av politisk åsikt på hur konsekvenserna värderas är i det närmaste lika stor som effekten av vilken tidning man tidigare läste. En person som placerar sig till vänster men inte läst Arbetet uppfattar att konsekvenserna av nedläggningen är större än vad en högerorienterad person som inte läst Arbetet. Resultatet är knappast överraskande eftersom flertalet bedömda konsekvenser har att göra med följderna för den politiska opinionsbildningen.

Efter Arbetet: tidningsmarknaden i sydvästra Skåne 2004

När vi fyra år efter nedläggningen tittar på vad Arbetets forna prenumeranter – alltså de som finns i vårt urval – tagit vägen, kan vi konstatera att majoriteten fortsatt är dagstidningsläsare. Även om således många tidigare Arbetetprenumeranter uppfattar att många som tidigare läste tidningen före nedläggningen nu skulle vara utan tidning visar sig så inte vara fallet. 75 procent av dem i vårt urval som hade en hushållsprenumeration på Arbetet fram till nedläggningen har även idag en morgontidningsprenumeration. Och 61 procent av dem som prenumererade någon gång under 1990-talet har också en prenumerations på någon annan tidning.

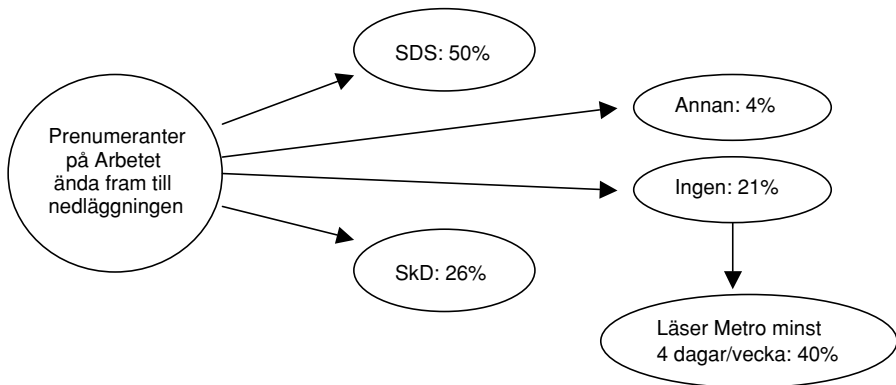
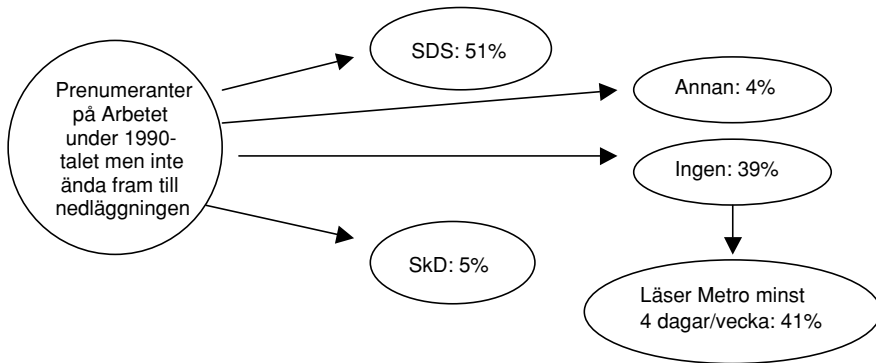
Tabell 8 Prenumeration 2004 bland Arbetets tidigare prenumeranter (procent)

	Prenumererade på Arbetet:	
	Fram till nedläggningen	Under 1990-talet
Prenumererar på någon morgontidning 2004	75	61
Antal svar	215	121

Det kan alltid diskuteras om 75 procent är en hög siffra, den innebär trots allt att var fjärde tidigare Arbetetprenumerant upphört med en morgontidningsprenumeration. Samtidigt måste bilden modifieras något. Om vi lägger till regelbunden läsning av Metro – minst fyra dagar i veckan – ökar andelen regelbundna dagstidningsläsare till 86 procent bland de trogna Arbetetprenumeranterna och till 77 procent bland dem som prenumererade på Arbetet under 1990-talet. Oavsett beräkningsgrund är dock andelen som regelbundet läser tidningar bland de tidigare Arbetetprenumeranterna lägre 2004 än den var 2001. Om detta beror på att man inte kunnat vänja sig vid den nya tidningen eller om nedgången är del i en allmän försvagning av särskilt morgontidningsprenumeration i stortstadsområdena (jfr Andersson, 2005) går inte att utläsa ur undersökningen.⁴

I 2001 års undersökning kunde vi fastslå att de prenumeranter som lämnat Arbetet under tidningens upplagenedgång på 1990-talet nästan uteslutande gick till Sydsvenskan; den näst största gruppen var sedan de som helt upphörde med hushållsprenumeration, medan överströmningen till Skånska Dagbladet var mycket blygsam. De Arbetetprenumeranter som var med till nedläggningen gick också i stor utsträckning till Sydsvenskan, men här låg övergångarna till Skånska Dagbladet på nästan samma nivå (Wadbring, 2002:113). När vi ser på situationen ytterligare tre år senare får vi en bild av vilka som är kvar som prenumeranter på de enskilda tidningarna (figur 2). I det längre perspektivet visar sig Sydsvenskan vara en större vinnare. Visserligen har tidningen tappat något bland dem som bytte tidning redan på 1990-talet, medan den har fått ett tillskott bland dem som höll Arbetet fram till nedläggningen; i det senare fallet har däremot Skånska Dagbladet tappat terräng. Gapet mellan Sydsvenskan (44 procent) och Skånska Dagbladet (31 procent) var år 2001 bara sju procentenheter till den förra tidningens fördel, medan det 2004 är 24 procentenheter (Sydsvenskan 50 och Skånska Dagbladet 26 procent).

Figur 2 Vad de som prenumererade på Arbetet fram till nedläggningen samt under 1990-talet men inte ända fram till nedläggningen, Malmöregionen 2004 (procent)

Källa: SOM-undersökningen i Skåne 2004.

Kommentar: Andelen för läsning av Metro avser den grupp av de tidigare Arbetetläsarna som inte längre har någon prenumererar på någon morgontidning.

Förändringen går i den riktning som förväntades på grundval av analyserna i 2001 års undersökning. Det som då iakttogs var att Skånska Dagbladets stora tillskott av tidigare Arbetetprenumeranter låg framför allt bland de äldre och inte sällan politiskt engagerade medan medelålders och yngre oftare valde Sydsvenskan. Bakom de skilda tidningsvalen låg bland annat den traditionellt starka politiska skiljelinjen mellan den socialdemokratiska Arbetet och den liberala, tidigare, moderata, Sydsvenskan; för aktiva, äldre socialdemokratiska sympatisörer framstod troligen det centerpartistiska Skånska Dagbladet som ett politiskt mera tilltalande val (Tabell 9).

Vi kan även fördjupa vår analys genom att relatera den till hur tidningsvalet 2004 ser ut i ett politiskt perspektiv (tabell 9). Det framgår att de av Arbetets trogna läsare som placerar sig politiskt till vänster även fortsatt är något överrepresenterade bland dem som fortsatt prenumererar på Skånska Dagbladet, liksom de som placerar sig till höger är det för Sydsvenskan. Skillnaderna är dock något mindre än de var 2001 och Sydsvenskan har särskilt vunnit bland dem som ligger åt vänster. Någon sådan tendens är inte märkbar bland dem som lämnade Arbetet före nedläggningen.

Tabell 9 Prenumeration på dagstidning 2001 respektive 2004 efter prenumerations på Arbetet och politisk självplacering (procent)

2001	Arbetetprenumeranter fram till nedläggningen			Arbetetprenumeranter under 1990-talet		
	vänster	mitten	höger	vänster	mitten	höger
SDS	41	47	48	60	58	76
SkD	34	29	24	8	6	2
Annan	14	6	24	8	8	10
Ingen	15	24	14	29	32	18
Antal svar	148	128	29	63	101	50
<hr/>						
2004						
SDS	50	48	55	58	39	58
SkD	31	21	24	3	10	2
Annan	3	6	0	3	5	8
Ingen	16	25	21	36	46	33
Antal svar	121	122	33	69	67	52

Källa: SOM-undersökningarna i Skåne 2001 och 2004.

Att Sydsvenskan på detta sätt förefaller att stärka sin ställning kan ha många förklaringar. En faktor kan vara att politiken i tidningsvalet efter hand spelar mindre roll nu när Arbetet inte längre är ett tillgängligt alternativ och att andra egenskaper än de politiska får en relativt större vikt i valet av tidning. Politiskt engagemang i sig har dock betydelse för intresset att hålla sig med en morgontidning. Det framgår bland annat av att personer som uttrycker en klar politisk orientering i högre utsträckning håller sig med en morgontidning än de gör som placerar sig i mitten, där de politiskt mindre intresserade är i majoritet; detta är särskilt tydligt bland dem som lämnade Arbetet under 1990-talet. En annan förklaring är åldersstrukturen: de politiskt engagerade läsarna av Arbetet var de äldre och dessa gick således oftare till Skånska Dagbladet. Genomsnittsåldern på tidningens läsare har också ökat

mellan 2001 och 2004, vilket tyder på att de något yngre kan ha gått över till Sydsvenskan som den stora tidningen i Malmö.

Tolkningen var då att Sydsvenskan som den dominerande Malmötidningen skulle kunna vinna över prenumeranter medan Skånska Dagbladet snarare skulle kunna räkna med ett bortfall med tanke på ålderssammansättningen. Det senare bekräftas i 2004 års data. Genomsnittsåldern för Skånska Dagbladets läsare har ökat sedan 2001, medan detta inte är lika tydligt för Sydsvenskan. En invändning som kunde riktas redan mot 2001 års undersökning är att de iakttagna förändringarna inte helt motsvarar upplageutvecklingen, där Skånska Dagbladet verkar vara den större vinnaren. Förklaringen ligger delvis i att nivåerna på upplaga och andel prenumeranter inte kan jämföras genom att frågeundersökningen avser boende i hushåll med prenumeration och för en strikt jämförelse måste vägas med hänsyn till antalet personer i hushållet. Klart är emellertid att själva tendensen i förändringen i de två tidningarnas spridning efter 2001 går i samma riktning oavsett om det gäller upplaga eller andel prenumeranter.

Även om vi inte kan veta om de som upphört att prenumerera gjort det i avsaknad av just Arbetet kan ändå frågan ställas hur Arbetets gamla prenumeranter skulle ställa sig om tidningen skulle återuppstå? Detta är en fråga som ställdes 2001 och svaret då talade sitt tydliga språk – de lojala Arbetetprenumeranterna skulle vilja ha tillbaka sin tidning. Av Arbetets trogna prenumeranter svarade 92 procent ”Ja, absolut/Ja, kanske” på frågan om de ville ha tillbaka sin tidning så som den såg ut innan nedläggningen (Wadbring, 2002:7). När frågan ställdes på nytt 2004 kunde man förvänta sig en nedgång, men i själva verket är intresset nästan lika starkt, åtminstone i den tidigare kärngruppen av Arbetetprenumeranter: 88 procent av dem som prenumererade fram till nedläggningen svarar ”Ja absolut/Ja, kanske” på den frågan.⁵ En närmare granskning antyder dock en viss försvagning av stödet för en ny Arbetet: år 2001 78 procent Ja, absolut, medan motsvarande andel år 2004 sjunkit till 54.

Tabell 10 Om Arbetet skulle ges ut på nytt, skulle Du i så fall ta upp en prenumeration på den? 2004 (procent)

	Prenumerant fram till nedläggningen	Prenumerant under 1990-talet	Prenumerant på annan tidning	Icke-prenumerant
Ja, absolut	54	8	1	2
Ja, kanske	34	35	6	12
Nej, knappast	9	37	35	34
Nej, absolut inte	3	20	58	52
Summa procent	100	100	100	100
Antal svarande	275	187	570	328

Kommentar: SOM-undersökningen i Skåne 2004. Totalt antal svar: 1360

Bland dem som prenumererade på Arbetet någon gång under 1990-talet men inte ända fram till nedläggningen är det betydligt färre som kan tänka sig att ta upp en prenumeration, 43 procent svarar ja på den frågan, vilket också är en nedgång i förhållande till 2001. I de andra två grupperna är det få som kan tänka sig en prenumeration på en ny Arbetet, andelen är dock fler inom den kategori som helt saknar morgontidningsprenumeration. Att den senare kategorin uppvisar något högre andelar illustrerar att det bland icke-prenumeranterna finns tidigare Arbetet-prenumeranter som inte längre har en morgontidningsprenumeration.

Fem år efter Arbetet

Det har 2005 gått fem år sedan Arbetet lades ner. Fem år är både en ganska kort och en ganska lång tid. Fasta tidningsprenumeranter har haft möjlighet att välja dagstidning åtminstone fyra gånger, förutsatt att de har haft helårsprenumerationer och det har under tiden hållits både riksdags-, region- och kommunalval. Och under dessa år växte Internet fram som ett mycket spritt medium bland allmänheten. I undersökningen hösten 2004 framträder ändå åsikterna om Arbetet mycket klart, åtminstone som svar på de ställda frågorna. Visserligen har intensiteten avklingat och det är fler som inte har någon åsikt i frågan, men i kärngruppen av tidigare prenumeranter finns ett starkt engagemang som minskat endast marginellt.

Den självklara slutsatsen är att Arbetets nedläggning har lämnat spår i den sydvästskånska opinionen. Däremot är det inte lika entydigt om nedläggningen av Arbetet verkligen har haft en återverkan på opinionen. Visserligen går det inte att på grundval av frågeundersökningen ge något sådant svar men det finns ändå intressanta mönster. De tidigare Arbetetläsarna menar att nedläggningen fått konsekvenser för arbetarrörelsens möjligheter att föra fram sina åsikter, men också här är det färre som 2004 är av den åsikten än det var 2001. Det finns också en relativ ökning för att se tidningens nedläggning i ett ekonomiskt snarare än ett politiskt perspektiv. En annan aspekt är att närmare hälften av allmänheten inte har någon uppfattning i frågan, troligen beroende på att de inte känt sig berörda.

Att synen på konsekvenser och orsaker skiljer sig åt beroende på tidningsval och partipolitiskt engagemang är inte konstigt. De prenumeranter som stöttat Arbetet ända fram till nedläggningen ser givetvis inte läsarnas bristande stöd som den främsta orsaken till tidningens nedläggning. Närmare till hand ligger då externa faktorer, så var fallet även 2001. Det är inte heller konstigt att de ser större konsekvenser för opinionsbildningen än icke-prenumeranterna, de har förlorat sin informationskälla och kanske sitt politiska språkrör.

Det överraskande i resultaten är snarast att en tidning genom sin nedläggning har lämnat ett sådant avtryck i stora delar av opinionen att det framträder tydliga mönster fortfarande efter fem år. Ännu intressantare är att mönstret kvarstår även

om huvuddelen av de prenumeranter som förlorade 'sin' tidning nu läser andra tidningar med annan politisk färg och delvis annan nyhetsvärdering. Förklaringen ligger med all sannolikhet i den svenska traditionen av närhet mellan dagstidningar och politik (Sternvik och Weibull, 2005). De stora morgontidningarna är en del av det politiska livet och debatten om dagspressen blir därför alltid också en politisk debatt.

Noter

- ¹ Trots att hela Skåne ingick i urvalet i Skåneundersökningen 2004 har i analysen begränsats till samma region som 2001.
- ² En utförlig analys av Arbetets utveckling samt av reaktionerna på nedläggning finns i boken *Efter Arbetet* (Wadbring m fl, 2002).
- ³ Upplagesiffrorna för Metro och övriga tidningar är dock inte jämförbara genom att det för Metro redovisas spridd upplaga och för övriga tidningar betalad upplaga.
- ⁴ År 2001 var de trogna Arbetetprenumeranterna 18 procent av urvalet, medan de 2004 utgör 19 procent. Grupperna är således ungefär lika stora. Orsaken till skillnaden kan vara att man i efterhand kan vilja framställa sig som mera trogen prenumerant än man var, men också att man kan vara osäker och minnas fel.
- ⁵ Frågorna var dock inte exakt lika. År 2001 fick man ta ställning till en ny tidning efter utgivningstäthet. 92 procent står för dem som ville ha en daglig tidning (andelarna var lägre för alternativen tredagars-, endags- eller gratistidning). År 2004 gällde frågan endast 'Om Arbetet skulle ges ut på nytt'. I och med att Arbetet var en daglig tidning är dock jämförelsen ändå rimlig.

Referenser

- Andersson, Ulrika (2005) "Att läsa eller inte läsa" I Bergström, Annika; Wadbring, Ingela; Weibull, Lennart (red) *Nypressat. Ett kvartssekel med svenska dagstidningsläsare*. Göteborg: Institutionen för journalistik och masskommunikation
- Bergström, Annika & Weibull, Lennart (2002) "Synen på orsaker till och konsekvenser av Arbetets nedläggning" I Wadbring, Ingela; Weibull, Lennart; Bergström, Annika (red) *Efter Arbetet. Synen på nedläggningen och dess konsekvenser*. Göteborg: Institutionen för journalistik och masskommunikation
- Gustafsson, Karl Erik (2002) "Arbetet 1887-2000" I Wadbring, Ingela; Weibull, Lennart; Bergström, Annika (red) *Efter Arbetet. Synen på nedläggningen och dess konsekvenser*. Göteborg: Institutionen för journalistik och masskommunikation

Sternvik, Josefin & Weibull, Lennart (2005) "Svensk dagstidningsmarknad i ett förändringsperspektiv" I Bergstöm, Annika; Wadbring, Ingela; Weibull, Lennart (red) *Nypressat. Ett kvartssekel med svenska dagstidningsläsare*. Göteborg: Institutionen för journalistik och masskommunikation

Wadbring, Ingela (2002) "Arbetets prenumeranter efter Arbetet" I Wadbring, Ingela; Weibull, Lennart; Bergström, Annika (red) *Efter Arbetet. Synen på nedläggningen och dess konsekvenser*. Göteborg: Institutionen för journalistik och masskommunikation

SYDSVENSKA PERSPEKTIV PÅ 'TABLOIDISERINGSTRENDEN'

JOSEFINE STERNVIK

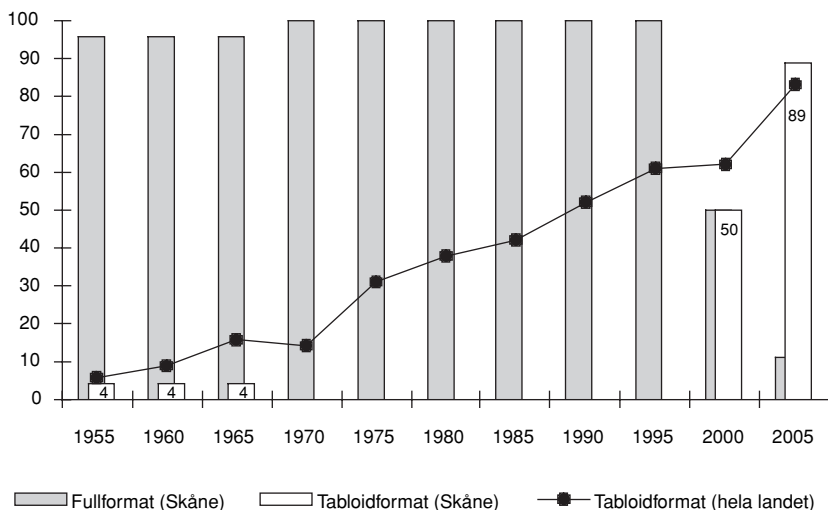
Den 4:e oktober 2004 trillade en hälften så stor *Skånska Dagbladet* ner i brevlådorna runt om i Skåne och dagen efter bytte även *Sydsvenskan* skepnad. På två dagar fick ungefär 400 000 läsare en morgontidning i en ny kostym (Orvesto, 2004). Tidningarna hade bytt format – från fullformat till tabloid. Det var nog inte så många läsare som höjde på ögonbrynen, för formatövergångarna föranleddes av massiva reklamkampanjer och *Sydsvenskan* hade dessutom genomfört transformeringen successivt med en tidningsdel i taget. I början av 2006 väntas regionens näst största tidning *Helsingborgs Dagblad* med editioner, följa efter. Detta innebär att fullformatet bara är ett minne blott i Skåne efter februari månad.

'Vi gör det för våra läsares skull' kunde vi läsa både i *Sydsvenska-* och *Skånska Dagbladet* dagen för formatbytena. Och visst gillar läsarna tabloidformatet, även om formatet i sig kanske inte är direkt avgörande för om och hur man läser en morgontidning. Formatet mottas vidare något olika av olika läsare och man kan se ett par generella mönster i detta avseende. Reaktionerna på de båda tidningarnas formatövergång skiljer sig något åt i jämförelse med hur läsare reagerat på andra tidningars formatförändringar. Denna artikel syftar till att ge en bild av de skånska tidningarnas formatutveckling och läsarnas attityder till två av regionens dagstidningar *Sydsvenskan* och *Skånska Dagbladet* som båda blev tabloider under 2004.

Formatutvecklingen i Skåne

Dagstidningarnas formatutveckling i södra Sverige skiljer sig åt i jämförelse med utvecklingen i landet i stort (jfr. Sternvik 2005; 2006b). Tabloidformatet har visserligen vunnit mark på bekostnad av fullformatet, men utvecklingen har skett betydligt senare i tiden och i betydligt snabbare takt. Redan under 1980-talet var tabloidtidningarna i Sverige fler än fullformatstidningarna. I Skåne var det inte förrän under 2000-talet som tabloiderna fick övertaget. Ytterligare en skillnad, jämfört med landet i stort, är att det under 1900-talets andra hälft inte funnits någon tidning som tryckts i berlinerformatet – ett format som storleksmässigt är mindre än en fullformatstidning, men större än en tabloid.

Figur 1 Tidningsformatens utveckling i Skåne samt i landet totalt under de senaste 50 åren (procent)

Urval: Samtliga dagstidningar vars A-region är Skåne (A-region 24-30) med en utgivningsfrekvens på minst 1 dag i veckan (exklusive kvällspressen).

Källa: Formatprojektets tidningsdatabas, Dagspresskollegiet.

För 50 år sedan fanns det bara två dagstidningar i Skåne som trycktes i tabloidformatet, *Lunds Dagblad* och *Kvällsposten*. Den förra upphörde 1960 och den senare är idag Skånes regionala kvällstidning. Under 1960-talet startades tidningen *Lunds Veckoblad*, men även den tidningen lades ner (1970) och regionen var, med undantag av kvällstidningen, länge utan en tabloidtidning. Det var egentligen inte förrän under mitten av 1990-talet som tabloidformatet gjorde entré bland Sydsveriges morgontidningar. Det fanns visserligen två små dagstidningar, *Liberacio* och *Tempus* som gavs ut i ett format som närmast kan beskrivas som magasinformat, men den tidning som först kom att tryckas i tabloidformatet var tidningen *Norra Skåne*. I oktober 1994 gavs således den första morgontidningen i regionen ut i tabloidformatet. Två år senare gav sig även *Trelleborg Allehanda* på att trycka i tabloidformatet och ytterligare tre år senare var det *Ystads Allehandas* och tidningen *Arbetets tur*. Den senare tvingades dock till nedläggning hösten 2000.

Under 2000-talet har de största tidningarna i regionen följt efter; 2004 gick *Sydsvenskan* och *Skånska Dagbladet* över till tabloidformatet, *Kristianstadsbladet* bytte till samma format året efter och den tredje februari 2006 väntas *Helsingborgs Dagblad* med *Nordvästra Skånes Tidningar* och *Landskorna-Posten* också halvera sin sidstorlek. ”Snart har alla gått över till tabloid och vi måste också hitta ett sätt att modernisera vår

produkt" (Helsingborgs Dagblads vd Lars Svensson, 2005-03-17). Dessa tidningar är de sista att överge det traditionella fullformatet i Skåne.

I jämförelse med tabloidformatets utveckling i landet generellt, har Skånes dagstidningar legat efter. En viktig förklaring är att det inte finns så många fådagartidningar inom detta område som drivit på utvecklingen. Den stora dagliga gratistidningen *Metro* introducerades dessutom sist i Skåne av de tre storstadsregionerna.

Form och förändring

Redan i mars 2003 bytte *Sydsvenskan* format på två av sina tre tidningsdelar.

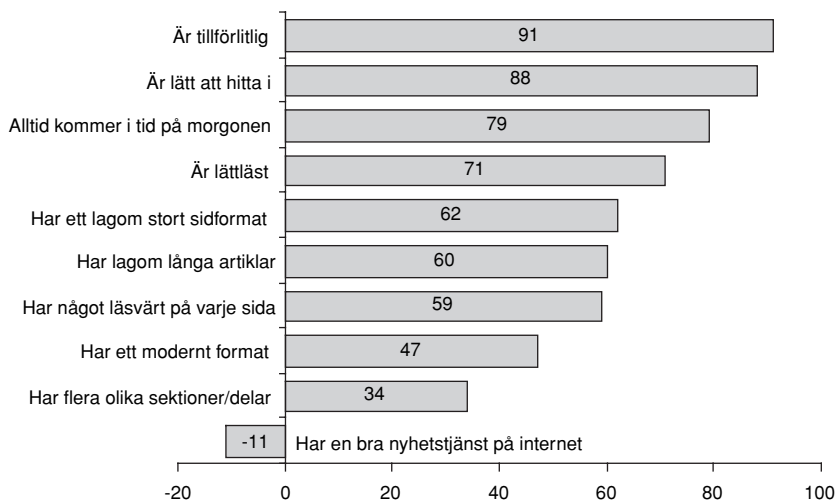
"Läsarna jublar och nu är det dags att ta nästa steg" skrev *Sydsvenskan* knappt ett år efter formatförändringen, och tillade. "Den enda kritiken vi fick efter omgåringen av B- och C-delen var att vi inte gjorde om hela tidningen till tabloid" (chefredaktör Hans Månsson i *Sydsvenskan*: Berglund, 2004). Den 5:e oktober var det så dags och dagen innan hade *Skånska Dagbladet* halverat hela tidningen och blivit tabloid. Att formatövergången ägde rum samtidigt berodde på de båda tidningarnas annonssamarbete.

Annonssamarbeten var också anledningen till att *Sydsvenskas* och *Skånska Dagbladets* formatövergångar skedde samtidigt som *Dagens Nyheter* och *Göteborgs-Posten*. Den gemensamma övergången var en förutsättning för annonssamarbetet tidningarna emellan. "Övergången till tabloid sker samtidigt för *Sydsvenskan*, *Dagens Nyheter* och *Göteborgs-Posten*. Tidningarna har ett annonssamarbete som underlättas av en samtidig övergång. Med ett datum är det lättare att fokusera på förändringen." (vd Bo Wigernäs i *Sydsvenskan*: Sjö, 2004).

Genom åren som gått har olika faktorer lyfts fram som avgörande för att tidningar valt att ändra sin sidstorlek. Det har handlat om allt från praktiska och tekniska aspekter så som byte av tryckpress eller nya ägare till ekonomiska faktorer där det handlar om att göra besparingar. Den senaste vågen av tabloidövergångar har emellertid, enligt branschen själv, främst föranletts av ett ökat läsarkrav. "Det är framför allt av läsarskäl som beslutet har tagits. Vi vet att cirka 70 procent vill ha tidningen i tabloidformat. Många äldre tycker att fullformatstidningen är för stor. När det gäller yngre läsare säger de om tabloiden att det är just så en tidning ska se ut." (chefredaktör Hans Månsson i *Sydsvenskan*: Larsén, 2004) "[...] det primära skälet för övergången är inte att spara pengar." (chefredaktör Hans Månsson i *Sydsvenskan*: Sjö, 2004)

Även om forskningen inte kunnat visa på detta läsarkrav, är det ett faktum att tidningsformatet har blivit en egenskap som bedöms allt viktigare av allmänheten i relation till andra tidningsegenskaper (Sternvik 2005; 2006b). Det är emellertid en bit kvar innan formatet bedöms lika viktigt som tidningsinnehållet eller andra praktiska egenskaper som förenklar läsningen.

Figur 2 Bedömning av viktiga egenskaper hos de sydsvenska morgontidningarna 2004 (balansmätt)

Kommentar: Balansmättet anger differensen mellan den andel som anser att egenskapen är viktig och den andel som anser att den är oviktig.

Källa: Syd-SOM-undersökningen, 2004

Att tidningen har en tillförlitlig nyhetsbevakning, att den kommer i tid på morgonen och att den är lätt att hitta i, hamnar i topp då man låter läsarna bedöma hur viktiga olika tidningsegenskaper är. Form- och layoutmässiga egenskaper ligger lägre och internetsatsningarna hamnar i botten. Denna rangordning är på inget sätt unik för Skånes invånare. Man får i princip samma mönster oavsett vem eller vilka man frågar.

Att formatet inte anses vara den viktigaste egenskapen hos en morgontidning är således något som bekräftas i flera studier. Flera av dessa studier visar emellertid också på att tidningens format tillskrivs allt större betydelse. Bedömningen att det är viktigt att tidningen ”har ett modernt format” är den enskilda egenskap som ökat mest sett till viktighetsbedömningen. Även vikten av att tidningen ”har ett lagom stort sidformat” har ökat och bedöms nu till och med viktigare än att tidningen ska ha ”något läsvärt på varje sida”.

Hur viktigt man bedömer de olika egenskaperna hänger till stor del samman med i vilken utsträckning man tar del av en morgontidning. I princip kan man säga att regelbundna läsare bedömer samtliga egenskaper viktigare än oregelbundna läsare – med ett undantag: Internetsatsningen. Bakom detta finns en åldersfaktor. De äldre är generellt sett mer frekventa morgontidningsläsare än de yngre och Internet

bedöms inte helt oväntat mer viktigt av de yngre, eftersom det främst är dessa som utnyttjar denna tjänst.

Läsarna och den 'nya' tidningen

Sydsvenskans och *Skånska Dagbladets* formatförändringar i oktober 2004 föranleddes av massiva reklamkampanjer över hela Skåne. På reklampelare, på bussar och självklart i tidningarna möttes man av budskapet att tidningarna skulle bli tabloider. *Sydsvenskas* reklambudskap löd exempelvis: "*Sydsvenskan i bättre form*". Syftet var att markera att detta var början på en ny era i tidningens historia och formatbytet firades runt om på stan med diverse jippon.

I samband med formatbytena fick allmänheten i Skåne också olika prenumerationsoch prova-på-erbjudanden. Många nappade på erbjudandena och under den första månaden efter formatbytet var man både på *Sydsvenskan* och *Skånska Dagbladet* mycket nöjda med resultaten från formatövergångarna. *Sydsvenskan* sade sig ha fått 30 procent av dem som testade tidningen i samband med övergången till att förlänga sina prenumerationer (Marklund, 2005). De flesta av dessa nya prenumeranter var dock tillfälliga och övervägande delen hade året efter avslutat prenumerationen i samband med att erbjudandena om rabatterat pris upphörde (TS-statistik). Detta var en väntad utveckling. Av erfarenhet från tidigare tidningars formatövergångar var man väl medveten om att nyfikenheten kring förändringen lockade läsare i ett initialt skede, som man i de flesta fall sällan lyckades behålla då nyhetens behag lagt sig.

På *Skånska Dagbladet* var man än mer nöjd med försäljningen efter övergången till tabloid. Månaderna efter formatbytet visade på en intäktsökning på över 20 procent. Förutom fler och större detalj- och varumärkesannonser skedde det också en ökning av eftertexter både när det gäller bostad och motor. Men det var inte någon märkbar upplageökning. "*Där [upplagan] har vi inte märkt någon större påverkan. Varken uppåt eller neråt.*" (*Skånska Dagbladets* vd Richard Kling; Marklund, 2005).

De båda tidningarnas formatomgörningar möttes till övervägande del av positiva reaktioner från läsarna. I Syd-SOM-undersökningen 2004 fick morgontidningsprenumeranter ta ställning till huruvida de upplever att den egna prenumererade morgontidningen blivit bättre eller sämre jämfört med för ett år sedan.

Tabell 1 Prenumeranternas bedömning av Sydsvenskans och Skånska Dagbladets samt övriga tidningars utveckling 2004 (procent, balansmått)

	Sydsvenska Dagbladet	Skånska Dagbladet	Övriga morgon- tidningar i regionen
Bättre	43	41	25
Ingen skillnad	46	48	62
Sämre	11	11	13
Balansmått	34	30	12
Antal	966	278	1479

Kommentar: Balansmålet anger differensen mellan den andel som anser att tidningen blivit bättre och den andel som anser att den blivit sämre jämfört med det senaste året.

Källa: Syd-SOM-undersökningen 2004.

Sett till den bedömning prenumeranterna gör, är det tydligt att merparten tyckte att *Sydsvenskan* och *Skånska Dagbladet* blivit bättre tidningar under det gångna året. Över 40 procent bedömde att dessa båda tidningar förbättrats. Detta ska jämföras med hur prenumeranter av andra tidningar i regionen vars tidningsformat inte ändrats under året bedömer den egna tidningens utveckling under samma period. Endast en fjärdedel av dessa menar att tidningen förbättrats.

På sätt och vis kan det sägas vara ett överraskande resultat att formatförändringar har denna inverkan på prenumeranternas bedömning av tidningen, eftersom förändringar av en välkänd och inarbetad produkt sällan emottas helt och hållet positivt. Mycket av förklaringen ligger troligen i att läsarna i god tid före förändringarna fick information om vad som väntade och på detta sätt var väl förberedda den dagen väl förändringen trädde i kraft. Det är också mycket troligt att anta att andelen som saknar uppfattning i frågan ökar åren efter omgörningarna och hamnar på samma nivå som för de övriga tidningarna i regionen (jfr. Sternvik 2005b).

Studerar vi resultatet av 2004-års undersökning kan man se att det finns vissa grupper av läsare som är mer positiva än andra till de båda sydsvenska tidningarnas utveckling under 2004.

Tabell 2 Olika gruppers bedömning av Sydsvenskans och Skånska Dagbladets utveckling 2004, bland dess läsare (procent, balansmätt)

	Alla	Kön		Ålder				Utbildning			Social klass			
		Kvinna	Man	15-29 år	30-49 år	50-64 år	65-85 år	Låg	Medel	Hög	Arbetare	Tjänsteman	H-tjänsteman / akademiker	Företagare
Bättre	42	45	40	51	40	42	39	45	41	40	47	43	40	33
Ingen skillnad	47	45	48	40	49	47	50	44	48	47	43	48	48	51
Sämre	11	10	12	9	11	11	11	11	11	13	10	9	12	16
Balansmätt	31	35	28	43	29	31	28	33	30	27	38	35	28	17
Total	1358	687	671	227	424	378	329	322	644	356	425	338	339	123

Kommentar: Balansmättet anger differensen mellan den andel som anser att tidningen blivit bättre och den andel som anser att den blivit sämre jämfört med det senaste året.

Källa: Syd-SOM-undersökningen 2004.

De positiva reaktionerna finns bland samtliga läsargrupper – liksom de negativa – men det finns ändå vissa skillnader som är värda att nämna. Den kanske viktigaste är att det finns en förhållandevis stor ålderskillnad. Yngre är betydligt mer positiva till *Sydsvenskans* och *Skånska Dagbladets* utveckling under det gångna året. Man kan också se att män är något mindre positiva än kvinnor, liksom att utbildning och social klass tenderar att ha en viss betydelse för bedömningen.

Perspektiv på formatförändringen

Storstadstidningarnas formatövergång har möjliggjorts av att en rad hinder blivit undanröjda under de senaste 15-10 åren. Eftersom tidningarna inte längre är lika omfattande är det exempelvis numera tekniskt möjligt att trycka våra största morgontidningar i tabloidformatet utan att dessa blir alldeles för tjocka och otympliga. De ekonomiska svårigheterna kopplade till annonseringen har i princip eliminerats genom nya annonssystem och framtagandet av en slags standardprincip som accepteras av såväl annonsörer som tidningar.

Den kanske största svårigheten att övervinna har varit den starka kopplingen mellan tabloidformat och sensationsjournalistik som för inte alls så länge sedan gjorde att både läsare och annonsörer motsatte sig en tabloidövergång på grund av de föreställningar som var inbyggda i tabloidtidningen. *"Tänk på att förändringen är stor, jag trodde själv inte för några år sedan att jag skulle få vara med om att göra*

om morgontidningar till tabloider under mitt yrkesliv.” (chefredaktör Hans Månsson i *Sydsvenskan*: Sjö, 2004) Numera finns det en någorlunda utbredd vetskap om att det faktiskt går att göra morgontidningar i ett mindre format utan att de automatiskt måste bli sensationsinriktade och få en utpräglad kvällstidnings karaktär. Något som såväl affärstidningar som de dagliga gratistidningarnas entré på marknaden troligen banat vägen för.

I Syd-SOM-undersökningen 2004 fick *Sydsvenskans* och *Skånska Dagbladets* läsare ta ställning till i vilken grad man instämde i olika påståenden om tidningen om man jämförde dem med innan formatbytet.

Tabell 3 *Läsarnas omdöme om Sydsvenskan och Skånska Dagbladet 2004 jämfört med innan tidningarna bytte format (medelvärde, standardavvikelse)*

	Medelvärde	Standardavvikelse
Bekvämare att hantera	4,368	1,174
Roligare att läsa	3,336	1,293
Lättare att hitta i	3,202	1,331
Mer annonser	3,095	1,391
Mer läsvärt innehåll	2,776	1,212
Sämre överblick	2,421	1,405
Innehåller mer kvällstidningsjournalistik	2,284	1,231
Färre nyheter	2,272	1,241
Mindre tydlig text	2,239	1,350
Mer ytlig	2,154	1,287
<i>Genomsnitt</i>	<i>2,815</i>	<i>1,292</i>
Genomsnittligt antal	1059	1059

Kommentar: Tabellen anger medelvärde och standardavvikelse för graden av instämmande i de olika påståendena om den egna morgontidningen (5-gradig skala där "instämmer helt" motsvarar värde 5 och "instämmer inte alls" motsvarar värde 1).

Urval: De som angivit att de läser *Sydsvenskan* och *Skånska Dagbladet*

Källa: Syd-SOM-undersökningen 2004.

Det är en generellt sett en mycket positiv bild av formatövergången som framträder i ovanstående tabell. De flesta läsare instämmer i påståenden som till exempel att tidningen blivit mer lätthanterlig samt är lättare och roligare att läsa, medan betydligt färre håller med i de negativa påståendena som exempelvis att tidningen blivit mer ytlig, att innehållet blivit mer kvällstidningslikt eller att texten blivit mindre. Denna bedömning är på inget sätt unik för *Sydsvenskans* och *Skånska Dagbladets* läsare. Men i jämförelse med läsarnas bedömningar av andra tidningar som bytte format under 2004 så kan man konstatera att *Sydsvenskans* och *Skånska Dagbladets*

läsare är något mindre positivt inställda till dessa tidningar efter formatövergången än vad exempelvis *Göteborgs-Postens* läsare är (jfr. Sternvik 2005b).

Sydsvenskans och *Skånska Dagbladets* läsare förefaller vara tämligen överens om att tidningarnas formatövergångar var något bra. De skillnader som ofta framträder då man jämför olika grupper av läsares bedömningar av formatförändringar (se t.ex. Sternvik, 2005; 2006b; Strid & Weibull, 1995; Khattak, 2005; McMullan & Wilkinson, 2004) går även tydligt att urskilja bland *Sydsvenskans* och *Skånska Dagbladets* läsare.

Tabell 4 *Läsarnas omdöme om Sydsvenskans och Skånska Dagbladets 2004 jämfört med innan tidningarna bytte format i olika grupper (medelvärde)*

	Totalt	Kvinnor	Män	15-29 år	65-85 år	Låg utbild.	Högutbild.	Läser tidn. < 6 d/v	Läser tidn. > 2 d/v
Bekvämare att hantera	4,36	4,42	4,30	4,40	4,27	4,29	4,37	4,37	4,39
Roligare att läsa	3,33	3,43	3,23	3,42	3,37	3,67	3,15	3,32	3,42
Lättare att hitta i	3,20	3,26	3,13	3,26	3,32	3,47	2,97	3,19	3,33
Mer annonser	3,09	3,07	3,11	2,97	3,38	3,29	2,89	3,10	3,17
Mer läsvärt innehåll	2,77	2,83	2,72	2,73	2,94	3,19	2,53	2,78	2,73
Sämlre överblick	2,42	2,36	2,47	2,24	2,56	2,42	2,52	2,45	2,19
Innehåller mer kvälls- tidningsjournalistik	2,28	2,21	2,35	2,26	2,40	2,43	2,10	2,21	2,72
Färre nyheter	2,27	2,19	2,34	2,29	2,33	2,45	2,28	2,26	2,38
Mindre tydlig text	2,23	2,18	2,29	1,85	2,70	2,49	2,09	2,26	2,22
Mer ytlig	2,15	1,99	2,31	2,21	2,29	2,39	2,02	2,10	2,48

Kommentar: Tabellen anger medelvärde för graden av instämmande i de olika påståendena om den egna morgontidningen (5-gradig skala där "instämmer helt" motsvarar värde 5 och "instämmer inte alls" motsvarar värde 1).

Urval: De som angivit att de läser *Sydsvenskan* och *Skånska Dagbladet*

Källa: Syd-SOM-undersökningen 2004.

När man tittar på *Sydsvenskans* och *Skånska Dagbladets* läsares bedömning av tidningarna i jämförelse med innan formatbytet kan man tydligt se vissa mönster. Dessa mönster är i princip de samma som påvisats ovan kring läsarnas bedömningar om tidningarnas utveckling under det senaste året. Det finns både en ålders- och könsdimension, liksom det finns skillnader i bedömning beroende på utbildningsnivå samt hur regelbundet man läser tidningen.

Även om de flesta läsare är positiva till att *Sydsvenskan* och *Skånska Dagbladet* bytte till tabloidformat kan man genom en så kallad explorativ faktoranalys skilja

ut dimensioner i läsarnas bedömning. I likhet med de generella läsarbedomningarna av formatbytena 2004 kan man framförallt tala om tre läger; de som är positiva till den lilla tidningen och som tycker att den både är lättare och roligare att läsa (förändringspositiv), de som tycker att tidningen blivit svårare att läsa (formnegativ) och de som tycker att tidningens journalistiska kvalitet blivit sämre (innehållsnegativ) (jfr. Sternvik, 2005). Poängen är inte att det finns fler kritiska grupper än positiva, eftersom den positiva gruppen är betydligt större än de båda negativa tillsammans. Det som är intressant är att det bland kritikerna finns en *forminriktad* och en mer *innehållsinriktad* grupp. Den förra grupperingen är de vars vana att läsa morgontidningen störts på grund av dess nya form; de hittar inte lika lätt och känner inte längre igen sig. Den senare är de som fortfarande kopplar samman tabloidformatet med tabloidjournalistiken och menar att innehållet i tidningen förändrats och blivit mer likt kvällstidningarna och mer ytlig i förhållande till innan.

Tabell 4 Dimensioner i läsarnas omdömen om Sydsvenskans och Skånska Dagbladet 2004 jämfört med innan formatbytet (faktorladdningar)

	Innehålls- negativ	Förändrings- positiv	Form- negativ
Innehåller färre nyheter	0,789	-0,218	0,152
Innehåller mer annonser	0,755	0,067	0,064
Blivit mer ytlig	0,714	-0,015	0,264
Innehåller mer kvällstidnings- journalistik	0,708	0,123	0,256
Roligare att läsa	-0,046	0,861	-0,126
Har ett mer läsvärt innehåll	0,156	0,801	0,143
Är lättare att hitta i	0,140	0,708	-0,371
Bekvämare att hantera	-0,210	0,546	-0,111
Sämre överblick	0,266	-0,248	0,814
Mindre tydlig text	0,339	-0,041	0,798
Förklarad varians: 64%	25	23	16
Genomsnittligt antal: 1059			

Kommentar: Faktornlösning enligt Kaiser kriterium. Varimaxrotering.

Urval: De som angivit att de läser *Sydsvenskan* och/eller *Skånska Dagbladet*.

Källa: Syd-SOM- undersökningen 2004.

Analyserar man de olika dimensionerna kan man se att resultatet bekräftar det som tidigare sagts om läsargrupperingar. Kvinnliga och unga läsare återfinns till exempel framförallt i de förändringspositiva dimensionerna. Materialet ger kanske främst en antydning om att vanan att läsa morgontidning är viktig i bedömningen av tidningen. De med stark tidningsvana, det vill säga de som läser tidningen så gott som dagligen, anser att tidningen blivit mer svåröverblickbar och att texten blivit mindre tydlig. De placerar sig främst i den formnegativa gruppen. Detta hänger troligtvis samman med att man inte känner igen sig i den nya tidningen. Det är svårare att hitta och få en överblick eftersom man inte hunnit vänja sig. De mer sporadiska läsarna är företrädesvis innehållsnegativa. De tycker att tidningen innehåller mer kvällstidningsjournalistik och att den blivit mer ytlig. I princip kan man säga att ju färre dagar i veckan man läser en morgontidning desto mer troligt är det att man tillhör denna grupp. Fördomarna kring tabloidformatets koppling till journalistiken tenderar således delvis att vara kopplat till tidningsläsningen.

Tabloidisering – en lyckad satsning?

Även om många av de fördelar som formatövergångarna gav i ett initialt skede; till exempel ökad upplaga och intäkter, inte kan spåras i någon större omfattning ett år senare, är det inte helt rätt att påstå att de båda skånska tidningarnas formatövergångar var betydelselös. Nyfikenheten på en tidning som en dag blir hälften så stor som den varit i kanske över hundra år, är givetvis ansenlig och lockar läsare, men när nyfikenhetens behag lagt sig är det andra faktorer än tidningsformatet som styr vårt tidningsläsande. *"Visst är det bättre med en tidning som är lättare att läsa och som man faktiskt kan bläddra i, men jag har ändå inte råd att prenumerera på den [Sydsvenskan] när jag ska börja betala det vanliga priset igen"* (tillfällig prenumerant på *Sydsvenskan*).

Faktum är att läsarna tycks gilla det lilla formatet och det är inte helt orimligt att tänka sig att den negativa upplagetrenden som morgontidningarna brottats med de senaste åren hade varit ännu mer negativ om inte formatförändringen ägt rum. Exakt vad formatövergångarna egentligen kommer att betyda på sikt ur ett läsarperspektiv är inte självklart. Som ensam faktor: troligen inte särskilt mycket. Valet att hålla sig med en morgontidning beror på flera samverkande faktorer. Att ett förändrat format i sig självt skulle vara lösningen på de svikande läsarna är svårt att tänka sig. Å andra sidan är det knappast troligt att ett formatbyte kommer att innebära färre läsare eller tappade annonsintäkter.

Wilken betydelse en tidnings formatbyte får har visat sig vara mycket upp till hur de enskilda tidningsredaktionerna väljer att se på övergången och vad de väljer att göra av den. Detta visar både erfarenheter och dagens forskning. Det är troligt att formatövergångarna kommer att följas av nya förändringsvågor och innovationer som ett resultat av dagspressens förändrade förutsättningar. Att i denna process ha

med sig sina läsare är en förutsättning. Här har morgontidningarna kommit en bit på vägen bara genom att få med läsarna (och annonsörerna) i en förändring som för inte så många år tillbaka hade varit helt oacceptabel.

Referenser

- Berglund, Joakim (2004) ”Sydsvenskan på väg att bli tabloid”. I *Sydsvenskan* 2004-01-25.
- Khattak, James (2005) *The Bottom Line of Broadsheet-to-Compact Format Change. Why Do It, How to Deal With Advertising, How Consumers React*. INMA , International Newspaper Marketing Association, Dallas, USA.
- Larsén, Stig (2004) ”Sydsvenskan byter format”. I *Sydsvenskan* 2004-05-26.
- Marklund, Mikael (2005) ”Plus för nya Tabloider. Upplagan ökar. Annonsintäkterna intakta.” Artikel i *Pressens Tidning* nr. 2. Stockholm.
- McMullan, Dawn & Wilkinson, Earl (2004) *Does Size Matter for Newspapers? The Trend Toward Compact Formats*. INMA , International Newspaper Marketing Association, Dallas, USA.
- ORVESTO-rapporten* (2004)
- Sjö, Björn (2004) ”Sydsvenskan blir tabloid”. I *Sydsvenskan* 2004-06-17.
- Sternvik, Josefine (2005) ”Tabloidiseringen – en kompakt tidningstrend”. I Holmberg, Sören och Weibull, Lennart (red.) *Lyckan kommer, Lyckan går. Trettio kapitel om politik, medier och samhälle*. SOM-rapport nr. 36. Göteborg: SOM-institutet, Göteborgs universitet.
- Sternvik, Josefine (2006a) ”Tabloidiseringen i ett västsvenskt perspektiv.”. I Nilsson (red.) *Nya gränser – Västsverige*. Göteborg: SOM-institutet, Göteborgs universitet.
- Sternvik, Josefine (2006b:kommande) ”I en krympt kostym. Dagspressens tabloidisering i ett nordiskt perspektiv.”. I Gustafsson, Karl Erik (red.) *Utvecklingsmönster i det nordiska medielandskapet*. Jönköping: Internationella handelshögskolan i Jönköping.
- Strid, Jan och Lennart Weibull (1995) ”Tidningsformatets roll”. I Weibull, Lennart och Kratz, Charlotta (red.) *Tidningsmiljöer Dagstidningsläsning på 1990-talet*. Göteborg: Dagspresskollegiet, Institutionen för journalistik och masskommunikation, Göteborgs universitet.
- TS-statistik* (löpande)

INTERNETVANOR I SKÅNE

ANNIKA BERGSTRÖM

Det senaste decenniets forskning har visat oss att spridningen av ny medieteknik sker förhållandevis jämnt i Sverige. I en tidig spridningsfas ligger storstäderna i frontlinjen, men relativt snabbt utjämnas tillgången beroende på boendeort. Genom Syd-SOM-undersökningen 2004 finns möjlighet att studera utvecklingen i vår sydligaste region – Skåne. Därtill ger oss Väst-SOM-undersökningen möjlighet till jämförelse med Västra Götaland och den nationella SOM-undersökningen visar på riksgenomsnittet.

Det här kapitlet belyser tillgången till medietekniker i hushållen och användning av internet: dels analyseras den generella internetanvändningen, dels mer specifika användningsområden som exempelvis nyheter och kommunala sajter. Huvuddelen av resultaten avser situationen i Skåne hösten 2004.

Medietekniker i Skånska hushåll

Tillgången till medietekniker i Skånska hushåll liknar i mycket stor utsträckning den i landet som helhet. Sedan flera år har vi där sett en nivå på omkring 80 procent av befolkningen för cd-spelare. De senaste åren har tillgången till dvd-spelare ökat markant, och hösten 2004 har drygt hälften av de skånska hushållen en sådan i hemmet. En fjärdedel har digital-tv och tre fjärdedelar har en persondator hemma. Runt en av tio har en handdator (figur 1).

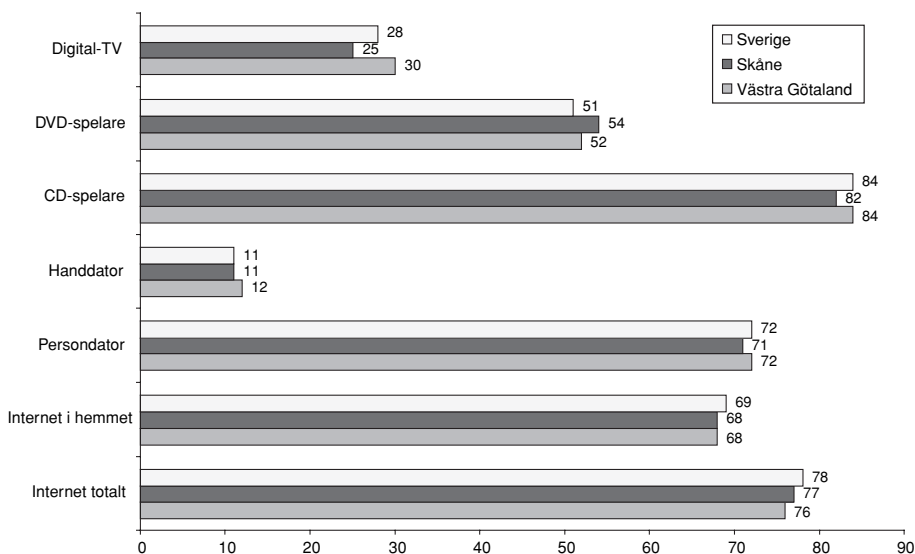
I Skåne har närmare 70 procent av invånarna tillgång till internet i hemmet. Nivån är densamma som i Västra Götaland och i Sverige som helhet. Närmare hälften har möjlighet att komma intill internet på skolor och arbetsplatser och lägger man samman tillgången på olika platser hamnar man på 77 procent i Skåne.

För vissa medietekniker skiljer sig tillgången markant i olika hushåll, framför allt vad gäller för nyare tekniker som digital-tv och dvd-spelare. Tillgången är högre bland män än bland kvinnor, bland unga än bland äldre och för dvd-spelare är hushållstillgången större bland högutbildade än bland lågutbildade. Det är samma slags skillnader som tidigare visats för andra nya medietekniker, och utvecklingen följer välbekanta mönster med unga och medelålders, resursstarka personer i frontlinjen.¹

Även internettillgången är varit ojämn vid en jämförelse mellan olika grupper. Framför allt är skillnaderna mellan ung och gammal samt mellan låg- och högutbildad stora. Det är sedan länge känt att tillgång förvisso utgör en nödvändig för-

utsättning för internetanvändning men egentligen säger ganska lite om hur användningen egentligen ser ut. Fortsättningsvis fokuseras på detta.

Figur 1 *Medieinnehav i Sverige, Skåne och Västra Götaland 2004 (procent av befolkningen)*

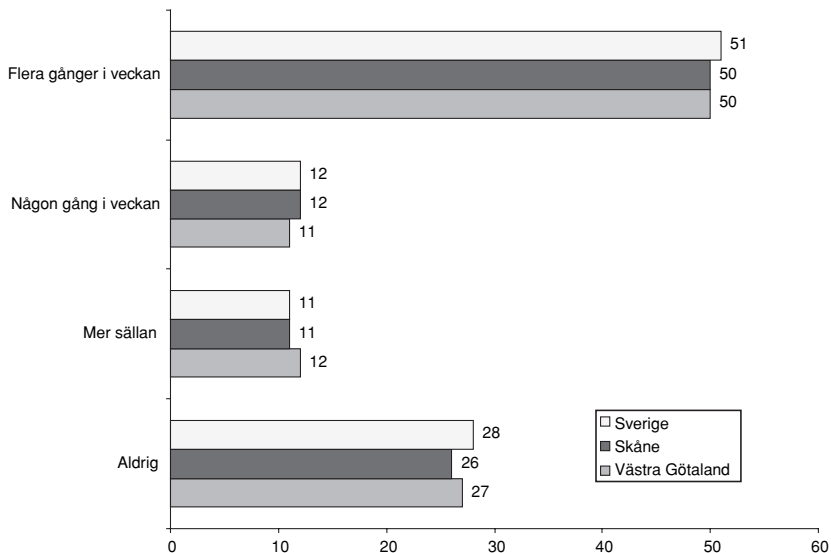
Källa: Syd-SOM-undersökningen 2004, Väst-SOM-undersökningen 2004 samt Riks-SOM-undersökningen 2004.

Generell internetanvändning

I Skåne använder ungefär hälften av den vuxna befolkningen mellan 15 och 85 år internet flera gånger i veckan. Nivån är densamma som riksgenomsnittet² och även i Västra Götaland ligger nivån på 50 procent³. Den mer sporadiska användningen är mindre utbredd – en fjärdedel använder internet mer sällan. Detta är en utveckling som pågått i många år och som blir allt tydligare: man är antingen online eller offline. En fjärdedel använder inte nätet alls (figur 2).

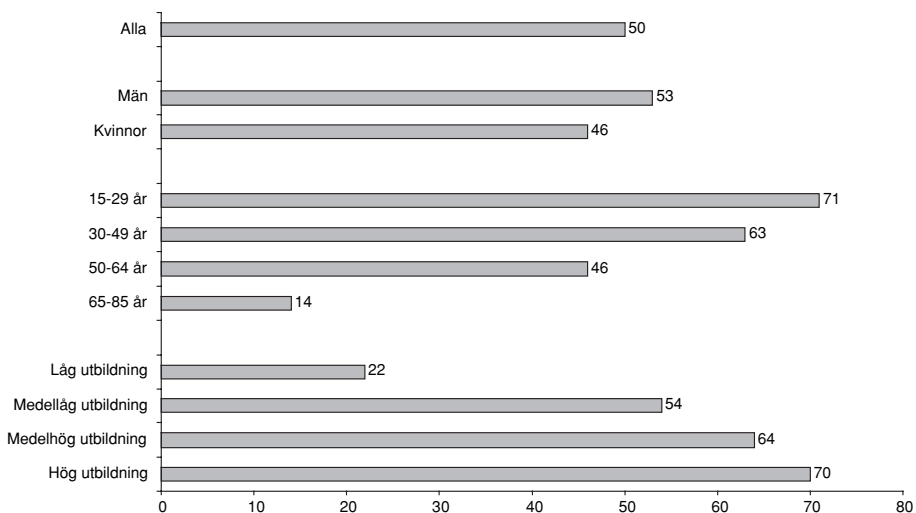
Den regelbundna internetanvändningen ser emellertid olika ut i olika befolkningsgrupper. Medan nästan alla ungdomar vistas online flera gånger i veckan är det glesast med pensionärer på nätet. Det finns också betydande skillnader beroende på utbildning så till vida att internetanvändningen är vanligare bland högt utbildade än bland lågt utbildade. Man kan också skönja en mindre skillnad mellan män och kvinnor (figur 3).

Figur 2 Internetanvändning i Sverige, Skåne och Västra Götaland 2004 (procent av befolkningen)

Källa: Syd-SOM-undersökningen 2004, Väst-SOM-undersökningen 2004 samt Riks-SOM-undersökningen 2004.

Figur 3 Internetanvändning i olika grupper, Skåne hösten 2004 (procent)

Källa: Syd-SOM-undersökningen 2004

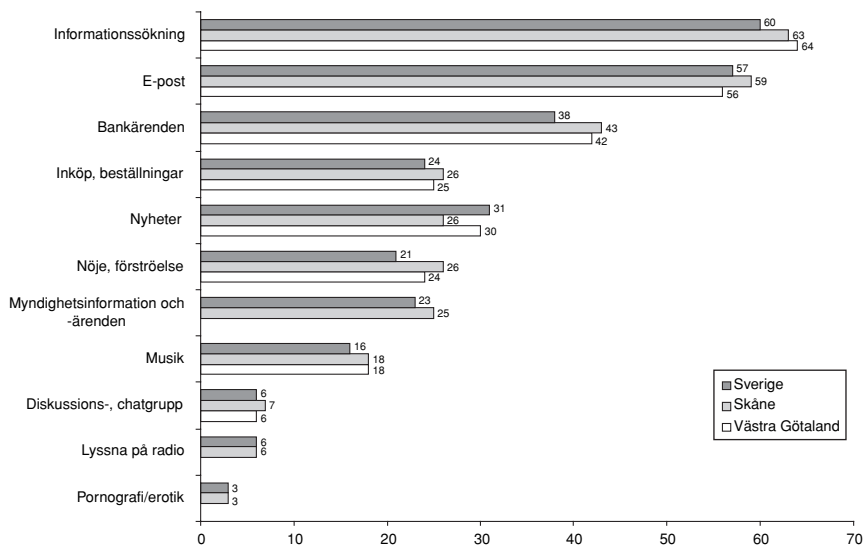
Under senare år har uppkopplingstypen kommit att få allt större betydelse för både den generella internetanvändningen och för olika användningsinriktningar. År 2004 hade i runda tal en fjärdedel av den svenska befolkningen tillgång till bredband i någon form⁴ och bland personer i Skåne hade ungefär hälften av internetinnehavarna uppkoppling via en fast linä.

Skåne är inte alls unik beträffande invånarnas internetanvändning. Mönstren som visats bland allmänheten och i olika grupper är i det närmaste identiska i den svenska befolkningen⁵ och med Västra Götaland.⁶ Andra mätningar visar att skillnaderna beroende på ålder och utbildning varit konstanta det senaste decenniet. De minskar i princip inte och det finns ingen anledning att misstänka att Skåne skulle avvika från detta utvecklingsmönster.

Användningsområden på nätet

Att vara internetanvändare kan innebära oerhört många olika saker. Nätet utgör arena för alla typer av kommunikation, från personlig kommunikation till mer traditionell masskommunikation. Genom att fråga om människors huvudsakliga syfte med den privata internetanvändningen kan vi i grova drag se vad som lockar på nätet. Måttet är trubbigt och det är inte självklart hur man tänker när man ska skilja informationssökning från exempelvis musik, men det ger oss en bild av hur olika användningsområden förhåller sig till varandra.

Figur 4 Huvudsakliga syften med den privata internetanvändningen, Sverige, Skåne och Västra Götaland 2004 (procent av befolkningen)

Källa: Syd-SOM-undersökningen 2004, Väst-SOM-undersökningen 2004 samt Riks-SOM-undersökningen 2004.

Skånebefolkningen går ut på nätet i syfte att hantera e-post och ägna sig åt allmän informationssökning (figur 4). Det som framför allt är intressant att se i det här sammanhanget är förhållandet mellan olika användningsområden, som exempelvis att nyheter är vanligare än chat. Andra nationella undersökningar stödjer resultatet.⁷

Både Skåne och Västra Götaland ligger något högre på flertalet internetområden jämfört med riksgenomsnittet. Det förklaras sannolikt av att mognaden är större i storstäderna än utanför, men skillnaderna är mycket små och i de flesta fall inte statistiskt säkerställda. Skåne skiljer sig från Västra Götaland på en punkt. Nyhetsanvändning är ett mer utbrett användningsområde bland invånarna i Västra Götaland jämfört med boende i Skåne – 30 respektive 26 procent av befolkningarna uppger nyheter vara ett av de huvudsakliga användningsområdena för internetanvändning.

Användningsinriktningen ser naturligtvis mycket olika ut i olika befolkningsgrupper. De stora områdena har en förhållandevis bred publik medan exempelvis chat och musik är vanligare bland ungdomar. Nyheter är något vanligare bland män än bland kvinnor, och också mindre utbrett bland lågutbildade. Samtliga användningsinriktningar ökar med stigande utbildningsnivå och sjunker med stigande ålder. Användningsmönstren speglar tydligt de generella användningsmönster för internet i olika grupper som visats ovan.

Tabell 1 Huvudsakliga syften med privat internetanvändning, i olika grupper, Skåne 2004 (procent av befolkningen)

Syfte	Alla	Kön		Ålder				Utbildning			
		Män	Kv	15-29	30-49	50-64	65-85	Låg	ML	MH	Hög
Informationssökn.	63	63	62	80	78	60	26	33	70	76	82
Nyheter	26	30	21	37	35	20	8	12	27	35	34
Förströelse, spel	26	27	25	53	30	16	6	18	35	29	24
Musik	18	21	15	47	17	7	3	14	24	18	15
E-post	59	59	60	80	73	54	25	30	64	73	81
Diskussion/chat	7	7	7	22	6	1	0	5	10	7	5
Beställa varor/ tjänster	26	29	23	37	35	21	8	12	29	30	38
Bankärenden	43	45	41	44	60	41	20	22	43	53	63
Antal svar	3360	1627	1733	708	1069	850	732	854	998	685	703

Källa: Syd-SOM-undersökningen 2004.

Skånska nyhetssajter

De flesta medieföretag finns numera på nätet och publicerar löpande innehåll. Det har diskuterats mycket kring nya mediers inverkan på användningen av de traditionella. Särskilt tidningen har varit i fokus i de här sammanhangen.

Nyheter är, som visats, inte det som främst lockar ut besökare på nätet. Men vi vet att det finns en etablerad vana att besöka nyhetssajter och att det i första hand är tidningars sajter man vänder sig till för allmänt nyhetsinnehåll.⁸

En bred analys av nätnyhetsanvändningen i Skåne visar att Aftonbladet är den mest besökta enskilda sajten, precis som i landet som helhet och också i Västra Götaland. Under de 10 år som vi haft en mer allmän tillgänglighet till nätet och därmed också nyhetssajter har Aftonbladet.se varit den dominerande sajten både i den här typen av vanemätningar och i trafikmätningar.⁹

En jämförelse av det här slaget kräver också att man tittar på användningen av enskilda titlar i respektive tidnings spridningsområde. I Malmö kommun och i Helsingborgs kommun är Aftonbladet.se den största enskilda med 15 respektive 20 procents räckvidd. Detta kan jämföras med Sydsvenskan.se som når 6 procent i Malmö kommun och med hd.se som når 8 procent i Helsingborgs kommun. Sydsvenskan.se och hd.se är mindre i sina utgivningskommuner än vad exempelvis gp.se är i Göteborgs kommun.

I Syd-SOM-undersökningen ombads svarspersonerna bedöma förändringen i sin nätnyhetsanvändning jämfört med hur den såg ut ett år tidigare. Närmare hälften säger sig inte ha för vana att läsa nätnyheter överhuvudtaget. Ungefär en femtedel upplever att de läser mer på nätet nu, en tiondel läser mindre och drygt en fjärdedel har inte förändrat sin nätnyhetskonsumtion i någon nämnvärd utsträckning.

Kommuner och Region Skåne online

För många organisationer, inte minst kommuner och myndigheter, innebär den nya tekniken möjlighet till framför allt konstandseffektivisering. Men det finns också tankar om medborgarnas ökade deltagande i demokratiska processer. Vi har emellertid sett ganska lite av det sistnämnda. Det gör det dock inte ointressant eller oviktigt att hitta till exempel kommunerna på nätet. Tvärtom är det en viktig ingrediens i det demokratiska Sverige att information om, och tillgång till, kommunens verksamhet är god. Här utgör webben en viktig kanal.

I Skåne har runt en tredjedel av invånarna varit inne på sin hemkommuns sajt någon gång. Skåneregionens sajt har en besöksandel som ligger betydligt lägre – på 18 procent (tabell 2). Sett ur ett medborgarperspektiv är detta förväntade resultat eftersom man kan anta att de flesta har fler anledningar att besöka sin kommun – i verkliga livet och på nätet – än sitt landsting/region.

Tabell 2 Besök på hemkommunens respektive Region Skånes sajt, 2004 (procent)

	Alla	Kön		Ålder				Utbildning			
		Män	Kv	15-29	30-49	50-64	65-85	Låg	ML	MH	Hög
Besökt någon gång:											
Hemkommunens webbplats	32	32	34	35	45	32	12	15	31	42	49
Region Skånes webbplats	18	18	19	17	27	19	7	9	15	25	29
Antal svar	3360	1627	1733	708	1069	850	732	854	998	685	703

Källa: Syd-SOM-undersökningen 2004

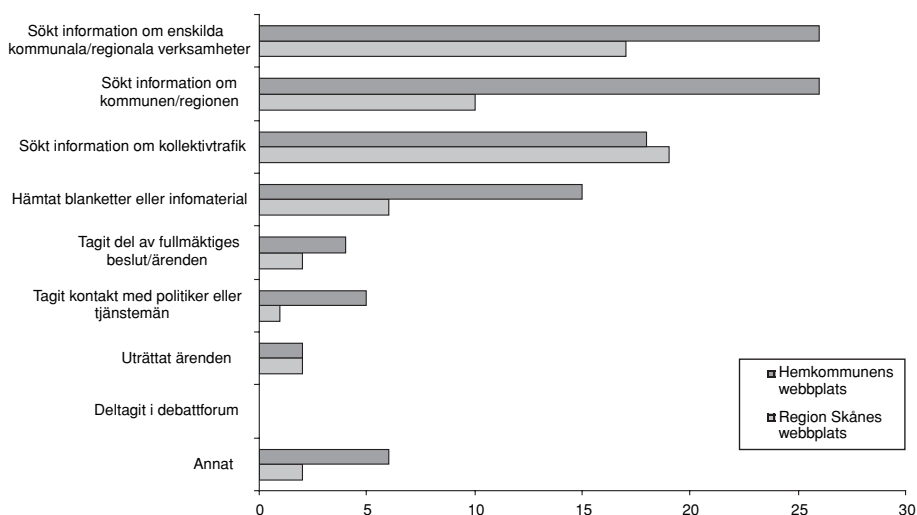
Det finns vissa skillnader vid en jämförelse mellan olika grupper. Flest besökare finns bland personer i 35 till 50-årsåldern och besöksfrekvensen ökar med utbildningsnivå. Sannolikt speglar dessa mönster den verksamhet som pågår i verkliga livet. Samma personer som ringer eller besöker kommunhuset har troligen också anledning att gå till hemsidan.

För Skåneregionens sajt är det även i hög grad politiskt intresse som avgör besöken och det är de mest intresserade som i störst utsträckning besöker skane.se. Detta vet vi också är betydelsefullt för användning av andra offentliga sajter som t.ex. riksdagens och regeringens.¹⁰

Vi har vidare möjlighet att närmare analysera vad invånarna gör på sin hemkommuns och på Skåneregionens sajter. Vanligast är att söka olika typer av information och tjänster. Däremot är intresset för sådant som innebär någon typ av aktivt deltagande i demokratiska processer mindre utnyttjat. Det är inte så många som tar kontakt med politiker, följer ärenden eller debatterar i dessa forum.

Befolkningen i Skåne liknar även i detta avseende västra Sverige och den svenska genomsnittsbefolkningen. Även i övriga landet är det service och tjänster som lockar på dessa offentliga sajter framför politikerkontakt och debatt.¹¹

Figur 5 Ärenden på den egna hemkommunens samt Region Skånes webbplatser, Skåne-regionen hösten 2004 (procent av de som besökt respektive webbplats någon gång)

Källa: Syd-SOM-undersökningen 2004.

Etablerad vardagsanvändning

Internet har etablerats på liknande sätt i Skåne som i övriga landet. Allt fler har fått tillgång till den nya informations- och kommunikationstekniken. Användningen har antagit fasta mönster i många människors vardag och en ökande skara, framför allt unga högresursmänniskor, använder nätet för vardagliga sysslor som att ta reda på olika saker eller följa nyhetsflödet. Skillnaderna mellan olika landsändar är inte stora i det här avseendet, men vissa resultat pekar mot att Skåne uppvisar samma mönster och mognad som storstadsområdena Göteborg och Stockholm. Internetanvändningen i Skåne kan, liksom i den genomsnittliga befolkningen, främst förstås som en nyttoaktivitet.

Noter

- ¹ Jfr. Rogers diffusionsspridningsteori, Rogers (1995).
- ² Jfr. Bergström (2005a).
- ³ Jfr. Bergström (2006).

- ⁴ PTS-rapport 2005:8.
- ⁵ Jfr Bergström (2005a).
- ⁶ Bergström (2006).
- ⁷ Jfr Internetbarometern 2004 (2005), SCB (2006), Svenskarna och Internet 2003 (2004).
- ⁸ Bergström (2005b).
- ⁹ Bergström (2005b); jfr Kiaindex.
- ¹⁰ Jfr Bergström (2004a; 2004b).
- ¹¹ Jfr Bergström (2004b).

Referenser

- Bergström, Annika (2004a) "De nya medieformerna och demokratin. I Nilsson, Lennart (red) *svensk samhällsorganisation i förändring. Västsverige vid millennieskiftet*. Göteborg: SOM-institutet, Göteborgs universitet. SOM-rapport nr 35.
- Bergström, Annika (2004b) "Internet, journalistik och demokrati". I Nord, Lars och Strömbäck, Jesper (red) *Medier och demokrati*. Lund: Studentlitteratur.
- Bergström, Annika (2005a) "Den fjärde vågen". I Holmberg, Sören och Weibull, Lennart (red) *Lyckan kommer, lyckan går*. Göteborg: SOM-institutet, Göteborgs universitet. SOM-rapport nr 36.
- Bergström, Annika (2005b) *nyhetsvanor.nu. Nyhetsanvändning p internet 1998 till 2003*. Göteborg: Institutionen för journalistik och masskommunikation, Göteborgs universitet.
- Bergström (2006). "Nya medietekniker i västsvenska hushåll". I Nilsson, Lennart (red) *Nya gränser – Västsverige*. Göteborg: SOM-Institutet, Göteborgs universitet. SOM-rapport nr. 37
- Internetbarometern 2004* (2005) Göteborg: Nordicom-Sverige, Göteborgs universitet
- Kiaindex*: www.annons.se/?get=content&action=view&id=127-98
- PTS-Rapport 2005:8* Framväxten av marknaden för mobila tjänster. Stockholm: Post- och Telestyrelsen
- Rogers, Everett M. (1995). *Diffusions of Innovations*. New York: Free Press.
- SCB (2006) *Privatpersoners användning av datorer och Internet 2005*. Stockholm: Statistiska Centralbyrån
- Svenskarna och Internet 2003* (2004) Gävle: World Internet Institute

SKÅNSKA ÅSIKTER OM EUROPASAMARBETE

RUTGER LINDAHL

Livliga kontakter med kontinenten spelar sedan lång tid en betydande roll för samhällsutvecklingen i Skåne. I många fall har dessa kontakter kommit att förknippas med positiva influenser. Under det senaste årtiondet har debatten kring "globalisering", "europeisering" och företeelser som "outsourcing" av jobb till andra länder, kommit att få stor betydelse för samhällsdebatten, liksom för medborgarnas syn på internationella kontakter. I det dagliga nyhetsflödet framträder både möjligheter och risker med ett globaliserat eller europeiserat samhälle. Hur påverkar detta invånarna i Skåne? Hur ser de idag på betydelsen av internationellt samarbete, på EU-medlemskapet och dess påverkan på samhällsutvecklingen?

Skåningarna och EU-medlemskapet

Under det senaste dryga decenniet har Sveriges medlemskap i EU för många kommit att stå för en ny form för internationellt samarbete. Det har tydliga överstatliga inslag vilket gjort det mer politiskt laddat än de tidigare dominerande formerna för internationellt samarbete. En rad undersökningar under hela efterkrigstiden visar att multilateralt samarbete inom FN och traditionellt mellanstatligt samarbete har starkt stöd bland svenska medborgare. EU-relaterade frågor har däremot kommit att splittra svensk opinion på ett sätt som få andra internationella samarbetsfrågor ens varit i närheten av. Idag kan t.ex. alla politiska partier konstatera att det bland deras sympatisörer finns stora grupper vars åsikter i EU-frågor avviker från partilinjen (Lindahl, 2005). Åsiktssplittringen är märkbar också i många organisationer och inom näringslivet. Den påverkar både den politiska debatten och opinionsbildningen över hela Sverige.

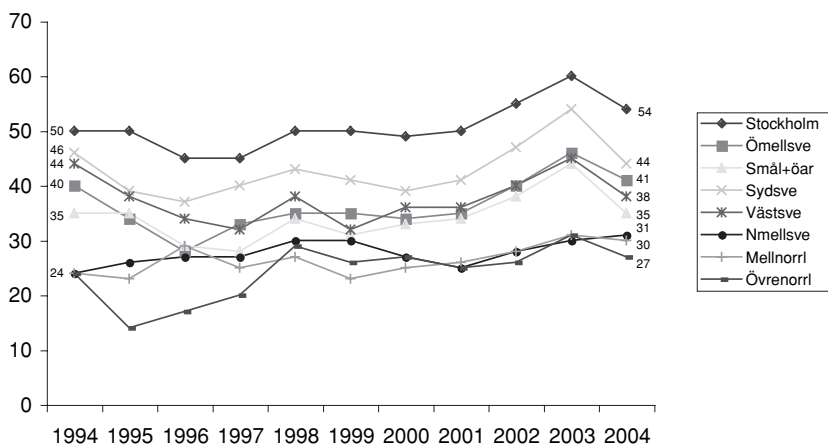
Koppling av europeiskt samarbete till EU påverkar klart bedömningen bland svenskarna. Undersökningsresultat pekar på att det är uppenbart att denna anknytning av rätt många betraktas som mindre önskvärd. Rubriceringen "EU-samarbete" leder hos många svenskar till minskat stöd, jämfört med internationellt samarbete där EU inte nämns eller har en naturlig koppling till verksamheten.

En förklaring som ofta förs fram till detta förhållande är att svenskar inte identifierar sig som européer. Den starkaste identifikationen finner vi i Sverige, liksom i de flesta europeiska länder, med den egna nationen och inom denna främst med hemorten.

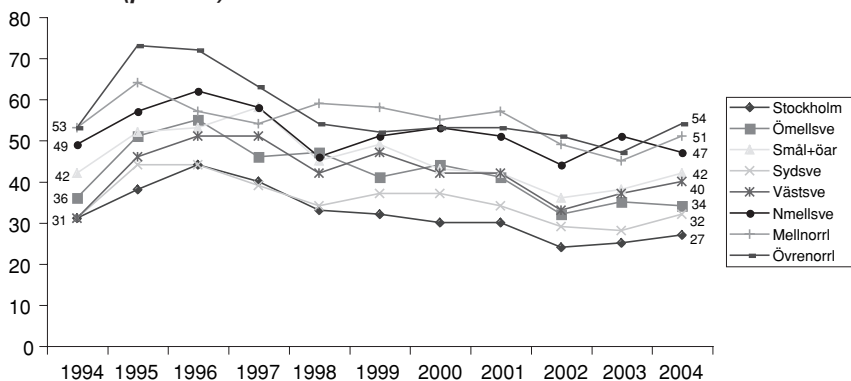
Opinionsläget när det gäller inställningen till Sveriges medlemskap i EU har under de senaste femton åren växlat. Svenskarnas "knappa ja" till EU-medlemskap

hösten 1994 följdes relativt snart av sjunkande stöd. Först under de senaste åren har andelen svenskar som i huvudsak är för EU-medlemskap blivit större än andelen som är emot. Denna tudelning av opinionen har starkt präglat både samhällsdebatt och hantering av många internationella samarbetsfrågor. Enligt den senaste undersökningen från SOM-institutet befann Sverige sig år 2004 i samma opinionsläge som rådde tio år tidigare (Lindahl, 2005; Holmberg, 2005).

Figur 1a Andel EU-förespråkare fördelade efter geografisk hemort 1994–2004 (procent)

Figur 1b Andel EU-motståndare fördelade efter geografisk hemort 1994–2004 (procent)

Källa: SOM-institutet, Göteborgs universitet

Kommentar: Före 1995 löd frågan "Vilken är din åsikt om ett svenskt medlemskap i EG?" Från år 1995 har frågan följande lydelse "Vad är din åsikt om det svenska medlemskapet i EU?" Tre svarsalternativ kan användas: "i huvudsak för", "i huvudsak emot" och "har ingen bestämd åsikt i frågan".

Resultaten visar att opinionsutvecklingen är relativt likartad över hela Sverige. Nivån på EU-stödet och EU-motståndet skiljer sig under hela perioden kraftigt mellan t.ex. övre Norrland och Stockholmsregionen, men utvecklingsmönstret för regionerna överensstämmer i stora drag. De specialundersökningar som 2004 gjordes i Västra Götaland och Skåne visar att attityden till Sveriges medlemskap i EU bland de skånska väljarna, jämfört med år 2000, ligger kvar på en relativt hög positiv nivå, medan det i Västsverige år 2004 råder balans mellan EU-förespråkare och EU-motståndare, vilket innebär att motståndet mot EU-medlemskapet minskat.

Var står skåningarna åsiktsmässigt i denna fråga? Avviker de på något sätt från "rikstrenden"? År 1994, när Sverige folkomröstade om EU-medlemskap, låg Stockholmsregionen tillsammans med Syd- och Västsverige i topp när det gällde stöd till svenskt medlemskap. Detta gäller även t.ex. under år 2003, då folkomröstningen om införande av euron resulterade i ett klart nej från svenskarnas sida. Även om det i stora delar av Skåne blev ett tydligt nej i eurofrågan, steg samtidigt stödet för det svenska medlemskapet i EU. De som röstade nej till euron och samtidigt markerade stöd för EU-medlemskapet fanns i första hand i Malmöregionen och i de större städerna.

En analys av opinionsmönstret i Skåne visar att det är befolkningen i den sydvästra delen, vilken inkluderar Malmö, som ställer sig mest positiv till Sveriges medlemskap i EU, medan det i den nordöstra delen råder balans mellan andelen EU-förespråkare och EU-motståndare. Ett likartat "centrum-periferi-mönster" uppträder i Västra Götaland där Göteborgsregionen, på samma sätt som Malmö-regionen, intar en centrum-position. Det kan också noteras att kommuner som domineras av en större stad uppvisar högre stöd för EU-medlemskap än vad som förekommer i kommuner där befolkningen är bosatt i mindre orter eller på landsbygden. Invånare i ekonomiska, politiska och kulturella maktcentra, vars utbildnings- och inkomstnivå ligger över genomsnittet och där en betydande andel av invånarna har kunskaper i andra språk och erfarenhet av utlandsvistelser utgör "centrum", medan de som bor utanför storstäder och centralorter, med en utbildningsnivå som ligger under genomsnittet och som i större utsträckning saknar kunskaper i andra språk och ingen utlandserfarenhet annat än av korta turistbesök utgör "periferin".

Ett liknande mönster framträder i den specialundersökning som genomförts i Västra Götaland. Den mest EU-positiva opinionen finns i den sydvästra delen, där Göteborg och dess kranskommuner utgör "centrum". Särskilt i de nordöstra och nordvästra delarna är andelen EU-kritiska invånare betydligt högre.

När det gäller de flesta bakgrundsvariabler som t.ex. kön, ålder, utbildning, boende, partisympati och politiskt intresse visar resultaten från Skåne att opinionsmönstret i stora drag överensstämmer med vad som gäller i övriga Sverige. Skånska män är mer positiva än kvinnor till EU-medlemskapet. Kvinnor uppger också i högre utsträckning än män att de inte har någon bestämd åsikt i frågan. En jämförelse med resultaten från Västra Götaland visar att både bland kvinnor och män är den EU-positiva inställningen starkare i Skåne än i Västsverige. Samma skillnad i

opinionsmönstret framträder vid en jämförelse mellan olika åldersgrupper. I samtliga åldersgrupper – från 15 till 85 år – finns det en mer positiv syn på Sveriges EU-medlemskap i Skåne jämfört med i Västra Götaland och i Sverige som helhet.

Tabell 1 *Inställning till Sveriges EU-medlemskap efter geografisk hemort i Skåne, 2004 (procent)*

Delregion	I huvudsak för	I huvudsak emot	Ingen bestämd åsikt	Opinionsbalans
Nordvästra	43	31	26	+12
Sydvästra	49	28	23	+19
Nordöstra	39	39	22	+/-0
Sydöstra	41	32	27	+9

Källa: SOM-institutet, Göteborgs universitet

Kommentar: Frågan har följande lydelse "Vilken är din åsikt om det svenska medlemskapet i EU?" Tre svarsalternativ kan användas: "i huvudsak för", "i huvudsak emot" och "har ingen bestämd åsikt i frågan". Opinionsbalansmättet erhålls om andelen som uppger sig vara "i huvudsak för" minskas med andelen "i huvudsak emot".

På nationell nivå framträder under de gångna tio åren en intressant utveckling när det gäller hur svenskar i olika åldrar ser på medlemskapet i EU. År 1994 var det främst medelålders och äldre som stödde ett svenskt Ja i medlemskapsfrågan. Tio år senare har stödet för EU-medlemskapet ökat bland de yngre (upp till 40 år) och minskat bland de äldre. Ökningen av stödet är särskilt tydligt bland yngre kvinnor. Det framgår också att bland de yngsta åldersgrupperna har inställningen under de gångna tio åren förändrats till att vara väsentligt mer positiv till Sveriges medlemskap i EU. Bland yngre svenskar, är det dock vanligare än inom övriga åldersgrupper att uppge att man inte har någon bestämd åsikt i frågan (Lindahl, 2005).

Utbildningsnivå är en av de bakgrundsvariabler som tydliggör en skiljelinje i svensk EU-opinion. För hela Sverige gäller att högutbildade är mer EU-positiva jämfört med lågutbildade. I Västsverige är det en tydligt EU-negativ opinionsbalans (andelen EU-positiva minskad med andelen EU-negativa vilket ger ett värde som kan variera mellan -100 och +100) bland lågutbildade (-24). I Skåne visar undersökningsresultaten på ett likartat läge, men balansvärdet är mindre negativt (-6). När det gäller opinionen bland de högutbildade framträder också en tydlig skillnad. Bland de högutbildade skåningarna finns en betydligt större andel EU-positiva (+42) jämfört med bland västsvenskarna (+25). Att notera är att opinionsavståndet mellan

de låg- och högutbildade dock är lika stort, vilket innebär 49 skalsteg i Västsverige och 48 i Skåne.

Resultaten av specialundersökningarna i Skåne och Västra Götaland visar också att invånare som bor i städer eller tätorter är mer positivt inställda till EU-medlemskap jämfört med dem som bor på landsbygden. Opinionsbalansen på landsbygden i Skåne är dock väsentligt mindre negativ än i övriga Sverige. Det kan också noteras att redan på nivån ”mindre tätort” visar resultaten från Skåne en positiv opinionsbalans (+11). Som en jämförelse kan nämnas att motsvarande värde i Västra Götaland är negativt (-6). Även i kategorierna större städer/tätorter och storstad (Malmö respektive Göteborg) är opinionsbalansen i Skåne väsentligt mer positiv än i Västra Götaland.

EU-stödet starkast till höger i svensk politik

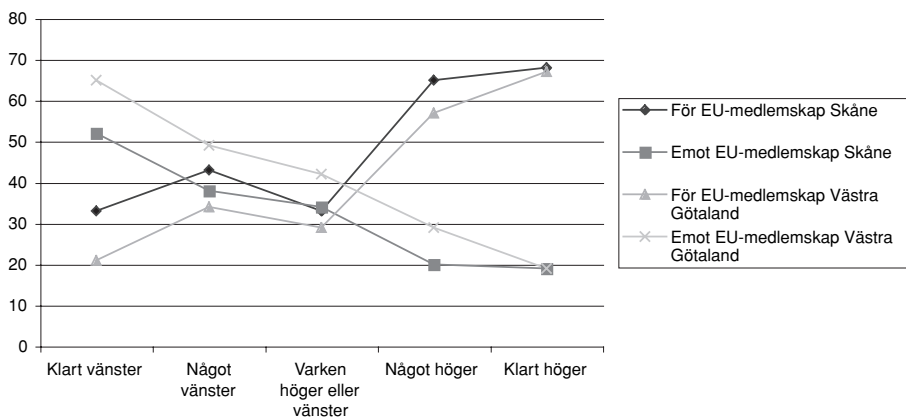
Ända sedan Sveriges relation till EG/EU blev en betydande fråga i svensk politik har en ”vänster-högerdimension” visat sig ha en stor betydelse för förklaring av resultat från opinionsundersökningar i EU-frågor. Stödet för Sveriges medlemskap i EU har hela tiden varit starkast bland dem som sympatiserar med partier som ligger till höger om mitten i svensk politik och kritiken mot EU-medlemskap har varit starkast bland dem med vänstersympatier. En jämförelse av resultaten från undersökningar i Skåne och Västra Götaland 2004 av invånarnas subjektiva uppfattning om var på den politiska ”vänster-höger-dimensionen” de kan placeras och deras syn på det svenska EU-medlemskapet visar att opinionsmönstret är likartat och överensstämmer med huvudmönstret.

Under de tio år som Sverige varit medlemsland i EU har förändringar i opinionsmönstret kunnat noteras. För det första finns det spänningar i det dominerande vänster-höger-mönstret. Varken på vänster- eller högernsida i svensk politik finns bland partisympatisörerna något hundraprocentigt stöd för partiernas kritik mot eller stöd för EU-medlemskap. Successivt har det bland sympatisörer med EU-kritiska vänsterpartiet och miljöpartiet vuxit fram ökat stöd för EU-medlemskap. På samma sätt kan det noteras att det bland sympatisörer till EU-förespråkande folkpartiet och moderata samlingspartiet förekommer växande kritik mot EU och Sveriges medlemskap i organisationen.

I Skåne framträder i stora drag det partipolitiska mönster som dominerar EU-politiken på nationell nivå. Starkast stöd finner vi bland sympatisörer med moderata samlingspartiet och folkpartiet, medan sympatisörer med vänsterpartiet och miljöpartiet står för det starkaste motståndet. Under de gångna tio åren, då Sverige varit medlem i EU, har dock motståndet på nationell nivå inom vänsterpartiet och miljöpartiet sjunkit, samtidigt som stödet för medlemskap har stigit. En studie av situationen i Skåne visar att motståndet bland vänsterpartister ligger på en nivå som ungefär motsvarar riksgenomsnittet (63%), men som är väsentligt lägre än i Västra Götaland. Bland miljöpartiets sympatisörer är stödet för Sveriges EU-medlemskap

förhållandevis högt. Inte ens hälften av de skånska miljöpartisterna är motståndare till EU-medlemskapet, vilket får betraktas som anmärkningsvärt mot bakgrund av den officiella partilinjen i frågan.

Figur 2 *Inställning till Sveriges medlemskap efter subjektiv politisk vänster-högerplacering (procent)*

Källa: SOM-institutet, Göteborgs universitet.

Kommentar: Frågan rörande inställning till Sveriges EU-medlemskap har följande lydelse "Vilken är din åsikt om det svenska medlemskapet i EU?" Tre svarsalternativ kan användas: "i huvudsak för", "i huvudsak emot" och "har ingen bestämd åsikt i frågan". Opinionsbalansmättet erhålls om andelen som uppger sig vara "i huvudsak för" minskas med andelen "i huvudsak emot". Frågan avseende politisk vänster-högerplacering lyder "Man talar ibland om att politiska åsikter kan placeras in på en vänster-högerskala. Var någonstans skulle du placera dig själv på en sådan vänster-högerskala". Svarsalternativen är "klart till vänster", "något till vänster", "varken till vänster eller höger", "något till höger" och "klart till höger".

När det gäller stöd för Sveriges medlemskap i EU ligger detta bland sympatisörer med folkpartiet något under riksgenomsnittet (60%). Bland de skånska moderaterna är läget det omvända. De partier som på riksplanet uppvisar störst interna splittring av opinionen i EU-frågor är socialdemokratiska partiet, centerpartiet och kristdemokraterna. Detta mönster går tydligt igen i både Skåne och Västsverige. I samtliga tre fall är dock opinionsläget bland partisympatisörerna i Skåne mer EU-positivt än i övriga Sverige.

Det som fortfarande efter femton års politisk debatt om Sveriges relationer till EU framstår som EU-förespråkarnas problem är att de har svårt att få med sig väljare som själva placerar sig i den "ideologiska och partipolitiska mitten". Som framgår i figur 2 finns det för EU-anhängarna inget rakt samband mellan subjektiv "vänster-höger position" och inställning till EU-medlemskap. En betydande andel

av dem som intar denna mittenposition är anhängare till socialdemokraterna, centerpartiet och miljöpartiet.

De tidigare konstaterade skillnaderna i opinionsmönster mellan Skåne och Västra Götaland blir också synligt vid en analys av hur de olika partiernas sympatisörer ser på Sveriges medlemskap i EU. I samtliga fall är de skånska sympatisörerna med olika partier – från vänster till höger – mer EU-positiva alternativt mindre EU-negativa än sina västsvenska kollegor. I flera fall är skillnaderna betydande. Detta gäller bl.a. inom centerpartiet och kristdemokraterna.

Tabell 2 *Inställning bland befolkningen i Skåne (S) och Västra Götaland (V) till Sveriges EU-medlemskap efter partisympati, 2004 (procent och opinionsbalans)*

Parti		I huvudsak för	I huvudsak emot	Ingen bestämd åsikt	Opinionsbalans
Vänsterpartiet	S	17	65	18	-48
	V	9	75	16	-66
Socialdemokratiska partiet	S	44	27	29	+17
	V	37	38	25	-1
Centerpartiet	S	37	37	26	+/-0
	V	31	47	22	-16
Folkpartiet	S	58	24	18	+34
	V	64	23	13	+41
Moderata samlingspartiet	S	67	17	16	+50
	V	62	25	13	+37
Kristdemokraterna	S	40	34	26	+6
	V	31	49	20	-18
Miljöpartiet	S	32	49	19	-17
	V	25	56	19	-31
Övriga partier	S	27	48	25	-21
	V	16	67	17	-51

Källa: SOM-institutet, Göteborgs universitet.

Kommentar: Frågan rörande inställning till Sveriges EU-medlemskap har följande lydelse "Vilken är din åsikt om det svenska medlemskapet i EU?" Tre svarsalternativ kan användas: "i huvudsak för", "i huvudsak emot" och "har ingen bestämd åsikt i frågan". Opinionsbalansmättet erhålls om andelen som uppger sig vara "i huvudsak för" minskas med andelen "i huvudsak emot". Frågan avseende partisympati lyder "Vilket parti tycker du bäst om idag?"

Det konstaterande mönstret när det gäller förändring av EU-opinionen leder naturligt till frågan om relationen till EU är en effekt av medlemskapsperiodens längd, dvs. att svenskarna går igenom en social inlärningsprocess där EU-medlemskap så småningom blir en naturlig del av samhällslivet och inte längre någon politisk/ideologisk stridsfråga. Att detta skulle vara liktydigt med att svenskarna också skulle känna mindre behov av, eller sämre möjligheter för, att ta varje nytt förslag till förändring av innehållet i eller villkoren för EU-samarbetet under särskild prövning, finns det dock inget som talar för. Utfallet i folkomröstningen om euron är ett gott exempel på detta: en majoritet röstade emot förslaget, men samtidigt uttalade sig fler för än emot fortsatt svenskt EU-medlemskap och emot utträde.

Missnöje med vad EU hittills betytt

Upplevelsen av vad EU-medlemskapet betyder för svensk samhällsutveckling spelar en betydande roll för medborgarnas inställning till EU-samarbetet. I en lång rad av Eurobarometerns undersökningar redovisas att svenskar och briter tillhör de som i lägst grad stöder EU. Samtidigt framgår också att svenskar, tillsammans med bl.a. briter, ser minst nytta med EU-medlemskapet (Eurobarometern). Fokuseringen på den materiella nyttan förstärks sannolikt genom den regelbundet återkommande debatten rörande storleken på Sveriges nettobidrag till EU:s budget och genom avsaknaden av en debatt som mer inriktas på ideologi- och värdefrågor som också utgör centrala inslag i den europeiska samarbetsprocessen.

Politiska institutioner som inte levererar den sorts politik som medborgarna uppfattar som nyttig, utsätts för kritik och riskerar, om inte någon förändring åstadkoms, på sikt förlora sin legitimitet i väljarnas ögon (Lindahl & Oskarson, 2001). Inför folkomröstningen 1994 gav EU-förespråkare löften om en rad förbättringar som skulle följa av Sveriges medlemskap i EU. Motståndare till medlemskapet redovisade på samma sätt de många risker som ansågs följa av EU-medlemskap.

SOM-institutet har både på nationell och regional nivå i bl.a. Västra Götaland gjort undersökningar om medborgarnas syn på effekter av Sveriges EU-medlemskap. Även om det finns politikområden där en majoritet bland svenskarna uppfattar positiva effekter, är det en övervägande kritisk bild som framträder. Utvecklingen över tid visar på att opinionsläget inom ett par områden förändrats i positiv riktning. Motsatt förhållande framträder inom andra områden.

Miljöfrågor tillhörde de politikområden som i diskussionen inför folkomröstningen 1994 uppvisade stor skillnad mellan förväntningarna hos EU-anhängare och -motståndare. I slutet av 1990-talet visar resultat från SOM-institutets undersökningar att över hälften bland svenskarna anser att EU-medlemskapet varken haft positiva eller negativa effekter. Bland övriga blev år 2003 andelen svenskar som upplever en positiv effekt för första gången större än andelen som upplever en negativ effekt. Samma utveckling kan noteras i Västsverige.

Den ekonomiska utvecklingen har varit ett område där det hela tiden funnits mycket stora skillnader mellan uppfattningen bland EU-anhängare och EU-motståndare. Både bland befolkningen i Skåne och i hela riket framträder en övervikt för dem som anser att EU-medlemskapet har negativa effekter på den ekonomiska utvecklingen. Bakom dessa resultat kan anas missnöje bl.a. med högt svenskt netotbidrag till EU:s budget och utflyttning av företag/arbetsplatser till andra länder både inom och utanför EU. Under de senaste åren har dock den negativa övervikten minskat. Det bör också noteras att andelen svenskar som anser att EU-medlemskapet varken har positiva eller negativa effekter har stigit allra kraftigast.

Sysselsättningsfrågor hör också till de områden där en likartad trend i opinionsutvecklingen kan noteras. År 1994 var förväntningarna mycket höga på positiva sysselsättningseffekter av EU-medlemskap. Några få år senare hade opinionsbilden ändrats kraftigt. Från detta läge, präglad av en negativ bedömning av EU-medlemskapets inverkan på sysselsättningsläget i Sverige, har andelen negativa bedömningar långsamt minskat. Starkast stiger bland befolkningen åsikten att EU-medlemskapet varken har negativ eller positiv påverkan på sysselsättningen i Sverige. Orsaken till detta kan vara att alltför många anser sig ha en välgrundad uppfattning om att sysselsättningen i Sverige inte i någon större grad påverkas av medlemskapet, eller att de uppfattar det som svårt att urskilja EU-medlemskapets betydelse.

EU-medlemskapets effekter inom jordbrukssektorn har både i Sverige som helhet och i Skåne under lång tid förmått förhållandevis många svenskar att inta någon av åsikterna "försämring" eller "förbättring". Kring millennieskiftet präglades attitydmönstret av kraftig kritik mot EU:s jordbrukspolitik och den negativa övervikten var stark i synen på dess effekter på svenska förhållanden. När debatten om mul- och klövsjuka, galnakosjukan, oacceptabla djurtransporter, salmonellarisker, etc. klingat av en bit in på det nya århundradet har också opinionsmönstret ändrats kraftigt. Numera råder det i det närmaste balans mellan andelen svenskar, även i Skåne, som ser negativa konsekvenser och de som ser positiva effekter inom jordbruket av EU-medlemskapet.

Ett av de få politikområden där det under hela Sveriges tid som medlem i EU rått relativt stor enighet om att EU-medlemskap kan få positiva effekter på situationen i Sverige gäller företagets konkurrensmöjligheter. Under de senaste åren visar dock den positiva opinionsbalansen en tendens att försvagas. Utvecklingen i Skåne har på denna punkt varit mindre negativ än för Sverige som helhet och opinionsbalansen är klart positiv.

Den sammantagna bilden av medborgarnas uppfattning om EU-medlemskapets påverkan på samhällsutvecklingen innehåller både EU-stöd och EU-kritik. Det låter sig knappast göra att foga ihop de olika delarna till något fullständigt opinionsmönster. Presentationen av opinionsläget när det gäller EU i Skåne och i övriga landet kan ses som en illustration till de förutsättningar som råder för folkvalda och tjänstemän som skall utforma strategier och handlingsplaner för att tillvarata möj-

ligheter och motverka negativa effekter som internationalisering och europeisering kan föra med sig.

Hur nöjda är skåningarna med demokratin i EU?

Utöver den tidvis intensiva diskussion som förts kring frågan om vilka materiella fördelar och nackdelar EU-medlemskapet har för Sverige och svenskarna, har ytterligare en fråga upptagit betydande utrymme i den politiska debatten. Det gäller det ”demokratiska underskott” som anses prägla beslutsfattandet inom EU. Kritiker anser att besluten ”ligger för långt ifrån medborgarna” och att de därmed är mycket svåra att påverka. Den demokratiska processen fungerar inte tillfredsställande. För att undersöka opinionsläget närmare har det i specialundersökningarna i Skåne och Västra Götaland 2004 ställts ett antal frågor som rör medborgarnas syn på demokratin i EU och på olika nivåer i Sverige, samt möjligheterna att påverka beslut och förtroendet för folkvalda. I det följande diskuteras resultaten av analyserna mot bakgrund av inställningen till Sveriges EU-medlemskap.

Inledningsvis kan konstateras att inställningen till hur demokratin fungerar i EU är mer positiv i Skåne än i Västra Götaland. I båda fallen intar fler en positiv hållning år 2004 jämfört med år 2001. Att de som är för Sveriges EU-medlemskap har en relativt positiv syn på hur demokratin fungerar inom EU framstår förmodligen inte som ett överraskande analysresultat. Vad som däremot kan ses som mindre väntat är att andelen EU-förespråkare som säger sig vara nöjda med hur demokratin fungerar i EU inte uppgår till mer än drygt femtio procent. Bland EU-motståndarna är det tio procent som delar denna uppfattning.

För att kunna ge perspektiv på dessa resultat visas i tabell 3 motsvarande omdömen om hur demokratin fungerar på nationell, regional och lokal nivå i Sverige. Förutom att både EU-förespråkare och -motståndare anser sig vara väsentligt mer nöjda med demokratin i Sverige jämfört med inom EU, kan också noteras att EU-förespråkare är mer nöjda än EU-motståndare med hur demokratin fungerar, oavsett om det är på nationell, regional eller lokal nivå. Intressant att uppmärksamma är att färre är nöjda med demokrati på regional nivå än på nationell och lokal nivå. Möjligen kan detta ses som en konsekvens av att den regionala nivån har tillkommit relativt nyligen och att dess beslutande organ ännu inte blivit lika etablerade som på nationell och kommunal nivå. I detta avseende finns möjlighet att se paralleller till institutionernas på EU-nivån hittillsvarande svårigheter att vinna ett bredare folkligt stöd. Det kan också noteras att, bortsett från på EU-nivån, visar analysresultaten att västsvenskar, oavsett om det är för eller emot Sveriges EU-medlemskap, är mer nöjda än skåningar med hur demokratin fungerar.

Tabell 3 *Andel mycket och ganska nöjda bland medborgare i Skåne (S) och Västra Götaland (V) med hur demokratin fungerar i EU, samt på riks-, region- och kommunnivå i Sverige, efter inställning till Sveriges EU-medlemskap, 2004 (procent)*

		I huvudsak för EU-medlemskap	I huvudsak emot EU-medlemskap	Differens
EU	S	55	11	+44
	V	51	9	+42
Sverige	S	71	47	+24
	V	78	58	+20
Egen region	S	59	40	+19
	V	66	47	+19
Egen kommun	S	68	50	+18
	V	75	59	+16

Källa: SOM-institutet, Göteborgs universitet.

Kommentar: Frågan rörande inställning till Sveriges EU-medlemskap har följande lydelse "Vilken är din åsikt om det svenska medlemskapet i EU?" Tre svarsalternativ kan användas: "i huvudsak för", "i huvudsak emot" och "har ingen bestämd åsikt i frågan". Frågan om hur demokratin fungerar hade följande lydelse "på det hela taget, hur nöjd är du med det sätt på vilket demokratin fungerar i EU, Sverige, regionen där du bor, den kommun där du bor." Differensen anger skillnaden i andel bland dem som är i huvudsak för och i huvudsak emot Sveriges EU-medlemskap som, på respektive analysnivå, uppger att de är mycket eller ganska nöjda med hur demokratin fungerar.

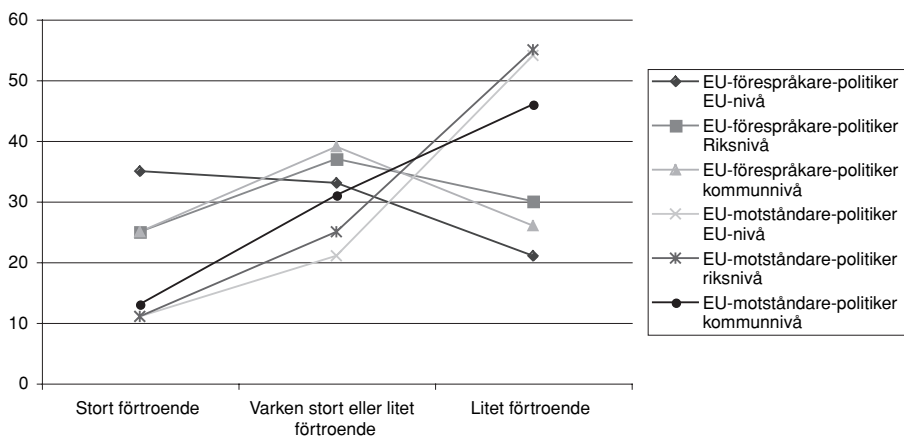
Ett förhållande som naturligt kan väntas ha inverkan på hur nöjd man är med demokratin är hur möjligheten att påverka beslut upplevs. När det gäller möjligheter att påverka beslut på EU-nivå uppvisar analysresultaten en mycket dystert bild. Eftersom svårigheten att påverka EU:s beslut under lång tid varit ett av EU-motståndarnas främsta argument, är det naturligt att de som förklarat sig i huvudsak vara emot Sveriges medlemskap i EU anser att påverkansmöjligheterna är dåliga. Uppenbart har även EU-förespråkare i relativt stor utsträckning kommit till samma slutsats. Närmare sjuttio procent bland EU-förespråkarna och drygt åttio procent bland EU-motståndarna anser att möjligheterna är dåliga när det gäller att påverka beslut inom EU. Bland de västsvenska EU-anhängarna är det endast fem procent som anser att möjligheterna att påverka EU-beslut är goda.

Det finns även i detta sammanhang anledning att sätta in analysresultaten i ett lite bredare perspektiv. Det går t.ex. att jämföra med vilka möjligheter medborgarna ser när det gäller att påverka beslut på andra nivåer t.ex. i Sverige. Resultaten från en sådan analys uppvisar i stort sett samma mönster som framkom när det gällde synen på hur demokratin fungerar i EU och i Sverige. Både EU-förespråkare och –motståndare visar sig vara mest nöjda med hur demokratin fungerar på

nationell och kommunal nivå. Det är också i första hand på dessa nivåer medborgarna upplever att det finns något nämnvärt utrymme för att påverka politiska beslut. Anmärkningsvärt är att det på kommunal nivå endast är tjugofem procent bland EU-anhängare och fjorton procent bland EU-motståndare som anser påverkansmöjligheterna vara goda. Även om EU-förespråkare allmänt har en mer positiv syn på möjligheterna att påverka politiska beslut, så är det även bland dem en anmärkningsvärt hög andel som bedömer att möjligheterna att påverka politiska beslut är dåliga på alla nivåer i Sverige. En jämförelse visar att opinionsmönstren i stort sett är identiska i Skåne och Västra Götaland.

De resultat som redovisats när det gäller synen på demokrati och möjligheter att påverka politiska beslut för naturligt över till frågan om vilket förtroende medborgarna har för politiker som valts för att företräda medborgarnas intressen på olika nivåer i samhället. De tidigare presenterade analysresultaten har bl.a. visat att EU-förespråkare är mer nöjda än EU-motståndare när det gäller hur demokratin fungerar. Detta gäller inte bara i EU, utan också i Sverige på nationell, regional och lokal nivå. Samma förhållande finner vi när det gäller synen på möjligheterna att påverka beslut i EU och på olika nivåer i Sverige. I de båda nämnda fallen finns det möjlighet att se en förklaring till det rådande opinionsmönstret i att det är upple-

Figur 3 *Förtroende bland invånare i Skåne för politiker på EU-, riks- och kommunnivå efter inställning till Sveriges EU-medlemskap, 2004 (procent)*

Källa: SOM-institutet, Göteborgs universitet

Kommentar: Frågan rörande inställning till Sveriges EU-medlemskap har följande lydelse "Vilken är din åsikt om det svenska medlemskapet i EU?" Tre svarsalternativ kan användas: "i huvudsak för", "i huvudsak emot" och "har ingen bestämd åsikt i frågan". Frågan rörande förtroende för politiker lyder "Allmänt sett, hur stort förtroende har du för det sätt på vilket följande grupper sköter sitt arbete: Svenska EU-parlamentariker, rikspolitiker, regionens politiker, kommunens politiker?".

velsen av strukturella förhållanden som påverkar utfallet. Mot denna bakgrund skulle det t.ex. vara tänkbart att medborgarna kan ha en kritisk inställning till demokrati och påverkansmöjligheter både inom EU och i Sverige på grund av att det politiska systemet sätter hinder i vägen. Frågan är i ett sådant läge om inställningen bland medborgarna blir: ”sådant system sådana politiker”, eller om förtroendet för politikerna kan skilja sig från uppfattningen om det politiska systemet.

Som underlag för analysen av innehållet i figur 3 kan det vara av intresse att notera att åttiofem till nittio procent bland EU-motståndare och -företrädare i Väst-sverige och Skåne har en åsikt när det gäller förtroende för politiker på EU-nivå, liksom på svensk nationell och kommunal nivå. Grundmönstret i opinionen är tydligt. EU-förespråkare uppger ett högre förtroende än EU-motståndare för politiker. Detta gäller på samtliga tre studerade nivåer. Även om opinionsmönstret självklart starkt påverkas av aktuella partipolitiska maktförhållanden på nationell och kommunal nivå är det uppenbart att de svenskar som i huvudsak är emot Sveriges medlemskap i EU är mer kritiska än de som i huvudsak är för EU-medlemskapet när det gäller samtliga aspekter på hur demokratin fungerar. Analyserna innefattar syn på hur demokratin fungerar på olika nivåer i Sverige och i EU, syn på möjligheter att påverka politiska beslut i EU och i Sverige, samt förtroende för politiker, oavsett vilken på nivå dessa är aktiva. Skillnaderna i opinionsmönster mellan Skåne och Västra Götaland är inom dessa områden marginella.

Öppenhet mot omvärlden

För att anknyta till inledningen av detta kapitel där svenskarnas inställning till internationella relationer berördes redovisas avslutningsvis några resultat av en analys som bygger på en sammanvägning av inställningen i ett antal frågor som rör förhållandet till omvärlden. Skåningarnas inställning till vikten av att ta del av utrikesnyheter, ökat samarbete med Köpenhamnsregionen, intresse för nyheter från Köpenhamns- och Oslo-regionen, samt till förslag att Sverige skall ta emot fler flyktingar och öppenhet för att flytta till ett annat land har vägts ihop till ett ”internationaliseringsindex”, där höga värden indikerar öppenhet och låga värden slutenhet mot omvärlden. Femtiofem procent bland den skånska befolkningen placerades på den övre halvan, vilket innebär att fler än hälften har en positiv inställning till utveckling av internationella relationer. Bland befolkningen i Västra Götalandsregionen är motsvarande andel femtiosju procent.

En jämförelse i det skånska materialet mellan EU-förespråkare och EU-motståndare visar att det endast är bland EU-förespråkarna vi finner en majoritet som är positiva till internationella kontakter (EU-förespråkare=69 procent, EU-motståndare=45 procent). I Västra Götaland ligger indexvärdet för både EU-förespråkare och EU-motståndare på indexets övre halva (EU-förespråkare=68 procent, EU-motståndare= 53 procent). I båda undersökningarna framträder bilden av EU-förespråkare som något mer öppna än EU-motståndare när det gäller kontakter med omvärlden.

I avsaknad av en politisk debatt om EU-medlemskapet

I de politiska budskap som hittills levererats från partierna inför valet år 2006 har EU-frågor och internationella frågor mer allmänt tilldelats en undanskymd plats. Detta kommer knappast att stimulera debatten och medborgarnas intresse för att tränga djupare in i EU-medlemskapets konsekvenser. De skillnader som idag finns i Sverige när det gäller syn på internationellt samarbete, särskilt samarbete inom EU, är sannolikt inte möjligt att utjämna enbart genom informationsinsatser. Det krävs snarare ökade insatser för att klargöra och föra ut till en bred publik motiven bakom EU-samarbetet och knyta detta till konkreta illustrationer av vad samarbetet har för effekter på samhällsutvecklingen i Sverige. Detta kan ske genom många kanaler. En hittills nästintill oanvänd sådan är valrörelserna. Den interna åsiktsplittringen inom partierna har hittills utgjort ett stort hinder. Under 2006 kommer ett nytt tillfälle. Oavsett inställning till Sveriges medlemskap i EU borde detta tillfälle användas till att föra ut diskussionen kring både den idémässiga grunden för och praktiska konsekvenser av medlemskapet i EU. Det finns inget idag som säger att en sådan genomlysande och bred publik debatt kommer att ändra på det nuvarande opinionismönstret, men det skulle föra EU-frågor till sin naturliga plats bland svenska politiska vardagsfrågorna.

Referenser

- Berg,L. & Lindahl,R. (2003) *Kommunal internationalisering. Internationaliseringsprocesser i Västra Götalandsregionens kommuner*. Göteborg, Göteborgs universitet, Utvärderingsprogrammet:Västra Götalandsregionen, rapport 20.
- Bäck,H. (2004) *Av många ett. Västra Götalandsregionens politiker. Partipolitiska och territoriella skiljelinjer*. Göteborg, Göteborgs universitet/Förvaltningshögskolan.
- Eurobarometern, Europeiska kommissionen, Bryssel.
- Holmberg,S. (2005) *Swedish Opinion on the Swedish Membership in the European Union*. Göteborg, SOM-institutet.
- Lindahl,R. (2002) "Västsvenskarna och Europasamarbetet" i Nilsson,L. (red.) *Flerdemokrati i förändring*. Göteborg, SOM-institutet, rapport 27.
- Lindahl,R. (2004) "EU, ja men ..." i Holmberg,S. & Weibull,L. (red.) *Ju mer vi är tillsammans*. Göteborg, SOM-institutet, rapport 34.
- Lindahl,R. (2005) "Svensk opinion om EU-medlemskapet 1994-2004." i Holmberg,S.&Weibull,L. (red.) *Lyckan kommer, lyckan går*. Göteborg, SOM-institutet.
- Lindahl,R. & Berg,L. (2004) "Bortom regionens gräns" i Nilsson,L. (red.) *Svensk samhällsorganisation i förändring*. Göteborg, SOM-institutet och CEFOS.

MEDBORGARNA OCH REGION SKÅNE

FOLKE JOHANSSON

När man försöker skapa ett nytt politiskt system riskerar man att släppa fram hårda motsättningar. För att systemet skall kunna fungera måste man på ett eller annat sätt överbrygga sådana konflikter. Ett sätt att göra detta är att finna en princip som alla eller åtminstone den största delen av de berörda kan acceptera. När nationalstaterna skapades i Europa under 1800-talet så lyckades man med hjälp av nationstanken minimera konflikterna. Gemensamt språk var en avgörande förutsättning men gemensam historia och annan gemensam bakgrund kunde underlätta. När man i modern tid skapar nya subnationella system inom Sverige så tar sig motsättningarna knappast våldsamma uttryck, men de kan bli långvariga. Ett antal av de kommunsammanslagningar som genomfördes under 1970-talet har blivit misslyckade och resulterat i nya uppdelningar. De gamla små kommunerna som byggde på socknarna var etablerade. Även till synes måttliga sammanslagningar kunde av de berörda upplevas som omstörtande. Svårigheten ligger givetvis inte i att rita gränser utan i att få dem att accepteras av de berörda medborgarna. Det kan vara ett högt satt mål.

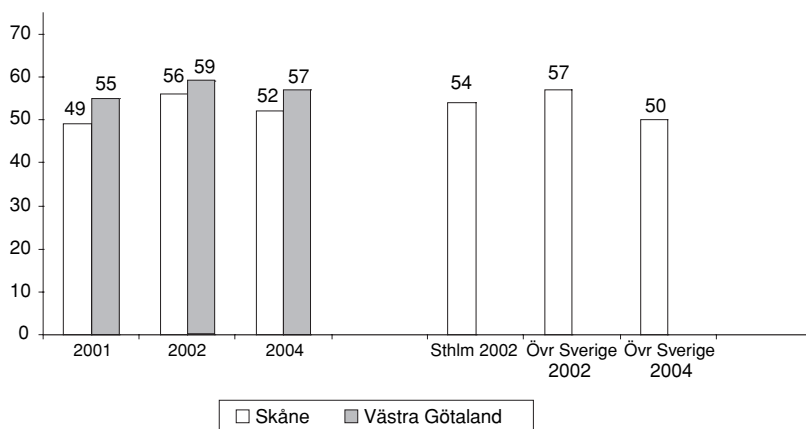
Skånes gamla länsindelning skapades enligt principen "Divide et impera". Den svenska staten ville få ett grepp om det nya området och valde att bryta upp landskapet i två administrativa delar. Det har inte bara i Skåne utan också i de flesta delar av Sverige visat sig att landskapen lever starkare hos befolkningen än länen. Skåne har för medborgarna förblivit en enhet och när den nya regionen bildades så fanns inga inbyggda motsättningar att hantera. Detta till skillnad från den med region Skåne ungefär samtidigt skapade Västra Götalandsregionen där spänningarna var starka så att framför allt medborgarna i de östra delarna såg sammanslagningen med områdena västerut och kanske särskilt Göteborgsregionen som ett stort problem.

Det nya begreppet "region", tillkommit efter kontinental förebild, var inte särskilt uppskattat någonstans. Man införde med detta begrepp något i Sverige tidigare okänt.¹ Den aktuella teoretiska debatten på området poängterade också den långa tid det kunde ta innan ett nytt politiskt system institutionaliserats och alltså fått stöd på medborgarnivå (Jfr Putnam 1996). Förutsättningarna var därmed inte optimala och det kunde förväntas att det skulle finnas kritiska synpunkter baserade inte bara på vad man gjorde eller inte gjorde i regionen som helhet utan också på hur olika delar av regionen ansågs komma ut till exempel i fördelningen av service. Det finns all anledning att analysera synen på regionen ur flera olika infallsvinklar.

Den första frågan som vi tar upp är hur man allmänt ser på demokratin i regionen. Är man nöjd med hur demokratin fungerar. Motsvarande fråga har ställts i andra landsting/regioner och vi kan jämföra uppfattningen i Skåne med synen på demokratin på den regionala nivån på andra håll i Sverige. Västra Götalandsregionen är givetvis genomgående i analyserna här den primära jämförelsepunkten. Vi har frågat inte bara om demokratin på den regionala nivån utan vi har också på samma sätt frågat om medborgarnas syn på hur demokratin fungerar i EU, nationellt i Sverige och i den egna kommunen.

Det framgår i figur 1 att andelen som är nöjda med demokratin i regionen varierar mellan omkring 50 och 60 procent. Detta är 10-15 procentenheter lägre andel nöjda än för både den kommunala och den nationella nivån. Andelen som är nöjd med demokratin i EU är samtidigt avsevärt mindre än för den regionala nivån. Endast 20-30 procent av medborgarna säger sig vara nöjda med demokratin i EU. Liksom i många andra mätningar visar det sig att man blir mer positivt inställd under ett valår men att effekten bara är tillfällig. Andelen som är nöjda i Skåne är nästan exakt identisk med andelen i Sverige generellt. I Västra Götaland är man något mer positiv men det skall understrykas att denna nivå har uppnåtts efter att man vid tidigare mätningar var påtagligt mindre positiv med en lägsta nivå på 44 procent år 2000.

Figur 1 Andel som är nöjda med demokratin i region/landsting

Kommentar: Frågan lyder *På det hela taget, hur nöjd är Du med det sätt på vilket demokratin fungerar i Region Skåne (respektive Landstinget/regionen där Du bor?)* Procent Mycket nöjda eller Ganska nöjda anges i figuren. Data: Skåne-SOM 2001 och 2004 samt Riks-SOM 2002 och 2004

Det kommer att framgå att vi även i olika andra mått kan se ett gemensamt mönster där uppgången i samband med valet är tydlig och där vi också kan se att med-

borgarna vid bildandet av de nya regionerna hade avsevärda förväntningar som sedan uppenbarligen inte helt infriades utan man blev efter hand mindre positiv/mer kritisk. Det skall understrykas att de förändringar som vi kan se här inte kan förklaras som återspeglings av nationella svängningar vare sig för andra landsting eller för staten eller kommunerna. Visserligen kan vi se nog så stora variationer över tid i både förtroende för politiker och tilltro till demokratin men de förskjutningar vi kan se här och framför allt i Västra Götaland stämmer inte överens med några motsvarande förskjutningar i Sverige som helhet; dels inträffar de inte samtidigt, dels är nedgången avsevärt djupare för Västra Götalandsregionen än för både den nationella och den kommunala nivån. Förändringen i förtroende för Skåne och för Västra Götalandsregionen är inte en återspeglings av ett generellt förändringsmönster utan i allt väsentligt resultatet av en speciell bedömning av regionerna. (Jfr diskussion i Johansson 2004)

Tabell 1 Syn på demokrati och ekonomisk utveckling (procent)

	Andel nöjda med demokratin	...förbättrar demokratin	...stärker områdets ekonomiska utveckling	Mycket eller Ganska intresserade av regionpolitik	Mycket/ganska stort förtroende för landsting-/regionpolitiker	Andel svarande (Avser första frågan på raden)
Skåne 1998	-	60	79	-	-	171
Skåne 2001	49	40	54	42	8	1637
Skåne 2002	56	-	-	-	18	244
Skåne 2004	52	31	36	52	10	3056
Västra Götaland 1998	57	27	51	39	12	2954
Västra Götaland 1999	50	26	55	41	9	3426
Västra Götaland 2000	44	23	44	41	9	3205
Västra Götaland 2001	55	31	46	38	12	3455
Västra Götaland 2002	59	36	47	42	14	3146
Västra Götaland 2003	57	29	37	46	12	3215
Västra Götaland 2004	57	28	39	49	12	3293
Stockholm 2002	54	-	-	-	14	324
Övriga Sverige 2002	57	-	-	-	20	868
Övriga Sverige 2004	50	-	-	-	-	2831

Kommentar: Ang. kolumn 1, se text under figur 1. Förbättring av demokratin och stärkande av ekonomisk utveckling: I Kommunundersökningen år 1998 inleddes delfrågorna med *Bildandet av nya regionala politiska organ som Västra Götaland- och Skåne-regionen förbättrar demokratin*, respektive *...stärker områdets ekonomiska utveckling*. Svaralternativen var vid detta tillfälle: *In-stämmer helt*, *In-stämmer i stort sett*, *I stort sett motsatt åsikt* respektive *Helt motsatt åsikt*. I SOM-undersökningarna 2000- ställdes frågorna enligt tabellen inledda med underrubriken 'Västra Götalandsregionen:' (Motsv.) Med tanke på att kommunundersökningen 1998 i Västra Götaland och Skåne hade en annorlunda design har vi också gjort om analysen för år 2000 med enbart samma kommuner som ingick i 1998 års undersökning. Resultaten påverkas endast marginellt och vi anser därmed att jämförelserna över tid går att göra även om undersökningarna är utförda på delvis olika sätt. Också undersökningen i Skåne 2001 är gjord i ett litet antal kommuner i sydvästra Skåne.

I kolumnen längst till vänster anges andel som är nöjda med demokratin. För de år som ingår i figur 1 är det givetvis samma värden ännu en gång. Avsikten nu är att ge underlag för jämförelse med andra likartade mått. I den andra kolumnen presenteras andelen som instämmer i påståendet att bildandet av regionen förbättrar demokratin. Andelen som instämmer här är hög i Skåne 1998 men siffran bör tolkas försiktigt. Den bygger på ett litet urval från ett fåtal kommuner. Andelen som instämmer sjunker i nästa mätning 2001 till 40 procent. Underlaget är större i denna undersökning men urvalet av kommuner från vilka urvalet dragits är fortfarande begränsat, nu till den sydvästra delen av Skåne. Det kommer dock senare att framgå att skillnaderna mellan olika delar av regionen inte är särskilt stora så bilden är sannolikt ganska rättvisande. Den andel som instämmer i att regionen förbättrar demokratin sjunker ytterligare något till 2004. I denna undersökning är urvalet otvetydigt representativt för hela regionen. Denna lägre nivå motsvarar ungefär andelen i Västra Götaland som instämmer med motsvarande påstående. Där ligger värdena omkring denna nivå med undantag för en tillfällig mindre uppgång i samband med valet 2002.

Sammantaget framgår mycket klart att referensen till regionbildningen och därmed till en förändring av organisationen ger mer positiv respons i Skåne än i Västra Götaland även om vi där ser en tydlig nedgång från det höga utgångsläget. Däremot finns alltså inte samma skillnad mellan de två regionerna vad beträffar nöjdheten med demokratin. Där är nivån ungefär densamma i båda fallen.

I den tredje kolumnen anges andel som instämmer i påståendet att regionen bidrar till att stärka områdets ekonomiska utveckling. Också här är tilltron till Skåne-regionen ganska stor i början följt av en nedgång till 2001 och en fortsatt nedgång 2004. I detta avseende liknar Skåne och Västra Götaland varandra mer än vi sett tidigare. Också i Västra Götaland börjar man på en hög nivå om än något lägre än i Skåne. Andelen som instämmer minskar sedan och när de två sista undersökningsåren ungefär samma nivå som i Skåne. Medan befolkningen i Skåne i åtminstone jämförbart hög utsträckning trodde på den nya regionen både beträffande demokratin och den ekonomiska utvecklingen så var tilltron i Västra Götaland stor bara avseende den ekonomiska utvecklingen. I Skåne slår sedan besvikelsen igenom i båda avseendena medan den i Västra Götaland i första hand kommer till uttryck vad avser tilltron till regionen som bidragande till ekonomisk utveckling. Det skall tilläggas beträffande de två sistnämnda måtten att svaren bygger på en mindre del av populationen än övriga mått eftersom mellan 40 och 50 procent här har svarat att de inte har någon åsikt. Andelen som saknar åsikt är påtagligt mindre för övriga frågor.

Politiken på den regionala nivån har under lång tid kommit i skymundan av politiken både nationellt och kommunalt. När vi ser utvecklingen av intresset för politik både i region Skåne och i Västra Götalandsregionen så kan vi ana en förändring. Medborgarnas intresse för regionpolitiken har ökat kraftigt i båda regionerna. Att döma av utvecklingen i Västra Götaland, där vi har flest mätillfällen, så är det

inte heller fråga om en tillfällig ökning i samband med valet utan ökningen fortgår även efter valåret. Breddningen av regionernas ansvarsområden kanske börjar slå igenom och ger regionpolitiken mer liv än tidigare. Regionerna börjar kanske efterhand av allt fler uppfattas som mer än sjukvårdskommuner.

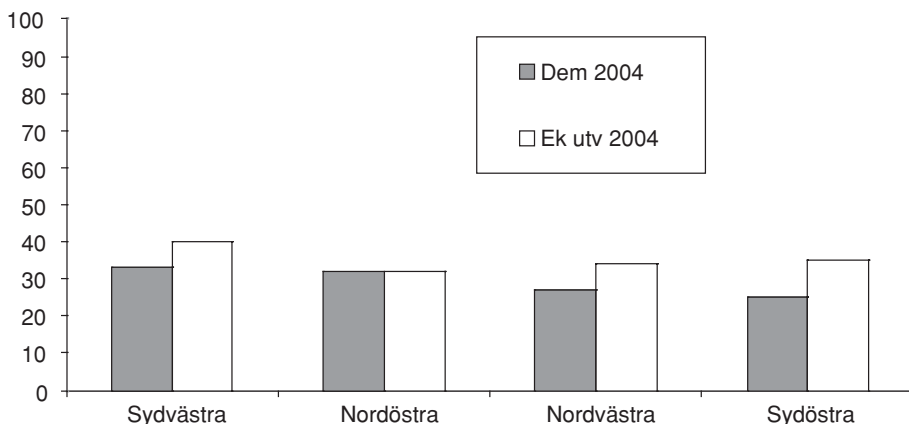
Vi kommer sedan till det som i massmedia ofta betecknas politikermissstro. Frågan avser alltså grad av förtroende för regionens politiker och vi mäter andel som uttrycker *Mycket stort* eller *Ganska stort förtroende* för dessa politiker. Den förändring vi kan se mellan mättillfällena knyter an till vad vi tidigare noterat om effekt av val och valrörelse. Andelen som uttrycker sådant förtroende mer än fördubblas i Skåne från 2001 till valåret 2002. Den sjunker därefter kraftigt i den nästa undersökningen 2004. Utvecklingen över tid är tämligen likartad i Västra Götaland även om valeffekten inte är fullt lika stor. Förtroendet för regionpolitikerna i Skåne är ganska stort när man jämför med det tredje storstadsområdet Stockholm där vi har en mätning för 2002 som ligger på samma nivå som VG-regionen. Samtidigt skall understrykas att politikerförtroendet såväl i båda dessa regioner som i Stockholm läns landsting är lägre än i landstingen i Sverige i övrigt. Det bör dessutom poängteras att dessa skillnader i förtroende för politiker på region/landstingsnivån är specifika för denna nivå även om det finns en viss tendens till liknande skillnader också vad gäller den kommunala nivån. När vi jämför förtroende för rikspolitiker i respektive olika områden så kan vi inte se några motsvarande skillnader. Det framstår därmed också tämligen klart att man verkligen gör en separat bedömning av politiker på olika nivåer.

Vi har i analyser av attityder gentemot regionerna och regionbildningen utgått ifrån att det finns en grundläggande skillnad mellan Skåne och Västra Götaland så att i Skåne upplever man sig som "skåningar" medan man inte på motsvarande sätt ser sig som "västragötlänningar" i Västra Götaland. Denna ganska allmänt omfattade tanke är säkerligen riktig. Det finns empiriskt stöd för att medborgarnas känsla för sin region skiljer sig åt även om skillnaderna kanske inte är fullt så stora som förväntat. Det är däremot mer tveksamt vilken betydelse denna känsla har för synen på det politiska systemet. Vi har kunnat notera ganska stora förändringar mellan olika tidpunkter och det finns ingen anledning att tro att känslan för den egna regionen har förändrats speciellt mycket under samma tidsrymd. Rimligen sett har denna grundläggande inställning haft betydelse för synen på regionbildningen vid starten och på förväntningarna på vad regionen kommer att bidra med. Vi har noterat hur man i Skåne hade högre förväntningar än i Västra Götaland. När verksamheten väl var igång och man kunde se vad som hände och fick egna erfarenheter att bygga på så förändrades situationen. Skillnaderna i medborgarnas attityder mellan regionerna utjämnades. Analyser på individnivå i Västra Götaland visar också att det inte går att finna något påtagligt samband mellan känslan för regionen och tilltron till vad regionen bidra med i fråga om bättre demokrati eller bättre ekonomisk utveckling. Medborgarnas erfarenheter betyder mer än de initiala förväntningarna.

Regionens olika delar

Om man i region Skåne känner sig som skåningar så torde det inte finnas något större utrymme för skillnader i synen på regionen mellan olika delar av denna. Den bakomliggande tanken är givetvis annars att vi skulle kunna iaktta skillnader som kan kopplas till centrum-periferi-relationen. Det är alldeles entydigt att det finns skillnader i synen på Västra Götalandsregionen som kan tolkas i termer av centrum-periferi. Ju längre bort man kommer från Göteborg, både i riktning norr (Dalsland) och i riktning ost-nordost (Skaraborg) så finner vi mer skeptisk inställning och mindre tilltro till regionen.

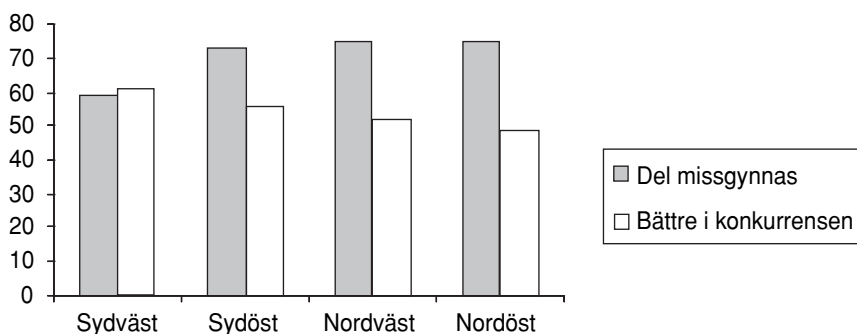
Figur 2 *Regionen förbättrar demokratin och ekon. utveckling*

I vidstående figur kan vi se dels andel som anser att regionen bidrar till att förbättra demokratin, dels andel som anser att regionen bidrar till en bättre ekonomisk utveckling. Kan vi då se några skillnader som kan kopplas till en centrum-periferi-tanke? Tilltron till att den nya regionen förbättrar demokratin är störst i den sydvästra delen, dvs vad som måste uppfattas som "centrum". Så långt stämmer det med rimliga förväntningar. Därefter är det inte alldeles klart vilka förväntningar det finns anledning att ha. Vi nöjer oss med att notera rangordningen, nordöstra, nordvästra och sydöstra delen. Om vi sedan ser på tilltron till att regionen bidrar till ekonomisk utveckling så är också den störst i centrum-delen. Därefter får vi emellertid en helt annan rangordning på de fyra delarna än vi fick för demokratisynen. Närmast kommer till exempel den sydöstra delen där man hade minst tilltro till den demokratiskapande funktionen. Det förefaller ganska klart att vi inte här, till skillnad från vad vi kunde göra i Västra Götalandsregionen, kan urskilja något entydigt mönster med koppling till skillnader mellan centrum och periferi.

Förutom de två påståendena om regionens bidrag till demokrati respektive ekonomisk utveckling har vi också provat en annan väg och ställt respondenterna inför påståendena att regionbildningen innebär att delar av regionen missgynnas respektive får bättre möjlighet att hävda sig i konkurrensen med andra regioner. Totalt anser ungefär två tredjedelar av de svarande att regionbildningen kommer att få till effekt att delar av regionens område missgynnas. Skillnaderna är inte stora mellan de olika delarna av regionen men man är minst bekymrad i sydväst och mest i nordöst. På den andra frågan, om man anser att regionen förbättrar möjligheterna att hävda sig i konkurrens med andra regioner, så är det en lite mindre andel, något över hälften av de svarande, som instämmer. Rangordningen blir identisk med den tidigare. Störst andel som tror att möjligheterna att hävda sig i konkurrensen förbättras, finner vi i den sydvästra delen, alltså i centrum. Minst andel finner vi i den nordöstra delen där alltså skillnaden blir störst. Minst andel tror att regionen blir en fördel och störst andel tror att den blir en nackdel. Det kan noteras att denna rangordning överensstämmer med den som framkom av svaren på påståendet om att regionen bidrar till ekonomisk utveckling. Frågorna är närbesläktade och det finns uppenbarligen en skillnad i inställningarna som har någon form av koppling till ekonomi/sysselsättning men däremot inte förknippas med frågan om demokrati/inflytande. Det skall också understrykas att det inte finns något i frågans formulering som säger att det är den egna regiondelen som kommer att missgynnas respektive få konkurrensfördelar men det förefaller rimligt att tolka svaren som att det är den egna delen man tänker på i första hand.

Figur 3 Uppfattning om missgynnande och konkurrensfördelar

Kommentar: Påståendena lyder Bildandet av region Skåne innebär att delar av regionen missgynnas respektive förbättrar möjligheterna att hävda sig i konkurrens med andra regioner. I figuren anges andel som instämmer helt eller delvis.

Attityder i olika grupper

Så långt har vi diskuterat synen på regionen i sin helhet sett och synen i olika geografiska delar. Sedan tidigare känner vi till att inställningen till den kommunala sektorn i allmänhet varierar mellan olika befolkningsgrupper.² Det finns därmed anledning att studera attitydskillnader också mellan olika grupper av medborgare. Det finns inga egentliga hypoteser om att attityderna i olika delgrupper skall förändra på olika sätt. När vi nu presenterar uppgifter för två år så är det i första hand för att se på stabiliteten i mätningarna. Vi diskuterar samtidigt vad som framkommer i båda de två tabellerna (2a och 2b) nedan.

Tabell 2a Syn på regionen i olika delgrupper

	Andel nöjda med demo- kratin 2001	Andel nöjda med demo- kratin 2004	Regionen förbättrar dem. 2001	Regionen förbättrar dem. 2004
Kön				
Män	48	52	40	31
Kvinnor	49	52	40	30
Ålder				
15-29 år	59	63	55	43
30-49 år	50	54	44	29
50-64 år	41	47	34	26
65-85 år	39	45	31	30
Utbildning				
Låg	43	46	37	30
Medellåg	47	53	42	33
Medelhög	51	55	43	28
Hög	51	55	36	30
Partisympati				
Vänsterpartiet	37	52	29	23
Socialdemokraterna	54	66	41	42
Centerpartiet	55	52	40	32
Folkpartiet	53	52	42	29
Moderaterna	53	48	48	26
Kristdemokraterna	47	47	39	19
Miljöpartiet	43	52	47	40
Annat	24	27	23	19

Både beträffande allmän nöjdhet med demokratin och uppfattningarna om att regionen eventuellt skulle förbättra demokratin framkommer att det inte finns några som helst skillnader mellan män och kvinnor. Kvinnor är idag allmänt något mer intresserade av kommunalpolitik än vad män är men det behöver givetvis inte innebära att man är vare sig mer nöjd eller mer missnöjd med demokratin. Inte heller för förtroende för regionpolitiker finns det några klara skillnader mellan män och kvinnor även om männen vid båda tillfällena råkar ha någon procentenhet högre värden. Däremot är skillnaderna något mer tydliga i fråga om tilltron till att regionen bidrar till den ekonomiska utvecklingen. Sådan tilltro är mer ofta förekommande på den manliga sidan och möjligen kan man också ana att skillnaderna ökar över tid.

När det gäller ålder så är det de äldre som är mer intresserade men här visar sig helt entydigt de yngsta grupperna i båda avseendena vara mest nöjda med demokratin. Det är också hos de yngsta grupperna som man finner störst tilltro till att regionen bidrar till ekonomisk utveckling. Uppfattningen att demokratin förbättras med regionbildningen blir dock också lite mer frekvent när man går från medelålders till den äldsta gruppen. Huvud bilden är dock entydigt att det är de yngre som tror på regionen så långt. Skillnaden är långt ifrån systematisk men om man skall se någon differens i politikerförtroende så är det också snarast de yngre som visar högre förtroende än de äldre.

De som har högst utbildningsnivå är mest nöjda med demokratin i regionen men i fråga om uppfattningen att regionbildningen förbättrar demokratin så är dessa grupper inte mer positiva än några andra. I detta avseende finns inga systematiska skillnader som kan kopplas till utbildningsnivå. Däremot återkommer en motsvarande effekt av utbildning när vi jämför uppfattningarna om regionens bidrag till ekonomisk utveckling. Här är det åter de med högre utbildningsnivå som tror mer på regionens betydelse.

Det är svårt att finna något entydigt mönster i skillnaderna mellan medborgare med olika partisympati och attityderna gentemot regionen. Man kan se en tendens till att socialdemokratiskt orienterade medborgare relativt övriga blir mer positiva gentemot regionen i samtliga avseenden när vi jämför de två undersökningsåren. Samtidigt tappar moderata medborgare/väljare i tilltro till regionen i samtliga aktuella avseenden. De blir både absolut sett och i relation till grupper med annan partisympati mindre positiva till regionen mellan 2001 och 2004.

Tabell 2b Syn på regionen i olika delgrupper

	Regionen stärker ekon. utv. 2001	Regionen stärker ekon. utv. 2004	Mycket/ Ganska stort förtroende för regionpol. 2001	Mycket/ Ganska stort förtroende för regionpol. 2004
Kön				
Män	55	40	9	10
Kvinnor	52	33	7	11
Ålder				
15-29 år	71	43	13	14
30-49 år	60	40	6	9
50-64 år	48	32	6	11
65-85 år	39	34	8	10
Utbildning				
Låg	44	29	8	9
Medellåg	54	37	4	11
Medelhög	59	37	9	10
Hög	55	44	10	11
Partisympati				
Vänsterpartiet	42	42	6	13
Socialdemokraterna	52	44	11	16
Centerpartiet	63	43	9	13
Folkpartiet	69	39	19	10
Moderaterna	64	31	8	7
Kristdemokraterna	57	22	4	4
Miljöpartiet	51	37	6	11
Annat	40	32	2	2

Regionalpolitiska frågor

Regionernas föregångare, landstingen, hade ju redan ansvaret för Hälso- och sjukvården. Det nya som tillkommit är som bekant de regionala utvecklingsfrågorna som överförts från den statliga organisationen. Vi har frågat medborgarna vad de anser om att ansvaret för dessa två områden nu förts över till regionerna. Frågans formulering antyder att man skall jämföra med de tidigare förhållandena.

De medborgare som uttryckte klara åsikter var redan från början övervägande kritiska såväl till att hälso- och sjukvården som de regionala utvecklingsfrågorna skulle läggas på regionens bord. Man var dock påtagligt mer kritisk till överförandet av hälso- och sjukvården än till placeringen av utvecklingsfrågorna. Samtidigt skall understrykas att den grupp som uttrycker sådana definitiva uppfattningar var begränsad. Dels var det en tredjedel som svarade att de inte hade någon uppfattning, dels svarade hälften av de återstående att de varken såg för- eller nackdelar.

Kritiken ökade dock ganska påtagligt mellan de två mätstillfällena. Det var år 2004 fortfarande omkring en tredjedel som angav att de inte hade någon uppfattning, men av de som angav en uppfattning ökade andelen som ansåg att överförandet innebar nackdelar väsentligen på bekostnad av gruppen som svarade ”varken för- eller nackdelar”.

Även om kritiken alltså ökar i Skåne så är man fortfarande avsevärt mindre kritisk än i Västra Götaland. Även där är andelen som svarar ”ingen uppfattning” i samma storleksordning, omkring en tredjedel, men av de som uttrycker uppfattning är andelen kritiska svar större. Fler svarar ”Ganska stora nackdelar” eller ”Mycket stora nackdelar” medan färre ser några fördelar eller säger sig se varken eller. Man börjar visserligen med en mindre kritisk inställning i Västra Götaland men den blir snabbt mer negativ i samband med den politiska och ekonomiska krisen strax efter starten och befolkningens inställning förblir sedan starkt kritisk i denna region.

Tabell 3 Syn på regionens övertagande av uppgifter (procent)

	Mycket stora fördelar	Ganska stora fördelar	Varken för eller nackdelar	Ganska stora nackdelar	Mycket stora nackdelar	Summa procent	Opinionsbalans	Andel ingen uppfattning	Antal svarande
Skåne Hälso- och sjukvård 2001	3	9	49	22	17	100	-27	34	1701
Skåne Regionens utveckling 2001	3	17	57	15	9	100	-4	38	1680
Skåne Hälso- och sjukvård 2004	2	10	36	32	21	100	-41	30	3226
Skåne Regionens utveckling 2004	2	13	46	23	16	100	-24	37	3226
VG-reg Hälso- och sjukvården 2004	1	7	29	36	28	100	-56	31	3509
VG-reg Regionens utveckling 2004	1	9	42	26	21	100	-37	40	3509

Fråga: Region Skåne (Västra Götalandsregionen) har tagit över ansvaret för bland annat hälso- och sjukvården och de regionala utvecklingsstrågorna. Anser Du att denna förändring inneburit huvudsakligen fördelar eller huvudsakligen nackdelar för invånarna i regionen? (Mtrl Skåne-SOM och Väst-SOM)

Vi har nu sett på skillnader mellan olika grupper när det gäller deras uppfattning om regionen. I ett nästa steg skall vi försöka komplettera denna bild av skillnader mellan grupper genom att undersöka hur man ser på viktiga problem. Med andra ord vilka frågor man anser att regionen skall hantera i första hand. Frågan till medborgarna löd: Vilken eller vilka frågor eller problem tycker Du är viktigast idag i region Skåne? Ange högst tre frågor eller problem. (I undersökningen 2001 endast

ett problem) De fritt valda formuleringar med vilka frågan besvarats har i efterhand kategoriserats på 18 olika frågeområden.

I kolumnen längst till vänster i tabell fyra redovisas fördelningen på problemområde som nämnts överhuvudtaget för samtliga svarande för år 2004. Denna jämförs först med motsvarande fördelning i Västra Götaland samma år. När vi jämför Skåne över tid så har vi tagit med enbart sydvästra Skåne 2004 med tanke på att undersökningen 2001 gjordes enbart i denna del av Skåne. Dessutom har vi för 2004 enbart tagit med det först nämnda problemet. Detta för nå jämförbarhet eftersom enbart ett problem kunde nämnas år 2001. Fördelningarna påverkas i första hand därför att sjukvården i mycket stor utsträckning nämns först när man nämner flera problem

Tabell 4a Nämnda regionalpolitiska problemområden 2001 och 2004

	Totalt Skåne 2004	Totalt VG 2004	Totalt Skåne 2001	Skåne sydväst 2004	Män	Kvinnor	15-29 år	30-49 år	50-75 år	Låg utb.	Medel- låg utb.	Medel- Hög utb.	Hög utb.
Sjukvården	32	31	46	43	31	33	18	28	38	36	31	30	31
Äldre/handikapp, alkoh m.m.	8	7	4	4	6	9	5	4	10	13	8	6	4
Vård, Omsorg	7	7	6	7	6	7	6	9	6	6	6	7	8
Utbildning	6	7	5	4	6	6	9	7	5	6	7	6	5
Kommunikationer	6	12	3	4	8	5	5	7	6	5	6	6	8
Regional utveckling, sysselsättning	6	9	6	7	7	6	9	8	5	5	6	7	7
Regionens ekonomi	5	5	5	8	9	6	7	10	7	7	7	8	9
Miljö	5	3	4	2	2	3	4	3	2	1	3	3	3
Invandring	4	1	6	6	5	4	9	4	3	4	5	5	4
Regionens organisation, dem.	3	3	2	2	3	2	3	3	2	2	1	4	4
Lag/ordning/polis	3	4	2	4	5	6	9	5	5	5	6	7	5
Barnomsorg	3	2	0	1	1	2	2	2	1	2	2	1	1
Skatter och avgifter	2	2	1	1	2	1	2	1	1	1	2	2	1
Kultur inkl turism	2	1	0	1	1	2	2	1	2	0	1	2	3
Sociala frågor, fritid, ungdom	1	2	2	1	1	2	2	2	1	1	1	2	1
Tandvård	1	0	0	0	0	1	1	1	1	1	1	1	0
Politiker/förtroende	1	1	1	1	1	1	0	1	1	1	1	1	1
Övrigt	5	4	6	4	5	4	8	3	4	5	5	4	4
Summa procent	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100

Den första iakttagelsen blir att medborgarnas syn på aktuella problem är ganska likartad i de två regionerna. Att sjukvården dominerar kommer knappast som någon överraskning. I det allra närmast en tredjedel tycker att det är det mest akuta pro-

blemområdet. När man jämför Skåne från 2001 till 2004 kan man se en liten minskning av sjukvårdens dominans. Kvinnor betonar sjukvården något mer än män men framför allt är det den äldre delen av befolkningen som anser att sjukvården är det viktiga problemområdet. De som har enbart obligatorisk utbildning nämner också ofta sjukvården. De två sistnämnda grupperna sammanfaller delvis. Om vi också ser på tabell 4b finner vi att sjukvården nämns oftast i sydöstra och minst i sydvästra Skåne. Vi ser också att kristdemokratiska väljare betonar sjukvården mest och miljöpartiets och vänsterpartiets sympatisörer minst framhäver detta område.

Sistnämnda skillnader kompenseras eventuellt delvis av området ”vård och omsorg”. Det ligger givetvis i närheten och det är inte alldeles glasklart vad som avses när det används om regional verksamhet och det är skilt från sjukvård. Det nämns i första hand av medelålders och mindre av den äldsta gruppen svarande. Däremot nämns det något oftare av miljöpartiets och vänsterpartiets sympatisörer.

Tabell 4b Nämnda regionalpolitiska problemområden 2002 och 2004 Skåne

	Syd- västra	Nord- västra	Nord- östra	Syd- östra	v	s	c	fp	m	kd	mp	Annat
Sjukvården	30	34	32	35	27	35	34	35	33	39	21	26
Äldre/handikapp, alkoh m.m.	7	8	7	8	6	9	7	5	7	12	3	8
Vård, Omsorg	7	6	8	6	12	6	6	7	6	9	10	6
Utbildning	6	5	6	7	8	5	7	6	6	6	4	7
Kommunikationer	6	6	6	9	5	6	7	8	6	5	10	4
Regional utveckling, sysselsättning	7	6	5	7	7	7	7	6	5	2	5	9
Regionens ekonomi	6	8	11	8	6	7	8	7	9	4	7	9
Miljö	3	2	2	2	3	3	2	1	2	1	11	3
Invandring	6	4	2	2	5	3	4	4	4	5	3	7
Regionens organisation, dem.	2	3	4	1	4	2	3	3	3	0	4	3
Lag/ordning/polis	6	4	5	6	5	5	4	5	7	6	3	4
Barnomsorg	2	2	1	1	0	4	2	1	2	2	2	4
Skatter och avgifter	2	1	2	0	0	1	1	1	3	1	1	1
Kultur inkl turism	2	1	1	2	3	2	2	2	1	1	2	2
Sociala frågor, fritid, ungdom	1	2	1	2	2	1	1	1	1	3	1	1
Tandvård	1	1	1	1	0	1	1	1	0	1	0	1
Politiker/förtroende	1	1	2	1	1	1	1	1	1	1	2	1
Övrigt	5	5	4	4	3	4	6	4	5	2	9	6
Summa procent	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100

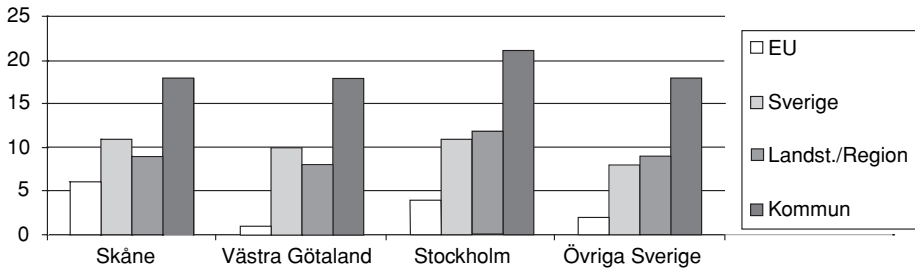
Det näst mest frekventa området, Äldre- och handikappfrågor tillsammans med alkoholfrågor är på motsvarande sätt som sjukvård en prioriteringsfråga för kvinnor, äldre och lågutbildade. Socialdemokratiska och kristdemokratiska väljare nämner också särskilt ofta dessa typer av frågor. Utbildningsfrågor lyfts fram framför allt av yngre medborgare.

Kommunikationer är ett område som totalt sett nämns mindre frekvent i Skåne än i Västra Götaland. På samma sätt som i Västra Götaland finns emellertid påtagliga inomregionala skillnader. I Skåne så är det medborgarna i sydöst som anser att man bör ägna sig mer åt problemet med dåliga kommunikationer. Kommunikationer är annars en fråga framför allt för medelålders män. Också regional utveckling ses mindre som ett problem i Skåne än i Västra Götaland men här är det lika mycket yngre som medelålders grupper som nämner frågan.

Invandring är en större fråga i Skåne än i Västra Götaland och framför allt i den sydvästra delen av Skåne. Den liksom också lag och ordning är ett problemområde framför allt för yngre personer. Det är kanske ganska naturligt att miljöpartiets sympatisörer särskilt ofta nämner miljöproblem. Dessutom nämns i Skåne några frågor som kodats under övrigt med omedelbar lokal koppling till Öresund respektive Hallandsåsen.

Det är en central del i den politiska demokratin att medborgarna har och upplever sig ha inflytande. De måste tro på sin förmåga att kunna påverka det politiska systemet. I hur hög grad de tilltror sig själva den kapaciteten är delvis en fråga om personlighet, delvis en fråga om personliga kunskaper och vana att agera m.m. Ibland används termen "political efficacy" för en sådan förmåga. Speciellt intressant här är vilka av de politiska systemen i en flernivådemokrati som medborgaren tror sig kunna påverka. Vi har ställt frågor omkring detta i både regionala SOM-undersökningar vid flera tillfällen och i Riks-SOM. Det är som framgår överallt klart att man i första hand tror sig kunna påverka politiska beslut i den egna kommunen/stadsdelen och därefter i den egna kommunen. Minst tror man på sina möjligheter att påverka vad som skall beslutas i EU. Så långt förefaller resultaten knappast överraskande och därtill verkar de rimliga med utgångspunkt från en enkel sannolikhetstanke om den enskilde individens möjliga inflytande i olika stora politiska system.

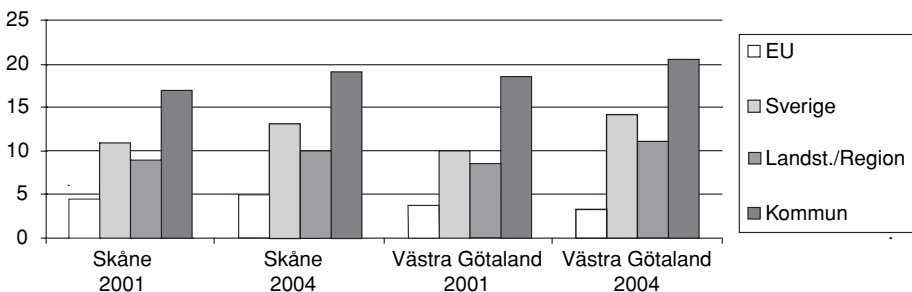
Den mer kritiska punkten kommer när vi ser på vad man tror om möjligheterna att påverka den enskilda regionen och också jämför det med möjligheterna att påverka politiska beslut på nationell nivå i Sverige. Man bedömer möjligheterna att påverka beslut på dessa två nivåer som ungefär lika stora. I de nya enheterna Skåne och Västra Götaland anser man till och med att man har större möjlighet att lyckas påverka ett beslut på nationell nivå än på regional nivå. Oavsett om det här är en korrekt bedömning eller ej så är det ett allvarligt memento för demokratin i såväl regioner som landsting. Det är inte sagt att detta är någon helt ny företeelse. Grunden till uppfattningen ligger troligen delvis i sjukvårdsfrågans "tekniska" karaktär. Inte desto mindre är detta en kritisk punkt inte bara för regions/landstings-

Figur 4 Tro på möjlighet att påverka beslut 2002

Kommentar: Frågan lyder *Vilka möjligheter anser Du att Du har att påverka politiska beslut i EU, i Sverige, i Region Skåne (Västra Götalandsregionen) och i den kommun där Du bor?* Svarsalternativen gick i fem steg från *Mycket goda möjligheter* till *Mycket dåliga möjligheter*. I figuren anges andel som svarat *Mycket* eller *Ganska goda möjligheter*. (Data från Riks-SOM 2002)

nivån utan för den politiska demokratin i sin helhet. Har man ett politiskt system som uppfattas så relativt svårpåverkat så riskerar detta uppenbart att smitta av sig också på uppfattningen om andra politiska system.

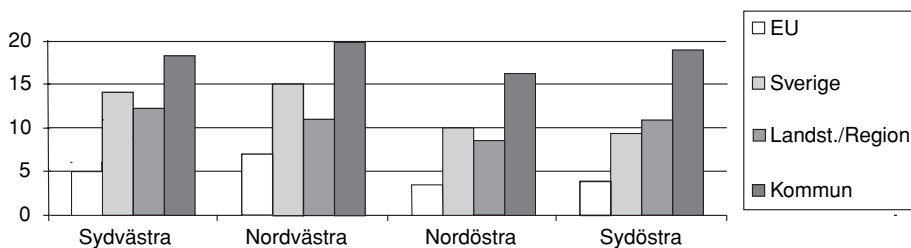
Ett nästa steg är att se dels på förändringen över tid och dels att jämföra Skåne och Västra Götaland i detta avseende. Vi kunde redan i föregående figur se att de två regionerna fungerar ganska likartat vad gäller tron på att kunna påverka. Här ser vi att de också utvecklas mycket likartat. Demokratin, i form av tilltro till att kunna påverka, ökar i stort sett parallellt i båda fallen. Detta går att utläsa tydligt för en kommunala, den regionala och den nationella nivån. I fråga om EU sker en liten ökning bara i Skåne. Skillnaden mellan den nationella nivån och den regionala nivån har emellertid inte minskat. Det uppfattas fortfarande vara lättare att påverka den svenska politiken än politiken i den egna regionen.

Figur 5 Tro på möjlighet att påverka beslut 2001 och 2004

Kommentar: Frågan lyder *Vilka möjligheter anser Du att Du har att påverka politiska beslut i EU, i Sverige, i Region Skåne (Västra Götalandsregionen) och i den kommun där Du bor?* Svarsalternativen gick i fem steg från *Mycket goda möjligheter* till *Mycket dåliga möjligheter*. I figuren anges andel som svarat *Mycket* eller *Ganska goda möjligheter*. (Data från Skåne-SOM 2001 och 2004 Väst-SOM 2001 och 2004)

Om man skall försöka bedöma om ett politiskt system fungerar som en enhet så jämför man uppfattningar i olika delar av systemet. Man kan givetvis också tänka sig att jämföra om tron på att kunna påverka, det vill säga vad vi ser som en viktig del i den fungerande demokratin är lika stark överallt. I figur 6 har vi rangordnat fyra delar av Skåne utifrån hur de tror att de kan påverka besluten i regionen. I relation till vad vi sett tidigare är det kanske inte någon omedelbar överraskning att den sydvästra delen kommer bäst ut och den sydöstra sämst. I mitten verkar ordningen vara mer varierande. Det finns anledning att notera att den rangordning grundad på uppfattningen om regionen och möjligheter att påverka den, som vi utgått ifrån, inte ger samma rangordning som om vi utgått från motsvarande syn på den egna kommunen, på staten eller på EU. Det är alltså inte fråga om någon generell brist på eller skillnad på "political efficacy". De skillnader som framkommer är specifika för den regionala nivån.

Figur 6 Tro på möjlighet att påverka politiska beslut – delar av Skåne-regionen

Synen på region Skåne

Region Skåne startade ganska mycket i medvind åtminstone vad avser själva indelningen. Regionen uppfattades av så gott som alla berörda som en naturlig politisk enhet. Det som diskuterades på vissa håll var till och med om den var så naturlig att den borde vara mer självständig. Denna acceptans kommer tydligt fram i svaren på enkätfrågorna när man i formuleringen betonar den *nya* regionen. I dessa fall var inställningen mer positiv i Skåne än i Västra Götaland. När man frågar om nöjdhet med (befintlig) demokrati i regionen är skillnaderna mindre.

I Skåne var medborgarna mer positiva till regionens uppgift att bidra till en förbättrad demokrati och att bidra till ekonomisk utveckling än i Västra Götaland. Skillnaderna var störst i fråga om demokratin men påtagliga även beträffande den ekonomiska utvecklingen. Tilltron till regionen föll dock kraftigt när erfarenheterna av och bedömningarna av verksamheten blev mera väsentliga än förväntningarna inför bildandet. En effekt av valet 2002 gick att urskilja i Skåne såväl som i andra delar av Sverige. Valet sätter det politiska systemet i centrum och får mer

eller mindre automatiskt en större legitimitet under en valperiod. Nöjdheten med demokratin och förtroendet för politikerna öka tillfälligt under valperioden.

Det torde vara riktigt att beskriva situationen i Skåne som en institutionalisering likaväl som motsvarande utveckling i Västra Götaland. Institutionaliseringen pekar dock inte så mycket på en ny annorlunda region utan snarare på att regionen ses som ett stort landsting. Sjukvårdsfrågorna fortsätter att dominera debatten och att sannolikt vara den faktor som i första hand bestämmer synen på hur regionen fungerar. Detta är kanske inte oväntat – det är här behovet av skattepengar uppkommer! En positiv aspekt när det gäller Skåne är att det inte framkommit några större inomregionala motsättningar. Åtminstone inte med de indelningar vi prövat här. Man kan visserligen genomgående notera att den sydvästra delen av regionen, som närmast får beskrivas som centrum, är mer positiv och genomgående tror mer på regionen. När vi jämför övriga tre delar finns däremot ingen entydig rangordning i fråga om sådan tilltro/positiv inställning utan den varierar mellan olika områden. De inomregionala spänningar som är centrala och ett inte oväsentligt problem i Västra Götalandsregionen är man förskonad ifrån här.

I relation till Putnams välkända resultat med Italiensk empiri så går institutionaliseringen relativt fort i Sverige. Att man med åtminstone visst stöd kan hävda det i Skåne redan efter några få år beror givetvis på ett optimalt utgångsläge. Samma tendens till institutionalisering finns i Västra Götaland men där finns mer av motverkande faktorer och uppenbara risker. Snabbheten i institutionaliseringen är något som vi tidigare kunnat se när det gäller kommunsammanslagningar. En del blir givetvis misslyckanden men i de flesta fall accepterar medborgarna den nya kommunen efter bara några år. (Westerståhl/Johansson 1981) Klimatet för organisationsförändringar förefaller vara positivt i Sverige. Det verkar inte gå lika ”lätt” beträffande uppgiften ekonomisk utveckling. Jörgen Johansson diskuterar olika skäl till att framför allt medborgarna varit svagt engagerade i denna fråga. (Johansson 2003). Huvudpunkterna i hans förklaringar är att problemen hänger samman med att de organisatoriska förutsättningarna och ansvarsfördelningen i samband med införandet av denna nya uppgift varit mycket oklara. En tanke som väl låter sig förenas med en inledningsvis starkt positiv uppfattning om regionernas roll beträffande ekonomisk utveckling som emellertid snabbt blev mer avvaktande när de högt ställda förväntningarna inte uppfylldes. Även om förväntningarna inte uppfyllts har kanske frågor omkring detta för den regionala nivån nya område kanske bidragit till att stimulera intresset för regionpolitik. Under alla omständigheter har intresset för politik på den regionala nivån ökat markant i såväl region Skåne som i Västra Götalandsregionen.

Noter

- ¹ Jfr diskussion i Malmström 1998a, 1998b, Nilsson 1999 och Johansson 1999.
- ² Jfr Johansson, Nilsson och Strömberg 2001.

Referenser

- Johansson, Folke (1999). "Nya regioner" i Lennart Nilsson red. *Region i omvandling*. SOM-institutet, Göteborgs universitet.
- Johansson, Folke (2004). "Medborgarna och Regionen" i Lennart Nilsson (red.) *Svensk samhällsorganisation i förändring. Västsverige vid millennieskiftet*. Göteborgs universitet.
- Johansson, Folke, Lennart Nilsson och Lars Strömberg (2001) *Kommunal demokrati under fyra decennier*. Malmö: Liber.
- Johansson, Jörgen (2003) "Regiondemokratins villkor och möjligheter – demokratisk legitimitet i olika regionpolitiska miljöer" i Håkan Brynielsson (red.) *På jakt efter en ny samhällsordning!* Stockholm: Svenska kommunförbundet.
- Malmström, Cecilia (1998a) *Regionen, makten och härligheten*. Stockholm: SNS Förlag.
- Malmström, Cecilia (1998b) "Alla ska veta?" i Lennart Nilsson red. *Mångfald. Bilder av en storstadsregion*. SOM-institutet, Göteborgs universitet.
- Nilsson, Lennart (1999) "Regionbyggnad i Västsverige" i Lennart Nilsson red. *Region i omvandling*. SOM-institutet, Göteborgs universitet.
- Putnam, Robert D. (1996) *Den fungerande demokratin. Medborgarandans rötter i Italien*. Stockholm: SNS Förlag.
- Westerstahl, Jörgen och Folke Johansson (1981) *Medborgarna och kommunen. Studier av medborgerlig aktivitet och representativ folkstyrelse*. Ds Kn 1981:12, Stockholm: Liber.

POLITISKT FÖRTROENDE PÅ REGIONAL OCH LOKAL NIVÅ I SKÅNE

LENNART NILSSON

Statsvetaren David Eastons klassiska arbeten om det politiska systemet innebar att forskning om politik kom att inriktas på systemet som helhet och inte bara dess olika komponenter som den rättsliga regleringen, statsorganen eller maktutövningen. Enligt Eastons ”*framework for political analysis*”, för att citera titeln på ett av hans mest kända arbeten, var det nödvändigt att inkludera både systemets inflödes- och utflödessida samt relationerna till systemets omgivning. Krav och stöd blev viktiga begrepp i analyserna. (Easton 1965) Systemanalytiska studier med inriktning på skilda nivåer initierades bl.a. forskning om kommunen som politiskt system (Westerståhl 1970; Johansson, Nilsson och Strömberg 2001). Även om systemanalysen i sig kommit att spela en mer undanordnad roll inom statsvetenskapen under senare decennier har begreppet stöd eller *förtroende* intagit en central plats i den statsvetenskapliga forskningen.

Förtroende kan avse både relationen mellan medborgarna och institutioner och aktörer, *vertikalt förtroende*, och relationer mellan medborgare *horisontellt förtroende*. (Norén Bretzer 2005) De empiriska studierna har inneburit att förtroende för vad och vilka preciserats. Forskningen har omfattat allt från studier av förtroendet för samhället och principerna för dess styrelse, institutionerna och vad de presterar till förtroendet för olika aktörer. (Norris 1999) Norén Bretzer avgränsar i avhandlingen *Att förklara politiskt förtroende* (2005) sina undersökningar till tre nivåer: samhället, institutionerna och aktörerna.

Teorier om förtroende har tagit sin utgångspunkt i kulturella och institutionella förklaringar. Norén Bretzer finner inte stöd för att politiskt förtroende kan förklaras av kulturella faktorer utan förklaringarna måste sökas i institutionella faktorer och särskilt betonas proceduriell rättvisa. (Norén Bretzer 2005; Grimes 2005)

I detta kapitel skall medborgarnas relationer till Region Skåne och kommunerna i Skåne belysas i tre avseenden.¹ Det gäller för det första förtroendet för politiker, tjänstemän och yrkesgrupper som är verksamma i regionen och kommunerna med jämförelser mellan de två nivåerna, med grupper som är verksamma i statlig tjänst samt med journalisterna – granskarna av den offentliga verksamheten; för det andra medborgarnas bedömning av hur styrelsen, dvs. regionens respektive kommunens ”regering” sköter sin uppgift. För det tredje behandlas medborgarnas bedömning av flernivådemokratins, dvs. hur nöjd man är med demokratins sätt att fungera i EU, Sverige, Region Skåne och den kommun där man bor. Redovisningarna görs separat för de tre områdena, då de representerar skilda aspekter av politiskt förtro-

ende. Underlaget för analyserna utgörs av de regionala och nationella SOM-undersökningarna.

Förtroendet för politiker, tjänstemän och yrkesgrupper

I de nationella SOM-undersökningarna har förtroendet för olika samhällsinstitutioner undersökts sedan 1986 (Holmberg och Weibull 2005). I de västsvenska undersökningarna har istället fokus riktats mot förtroendet för grupper som är knutna till institutionerna. Det gäller beslutsfattare som politiker och tjänstemän samt olika personalgrupper på kommunal och regional nivå där medborgarna möter den offentliga sektorn. Dessutom har förtroendet för granskarna – journalister i dagspress, radio och TV uppmärksammats. Tidigare analyser har framhåller tre faktorer som särskilt viktiga för människors förtroende för olika grupper: utvärdering av institutionernas existerande verksamhet (trovärdighet, kvalitet), medborgarnas intresse för institutionernas verksamhet (institutionens upplevda betydelse) samt rådande socio-kulturella värderingar i samhället, opinionsklimatet. (Elliot 1997 och 1998)

Vid bedömningen av förtroendet för politiker, tjänstemän, yrkesgrupper och journalister får svarspersonerna ange i vilken utsträckning de har stort eller litet förtroende för olika grupper. Förtroendet redovisas på två olika sätt: andelen som hyser *tilltro* (mycket eller ganska stort förtroende) och andelen som visar *misstro* (mycket eller ganska litet förtroende). Balansmättet är ett sammanfattande mått som väger in både tilltro till och misstro mot de olika grupperna genom att ange andelen stort minus andelen litet förtroende (Elliot 1994).

I riksundersökningarna, där förtroendet för olika samhällsinstitutioner analyserats, har sedan mätningarna påbörjades 1986, sjukvården legat högt. I de regionala undersökningarna, där olika grupper undersöks har förtroendet genomgående varit högst för sjukvårdens personal. Sjukvården berör alla och det är få som inte har en uppfattning; närmast 75 procent har stort förtroende och drygt fem procent har litet förtroende. Medborgarna har också stort förtroende för tandvårdens personal. Därefter kommer personalen inom olika kommunala verksamhetsområden som bibliotek, barnomsorg, skola och äldreomsorg också med höga värden. Även kollektivtrafikens personal får likaså en övervägande positiv bedömning. I tabell 1 redovisas förtroendet för politiker på fyra nivåer, tjänstemän i kommuner och region samt för elva olika yrkesgrupper.²

För grupper som svarar för kommunal eller regional tjänsteproduktion är förtroendet genomgående stort. För socialarbetarna som är ansvariga för behovsprövade insatser är bedömningen mer splittrad och andelen som inte kommit i kontakt med verksamheten är större, närmast 30 procent har ingen uppfattning.

Tabell 1 Förtroendet för olika yrkesgrupper, tjänstemän, politiker och journalister i Skåne 2004 (procent och balansmått) samt i Malmöregionen 2001 och Västra Götaland 2004 (balansmått)

	Mycket stort förtroende	Ganska stort förtroende	Varken stort eller litet förtroende	Ganska litet förtroende	Mycket litet förtroende	Ingen uppfattning	SUMMA	Balansmått	Balansmått Malmöregionen 2001	Balansmått VGL 2004
Sjukvårdens personal	25	49	12	4	3	7	100	+67	+69	+72
Tandvårdens personal	21	49	13	3	2	12	100	+65	*	+67
Bibliotekspersonal	23	38	14	1	1	23	100	+59	*	*
Personal inom barnomsorgen	18	42	12	3	2	23	100	+55	+49	+60
Lärare i grundskola ¹	14	39	18	4	2	23	100	+47	+39	+52
Personal inom äldreomsorgen	16	37	18	7	4	18	100	+42	+38	+53
Forskare	14	32	19	3	2	30	100	+41	*	+41
Poliser	15	39	22	9	6	9	100	+39	+40	+47
Kollektivtrafikens personal	9	37	26	6	3	19	100	+37	+34	+35
Socialarbetare	6	25	25	9	6	29	100	+16	+7	+18
Journalister	4	20	33	15	10	18	100	-1	*	-6
Kommunens tjänstemän	2	19	34	15	11	19	100	-5	-15	-6
Svenska EU-parlamentariker	2	19	28	17	15	19	100	-11	*	-17
Kommunens politiker	1	17	35	19	13	15	100	-14	-23	-7
Region Skånes / Västra Götalands- regionens tjänstemän	1	10	33	15	12	29	100	-16	-23	-18
Rikspolitiker	1	16	32	21	16	14	100	-20	-25	-17
Region Skånes / VG- regionens politiker	1	7	31	21	17	23	100	-30	-37	-26

Kommentar: Frågan lyder: 'Allmänt sett, hur stort förtroende har Du för det sätt på vilket följande grupper sköter sitt arbete?'. Balansmättet visar andelen med stort förtroende minus andelen med litet förtroende. Rangordningen följer balansmättet från Skåne 2004. Procentbasen utgörs av de som besvarat frågan. I skåneundersökningen 2001 inkluderades även gymnasielärare i frågan.

Det är likaså många som inte har någon uppfattning om forskare men förtroendet är högt bland dem som har gjort en bedömning. Balansmättet för poliser ligger på samma nivå som för forskare men 15 procent har litet förtroende, och fler har en uppfattning.

I riksundersökningen är bedömningen av radio och TV som institutioner klart mera positiv än av dagspressen. I tidigare regionala undersökningar gäller detsamma

för yrkesgrupper verksamma inom de olika typerna av medier med större förtroende för journalister i etermedierna än för journalister i dagspressen. (Elliot 1994) År 2004 avsåg frågan journalister i allmänhet utan närmare precisering och det är något fler som har litet förtroende än stort förtroende för journalister, vilket ger balansmålet -1.

Mest negativ är bedömningen av tjänstemän och politiker. Tjänstemännen förknippas både i kommunerna och i regionen med politiken. Medborgarna är mer kritiska i synen på politikerna än på tjänstemännen både på kommunal och på regional nivå i Skåne. Regionen är emellertid ännu efter fem år fortfarande förhållandevis okänd och det är mindre än hälften av alla svarande som har en bestämd uppfattning om företrädarna för den regionala nivån, dvs. har stort eller litet förtroende för tjänstemän eller politiker. I Skåne år 2004 är förtroendet för politiker lägst för de regionala politikerna och rikspolitikerna och minst negativt för kommunpolitiker och Sveriges EU-parlamentariker, men balansmåten är negativa för politiker på samtliga nivåer. Generellt gäller för förtroendet för politiker att de mest positiva värdena redovisas för valåren och den elektorala cykeln gör sig gällande på alla nivåer. (Holmberg och Weibull 2005)

För de grupper där det finns möjlighet att göra jämförelser med undersökningen i Malmöregionen 2001 är stabiliteten stor. Inte för något område överstiger skillnaderna i balansmålet tio enheter men för politiker och tjänstemän är bilden något mindre negativ år 2004.

Vid en jämförelse mellan Skåne och Västra Götaland kan vi konstatera att medborgarna i de två länen i huvudsak har samma förtroende för yrkesgrupper, tjänstemän och politiker. Endast när det gäller personalen i äldreomsorgen har västsvensarna klart högre förtroende än skåningarna, och förtroendet för polisen är något lägre i Skåne än i Västsverige. Vidare är västsvensarna något mindre kritiska till kommunpolitikerna medan förtroendet för de svenska EU-parlamentarikerna är högre i Skåne. Gemensamt är emellertid att medborgarna i båda regionerna hyser störst förtroende för den mycket stora gruppen anställda som arbetar inom hälso- och sjukvården och har lägst lågt förtroende för de regionala politikerna som är ansvariga för vården. (Nilsson 2006)

Om vi ser till olika socio – ekonomiska gruppers förtroende för politiker och tjänstemän är det små skillnader mellan kvinnor och män. De yngsta tillhör de minst kritiska till politiker på alla nivåer och de äldsta är mindre negativa till EU-parlamentariker och kommunens tjänstemän. De högutbildade tillhör genomgående de som i detta avseende är minst kritiska mot tjänstemän och politiker utom när det gäller de regionala politikerna där alla är lika negativa oavsett utbildning.

Tabell 2 Förtroende för politiker, tjänstemän och journalister – totalt samt med avseende på kön, ålder, utbildning och partipreferens (balansmåt)

	Svenska EU-parla- mentariker	Riks- politiker	Region Skånes politiker	Region Skånes tjänstemän	Kommu- nens politiker	Kommu- nens tjänstemän	Journa- list
KÖN							
Man	-12	-19	-32	-18	-12	-4	-7
Kvinna	-8	-20	-27	-15	-17	-7	2
ÅLDER							
15-29 år	-7	-11	-15	-14	-13	-1	-1
30-49 år	-14	-16	-31	-17	-19	-11	-1
50-64 år	-16	-28	-37	-20	-13	-4	-4
65-85 år	-2	-25	-32	-17	-10	+1	-3
UTBILDNING							
Låg	-16	-30	-32	-24	-18	-15	-1
Medellåg	-15	-23	-28	-19	-15	-11	-4
Medelhög	-7	-17	-30	-15	-16	-5	4
Hög	+1	-7	-30	-6	-6	+9	-6
PARTI-SYMPATI							
v	-24	-12	-37	-15	-23	-17	10
s	-2	+4	-14	-8	+2	+2	1
c	-14	-24	-26	-14	-9	+1	-7
fp	-2	-18	-33	-12	-19	-2	8
m	-7	-34	-38	-24	-14	-5	-5
kd	-11	-31	-35	-26	-24	-12	-4
mp	-10	-5	-29	-16	-18	-7	-4
TOTALT	-11	-20	-30	-16	-14	-5	-1

Kommentar: Frågan lyder: 'Allmänt sett, hur stort förtroende har Du för det sätt på vilket följande grupper sköter sitt arbete?'. Balansmättet visar andelen med stort förtroende minus andelen med litet förtroende. Partisympati avser för rikspolitiker bästa parti i rikspolitiken; för Region Skånes politiker och tjänstemän bästa parti i regionpolitiken; för kommunens politiker och tjänstemän bästa parti i kommunpolitiken. Procentbasen utgörs av dem som besvarat frågan.

När det gäller förtroende för politiker och partisympati så har fp-, s- och m-politikerna störst förtroende för Sveriges EU-parlamentariker medan c- och v – sympatisörerna har lägst förtroende. Vid bedömningen av rikspolitikerna har s högst förtroende medan m, kd- och c-sympatisörerna har lägst förtroende. På regional nivå är balansmättet för politikerna negativt för samtliga partiernas sympatisörer men s-sympatisörerna är minst kritiska. När det gäller förtroendet för kommunpolitikerna är s- och c-sympatisörerna mest positiva. Förtroendet för tjänstemännen i regionen och kommunerna följer i huvudsak samma mönster som för politikerna på respektive nivå.

För granskarna – journalisterna – är det något fler som har litet än stort förtroende. Detta mönster gäller för samtliga socio-ekonomiska grupper utom kvinnor, gruppen med medelhög utbildning och v-, fp- och s-sympatisörer.

I Skåne är det små skillnader mellan kvinnors och mäns förtroende för olika yrkesgrupper. Kvinnor har dock något högre förtroende för lärare, socialarbetare och bibliotekspersonalen. Det finns flera exempel på att berörda åldersgrupper hyser större förtroende för personalen än övriga, t.ex. yngre och medelålders när det gäller barnomsorg och äldre när det gäller sjukvården. När det gäller personalen inom äldreomsorgen är förtroendet störst bland medelålders som möter personalen som anhöriga I övrigt är skillnaderna små men de yngsta har dock lägre förtroende för kollektivtrafikens personal. Bland högutbildade är förtroendet genomgående högre än bland dem med medellång eller kortare utbildning. För vissa yrkesgrupper är skillnaderna mycket stora som för verksamma inom bibliotek, grundskola och universitet.

Tabell 3 Förtroende för olika yrkesgrupper – totalt samt för grupper med avseende på kön, ålder, utbildning och partipreferens (balansmått)

	Poliser	Socialarbetare	Lärare i grundskola	Forskare	Personal inom äldreomsorgen	Biblioteks-personal	Personal inom barnomsorgen	Kollektivtrafikens personal	Tandvårdens personal	Sjukvårdens personal
KÖN										
Man	42	13	47	41	51	51	58	31	67	74
Kvinna	51	23	57	41	54	64	63	39	67	71
ÅLDER										
15-29 år	42	19	55	49	38	56	60	26	62	62
30-49 år	49	20	63	43	61	63	74	36	72	74
50-64 år	49	18	49	40	56	57	58	40	68	73
65-85 år	43	13	37	35	47	52	43	38	62	78
UTBILDNING										
Låg	40	7	37	28	48	42	47	31	61	70
Medellåg	49	15	52	37	53	58	62	36	67	70
Medelhög	41	21	54	44	54	65	64	33	67	74
Hög	57	31	71	61	55	73	73	44	75	80
PARTISYMPATI										
V	32	24	54	34	52	64	66	45	64	73
S	50	24	53	39	55	57	61	38	68	70
C	57	24	63	35	70	60	70	41	69	80
Fp	57	15	62	52	52	64	66	34	70	77
M	48	10	45	49	47	50	55	28	69	75
Kd	61	29	64	43	61	67	67	48	77	82
mp	33	21	54	41	48	74	63	36	71	68
TOTALT	47	18	52	41	53	58	60	35	67	72

Kommentar: Partisynpati avser bästa parti i rikspolitiken.

Den politiska dimensionen är av mindre betydelse för förtroendet för olika personalgrupper. Moderata samlingspartiet sympatisörer hyser emellertid lägst förtroende för dem som är anställda inom flera av den offentliga sektorns verksamhetsområden. Det gäller socialtjänst, bibliotek, barnomsorg, kollektivtrafiken samt äldreomsorgen. Oavsett partisympati är förtroendet stort för sjukvårdens och tandvårdens personal medan förtroendet för polisen är klart lägre bland v- och mp-sympatisörer.

I tabell 4 redovisas sambandet mellan medborgarnas bedömning av förtroendet för olika grupper. Av sambandsmatrisen framgår att det finns ett starkt samband mellan förtroendet, eller misstron mot, politiker på olika nivåer. Sambandet mellan bedömningarna av tjänstemännen på de två nivåerna är likaså starkt. Förtroendet för tjänstemännen är dock också starkt relaterat till bedömningen av politikerna, speciellt är sambandet mellan förtroendet för politiker och tjänstemän på respektive nivå starkt.

Förtroendet för olika personalgrupper inom vård, skola och omsorg är också relaterade till varandra; sambandet mellan förtroendet för sjukvårdens och tandvårdens personal är mycket starkt och det finns också starka samband mellan förtroendet för personalen inom hälso- och sjukvården och personalen inom den kommunala omsorgen. Detsamma gäller för de inbördes sambanden mellan förtroendet för personalgrupper inom kommunernas olika verksamhetsområden. Den som har stort förtroende för en av personalgrupperna har det också för de andra. Förtroendet för polisen uppvisar dock starkare samband endast med förtroendet för kollektivtrafikens personal och socialarbetare.

Tidigare regionala undersökningar visar att förtroendet för företrädarna för olika medier – dagspress, radio och TV – är inbördes stark relaterat men med svag koppling till förtroendet för andra yrkesgrupper. I 2004 års undersökning registreras ett starkt samband mellan förtroendet för forskare och journalister. Sambandet mellan förtroendet för forskarna och journalisterna kan ha påverkats av att samhällsvetenskapliga forskare idag i stor utsträckning ges utrymme och ofta gör uttalanden i medierna. (Wockelberg 2005 jfr. också Goldmann 2005)

Bedömning av styrelsen i regionen och kommunerna

I det rådande opinionsklimatet har själva ordet politiker fått en negativ klang (Möller 2000). Det finns därför anledning att också granska förtroendet för den institution som regionstyrelsen och kommunstyrelsen utgör i egenskap av regionens respektive kommunens ”regering”. Jämfört med landets regering finns den viktiga skillnaden att i region- och kommunstyrelsen sitter företrädare för samtliga större partier, dvs. både majoriteten och minoriteten är representerad. Vid medborgarnas bedömning finns det dock anledning att tro att det i första hand är majoriteten och dess politik som allmänheten tar ställning till, om majoritetsförhållandena överhuvudtaget är kända.

Tabell 4 Sambandet mellan förtroendet för politiker och olika yrkesgrupper (tau-b)

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17
1. Svenska EU-parlamentariker	-	,65	,51	,44	,37	,33	,21	,18	,16	,15	,20	,18	,19	,22	,23	,26	,27
2. Rikspolitiker	-	-	,62	,54	,44	,38	,25	,23	,21	,19	,23	,23	,22	,26	,26	,27	,30
3. Kommunens politiker	-	-	-	,64	,57	,41	,27	,23	,19	,21	,21	,22	,22	,24	,25	,21	,25
4. Region Skånes politiker	-	-	-	-	,53	,62	,32	,32	,30	,32	,32	,32	,33	,36	,33	,34	,35
5. Kommunens tjänstemän	-	-	-	-	-	,70	,40	,38	,34	,35	,36	,36	,36	,40	,37	,35	,37
6. Region Skånes tjänstemän	-	-	-	-	-	-	,34	,36	,35	,34	,34	,35	,36	,40	,33	,37	,36
7. Sjukvårdens personal	-	-	-	-	-	-	-	,70	,46	,50	,42	,40	,40	,36	,47	,34	,33
8. Tandvårdens personal	-	-	-	-	-	-	-	-	,50	,49	,46	,44	,42	,39	,44	,37	,35
9. Personal inom barnomsorgen	-	-	-	-	-	-	-	-	-	,66	,49	,63	,46	,50	,43	,39	,35
10. Personal inom äldreomsorgen	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	,46	,53	,47	,49	,42	,32	,34
11. Bibliotekspersonal	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	,57	,51	,46	,38	,45	,40
12. Lärare i grundskola	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	,51	,52	,43	,44	,41
13. Kollektivtrafikens personal	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	,56	,46	,41	,40
14. Socialarbetare	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	,46	,46	,45
15. Polisier	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	,42	,42
16. Forskare	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
17. Journalister	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	,55

Kommentar: Tau-b är ett sambandsmått på ordinalskalnivå som kan anta värden från +1.00 till -1.00. I matrisen har värden större eller lika med ,45 markerats med fet stil.

Medborgarna är klart mera positiva till hur ”regeringarna” sköter sina uppgifter än förtroendet för politikerna på den lokala och den regionala nivån. Likaså är man mera positiv till hur styrelsen i den egna kommunen sköter sig än till kommunstyrelserna i allmänhet. När svenska folket i Riks-SOM undersökningen ombetts bedöma förtroendet för *kommunstyrelserna*, dvs. alla landets kommunstyrelser skall inte bara situationen i den egna kommunen utan också den i andra kommuner vägas in. För de flesta är förhållandena i hemkommunen mer kända och påtagliga medan man i övrigt är hänvisad till mediernas bilder. Eftersom bevakningen är inriktad på vad som inte fungerat är de bilder som förmedlas via medierna främst negativa som av affärerna i Gävle, Motala och Stenungsund. I den nationella undersökningen har balansmättet för kommunstyrelserna genomgående varit negativt sedan frågan ställdes första gången 1996.

I 1999 och 2004 års riksundersökningar fanns emellertid både frågan om *förtroendet för kommunstyrelserna* och frågan om *hur kommunstyrelsen i den kommun där Du bor sköter sin uppgift* med. Det är den senare frågan som avser en bedömning av hur kommunstyrelsen i hemkommunen fungerat som ingått i de västsvenska undersökningarna sedan de startade 1992. Svarssambandet är förhållandevis starkt (tau-b 0,42 respektive 0,51 år 2004), men det finns intressant skillnader i svarsmönstren.

Medborgarna klart mera positiva vid bedömningen av hur kommunstyrelsen i den kommun där man bor sköter sin uppgift (balansmätt +12) jämfört med när man skall uttala sig om förtroendet för det sätt på vilket kommunstyrelserna i allmänhet (balansmätt -17). Att två tredjedelar av dem som har stort förtroende för kommunstyrelserna också tycker att kommunstyrelsen i hemkommun sköter sin uppgift bra är inte överraskande men även bland dem som har lågt förtroende för kommunstyrelserna i allmänhet är det endast ca hälften som tycker att den egna kommunens ”regering” sköter sin uppgift dåligt. Som tidigare framhållits finns det anledning att tro att då medborgarna saknar egna erfarenheter påverkas svaren om förtroende starkt av mediernas bild. Detta svarsmönster gäller också vid bedömningen av kommunens eller regionens service, där brukarna genomgående är väsentligt mera positiva än de som inte personligen kommit i kontakt med servicen.

Förtroendet för regionstyrelsen i Skåne 2004 är klart lägre än förtroendet för kommunstyrelsen i den kommun där man bor i Skåne, -16 respektive -5. Det skall emellertid framhållas att en tredjedel inte hade någon uppfattning om hur regionstyrelsen skött sitt arbete medan motsvarande andel för kommunstyrelsen var 25 procent. Vid jämförelser över tid framgår att bedömningen av den egna kommunens styrelse bland kommunerna i Malmöregionen var något mer positiv år 2001 än i Skåne 2004. När det gäller bedömningen av regionstyrelsen är bedömningen densamma i de två undersökningarna.

Tabell 5 Hur kommunstyrelsen respektive regionstyrelsen sköter sin uppgift i Skåne 2004 (procent och balansmått) i Malmöregionen 2001 och Västra Götaland 2004 (balansmått)

	Mycket bra	Ganska bra	Varken bra eller dåligt	Ganska dåligt	Mycket dåligt	Ingen uppfattning	Summa procent	Balansmått
<i>Skåne 2004</i>								
Kommunstyrelsen	2	21	31	14	7	25	100	-5
Regionstyrelsen	0	10	30	16	10	34	100	-16
<i>Malmöregionen 2001</i>								
Kommunstyrelsen	2	21	32	13	7	25	100	+3
Regionstyrelsen	1	9	32	16	11	31	100	-15
<i>Västra Götaland 2004</i>								
Kommunstyrelsen	2	25	30	11	4	28	100	+12
Regionstyrelsen	0	11	29	13	7	40	100	-9

Kommentar: Frågan lyder: 'Hur tycker Du att kommunstyrelsen i den kommun där Du bor respektive regionstyrelsen i Region Skåne/västra Götalandsregionen sköter sin uppgift?'. Balansmättet visar andelen som anser att arbetet sköts bra minus andelen som anser att arbetet sköts dåligt. Procentbasen utgörs av dem som besvarat frågan.

Vid den genomsnittliga bedömningen av hur kommunstyrelsen sköter sin uppgift är emellertid skillnaden stor mellan olika kommuner och konkreta förhållanden i de enskilda kommunerna slår igenom vid medborgarnas bedömning av förtroendet. Det innebär att det också varierar över tid beroende på förhållandena vid olika tidpunkter i en och samma kommun. Nedgången och uppgången av förtroendet för kommunstyrelsen i Stenungsund är ett tydligt exempel på detta (Norén Bretzer 2000 och Granqvist 2004). Vid en jämförelse med övriga delar av landet kan konstateras att bedömningen av kommunstyrelsen klart mer kritisk i Skåne än i Väst-sverige.

Medborgarna och flernivådemokratien

Ett sätt att belysa flernivådemokratins funktionssätt är att undersöka hur nöjda medborgarna är med demokratin på de nivåer, som har folkvalda församlingar. I EU-länderna råder ett omvänt förhållande mellan bedömningen av demokratin i det egna landet och demokratin i EU. Italienare som är minst nöjda med demokratin i det egna landet är mest positiva till demokratin i EU medan svenskarna som är förhållandevis nöjda med demokratin i Sverige är mest kritiska. (Gilljam och Holmberg 1998 samt Holmberg och Oscarsson 2004).

När det gäller synen på demokratin på olika nivåer framgår att boende i Skåne liksom svenska folket som helhet är övervägande negativa till demokratin inom EU. Jämfört med undersökningen i Malmöregionen 2001 har dock andelen som är

nöjda ökat med tio procentenheter till 38 procent 2004. Däremot är drygt 60 procent nöjda med demokratin på nationell och kommunal nivå; drygt 50 procent är också nöjda med demokratin i Region Skåne även om osäkerheten är större vid bedömningen av den nybildade regionen, vilket framgår av att något fler avstätt från att besvara frågan. Det innebär emellertid att även om värdet är något lägre än för Sverige och hemkommunen uppfattas regionen som en av de svenska demokratiska institutionerna. Medan närmare 20 procent inte alls är nöjda med demokratin i EU är motsvarande värde cirka 10 procent för de tre inhemska nivåerna.

Tabell 6 Nöjd med demokratin i: EU, Sverige, Region Skåne respektive hemkommunen 2001 och 2004 (procent)

	Mycket nöjd	Ganska nöjd	Inte särskilt nöjd	Inte alls nöjd	Summa procent	Antal svar
<i>Skåne 2004</i>						
EU	2	36	45	17	100	3 100
Sverige	7	55	30	8	100	3 114
Region Skåne	3	49	38	10	100	3 056
Hemkommunen	5	56	30	9	100	3 099
<i>Malmöregionen 2001</i>						
EU	2	26	47	25	100	1 670
Sverige	6	56	30	8	100	1 671
Region Skåne	2	46	41	11	100	1 637
Hemkommunen	5	55	32	8	100	1 657

Kommentar: Frågan lyder: 'På det hela taget, hur nöjd är Du med det sätt på vilket demokratin fungerar i: EU / Sverige / Region Skåne / Den kommun där Du bor?'. Procentbasen utgörs av de som besvarat frågan.

Vid bedömningen av hur demokratin fungerar på olika nivåer är skillnaderna mellan olika socio-ekonomiska grupper genomgående små. (Johansson 2006) Alla åldersgrupper är lika nöjda med demokratin i kommunerna medan de yngsta är mer nöjda med demokratin på de andra nivåerna. Personer med lägre utbildning är något mer kritiska till demokratin i Sverige och icke svenska medborgare är klart mer nöjda med demokratin i EU än svenska medborgare. Vid bedömningen av demokratin på de övriga nivåerna är skillnaderna begränsade i dessa avseenden.

Minst nöjda med demokratin i EU är v-, mp-sympatisörer och framför allt de som stöder annat parti medan m-, s- och fp-sympatisörerna är minst missnöjda med över 40 procent som är nöjda. Om vi ser till partidimensionen och den svenska flernivådemokratin är s- sympatisörer genomgående mest nöjda, 65-79 procent, medan de som sympatiserar med annat parti är minst nöjda, under 40 procent. Inom övriga partier är en majoritet nöjda med demokratin på nationell, regional

och kommunal nivå utom m-sympatisörerna när det gäller regionen.

Idag har annat parti än de sju som finns representerade i riksdagen mandat i fullmäktige i över hälften av landets kommuner och i Skåne i 29 av 33 kommuner; i 15 av de skånska kommunerna har annat parti över tio procent av rösterna. I Västra Götalandsregionen och i fem av landstingen har sjukvårdspartier sedan valet 2002 varit representerade i fullmäktige varav med närmare 20 procent i landstinget i Värmland och 24 procent i Norrbotten. Lokala och regionala partier har med andra ord blivit en politisk faktor att räkna med. (SCB 2002)

Av tabell 7 framgår att det finns starka samband mellan förtroendet för beslutsfattarna, politikerna och ”regeringens” sätt att fungera och hur nöjd man är med demokratin. Det gäller både regionen och kommunerna.

Tabell 7 Nöjd med demokratin i Region Skåne respektive hemkommunen och bedömning av styrelsens sätt att sköta sin uppgift, förtroende samt bedömning av service och ekonomi, 2004 (andel mycket/ganska nöjd i procent och antal)

<i>Region Skåne</i> Grupp	Andel nöjda	Antal	<i>Kommunen</i> Grupp	Andel nöjda	Antal
<i>Regionstyrelsens sätt att sköta sin uppgift</i>			<i>Kommunstyrelsens sätt att sköta sin uppgift</i>		
Bra	88	315	Bra	89	717
Varken eller	61	913	Varken eller	65	970
Dåligt	23	790	Dåligt	21	643
Ingen uppfattning	57	963	Ingen uppfattning	64	717
<i>Förtroende för regionpolitiker</i>			<i>Förtroende för kommunpolitiker</i>		
Stort	85	239	Stort	88	540
Varken eller	68	935	Varken eller	74	1 048
Litet	29	1 123	Litet	31	958
Ingen uppfattning	59	638	Ingen uppfattning	62	413
<i>Bedömning av regionens service</i>			<i>Bedömning av kommunens service</i>		
Bra	75	583	Bra	77	1 295
Varken eller	48	1 005	Varken eller	50	1 009
Dåligt	26	333	Dåligt	26	212
Ingen uppfattning	52	988	Ingen uppfattning	55	469
<i>Bedömning av regionens ekonomi</i>			<i>Bedömning av kommunens ekonomi</i>		
God	84	117	God	82	590
Varken eller	67	443	Varken eller	70	642
Dålig	43	1 548	Dålig	46	1 172
Ingen uppfattning	57	896	Ingen uppfattning	60	651
Totalt	52	3004	Totalt	61	3 055

Bedömningen av output, servicen, påverkar också hur man anser att kommunen och regionen fungerar som politiskt system. Detta förhållande tycks emellertid inte bara innebära att om man är nöjd med kommunens service så är man positiv till kommunledningen, utan bristande förtroende för de kommunala politikerna kan också ”smitta av sig” på vad de uträttar och därmed leda till en mera kritisk hållning till kommunens service (Nilsson och Persson 1998).

Av stor betydelse för medborgarnas långsiktiga politiska förtroende på regional och lokal nivå kommer följaktligen att vara hur medborgarna uppfattar att regionen klarar välfärdsuppgifterna. Det förutsätter en ekonomi i balans vilket i sin tur är kopplat till hur framgångsrik regionen är när det gäller den andra huvuduppgiften nämligen utvecklingsfrågorna.

Medborgare som är nöjda med servicen är också mer nöjda med det sätt på vilket demokratin fungerar i den egna kommunen än de som är kritiska mot servicen. Inställningen till resultatet av politiken är med andra ord av betydelse inte bara för synen på hur de styrande sköter sig utan också för synen på hur den kommunala demokratin fungerar. Detsamma gäller för regionen. De lokala och regionala nivåerna har ansvaret för huvuddelen av välfärdsstatens service och hur de fullgör denna uppgift påverkar synen på demokratin på respektive nivå.

Förtroende och kriser

I denna artikel har politiskt förtroende på regional och lokal nivå avsett förtroende för aktörer som politiker, tjänstemän och olika yrkesgrupper, bedömningar av styrelsens sätt att lösa sin uppgift och av demokratin på respektive nivå. Förtroende har avsett förtroende i dessa tre avseenden generellt och inte förtroendet när det gäller specifika frågor. Det innebär att medborgarnas bedömningar i först hand kommit att avse hur det politiska systemet och dess aktörer kommit att lösa sina huvuduppgifter på respektive nivå dvs. på lokal nivå välfärdsuppgifterna och på regional nivå välfärds- och utvecklingsfrågorna. Därmed har också medborgarnas syn på hur systemet på respektive nivå löser serviceuppgifterna genomslag.

Det finns emellertid anledning att avslutningsvis också beröra frågan om förtroende vid särskilda händelser och krissituationer. Riskforskaren Ragnar E Löfstedt hävdar att koncentrationen av makt, mediernas dygnet-runt bevakning och inriktning på riskfrågor har bidragit till att urholka allmänhetens förtroende för förmågan att hantera krissituationer och skapat ”post-trust societies”. Förtroende innefattar tre dimensioner rättvisa, kompetens och effektivitet och de faktiska förhållandena i dessa avseenden bör enligt Löfstedt ligga till grund för valet av metoder för riskhantering. (Löfstedt 2005)

Hur det politiska systemet förmår hantera krissituationer är något som långsiktigt kan påverka det allmänna förtroendet och på den punkten är det bara möjligt att hänvisa till några exempel. Brandkatastrofen 1998 innebar att Göteborg ställdes inför en stor utmaning men förtroendet för de offentliga institutionerna stärktes i

allmänhetens ögon (Bäck-Wiklund, Johansson och Sernhede red. 2001). Däremot är bilden av hur samhällsorganen hanterade EU-toppmötet 2001 betydligt mera splittrad och efterlämnade minskat förtroende inom vissa grupper. (Björk och Peterson red. 2002) Händelserna är inte unika för Göteborg utan har sina motsvarigheter i andra delar av världen. Diskoteksbranden i Buenos Aires i december 2004 och kravallerna i Mar del Plata i samband med det amerikanska toppmötet med besök av president Bush hösten 2005 är två aktuella exempel från Argentina. På nationell nivå är hanteringen av följderna av tsunamikatastrofen julhelgen 2004 en aktuell fråga, som är föremål för utredningar och debatt i Sverige och i flera andra länder. (SOU 2005:104) Samhällsinstitutionernas insatser har starkt ifrågasatts, vilket kan komma att påverka det politiska förtroendet.

Skandaler är en speciell form av kriser som är direkt relaterade till ledande aktörers överträdelser, oftast av ekonomisk art, som kan påverka legitimiteten i svensk offentlig förvaltning. (Johansson, P 2004) Exempel från svenska kommuner visar att skandaler får genomslag i opinionen och påverkar förtroendet för både aktörerna och systemet. (Norén Bretzer 2000 och Granqvist 2004) Förtroende kan dock återupprättas efter förhållandevis kort tid beroende på vilka åtgärder som vidtas och hur berörda medborgarna är.

Noter

- ¹ En motsvarande analys av ”Politiskt förtroende på regional och lokal nivå i Västsverige” har tidigare redovisats i boken *Nya gränser – Västsverige* Nilsson red. 2006.
- ² Utöver de grupper som redovisas i tabell 1 ingick också småföretagare (balansmätt +40)

Referenser

- Björk, M och Peterson, A red. (2002), *Vid politikens yttersta gräns*. Brutus Östlings Bokförlag. Symposion.
- Bäck-Wiklund, M, Johansson, T och Sernhede, O red. (2002), *Branden, rättegångarna och staden Göteborg*. Göteborgs universitet, CEFOS och FSSK.
- Easton, D (1965) *A Framework for Political Analysis*. Ptice-Hall
- Elliot, M (1994) ”Västsvensk tillit och misstro. Förtroende för yrkesgrupper och medier.” I Nilsson, L (red) *Västsverige i fokus*. SOM-institutet, Göteborgs universitet.
- Elliot, M (1997) *Förtroendet för medierna*. Institutionen för journalistik och masskommunikation, Göteborgs universitet.

- Elliot, M (1998) "Förtroendet och vårt dagliga möte med samhället" i Nilsson, L (red) *Mångfald. Bilder av en storstadsregion*. SOM-institutet, Göteborgs universitet.
- Gilljam, M och Holmberg, S (1998) *Sveriges första Europaparlamentsval*. Norstedts Juridik AB.
- Goldmann, K (2005) *Statsvetenskapen som yrke*. Studentlitteratur.
- Grimes, M (2005) *Democracy's Infrastructure. The Role of Procedural Fairness in Fostering Consent*. Göteborgs universitet.
- Granqvist, N (2004) *Kommunundersökningen, Stenungsund 2004*. SOM-institutet, Göteborgs universitet.
- Johansson, F (2006) "Medborgarna och Region Skåne". Kapitel i denna volym.
- Johansson, F Nilsson, L och Strömberg, L (2001) *Kommunal demokrati under fyra decennier*. Liber.
- Johansson, P (2004) *Iskandalers spår. Minskad legitimitet i svensk offentlig förvaltning*. Förvaltningshögskolan, Göteborgs universitet.
- Holmberg, S och Weibull, L (2005) "Rimligt förtroende?" i Holmberg, S och Weibull, L (red) *Lyckan kommer, lyckan går*. SOM-institutet, Göteborgs universitet.
- Holmberg, S och Oscarsson, H (2004) *Väljare. Svenskt väljarbeteende under 50 år*. Norstedts juridik.
- Löfstedt, R E (2005) *Risk Management in Post-Trust Societies*. Palgrave Macmillan.
- Möller, T (2000) *Politikens meningslöshet. Om misstro, cynism och utanförskap*. Liber.
- Nilsson, L. red. (2000) *Den nya regionen*. SOM-institutet, Göteborgs universitet.
- Nilsson, L och Persson, J (1997-1999) *Rapporter från kommunundersökningarna 1996-1998*. SOM-institutet Göteborgs universitet.
- Nilsson, L. (2006) "Politiskt förtroende på regional och lokal nivå i Västsverige" i Nilsson, L. red. *Nya gränser – Västsverige*. SOM-institutet, Göteborgs universitet.
- Norén Bretzer, Y (2000) "Vinden har vänt – kommunalt förtroende på ny kurs". I Nilsson, L. red. (2000) *Den nya regionen*. SOM-institutet, Göteborgs universitet.
- Norén Bretzer, Y (2005) *Att förklara politiskt förtroende. Betydelsen av socialt kapital och rättvisa procedurer*. Göteborgs universitet, Statsvetenskapliga institutionen.
- Norris, P (1999) *Critical Citizens*. Oxford University Press.
- Putnam, R D (1996), *Den fungerande demokratin. Medborgarandans rötter i Italien*. Stockholm: SNS Förlag.
- Samhälle Opinion Massmedia, Skåne 2004. SOM-institutet, Göteborgs universitet.
- Samhälle Opinion Massmedia, Västsverige 2004. SOM-institutet, Göteborgs universitet.
- SOU 2005:104 *Sverige och tsunamin – granskning och förslag*.

- Westerståhl, J (1970) *Ett forskningsprogram. Den kommunala självstyrelsen del 1.* Almqvist & Wiksell.
- Wockelberg, H (2005) ”Statsvetarna och massmedia” i *Statsvetenskaplig tidskrift* 2005/3.

SKÅNE HAR FÅ KÄNDA OCH POPULÄRA POLITIKER

SÖREN HOLMBERG

SOM-institutet har två gånger studerat hur kända och uppskattade olika lokal- och regionalpolitiker är i Skåne. Sammanlagt har ett tjugotal politiker ingått i undersökningarna. Den första gjordes 2001 och byggde på ett medborgarurval från tio kommuner i sydvästra Skåne. Den andra genomfördes hösten 2004 och omfattade denna gång hela Skåne. Skånestudierna har gjorts med hjälp av en undersökningsteknik som utvecklats av SOM-institutet i samband med de numera årliga mätningarna av tillståndet i Västra Götalandsregionen. Ett antal ledande politiker väljs ut och vi frågar svarspersonerna om de känner till dem. Svarspersoner som uppger att de känner till en viss politiker ombeds därefter att gradera hur mycket de uppskattar den aktuella politikern på en ogillar-gillarskala mellan -5 till +5. Resultaten multipliceras med tio i alla tabellredovisningar för att slippa decimaler. Vi får därför en popularitetsskala mellan -50 (ogillar max) till +50 (gillar max).

Endast två av de undersökta skånepolitikerna visade sig vara någorlunda välkända med kännedomssiffror över femtio procent. Ilmar Reepalu (s) var känd av 64 procent i studien 2001. Carl Herslow (Skånes väl) uppnådde 56 procent. Övriga politiker hamnade på klart lägre siffror kring 10-20 procent med undantag för Carl Sonesson (m) som trots allt var känd av 43 procent av sydvästskåningarna 2001. Mest kända bland de skånska regionpolitikerna 2004 var Uno Aldegren (s) och Jerker Swanstein (m) med kännedomstal på blygsamma 27 respektive 22 procent. En viss tröst kan det kanske vara att regionpolitikerna i Västra Götaland är lika okända. Mest känd i den västsvenska studien 2004 var Roland Andersson (s) med lika låga 27 procent. Genomsnittligt nådde regionpolitikerna i Västra Götaland en kännedomssiffra på 14 procent. Skåne var något bättre med 16 procent.

Tabell 1 Kännedom om ledande politiker i Skåne 2001 och 2004 (procent)

Politiker (parti)	Andel bland samtliga		Andel bland egna partiets sympatisörer	
	2001	2004	2001	2004
Ilmar Reepalu (s)	64		62	
Carl P Herslow (Skånes väl)	56		-	
Carl Sonesson (m)	43		50	
Uno Aldegren (s)		27		29
Jerker Swanstein (m)		22		28
Per-Ingvar Magnusson (Skånes väl)	17		-	
Pia Kihult (m)		16		21
Bo Thunell (mp)	16		20	
Christine Axelsson (s)		16		18
Sven-Erik Bergkvist (s)	16		17	
Marita Sander-Schale (fp)	16	13	13	15
Ingrid Lennerwald (s)		15		17
Per-Ingvar Johnson (c)	14		29	
Berit Wirödal (kd)	14	14	14	24
Ann-Mari Campbell (v)	14		19	
Vilmer Andersen (v)		14		13
Katarina Erlingson (c)		12		17
Anders Lindeberg (mp)		12		11

Kommentar: Resultaten för 2001 gäller för 10 kommuner i sydvästra Skåne. Resultaten för 2004 gäller för hela Region Skåne. Se vidare tabell 3 och 4.

Tabell 2 Populära och mindre populära politiker i Skåne 2001 och 2004 (medeltal)

Politiker (parti)	Andel bland samtliga		Andel bland egna partiets sympatisörer	
	2001	2004	2001	2004
Ilmar Reepalu (s)	+0		+11	
Carl P Herslow (Skånes väl)	-28		-	
Carl Sonesson (m)	-10		-1	
Uno Aldegren (s)		-6		+4
Jerker Swanstein (m)		-7		-1
Per-Ingvar Magnusson (Skånes väl)	-7		-	
Pia Kinhult (m)		+0		+6
Bo Thunell (mp)	-1		+1	
Christine Axelsson (s)		+0		+3
Sven-Erik Bergkvist (s)	+3		+8	
Marita Sander-Schale (fp)	+0	+0	+3	+8
Ingrid Lennerwald (s)		+0		+5
Per-Ingvar Johnson (c)	-1		+8	
Berit Wirödal (kd)	+0	+0	+5	+12
Ann-Mari Campbell (v)	+0		+8	
Vilmer Andersen (v)		-3		+7
Katarina Erlingson (c)		+0		+13
Anders Lindeberg (mp)		-1		-1

Kommentar: Resultaten för 2001 gäller för 10 kommuner i sydvästra Skåne. Resultaten för 2004 gäller för hela Region Skåne. Se vidare tabell 3 och 4.

Tabell 3 Kännedom om ledande politiker i Västra Götaland (procent)

politiker (parti)	andel bland samtliga										andel bland egna partiets sympatisörer									
	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004						
Göran Johansson (s)	67	-	-	-	-	-	-	70	-	-	-	-	-	-						
Cecilia Widegren (m)	13	36	48	43	41	-	-	13	40	46	48	49	-	-						
Roland Andersson (s)	19	23	32	30	28	30	27	20	30	40	34	29	36	31						
Eva Eriksson (fp)	-	20	27	26	25	27	-	-	29	39	32	32	39	-						
Rune Lanestränd (svg)	19	21	25	25	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-						
Annelie Stark (s)	23	24	28	25	22	23	22	26	30	35	26	24	28	25						
Bengt Mollstedt (m)	-	-	21	-	-	-	-	-	-	23	-	-	-	-						
Kent Johansson (c)	-	16	20	18	18	18	16	-	19	34	35	33	36	34						
Stig Grauers (m)	-	18	-	-	-	-	-	-	23	-	-	-	-	-						
Hans Aronsson (s)	-	-	16	-	-	-	-	-	-	17	-	-	-	-						
Jan Hallberg (m)	15	-	-	-	-	-	-	18	-	-	-	-	-	-						
Ursula Johansson (kd)	-	15	-	-	-	-	-	-	15	-	-	-	-	-						
Carina Astrom (v)	10	12	15	15	14	14	13	12	12	18	16	18	14	19						
Monica Sellin (kd)	11	-	16	15	13	13	13	11	-	15	14	16	15	8						
Lars Bergsten (m)	-	-	-	-	-	13	10	-	-	-	-	-	17	8						
Jonas Andersson (fp)	-	-	-	-	-	-	10	-	-	-	-	-	-	10						
Susanne Aronsson (svg)	-	-	-	-	-	-	10	-	-	-	-	-	-	-						
Thomas Mellqvist (c)	11	-	-	-	-	-	-	20	-	-	-	-	-	-						
Ingela Bergendahl (s)	-	11	-	-	-	-	-	-	14	-	-	-	-	-						
Gunnel Adler (mp)	11	11	-	-	-	-	-	10	10	-	-	-	-	-						
Stefan Kristiansson (mp)	-	-	11	13	11	11	9	-	-	7	17	8	8	8						
Einar Hansander (svg)	-	-	-	-	11	11	-	-	-	-	-	-	-	-						
Jan Steen (fp)	10	-	-	-	-	-	-	11	-	-	-	-	-	-						

Kommentar: Resultaten visar andelen svarspersoner som inte kryssar för "personen okänd för mig" och som kryssat för någon grad av sympati på en ogillar-gillarskala. Procentbasen har definierats som samtliga personer som besvarat Väst-SOM-enkäten i Västra Götaland. Partisympatierna har fastställts med hjälp av en fråga om bästa parti.

Tabell 4 Populära och mindre populära politiker i Västra Götaland (medeltal)

politiker (parti)	andel bland samtliga										andel bland egna partiets sympatisörer									
	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004						
Göran Johansson (s)	+10	-	-	-	-	-	-	+24	-	-	-	-	-	-						
Cecilia Widegren (m)	+2	+2	-15	-11	-8	-	-	+9	+21	+2	+5	+16	-	-						
Roland Andersson (s)	-3	-3	+2	-2	0	-4	-6	+8	+8	+11	+7	+10	+5	+5						
Eva Eriksson (fp)	-	+6	+5	+4	+5	0	-	-	+20	+17	+17	+9	+5	+5						
Rune Lanestrand (svg)	+2	-2	-3	-4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-						
Annelie Stark (s)	-1	-5	-3	-4	-3	-6	-6	+9	+5	+6	+4	+3	+2	+2						
Bengt Mollstedt (m)	-	-	-1	-	-	-	-	-	-	+8	-	-	-	-						
Kent Johansson (c)	-	+1	-0	-0	+2	-2	-1	-	+21	-0	+9	+19	+7	+7						
Stig Grauers (m)	-	-8	-	-	-	-	-	-	+1	-	-	-	-	-						
Hans Aronsson (s)	-	-	+0	-	-	-	-	-	-	+6	-	-	-	-						
Jan Hallberg (m)	+2	-	-	-	-	-	-	+13	-	-	-	-	-	-						
Ursula Johansson (kd)	-	-2	-	-	-	-	-	-	+5	-	-	-	-	-						
Carina Åström (v)	+3	+0	-0	-0	+2	-1	-1	+6	+3	+6	+3	+11	+8	+8						
Monica Selin (kd)	+3	-	-0	-1	+1	-2	+1	+3	-	0	+4	+6	+5	+5						
Lars Bergsten (m)	-	-	-	-	-	-1	-2	-	-	-	-	-	+4	+4						
Jonas Andersson (fp)	-	-	-	-	-	-	-1	-	-	-	-	-	-	+6						
Susanne Aronsson (svg)	-	-	-	-	-	-	0	-	-	-	-	-	-	-						
Thomas Mellqvist (c)	+1	-	-	-	-	-	-	+10	-	-	-	-	-	-						
Ingela Bergendahl (s)	-	+0	-	-	-	-	-	-	+1	-	-	-	-	-						
Gunnel Adler (mp)	+1	+1	-	-	-	-	-	+8	+13	-	-	-	-	-						
Stefan Kristiansson (mp)	-	-	-1	-1	0	-3	-1	-	-	+5	-1	*	*	*						
Einar Hansander (svg)	-	-	-	-	0	-2	-	-	-	-	-	-	-	-						
Jan Steen (fp)	+1	-	-	-	-	-	-	+10	-	-	-	-	-	-						

Kommentar: Resultaten är medelvärden (gångar 10) på en ogillar-gillarskala med värden mellan -5 och +5. Partisympati har definierats på samma sätt som i tabell 3.

Politikernas okändhet understryks av det faktum att det knappast är mer kända på hemmaplan, bland de egna väljarna. Resultaten visar att de allra flesta regionpolitiker i Skåne och Västra Götaland endast är något mer kända bland det egna partiets väljare än bland folk i allmänhet. Skillnaden är i de flesta fall endast några få procentenheter mer kända. Två politiker som 2004 utmärkte sig genom att vara påtagligt mer kända bland de egna väljarna än totalt är Berit Wirödal (kd) i Skåne och Kent Johansson (c) i Västra Götaland. Wirödal var känd bland 24 procent av kd-väljarna mot endast bland 14 procent totalt. Motsvarande siffror för Johansson och centerväljare i Västra Götaland är 34 procent mot 16. Men de utgör undantag. Det vanliga är att hemmaplan inte hjälper upp kännedomssiffrorna mer än några få procentenheter.

De låga kännedomssiffrorna skulle man kunna misstänka innebär att popularitetsiffrorna såg bättre ut. Politikerna är kända av få, men de få som känner till politikerna tycker någorlunda bra om dem. Men så väl är det inte. Popularitetsiffrorna är också dåliga och tenderar snarast att genomsnittligt ligga på den negativa sidan. Ingen skånepolitiker fick ett plusmedeltal 2004. Endast en lyckades hamna på den positiva sidan 2001 – Sven-Erik Bergkvist (s) med +3. I genomsnitt uppnådde Skånes regionpolitiker värdet -1,7 i popularitet 2004; ett föga imponerande resultat. Men, ånyo, ett dåligt resultat som skånepolitikerna delar med regionpolitikerna i Västra Götaland där genomsnittspopulariteten endast var -1,9 i SOM-studien 2004. Mest impopulära regionpolitiker i Skåne 2004 var de mest kända, Uno Aldegren (s) med genomsnittsvärdet -6 och Jerker Swanstein (m) med -7. Så impopulära som Carl Herslow var i studien 2001 är de dock inte. Herslow fick snittvärdet -28, det lägst vi någonsin uppmätt i en SOM-undersökning.

Likheten i resultaten mellan Skåne och Västra Götaland tyder på att vi funnit något som kanske är generaliserbart. Regional politiker är okända därför att regional politik är relativt okänd och i slagskugga av såväl rikspolitiken som lokalpolitiken. Landstingsval är det okända valet. Regionerna är dessutom förhållandevis nya påfund som inte slagit igenom riktigt i det allmänna medvetandet. Men regionpolitikernas svaga popularitetsiffror bland de få människor som känner till dem har förmodligen en annan orsaksbakgrund. Här kan missnöjet med sjukvården och strukturförändringarna spela en roll (Andersson 2006). Man blir inte populär när man inte gör populära saker.

Referenser

- Andersson, Ulrika (2006) "Rör inte vårt akutsjukhus" i Nilsson, Lennart (red) *Nya gränser – Västsverige*. Göteborg: SOM-institutet
- Holmberg, Sören (2002) "Lokalpolitiska kändisar" i Nilsson, Lennart (red) *Flernivådemokrati i förändring*. Göteborg: SOM-institutet
- Holmberg, Sören och Weibull, Lennart, red. (2005) *Lyckan kommer, lyckan går*. Göteborg: SOM-institutet.

SERVICE OCH LOKAL OCH REGIONAL DEMOKRATI

LENNART NILSSON

I en artikel i Dagens Nyheter 1956 myntade Jörgen Westerståhl begreppet *service-demokrati*.¹ Westerståhl konstaterade att den tidigare åsiktseliten inom partierna med idépolitiker som var övertygade socialister, principfasta liberaler eller utpräglade konservativa fått träda tillbaka för en ny typ av politiker. I stället hade partiledningarna tagit över och agerade i ständigt samspel med de stora passiva väljarmassorna. Själva nerven i den nya servicedemokratin är enligt Westerståhl samspelet mellan eliten och folket och det sker över huvudet på eller med hjälp av det aktiva mellanskiktet. Politikerna tävlar inbördes om att lösa olika gruppers problem och anteciperar dem; ”stundom har man intrycket att förslagen till botemedel föreligger redan innan de berörda själva blivit medvetna om problemen”. (Westerståhl 1956)

Service-demokratin inleddes då socialdemokraterna vann valet 1936 på ett socialt reformprogram. Valsegern innebar en tyngdpunktsförskjutning i politiken från ideella till materiella frågor. Partiernas strategier inriktades från och med nu på att dra till sig väljare med hjälp av sociala reformer. (Westerståhl 1995) Detta innebar också ett byta av huvudarena. I stället för att främst sträva efter att få stöd för åsikter om den rätta politiken bland de egna medlemmarna på partiarenan, gällde det nu för partiledningarna att på väljararenan vinna nya röster med en reformpolitik som vädjade till breda samhällsgrupper. Socialdemokraterna var först på planen de andra partierna följde efter.

Det är tillämpat på det kommunala politiska systemet som Westerståhls demokratibegrepp konkretiserats och preciserats (Boström 1988). Utgångspunkten är att i ett samhälle som det svenska innebär demokrati *representativ demokrati* och överordnade värden är fri åsiktsbildning och folkviljans förverkligande. Fri åsiktsbildning har karaktären av grundförutsättning som skall vara uppfylld för att ett styrelsekick över huvudtaget skall kunna kallas demokratiskt medan folkviljans förverkligande kan ske i olika utsträckning i olika typer av system. Westerståhl hävdar att relationen mellan väljare och valda inte bara skall karaktäriseras av förtroende och ansvarsutkrävande, utan det ställs också krav på att folkets åsikter skall präglade politikens innehåll. (Westerståhl 1970)

Service-demokratin betonar politikens resultat. För bedömningen av det politiska systemet och dess sätt att fungera blir följaktligen medborgarnas inställning till den verksamhet som bedrivs och den service som tillhandahålls ett viktigt kriterium.

I mitten av 1990-talet framhöll Westerståhl att servicedemokratins epok var till ända när kassan var tom. Partierna kommer inte att kunna vinna väljare genom att utlova nya reformer. Politikerna måste ta av sig den gamla jultomteklädnaden. Övergången från ekonomisk expansion till nedskärningar hade inneburit servicedemokratins fall. (Westerståhl 1995) Komparativa studier på nationell nivå visar att partier i regeringsställning som regel uppvisar minskade röstetal i valen och att väljarna ”straffar” sittande regeringar mer under perioder av ekonomiska problem. (Petersson m.fl. 2002)

Välfärdsstatens utbyggnad innebar en utbyggnad både av transfereringssystemen, som i Sverige huvudsakligen är en uppgift för staten, och offentligt finansierad service som huvudsakligen bedrivs av kommuner och landsting/regioner. I detta kapitel med särskilt fokus på den regionala och lokala nivån skall medborgarnas bedömning av service analyseras och relateras till synen på demokratin sätt att fungera. Innan frågorna preciseras skall emellertid medborgarnas olika roller i förhållande till den offentliga sektorn och den offentligt servicens huvudområden kortfattat diskuteras.

Medborgarroller och serviceområden

Som *väljare* har alla röstberättigade möjlighet att ta ställning till den offentliga sektorns omfattning och inriktning i de allmänna valen via val av parti och genom andra former av politisk aktivitet kan medborgarna försöka påverka politikens innehåll. Utmärkande för den svenska välfärdsstaten är att praktiskt taget alla invånarna kommer i kontakt med välfärdsstaten både som *brukare* av service och bidrag och som *skattebetalare*. Starka inslag av generell välfärdspolitik gör att även personer som betalar mycket i skatt kan få förhållandevis stort utbyte av offentligt finansierad service till skillnad från situationen i system som präglas av grundtrygghet. Dessutom är en stor del av alla yrkesverksamma *anställda* inom den offentliga sektorn. Det är i dessa fyra roller som medborgarna möter välfärdsstaten.

Väljarrollen har sedan allmänna rösträtten infördes i princip omfattat alla men har genom sänkt rösträttsålder och invandrarnas rätt att delta i de kommunala valen utvidgats. Nästan alla kommer också som skattebetalare i kontakt med den offentliga sektorn. Betalningen via skattsedeln har ökat, och för det stora flertalet är kommunal och landstingsskatten större än den statliga skatten. Till följd av den offentliga serviceproduktionens storlek har idag brukarrelationerna till den offentliga sektorn en helt annan omfattning än tidigare och en stor andel av de yrkesverksamma har kommuner och landsting/regioner som arbetsgivare.

Medborgarna kommer i skilda faser i livet i kontakt med offentligt finansierad service. Det gäller barnomsorg och skola, fritidsverksamhet, kulturaktiviteter, sjukvård och äldreomsorg. Vid behov finns färdtjänst, handikappomsorg och socialtjänst. Kommunen har också ett ansvar för grundläggande samhällsservice som bostäder, kollektivtrafik och miljövård. Det har också blivit vanligare att kommunerna och

framförallt regionerna engagerats i frågor för att främja utvecklingen inom den egna regionen. På vissa områden är det offentliga ensamt ansvarigt för tjänsterna medan det på andra förekommer både offentlig och privat serviceproduktion, vilket blivit vanligare inom t.ex. vård, skola och omsorg men med bibehållen offentlig finansiering. Inom fritid och kultur är de offentliga insatserna närmast ett komplement till det stora privata utbudet.

Välfärdsstaten är i hög grad skattefinansierad och bygger på att medborgarna under olika skeden av livsrytmen är med och betalar för service som man under andra perioder kommer i åtnjutande av. Barn och ungdomar är nettokonsumenter liksom äldre medan förvärvsarbetande är nettobetalande. Genom vertikal omfördelning mellan olika åldrar fördelas kostnaderna över livet. Dessutom sker en horisontell omfördelning mellan resursstarka och resurssvaga grupper för flera av de offentliga tjänsterna. Systemen byggdes upp för få förmånstagare och många skattebetalare men genom högre arbetslöshet och därmed ökade socialutgifter och lägre skatteinkomster utsattes systemet för stora finansiella påfrestningar under 1990-talet.

Huvudfrågor

I detta kapitel skall medborgarnas och brukarnas bedömning av service analyseras med inriktning på fem huvudfrågor:

- * Hur bedömer medborgarna kommunal och regional/landstingskommunal service i Skåne och skiljer sig bedömningen av offentlig service i Skåne från den i Västsverige och Sverige som helhet?
- * Finns det skillnader i bedömningen av service mellan olika delar av Skåne?
- * Hur bedömer brukarna offentligt finansierad service?
- * Har medborgarnas bedömning av service förändrats sedan 1990-talets början?
- * Vilka typer av service prioriteras om nya satsningar eller nedskärningar skall göras?

Analyserna inriktas på förhållandena i olika beslutsterritorier, primärt Skåne, men det sker mot bakgrund av en redovisning av situationen i hela Sverige och jämförelser med övriga storstadslän. Eftersom det nybildade storlänets och etablerandet av Region Skåne aktualiserat frågan om vissa delar av regionen gynnats eller missgynnats är det av speciellt intresse att undersöka förhållandena i olika delar av länet. I anslutning till jämförelserna mellan olika geografiska områden refereras till andra analyser av betydelsen av bakomliggande faktorer utan att de fullständigt kan redovisas i detta sammanhang.

Underlaget för analyserna utgörs av SOM-undersökningarna främst de regionala undersökningarna i Skåne och Västsverige. På flera punkter görs också jämförelser med resultat från de nationella undersökningarna och en tidigare undersökning i

Malmöregionen våren 2001. Se metodkapitlet i denna volym, Antoni 2006.

Serviceundersökningar som vänder sig till medborgare och/eller brukare utgår vanligen från ett av två huvudperspektiv; ett utvärderingsperspektiv, då de svarande får göra en bedömning av om man är nöjd eller missnöjd med den befintliga verksamheten, eller ett budgetperspektiv, då de svarande får ta ställning till om man vill öka eller minska insatserna eller om det är bra som det är. I SOM-undersökningarna bildar utvärderingsperspektivet utgångspunkten för frågorna, då det är medborgarnas bedömning av de hittillsvarande insatser som är det primära.²

SOM-undersökningarna är inriktade på bedömningen av den lokala välfärdsstatens service inom sex huvudområden: samhällsstruktur (kollektivtrafik, gator och vägar, renhållning på allmänna platser, miljövård, tillgång på bostäder samt möjligheten att få jobb), vård (sjukhusvård, vårdcentral/familjeläkare, barnvårdscentral, folkvandvård samt privatläkare och privatvårdsläkare), barnomsorg och skola (kommunal barnomsorg, föräldrakooperativ barnomsorg, kommunal grundskola och gymnasieskola samt friskolor), social omsorg (äldreomsorg, socialtjänst, färdtjänst och handikappomsorg) samt fritid och kultur (fritidsverksamhet, idrottsanläggningar, bibliotek och kulturaktiviteter samt turism). Vidare har kommunal och regional information inkluderats i de regionala undersökningarna sedan 1998. Avslutningsvis har de svarande fått göra en bedömning av servicen som helhet i hemkommunen och i Region Skåne. Ansvaret för den offentliga servicen är dock i flera fall delat mellan olika huvudmän. Det gäller främst serviceområden som grupperats under samhällsstruktur och fritid och kultur.

Bilden av den service som erbjuds kan ha registrerats genom egna erfarenheter, personlig information från andra som har erfarenheter eller information på annat sätt vanligen via medier. Den samlade bedömningen för medborgarna respektive brukarna för de olika serviceområdena sammanfattas med hjälp av ett balansmått, som anger andelen mycket eller ganska nöjd minus andelen som är mycket eller ganska missnöjd. De som svarat vet ej eller varken eller ingår i procentbasen. Värdet kan variera från +100, om alla är nöjda, till -100, om alla är missnöjda. Nivån påverkas av två faktorer, differensen mellan andelen nöjda och andelen missnöjda samt hur många som har en bestämd åsikt.

I vilken utsträckning medborgarna har uppfattning om samhällsservice varierar i hög grad mellan olika verksamhetsområden, främst beroende på i vilken utsträckning man har erfarenheter av servicen. Det är förhållandevis få som har haft kontakt med ärenden som gäller individ- och familjeomsorg eller med den alternativa barnomsorgen och friskolorna. Följaktligen är det också en mycket stor andel, närmare 85 procent som *inte* har någon åsikt om föräldrakooperativ barnomsorg och friskolor och ca 80 procent har ingen uppfattning om socialtjänstens sätt att fungera. Omvänt är det 95 procent som har åsikter om gator och vägar och renhållningen på allmänna platser och 80 – 90 procent har en uppfattning om sjukhusvård, vårdcentraler samt bibliotek. Mot denna bakgrund är det viktigt att undersöka såväl allmänhetens som brukarnas bedömning av service.

Medborgarnas bedömning av service i Sverige, Skåne och Västsverige

Inom alla serviceområden utom två – tillgången på bostäder och möjligheten att få jobb – är det bland svenska folket fler som är nöjda än missnöjda med servicen i den egna kommunen år 2004, men den positiva övervikten varierade starkt mellan serviceområdena.

Inom området samhällsstruktur ingår flera olika verksamhetsområden – kollektivtrafik, gator och vägar, miljövård, renhållning på allmänna platser, tillgång på bostäder samt möjligheten att få jobb. Inom de tre förstnämnda områdena är svenska folkets bedömning övervägande positiv. Det serviceområde som svenska folket är klart mest missnöjt med 2004 är möjligheten att få arbete, balansmätt –29 men fler är missnöjda än nöjda även med tillgången på bostäder. Det är arbetslösheten och den ökande bostadsbristen främst i storstadsregionerna som slår igenom.

Den offentliga hälso- och sjukvården kommer många svenskar i kontakt med och medborgarnas bedömning är klart positiv. Det gäller såväl sjukhusvården och vårdcentralerna som privatläkarna.

Betydligt färre vänder sig till privatpraktiserande läkare än till läkare vid de offentliga vårdcentralerna vilket påverkar nivån på balansmåtten som är lägre för privatläkare, beroende på att andelen vet inte ingår i procentbasen, men de missnöjda är få. Däremot är det lika många som besöker privattandläkare som folktandvården och allmänhetens bedömning av tandvården är densamma oavsett om den drivs offentligt eller privat. Uppgifter om bedömningen av tandvård saknas för Sverige 2004, men detta mönster har varit bestående över tid. (Nilsson 2004)

Också bedömningen av kommunal barnomsorg och skola är övervägande positiv. Eftersom få har egen erfarenhet av friskolor är värdet bland samtliga lägre. Ett av välfärdsstatens kärnområden är social omsorg. För äldreomsorg är det en svagt positiv övervikt år 2004. På samtliga områden inom social omsorg är det emellertid många som inte har någon uppfattning, eftersom de inte personligen kommit i kontakt med färdtjänst, handikappomsorg eller socialtjänst.

Liksom i tidigare undersökningar är svenskarna mest nöjda med biblioteken och medborgarna är genomgående positiva till fritids- och kulturområdet. De flesta är mycket nöjda med biblioteken som är lika uppskattade år efter år. (Höglund och Johansson 2001) Den samlade bedömningen av kommunens service är också klart positiv.

Invánarna i Skåne med 13 procent av landets befolkning gör samma allmänna bedömning av offentligt finansierad service som svenska folket. År 2004 föreligger inte avvikelser på mer tio balansmåttsheter för något enskilt verksamhetsområde. Boende i Skåne är dock något mer nöjda med vägar och gator, och kollektivtrafik samt fritidsverksamhet och kulturaktiviteter. Omvänt är skåningarna något mindre nöjda med tillgången på bostäder och barnomsorg, där kraven på nya insatser ökar under tider av expansion.

Tabell 1 Medborgarnas bedömning av service i Sverige, Skåne och Västra Götaland 2004 (balansmått)

Serviceområde	Sverige 2004	Skåne 2004	Västra Götaland 2004
Samhällsstruktur			
Kollektivtrafik	24	31	19
Gator och vägar	10	19	-3
Renhållning på allmänna platser	-	22	17
Tillgång på bostäder	-9	-18	-21
Miljövärd	15	16	15
Möjligheten att få jobb	-29	-29	-26
Vård			
Sjukhusvård	45	47	38
Vårdcentral/familjeläkare*	40	41	33
Privatläkare	29	33	23
Folktandvård	-	37	38
Privattandläkare	-	45	42
Barnvårdcentral	-	24	25
Barnomsorg och skola			
Kommunal barnomsorg	30	22	22
Föräldrakooperativ barnomsorg	-	5	5
Kommunal grundskola	30	24	23
Kommunal gymnasieskola	25	20	20
Friskolor	8	5	6
Social omsorg			
Äldreomsorg	4	4	5
Socialtjänst	-	-1	0
Färdtjänst	-	3	4
Handikappomsorg	-	4	4
Fritid och kultur	-	-	-
Idrottsanläggningar	-	41	41
Fritidsverksamhet	20	30	29
Bibliotek	60	65	62
Kulturaktiviteter	26	36	36
Turism	-	23	29
Information			
Kommuninformation	-	9	10
Regioninformation	-	-6	-5
Service som helhet de senaste 12 månaderna			
Hemkommunen	32	36	36
Region Skåne	-	9	-
Västra Götalandsregionen	-	-	9

Kommentar: Frågan lyder: 'Vad anser Du om servicen i den kommun där Du bor på följande områden: ...?' Svartalternativen är 'mycket nöjd', 'ganska nöjd', 'varken nöjd eller missnöjd', 'ganska missnöjd', 'mycket missnöjd samt 'vet ej'. Balansmättet visar andelen nöjda minus andelen missnöjda. - Delfrågan ej ställd detta år / i denna undersökning. * *Vårdcentral/familjeläkare* endast i Skåne 2004. I Malmöregionen 2001, Västra Götaland 2004 samt i Sverige 2004 endast *Vårdcentral*

Vid en jämförelse mellan bedömningen av service i de två nybildade länen är invånarna i Skåne klart mer nöjda med gator och vägar samt kollektivtrafik och något mer nöjda när det gäller såväl offentlig vård – sjukhusvård och vårdcentraler/familjeläkare – som privatläkare. Inom övriga områden inom *samhällsstruktur* och *vård* samt *barnomsorg och skola*, *social omsorg*, *fritid och kultur* samt *information* är bedömningarna desamma. Det gäller också kommunens och regionens service som helhet. Både i Skåne och Västra Götaland är medborgarna övervägande nöjda med servicen som helhet i den kommun där man bor, balansmått +36, och det är också något fler som är nöjda med regionens samlade service än som är missnöjda, balansmått +9.

I de tre storstadslänen bor idag mer än halva Sveriges befolkning och där sker den snabbaste tillväxten. Bland medborgare i storstadslänen var år 2001 polariseringen i välfärdspolitiska frågor stark i Stockholms län. Det gällde frågor om den offentliga sektorns storlek, skatter och privatiseringar inom sjukvård, skola och omsorg. Medborgare i huvudstadsregionen var mest nöjda med möjligheterna att få jobb men i Stockholms län var medborgarna samtidigt mindre nöjda än invånarna i andra storstads-län med offentligt finansierad service. Det gällde ett flertal serviceområden inom samhällsstruktur, vård, skola och barnomsorg, social omsorg samt fritid och kultur. Omvänt var medborgarna i Malmöregionen något mer nöjda än i genomsnitt och Västra Götaland intog i detta avseende en mellanställning. (Nilsson 2003)

De yttre betingelserna som glesbygd – tätortsbebyggelse är av betydelse för människornas behov av service och befolkningens sociala sammansättning skiljer sig åt mellan olika ortstyper. Båda förhållandena kan påverka bedömningen av de kommunala tjänsterna. I SOM-undersökningarna har de svarande fått karaktärisera det område de bor i som: ren landsbygd, mindre tätort, stad eller större tätort och dessutom har storstadsborna urskiljts som en fjärde grupp. Tidigare undersökningar visar att boende i mindre tätorter var mest nöjda medan storstadsborna varit mer kritiska till offentlig service på ett flertal områden. (Johansson, Nilsson och Strömberg 2001) Här skall inte bedömningen i olika ortstyper redovisas utan människors syn på den offentliga servicen i olika delar av Skåne. Redovisningen bygger på indelningen i de fyra områdena: Nordost, Sydost, Nordväst och Sydväst med uppdelning av Sydväst i Malmö stad och övriga kommuner.³

Vid en jämförelse mellan de boende i olika delar av Skåne är det endast vid bedömningen av samhällstrukturen som det finns skillnader som överstiger tio balansmåttsenheter. Boende i sydost är mindre nöjda med kollektivtrafiken men är samtidigt klart mer nöjda med renhållningen på allmänna platser. I nordost är det något fler som är nöjda än missnöjda med tillgången på bostäder medan man i övriga delar av Skåne är missnöjda främst i Malmö stad, -48. Även när det gäller möjligheten att få jobb är malmöborna minst nöjda men på detta område är skillnaderna mindre. I sydväst är malmöborna klart mindre nöjda med den offentliga servicen jämfört med de boende i kranskommunerna på flera serviceområden. Det

Tabell 2 Bedömning av service bland boende i olika delar av Skåne 2004 (balansmätt)

Serviceområde	Skåne 2004	Nord- ost	Syd- ost	Nord- väst	Syd- väst	Malmö	Övriga sydvästra Skåne	Malmö- regionen 2001
Samhällsstruktur								
Kollektivtrafik	31	27	19	32	35	40	34	36
Gator och vägar	19	20	15	18	20	19	19	22
Renhållning på allmänna platser	22	28	37	20	19	10	25	17
Tillgång på bostäder	-18	8	-17	-7	-34	-48	-27	-16
Miljövård	16	17	12	18	15	12	18	14
Möjligheten att få jobb	-29	-21	-37	-26	-32	-39	-27	-7
Vård								
Sjukhusvård	47	50	49	46	44	40	47	42
Vårdcentral/familjeläkare	41	42	48	46	37	35	38	37
Privatläkare	33	26	34	33	36	42	33	40
Folktandvård	37	37	34	37	37	27	45	36
Privattandläkare	45	51	55	45	43	48	39	47
Barnvårdcentral	24	30	22	24	23	24	23	21
Barnomsorg och skola								
Kommunal barnomsorg	22	28	22	25	20	14	24	20
Föräldrakooperativ barnomsorg	5	6	9	6	5	6	4	-
Kommunal grundskola	24	30	24	24	22	11	29	16
Kommunal gymnasieskola	20	25	19	18	19	13	24	15
Friskolor	5	4	11	7	4	5	4	3
Social omsorg								
Äldreomsorg	4	7	9	3	2	-3	7	3
Socialtjänst	-1	-2	-1	-1	-2	-4	0	-3
Färdtjänst	3	2	-5	4	3	4	3	3
Handikappomsorg	4	4	3	4	3	2	3	2
Fritid och kultur								
Idrottsanläggningar	41	47	36	42	40	39	43	43
Fritidsverksamhet	30	34	26	30	29	28	30	31
Bibliotek	65	62	60	67	67	67	67	73
Kulturaktiviteter	36	34	29	37	36	44	32	38
Turism	23	25	33	31	16	20	14	13
Information								
Kommuninformation	9	8	7	8	10	2	15	-
Regioninformation	-6	-4	-9	-7	-6	-10	-3	-
Servicen som helhet de senaste 12 månaderna								
Hemkommunen	36	34	33	36	37	27	45	39
Region Skåne	9	9	7	5	11	9	13	10

Kommentar: Frågan lyder: 'Vad anser Du om servicen i den kommun där Du bor på följande områden: ...?' Svartalternativen är 'mycket nöjd', 'ganska nöjd', 'varken nöjd eller missnöjd', 'ganska missnöjd', 'mycket missnöjd samt 'vet ej'. Balansmättet visar andelen nöjda minus andelen missnöjda.

gäller förutom områden inom samhällsstruktur också den kommunal grundskolan och gymnasieskolan. Däremot är malmöborna mer nöjda med kulturen. Skillnaderna inom storstadsregionen är emellertid mindre än inom Göteborgsregionen. (Nilsson 2004) Vid bedömningen av kommunens samlade service är de boende i kranskommunerna klart mer nöjda, balansmått +45 respektive +27, men bedömningen av regionens service som helhet är densamma.

När det gäller tillgången på bostäder är missnöjet ett uttryck för faktiska förhållanden och omvänt är den mer positiva bedömningen av kultur i Malmö ett utslag av ett större utbud i storstaden. På andra områden är det svårt att direkt relatera den mera kritiska bedömningen i Malmö till faktisk servicenivå. En faktor av betydelse är emellertid att i storstaden är räckvidden av de egna erfarenheterna mer begränsade; man känner endast till förhållanden vid den skola eller det daghem, där det egna barnet går eller har gått, medan den som bor på en mindre ort har bättre överblick över helheten. På samma sätt täcker personkommunikationen med andra som är brukare eller på annat sätt är berörda en mindre del av den totala verksamheten i storstaden och beroendet av mediernas bild av förhållandena ökar.

I Skåne är det främst de boende i sydväst som anser att vissa delar av regionen missgynnas och i Malmö är man också minst nöjda med service. I Västra Götaland råder ett centrum periferiförhållande, där det är boende i Göteborgsregionen som i minst utsträckning anser att delar av regionen missgynnas medan man i Skaraborg anser att regionen inneburit orättvisor. Om vi ser till bedömningen av service finner vi emellertid att när det gäller speciella serviceområden är skaraborgarna inte mindre nöjda med något område men mer nöjda med ett flertal. Däremot är skaraborgarna något mindre nöjda när det gäller den mer allmänna bedömningen av servicen som helhet i Västra Götalandsregionen, balansmått, -2 jämfört med +5. (Nilsson 2004)

Skillnaderna i medborgarnas bedömning av vården mellan de olika delregionerna förklaras i stor utsträckning av skillnader i befolkningssammansättning, som ålder, utbildning, och kön men framförallt av kontakt med vården. (Ferraz Nunes 2002)

Medborgarnas bedömning av service över tid

1990-talets första år innebar en dramatiskt ändrad ekonomisk situation med sjunkande BNP under tre år i följd och ett snabbt växande budgetunderskott. År 1993 uppgick de totala offentliga utgifterna till 73 procent i relation till BNP och underskottet i de offentliga finanserna till 13,5 procent av BNP. Ett väsentligt inslag i saneringen av de offentliga finanserna var begränsningar av utgifterna, både genom sänkningar av bidragsnivåerna i transfereringssystemen och minskningar av anslagen till serviceproduktionen. Eftersom kommuner och landsting/regioner har huvud-

ansvaret för tjänsteproduktionen var det på de regionala och lokala nivåerna som åtstramningen var mest kännbar för den offentliga servicen.

Under valrörelserna kommer tillståndet i landet och inom den offentliga sektorn att granskas mer intensivt än annars, även om val- och medieforskare anser att valdebatterna i alltför hög utsträckning präglas av reformförslag inför nästa mandatperiod och mindre av utvärderande granskning av vad som utträttats under den tidigare perioden. (Esaïasson och Håkansson, 2002 samt Petersson m.fl. 2002) Här skall uppgifter redovisas för medborgarnas utvärdering av offentligt finansierad service under de tre mandatperioderna 1991 – 1994, 1994 – 1998, 1998 – 2002 samt perioden 2002 – 2004. Det innebär att valåren både kommer att ingå som första och sista år för de redovisade mandatperioderna.

Under mandatperioden 1991 – 1994, som präglades av ekonomisk kris, då resurserna minskade inom flera verksamhetsområden och betydande nedskärningar ägde rum, gjorde medborgarna samma bedömningar av offentligt finansierad service vid periodens slut som vid dess början. Endast för, miljövård, förelåg en differens om mer än tio balansomåttensheter och på detta område ökade tillfredsställelsen med insatserna kontinuerligt. Det sker en uppslutning bakom välfärdsstaten och oförändrad nöjdhet med offentlig service i detta skede är ett uttryck för en sänkt anspråksnivå och inte resultatet av en höjd servicenivå. (jfr Håkansson, A 1997)

Under andra hälften av 1990-talet, då den ekonomiska situationen för svensk ekonomi gradvis förbättrades, blev medborgarna allt mindre nöjda med de offentliga insatserna inom viktig välfärdsområden som den offentliga vården – sjukhusvården – och skolan. På ett grundläggande område, möjligheterna att få arbete, förändras utvecklingen under mandatperioden 1994-1998 med en klart mindre negativ bedömning. Det förbättrade arbetsmarkandsläget innebär att denna trend fortsätter till år 2000 för att därefter vända. För den tredje undersökta mandatperioden blir därför det positiva genomsnittsvärdet missvisande då brytpunkten på detta område sker mitt i mandatperioden.

Kring millennieskiftet blir medborgarna mindre nöjda med det yttre offentliga rummet som gator och vägar, renhållningen på allmänna platser och tillgången på bostäder. Dessutom minskar tillfredsställelsen med primärvården och svenska folket är vid mandatperioden slut klart mindre nöjda med den kommunala servicen som helhet. Mellan 2002 och 2004 ökar missnöjet med tillgången på arbete men i övrigt sker inga förändringar under den första hälften av mandatperioden.

Tabell 3 Förändringar i svenska folkets bedömning av service under mandatperioderna 1991–1994, 1994–1998, 1998–2002 samt under perioden 2002–2004 (balansmått och förändring av balansmått)

Period:	1991–1994	1994–1998	1998–2002	2002–2004
Samhällsstruktur				
	1992 – 1994			
Miljövård	+3 – +15 (+12)			
Gator och vägar			+30 – +5 (-25)	
Renhållning på allmänna platser			+31 – +17 (-14)	
Tillgång på bostäder			+28 – -6 (-34)	
Möjligheten att få arbete		1996 – 1998		
		-46 – -26 (+20)	-26 –6 (+20)	-6 – -29 (-23)
Vård				
Sjukhusvård		+56 – +38 (-18)		
Vårdcentral			+46 – +30 (-16)	
Barnomsorg och skola				
Skola – kommunal grundskola/gymnasieskola				
Skola – kommunal grundskola		+40 – +26 (-14)		
Social omsorg				
Fritid och kultur				
Den kommunala servicen som helhet				
			+45 – +23 (-22)	

Kommentar: I riksundersökningen hade frågan 1992–2004 följande lydelse: *Vad anser Du om servicen i Din kommun på följande områden:* med svarsalternativen *Mycket nöjd, Ganska nöjd, Varken nöjd eller missnöjd, Ganska missnöjd, Mycket missnöjd* samt *Vet ej*. I 1991 års undersökning hade frågan följande formulering: *I vilken utsträckning är Du nöjd med servicen i Din kommun på följande områden:* med samma svarsalternativ. Balansmättet anger andelen nöjd minus andelen missnöjd. Vet ej-svaren ingår i procentbasen. I tabellen redovisas förändringar som uppgår till mer än 10 enheter av balansmättet. I undersökningarna 1991–1995 avsåg frågan *skola* men fr.o.m. 1996 frågas om *kommunal grundskola, kommunal gymnasieskola* och *friska*. Värde 1998 avser ett genomsnitt för kommunal grundskola och gymnasieskola.

Vid en jämförelse mellan bedömningen av service i Malmöregionen 2001 och sydväst 2004 är det endast för två områden som det föreligger skillnader nämligen tillgången på bostäder och möjligheten att få jobb där medborgarna i sydväst är mer kritiska 2004 än tre år tidigare.

Om medborgare i allmänhet och brukare tillfrågas om upplevda förändringar ger det emellertid starkare utslag än vad som kan utläsas av nivåjämförelser över tid (Jönsson m.fl. 1997). Det gäller också vid bedömningen av sjukvård i Skåne. I de regionala undersökningarna har sedan 1998 ställts en fråga om man allmänt sett anser att vården vid sjukhus och vårdcentraler förbättrats eller försämrats under de senaste tolv månaderna. Resultatet redovisas i tabell 4 för medborgare i hela Skåne samt för de fyra områdena inom länet.

Tabell 4 Medborgarnas bedömning av hur vården vid sjukhus och vårdcentraler förändrats under de senaste tolv månaderna i Skåne 2004 samt i Malmöregionen 2001(balansmätt)

	Skåne 2004	Delom- råden Skåne				Malmö- regionen 2001
		Nordost	Sydost	Nordväst	Sydväst	
Sjukhus	-18	-16	-19	-24	-15	-25
Vårdcentraler/ familje- läkare*	-14	-21	-10	-9	-15	-19

Kommentar: Frågan lyder: 'Allmänt sett, vad är Din uppfattning om sjukvården under de senaste 12 månaderna? Anser Du att vården vid sjukhus och vårdcentraler har förbättrats eller försämrats?'. Svartalternativen är 'Klart förbättrats', 'Något förbättrats', 'Varken förbättrats eller försämrats', 'Något försämrats', 'Klart försämrats' och 'Ingen uppfattning'. Balansmåtten anger andelen som anser att vården förbättrats minus andelen som anser att den försämrats. Procentbasen definieras som de som besvarat respektive delfråga. *Familjeläkare ingick endast 2004.

Genomgående upplever medborgarna att vården vid både sjukhus och vårdcentraler/familjeläkare försämrats under det senaste året när frågan avser förändringar och bedömningen är likartad för de två vårdområden. Boende i olika delar av Skåne gör också i huvudsak samma bedömning av förändringarna. Minst nöjda är man med utvecklingen av sjukhusvården i nordvästra Skåne.

För sydvästra Skåne är det möjligt att jämföra bedömningarna 2001 och 2004. Vid en jämförelse av bedömningarna av om man är nöjd eller missnöjd är balansmåtten identiska vid de två tidpunkterna: sjukhusvård +44 jämfört med +42 tre år tidigare och vårdcentraler/familjeläkare +37 vid båda tillfällena. Medborgarna är övervägande nöjda med båda formerna av vård och lika nöjda vid båda tillfällena men man anser samtidigt att vården försämrats under det senaste året även om man är något mindre kritisk 2004.

Brukarnas bedömning av service

SOM-undersökningarna är medborgarundersökningar vilket innebär att det är invånarna i allmänhet som tillfrågats om sina åsikter och bedömningar bland annat av service inom olika verksamhetsområden. Urvalet är inte anpassat för att inkludera speciella brukargrupper, vilket innebär att det inte är möjligt att redovisa brukarnas bedömning av service inom alla områden t.ex., inom social omsorg. I tabell 5 nedan redovisas brukarnas bedömning för de serviceområden där de svarande varit tillräckligt många för en sådan redovisning. Dessutom redovisas uppgifter för dem som inte själva nyttjar service men har nära anhörig som gör det samt för dem som varken själva nyttjar eller har anhöriga som gör det.

Brukarna är genomgående väsentligt mer nöjda med servicen än medborgarna i allmänhet. Brukarna har naturligt nog i större utsträckning än andra åsikter om de serviceområden som de är berörda av, men de är också i större utsträckning positiva än icke brukarna.

Inom hälso- och sjukvård är brukarnas bedömning genomgående mycket positiv av både offentlig och privat vård med högre värden för privat vård. Det gäller både privatläkare i jämförelse med vårdcentraler/familjeläkare och privattandläkare jämfört med folktandvården. Även för kommunal barnomsorg och skola (grundskola och gymnasieskola) är bedömningen bland brukarna, föräldrar och elever, övervägande positiv. För kooperativ barnomsorg och friskolor är emellertid antalet brukare för få för att en redovisning skall kunna ske. Detsamma gäller för social omsorg. Inom fritid och kultur är brukarnas allmänna bedömning av serviceområdena mycket positiv. Brukarna liksom medborgarna i allmänhet är mest nöjda med biblioteken.

Huvudresultat är alltså att brukarna genomgående är mer positiva i sin bedömning av samhällsservice än allmänheten. Differensen är mycket stor för privat vård (läkare och tandläkare), folktandvård, kommunal barnomsorg och bibliotek med en skillnad på över 60 balansmåttsenheter mellan brukare och de som inte har direkt eller indirekt kontakt med serviceområdet. Det är också en betydande differens mellan den allmänna bilden och nyttjarnas åsikter för kollektivtrafiken och den kommunala skolan, fritid och kultur samt vårdcentraler.

De anhörigas bedömningar ligger genomgående mellan allmänhetens och brukarnas utom på ett område, socialvård där de anhöriga är mest negativa. Brukarna själva är dock mer positiva även på detta område vilket framgår av studier där brukarna varit tillräckligt många. (Persson 1999)

Trots att brukarna i huvudsak är mycket nöjda med vården anser man på en fråga om förändringar under det senaste året att det skett försämringar och denna bedömning avser både sjukhusvården och vårdcentralerna/familjeläkarna. I synen på förändringarna är skillnaden mellan allmänheten och brukarna begränsad.

Egen erfarenhet av service är en viktig källa till information liksom personlig kontakt med anhöriga och andra berörda, men mediernas rapportering är också mycket viktig för bilden av förhållandena och inte minst aktuella förändringar. (Asp 1987 och Johansson 1998). Personer som har möjlighet till indirekt kontakt med verksamheten genom anhöriga bildar en mellangrupp. Medborgare som är beroende av annan information, vanligen medier, är alltså genomgående mer kritiska. Det är mot denna bakgrund som storstadsbornas mera kritiska förhållningssätt skall ses. Räckvidden av de personliga erfarenheterna är mindre än i andra typer av kommuner, där den personliga kommunikationen spelar större roll för bilden av kommunen och dess verksamhet.

Tabell 5 Medborgares och brukares bedömning av service i Skåne 2004 (balansmått och antal)

Serviceområde	Alla medborgare	Varken jag eller nära anhörig nyttjar	Nyttjar ej själv men nära anhörig nyttjar	Brukare	Antal brukare
Samhällsstruktur					
Kollektivtrafik	31	6	28	51	1393
Vård					
Sjukhusvård	47	27	30	61	1754
Vårdcentral/familjeläkare*	41	0	12	53	2331
Privatläkare	33	6	28	74	1074
Folktandvård	37	0	29	68	1388
Privattandläkare	45	2	5	79	1672
Barnvårdcentral	24	10	34	73	412
Barnomsorg och skola					
Kommunal barnomsorg	22	9	36	71	335
Kommunal grundskola	24	9	35	58	405
Kommunal gymnasieskola	20	11	34	51	238
Friskolor	5	3	0	-	88
Social omsorg					
Äldreomsorg	4	0	9	-	77
Socialtjänst	-1	-2	-5	-	54
Färdtjänst	3	-1	12	-	89
Handikappomsorg	4	2	15	-	54
Fritid och kultur					
Idrottsanläggningar	41	13	41	69	1113
Fritidsverksamhet	30	6	28	61	954
Bibliotek	65	17	52	85	1857
Kulturaktiviteter	36	7	25	66	970

Kommentar: Brukare definieras som de som uppgett att de personligen nyttjar verksamheten. Värderna har ej redovisats om antalet brukare understigit 100. Balansmättet visar andelen nöjda minus andelen missnöjda.

Ett genomgående mönster i undersökning efter undersökning är alltså att brukare är mer nöjda än medborgare i allmänhet, dvs. de med egna erfarenheter är klart mindre kritiska än de som saknar personlig kontakt med verksamhetsområdet. Samma resultat rapporteras också i studier i andra länder (se t.ex. Pettersen och Rose 1997). För bedömningen av service är det främst brukarrollen och egna erfarenheter som är avgörande och inte ideologi och partisympati (Johansson, Nilsson och Strömberg 2001).

Medborgarnas prioritering av service

I SOM-undersökningarna bildar utvärderingsperspektivet utgångspunkten för servicefrågorna, då det är medborgarnas bedömning av hittillsvarande insatser som är det primära. Det föreligger stora skillnader mellan olika serviceområden och det har skett betydande förändringar över tid. I undersökningar som utgår från ett budgetperspektiv, då de svarande får ta ställning till om man vill öka eller minska insatserna eller om det är bra som det är, redovisas större stabilitet. Medborgarna har oförändrat velat öka insatserna inom tunga välfärdsområden. (Se Svallfors 1996 och 1999) En närmare jämförelse mellan de två typerna av undersökningar visar emellertid att det föreligger en metodeffekt, där inriktningen på ökade och minskade anslag ger mindre förändringar över tid, dvs. både om man är nöjd eller missnöjd med servicen kan man vilja se en utbyggd service. (Johansson, Nilsson och Strömberg 2001)

Även i SOM-undersökningarna aktualiseras budgetperspektivet som ett komplement till utvärderingen av service. Efter bedömningen av servicen inom 28 olika verksamhetsområden ombads de svarande att prioritera servicen genom att ange vilket område det är mest angeläget att satsa på om ökade satsningar skulle göras, respektive vilket av serviceområdena som man tyckte att det i första hand skall minskas på om nedskärningar av servicen skulle göras. Av samtliga tillfrågade angav år 2004 fyra femtedelar vad man skulle vilja satsa på och två tredjedelar vad man i första hand skulle minska på.

I tabell 6a redovisas prioriteringarna i hela Skåne och Västra Götaland av vad medborgarna i första hand skulle vilja satsa på respektive och i tabell 6b vilket serviceområde som i första hand kan minskas på om nedskärningar skall genomföras. När det gäller ökade satsningar är det tre områden i de västsvenska undersökningarna som utkristalliseras och som angivits av minst 10 procent under hela perioden 1998–2004: sjukhusvård, äldreomsorg samt kommunal grundskola. År 1998 var äldreomsorg högst prioriterat men därefter har sjukhusvård toppat listan i Västsverige. Vårdcentraler har sedan 2000 legat på fjärde plats och förstärker bilden av att vården är det av medborgarna högst prioriterade området bland alla kommunala och regionala uppgifter. Övriga serviceområden som barnomsorg, kollektivtrafik, miljö, gymnasieskola samt gator och vägar ligger på väsentligt lägre nivåer. Sedan 2001 har tillgången på bostäder ryckt fram och placeringen för möjligheten att få jobb har förändrats med lätet på arbetsmarknaden.

Tabell 6a Serviceområden som bör prioriteras i Skåne och Västra Götalandsregionen 2004 (procent)

Serviceområde	Skåne 2004	Serviceområde	Västra Götaland 2004
Äldreomsorg	15	Sjukhusvård	15
Sjukhusvård	12	Äldreomsorg	14
Kommunal grundskola	10	Kommunal grundskola	10
Möjligheten att få jobb	9	Vårdcentral	9
Vårdcentral/familjeläkare	7	Möjligheten att få jobb	9
Tillgången på bostäder	7	Tillgången på bostäder	6
Kommunal barnomsorg	3	Kommunal barnomsorg	3
Kollektivtrafik	2	Gator och vägar	3
Miljövård	2	Kollektivtrafik	3
Gator och vägar	2	Fritidsverksamhet	1

Tabell 6b Serviceområden som i första hand kan minskas på i Skåne och Västra Götalandsregionen 2004 (procent)

Serviceområde	Skåne 2004	Serviceområde	Västra Götaland 2004
Friskola	18	Friskola	19
Kulturaktiviteter	9	Regioninformation	10
Regioninformation	7	Kulturaktiviteter	9
Turism	5	Turism	5
Socialtjänst	4	Idrottsanläggningar	5
Idrottsanläggningar	4	Socialtjänst	3
Gator och vägar	3	Privatläkare	3
Föräldrakooperativ barnomsorg	2	Privattandläkare	3
Privattandläkare	2	Föräldrakooperativ barnomsorg	2
Privatläkare	2	Gator och vägar	2

Kommentar: Frågans formulering: *Om förändringar av servicen skall göras, vilket serviceområde anser Du att: Det är mest angeläget att satsa på? respektive Det i första hand skall minskas på?.* Procentbasen utgörs av antalet personer som deltagit i undersökningen.

I Skåne är äldreomsorg det höst prioriterade serviceområdet med sjukhusvård kommunal grundskola på andra respektive tredje plats. Överensstämmelserna mellan prioriteringarna i de två länen är mycket stor; nio av tio serviceområden är desamma. Även medborgarnas bedömningar av vad som kan minskas på är i de två länen i det närmaste identiska. Friskola är det utan jämförelse oftast nämnda besparingsobjektet och därefter kommer i Skåne kulturaktiviteter och regioninforma-

tion med turism på fjärde plats. Gemensamt för dessa områden och flertalet andra som nämns som besparingsobjekt är att de uppfattas som icke obligatoriska uppgifter. Av de obligatoriska uppgifterna är det endast socialtjänst som nämns av 3-4 procent.

Av de tio områden som det är mest angeläget att satsa på är tre regionala nämligen sjukhusvård, vårdcentral och kollektivtrafik medan sysselsättningen primärt är en statlig angelägenhet och övriga huvudsakligen primärkommunala. Gränserna för ansvaret för samhällsorganisationens olika nivåer är emellertid långt ifrån helt klara inom flera verksamhetsområden.

Vid bedömningen av vilka serviceområden som man i första hand bör satsa på är medborgarnas partisympati av mindre betydelse. Det råder stor samstämmighet över blockgränsen om att sjukhusvård, äldreomsorg, grundskola är viktiga områden som bör prioriteras. Däremot är medborgarnas prioriteringar av serviceområden relaterade till ålder.

Tabell 7 Serviceområden som bör prioriteras och ålder Skåne 2004 (procent)

Åldersgrupp	Äldreomsorg	Sjukhusvård	Kommunal grundskola	Antal
80-85	30	6	3	122
70-79	28	13	2	367
60-69	23	11	5	512
50-59	19	13	9	581
40-49	11	12	19	534
30-39	5	11	19	535
20-29	6	14	6	453
15-19	6	10	8	255
Samtliga	15	12	10	3359

Kommentar: För frågans formulering se tabell 6. Värden som klart överstiger medelvärdet har angivits med fet och kursiverad stil.

Villigheten att satsa på äldreomsorg ökar inte överraskande med stigande ålder från sex procent i de yngre åldersgrupperna till 30 procent bland de äldsta. Det är främst personer över femtio år som vill höja anslagen till äldreomsorgen medan åldersgrupper med många föräldrar vill öka anslagen till den kommunala grundskolan. Prioriteringarna präglas av vilka serviceområden man i första hand är berörda av. Oavsett ålder är sjukhusvård ett viktigt område om nya satsningar skall göras. Sjukhusfrågorna har dock en speciell politisk sprängkraft i berörda orter, vilket det finns många exempel på. (Nilsson 2004) Förändringar av strukturen på detta område är därför mycket svåra att genomföra inte minst genom de lokala mediernas bevakning av dessa frågor. (Andersson 2006)

Närmare var femte svarande vill minska på friskolorna och av kommunundersökningarna framgår att friskolorna är det oftast nämnda besparingsobjektet oavsett typ av kommun (Persson 1999). Därefter kommer kulturaktiviteter, regioninformation och turism. Denna rangordning har i Västsverige varit bestående under perioden 1998 – 2004.⁴ Vid periodens början var ställningstaganden till vilka serviceområden som kan minskas i större utsträckning präglade av ideologi, där inställningen till offentligt – privat slog igenom. Även i Skåne 2004 är friskolorna det oftast nämnda besparingsobjektet bland alla partiernas sympatisörer utom bland kd-sympatisörerna, som i första hand kan tänka sig att spara på kulturen. Över blockgränserna finns stora likheter mellan partiernas sympatisörer, också när det gäller att det skall minskas på kulturaktiviteter, regioninformation och turism om förändringar av servicen skall göras.

Service och demokrati på regional nivå

Av medborgarundersökningarna framgår en principiellt viktig skillnad när det gäller åsiktsmönstren för inställningen till den offentliga sektorns omfattning, skattens höjd samt offentlig eller privat verksamhet å ena sidan och bedömningen av service å den andra. Den förstnämnda typen av frågor är vänster – högerfrågor där partisympati och ideologi är avgörande, medan bedömningen av service framför allt bestäms av brukarrollen, där egen erfarenhet är viktigast och partisympati är av mer underordnad betydelse. Det finns också ett starkt samband mellan bedömningen av service och synen på demokratin, ju mer nöjda medborgarna är med regionens service desto nöjdare är man också med demokratins sätt att fungera.

Den utbyggda välfärdsstaten innebär att alla människor nyttjar offentliga tjänster men vilka serviceområden som man kommer i kontakt med varierar under livscykel. Brukarrollen aktualiserar kontakter och behov av att kunna påverka, som inte nödvändigtvis sammanfaller med väljarrollen och möjligheten att kunna utöva inflytande över politikens innehåll vid valtillfället genom att rösta och vara med och utse dem som skall styra Sverige, regionen och kommunen.

Hur medborgarna skall kunna vara med att påverka såväl politikens inriktning och servicens utformning utgör en utmaning för flernivådemokratin. Det gäller såväl i tider av god ekonomi och skeden av ekonomiska problem; i båda fallen måste förväntningarna anpassas till vad som är ekonomiskt möjligt vilket skapar utrymme för det politiskt möjliga. Region Skåne svarar för avvägningen mellan resurser och viktiga delar av välfärdspolitiken. Det är regionens politiska organ som under politiskt ansvar inför medborgarna skall besluta om rättigheter och skyldigheter och tydliggöra ramarna för servicedemokratins program. Samtidigt skall regionen ansvara för viktiga frågor för att främja utvecklingen i Skåne och därmed också påverka utrymmet för den framtida politiken.

Noter

- ¹ Inledningsavsnittet bygger på en tidigare artikel *Medborgarna och servicedemokratin* (Nilsson 1996), som publicerades i en festskrift till Jörgen Westerståhls åttiöårsdag. Se också Nilsson 2004.
- ² Genomgående används uttrycket bedömning av service och inte serviceattityder eftersom det kognitiva elementet är stort.
- ³ För en redovisning av områdesindelningen se metodkapitlet i denna volym.
- ⁴ För en analys av medborgarnas inställning till friskolorna. Se Carlsson 2006.

Referenser

- Andersson, U (2006) "Rör inte vårt akutsjukhus" i Nilsson, L (red) *Nya gränser – Västsverige*. SOM-institutet, Göteborgs universitet.
- Antoni, R (2006), "Samhälle Opinion Massmedia. Se 2004". Bilaga 1. Kapitel i denna volym.
- Asp, K (1986), *Mäktiga massmedier. Studier i politisk opinionsbildning*. Stockholm: Akademilitteratur.
- Boström, B-O (1988), *Samtal om demokrati*. Doxa.
- Carlson, B R (2006) "Friskolor mellan ideologi och erfarenhet" i Nilsson, L (red) *Nya gränser – Västsverige*. SOM-institutet, Göteborgs universitet.
- Esaiasson, P och Håkansson, N (2002) *Besked i kväll! Valprogrammen i svensk radio och TV*. Stiftelsen Etermedierna i Sverige.
- Ferraz Nunes, J (2002), "Hälsa, sjukvård och befolkningsuppfattningar" i Nilsson, L red. *Flernivådemokrati i förändring*". SOM-institutet, Göteborgs universitet.
- Håkansson, A red. (1997), *Folket och kommunerna. Systemskiftet som kom av sig*. Rapport nr 1997:1. Statsvetenskapliga institutionen, Stockholm universitetet.
- Höglund, L och Johansson, M (2001), "Vad gör folk på biblioteket?" i Holmberg, S och Weibull, L (red), *Land Du välsignade?*. SOM-institutet, Göteborgs universitet.
- Johansson, B (1998), *Nyheter mitt ibland oss. Kommunala nyheter, personlig erfarenhet och lokal opinionsbildning*. Institutionen för journalistik och masskommunikation, Göteborgs universitet.
- Johansson, F, Nilsson, L och Strömberg, L (2001), *Kommunal demokrati under fyra decennier*. Liber.
- Jönsson, S m.fl. (1997), *Decentraliserad välfärdsstad. Demokrati, effektivitet, service*. SNS Förlag.
- Kumlin, S (2003) *The Personal and the Political. How Personal Welfare State Experiences Affect Political Trust and Ideology*. Göteborg Studies in Politics 78, Göteborg University.

- Nilsson, L (1996) "Medborgarna och servicedemokratin" i Rothstein, B och Särilvik, B red, *Vetenskapen om politik*. Festskrift till professor emeritus Jörgen Westerståhl. Statsvetenskapliga institutionen, Göteborgs universitet.
- Nilsson, L (2003) "Flernivådemokrati och välfärdspolitik i storstads länen" i Nilsson, L red. *Perspektiv på Västsverige*. SOM-institutet, Göteborgs universitet.
- Nilsson, L (2004), "Service och demokrati" i Nilsson, L red. *Svensk samhällsorganisation i förändring. Västsverige vid millennieskiftet*. CEFOS och SOM-institutet, Göteborgs universitet.
- Persson, J (1999), *Storstadsregionens kontraster. Kommunundersökningarna i göteborgsregionen 1996-1998*. SOM-institutet, Göteborgs universitet.
- Petersson, O m.fl. (2002) *Demokrati utan ansvar*. Demokratirådets rapport 2002. SNS Förlag.
- Petterssen, P A och Rose, L E (1997), "Den norske kommunen: Hva politikerne ønsket og hva ønsker folket?" i Baldersheim, H m.fl., red., *Kommunalt selvstyre i velferdsstaten*. Tano Aschenhoug.
- Samhälle Opinion Massmedia, Skåne 2004*, augusti 2005.
- Samhälle Opinion Massmedia, Skåneundersökningen 2001*, december 2001.
- Svallfors, S (1996) *Välfärdsstatens moraliska ekonomi. Välfärdsopinionen i 90-talets Sverige*. Borea.
- Svallfors, S (1999), *Mellan risk och tilltro. Opinionsstödet för en kollektiv välfärdspolitik*. Umeå Studies in Sociology No 114.
- Westerståhl, J (1956), "Servicedemokrati". *Dagens Nyheter* 1956-08-04.
- Westerståhl, J (1970), *Ett forskningsprogram. Den kommunala självstyrelsen 1*. Almqvist & Wiksell.
- Westerståhl, J (1995), "Servicedemokratis fall". *Göteborgs-Posten* 1995-07-30.

Kultur och livsstil

SKÅNSK KULTUR OCH LIVSSTIL

RUDOLF ANTONI

Vad är skånsk kultur och livsstil? Utvecklingen går mot allt mer individualiserade kultur- och fritidsvanor, mer specifika preferenser och om man så vill mer unika individer när det gäller de dagliga valen. I och med detta kan man tycka att begrepp som demografi och geografi i viss mån skulle förlora sitt värde som förklaringsfaktorer. (SOU 2000:118) Men visst kan man säga att vissa saker är typiskt skånska. Vid en snabb sökning på internet på orden ”typisk skånsk” finner man att det finns en mängd saker som kan anses vara typiska för Skåne. Exempelvis finns det typiska skånska hus, kyrkor, gårdar, miljöer, stadsbebyggelser och landsbygder. Det finns även menyer, maträtter och seder som är typiskt skånska samt båttypor, kryddor, växter och fågelarter. Med andra ord är det inte så svårt att definiera någonting som typiskt för Skåne, men dessa karaktärsdrag bör inte urskillningslöst användas för att definiera helheten. Den geografiska betydelsen av begreppet kultur binder samman alla människor inom ett land – exempelvis danskar – eller ett område – skåningar. Men många nyanser går förlorade när människor grupperas efter rumsliga principer. (Eisenman 1999) I följande redogörelse kommer fokus att ligga på kulturen i Skåne. Jämförelser kommer att göras där sådana tillåts, både med andra undersökningar och med andra geografiska områden inom Sverige och övriga Europa.

Kulturbegreppet

”Culture is roughly anything that we do, and the monkeys don’t”.

Lord Raglan

En nödvändig första anhalt är att diskutera själva begreppet kultur, som nämns i helt olika sammanhang och med vitt skilda betydelser. I den fortsatta framställningen används begreppet kultur på skilda sätt. I vissa avseenden vill jag kunna ta ett brett grepp och hänföra människor till olika kultursfärer efter deras intressen, vanor eller livsstilar. (jfr Wadbring & Weibull 1997) Detta ligger nära det synsätt som ligger till grund för culture studies-traditionen där människors kultur ses som ett samlat uttryck för hela deras levnadsmönster, eller som Raymond Williams uttryckt det ”a whole way of life”. (Williams 1958) I andra avseenden kan det dock vara lämpligare att använda en snävare definition av kulturbegreppet och då kommer jag att utgå från den numera klassiska motsättningen mellan finkultur och populärkultur – med andra ord definieras begreppet kultur som de aktiviteter som

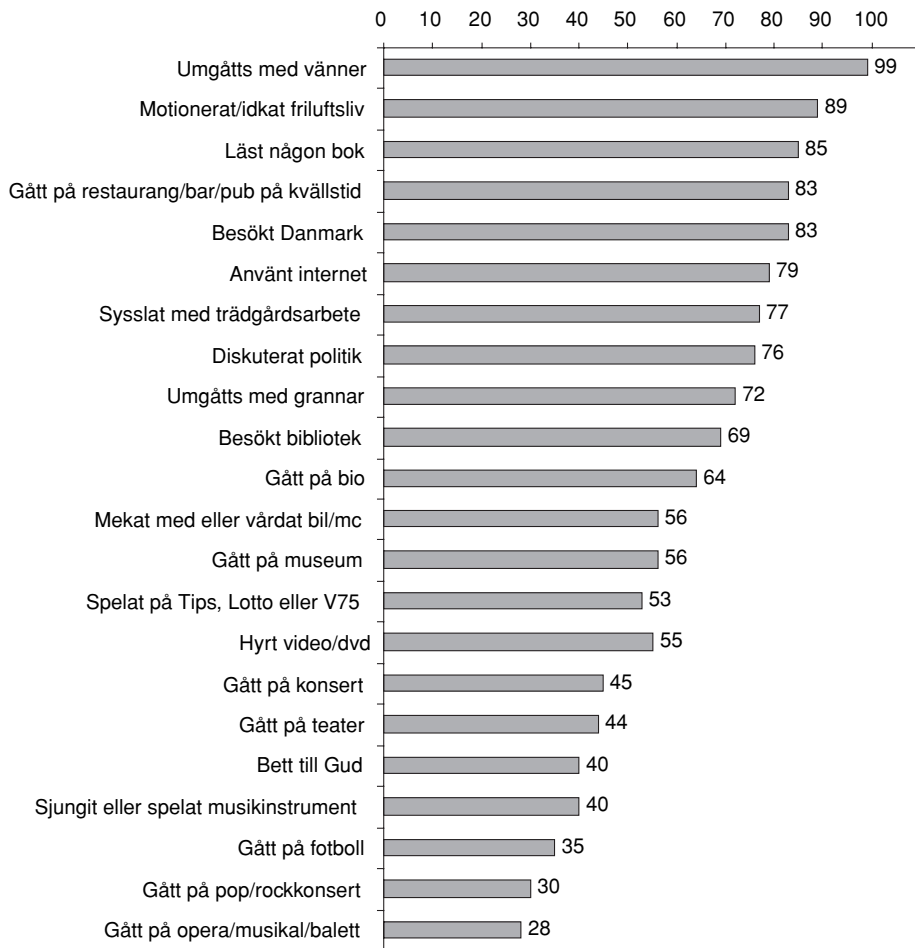
kan placeras i den ena av dessa två kategorier. Syftet med denna indelning är förstås inte att ytterligare polarisera de två utan snarare att avgränsa det fält som studeras. Adorno beskrev kulturen som någonting spirituellt, någonting som inte är direkt användbart för någon annan och vars syfte inte är mätbart. (Piccone 1993) I kontrast till detta ställs påståenden som i det inledande citatet där man hävdar att kultur, det är helt enkelt vad vi gör. Och visst är det svårt att dra gränsen mellan vad som faktiskt är kultur, vad som är nöjen och vad som bör klassas som andra fritidsaktiviteter. I den lokala dagstidningen kan man i samma sektion läsa om nobelpristagare, design och arkitektur. Vidare kan man läsa om filmfestivaler, TV-galor och popgrupper. Man kan se annonser för teaterföreställningar, restauranger, solresor och gammeldans. Dessutom finns där ofta serier, korsord och radio- och TV-tablån. I allt detta finns det ett diffust sammanhang. Det är saker vi inte måste göra utan saker vi väljer att göra.

Fritid i Skåne

När man ser till statistiken från de senaste åren kring medieinnehav och medieanvändning är det svårt att tänka sig att vi idag överhuvudtaget har tid över till annat än mediekonsumtion. TV-tittandet en genomsnittlig dag är stabilt och högt och likaså dagstidningsläsandet. Samtidigt har det skett en explosionsartad utveckling när det gäller användandet av andra medier som datorer och internet. (Carlsson & Facht 2004) Dessutom har mobiltelefonerna nu mer eller mindre utvecklats till portabla multimediacentraler vilket stjälar ännu mer av vår vakna arbetsfria tid. (Bolin 2005) Totalt sett handlar det om drygt fem och en halv timme som vi har att disponera en genomsnittlig dag när både arbete, hemarbete och studier är avklarade; fem och en halv timme då vi själva väljer vad vi vill göra. (SCB 2000/2001) Det är mot denna bakgrund vi målar upp en bild av den skånska fritiden och nog känns det betryggande att några av de vanligaste aktiviteterna innebär socialt umgänge med andra människor, som till exempel att umgås med vänner, gå på restaurang/bar/pub på kvällstid, diskutera politik och att umgås med sina grannar. Samtliga dessa aktiviteter har mer än två tredjedelar av skåningarna ägnat sig åt någon gång under det senaste året. (se figur 1) Andra vanliga aktiviteter är sådana som man kan göra hemmavid eller på egen hand som att motionera, läsa en bok, syssla med trädgårdsarbete eller använda internet. Nästan lika vanligt är det med biblioteksbesök och biobesök, medan det är något mindre vanligt att gå på museum. Drygt hälften av skåningarna gör detta minst någon gång per år, vilket stämmer även för att meka med bilen/motorcykeln, spela på Tips, Lotto eller V75 och hyra en video/dvd-film. Drygt 40 procent går minst någon gång per år på konsert eller teater och en nästan lika stor andel av skåningarna ber till gud eller sjunger eller spelar musikinstrument. Något färre är det som går på fotboll och de minst vanliga aktiviteterna kan sägas vara varandras motsvarigheter på den populärkulturella respektive den finkulturella arenan. Nära en tredjedel går på pop/rockkonsert minst

någon gång per år och något färre går på opera, musical eller balett. Märk väl att det här inte handlar om hur ofta man ägnar sig åt olika saker utan snarare hur många som överhuvudtaget ägnar sig åt olika saker. Med andra ord kan man vända ovan nämnda procentsatser och säga att 17 procent av skåningarna aldrig går på restaurang/bar/pub på kvällstid, att 60 procent aldrig sjunger eller spelar något musikinstrument och att över 70 procent aldrig går på opera, musical eller balett.

Figur 1 *Fritidsaktivitet i Skåne minst någon gång under de senaste 12 månaderna 2004 (procent)*

Kommentar: Figuren visar andelen som svarat att de gör de olika aktiviteterna någon gång per år, någon gång i halvåret, någon gång per kvartal, någon gång i månaden, någon gång i veckan eller flera gånger i veckan.

Även om man ser till hur ofta man ägnar sig åt olika fritidsaktiviteter så hamnar de sociala aktiviteterna bland topp tio. (se tabell 1) Andra saker man ofta ägnar sig åt är att motionera/idka friluftsliv, använda internet, syssla med trädgårdsarbete och läsa böcker. När man rangordnar aktiviteterna efter andelen som gör olika saker ofta, det vill säga minst en gång i månaden, istället för andelen som överhuvudtaget ägnar sig åt olika saker så skiljer sig mönstret åt främst i den nedre delen av listan. Både när det gäller biobesök och besök på museum så halkar de ner i rangordningen medan andelen som gått på fotboll eller bett till gud ökar. Störst skillnad är det dock gällande Danmarksbesök. Det är många som reser till Danmark minst någon gång om året men betydligt färre som gör det så ofta som minst en gång i månaden.

Tabell 1 Fritidsaktiviteter i Skåne minst en gång per månad 2004 (procent)

	Hela Skåne	Nordvästra Skåne	Sydvästra Skåne	Nordöstra Skåne	Sydöstra Skåne
Umgåtts med vänner	89	88	88	90	90
Motionerat/idkat friluftsliv	75	75	73	77	77
Använt internet	73	71	76	72	66
Sysslat med trädgårdsarbete	58	60	52	66	69
Läst någon bok	55	56	58	49	50
Diskuterat politik	50	50	52	47	44
Umgåtts med grannar	44	49	39	48	52
Gått på restaurang/bar/pub på kvällstid	37	36	42	27	30
Besökt bibliotek	31	32	34	27	27
Spelat på Tips, Lotto eller V75	31	34	29	31	32
Hyrt video/dvd	28	25	32	26	20
Mekat med eller vårdat bil/mc	27	29	22	34	31
Sjungit eller spelat musik- instrument	25	24	25	27	24
Bett till Gud	22	22	22	23	15
Gått på fotboll	13	18	12	15	10
Besökt Danmark	12	16	13	4	5
Gått på bio	12	10	15	10	6
Deltagit i studiecirkel	9	9	9	8	10
Gått på museum	6	7	7	4	6
Gått på konsert	4	4	5	4	3
Gått på teater	3	4	4	2	2
Gått på pop/rockkonsert	3	2	3	3	1
Gått på opera/musical/balet	2	2	2	1	1

Kommentar: Tabellen visar andelen som svarat att de gör de olika aktiviteterna någon gång i månaden, någon gång i veckan eller flera gånger i veckan.

De olika delarna av Skåne kännetecknas till viss del av skillnaderna mellan vad invånarna i de olika områdena ägnar sig åt på fritiden. De främst särskiljande dragen i nordvästra Skåne är att man oftare går på fotboll än i övriga Skåne samt att det är en större andel som ofta åker till Danmark. Invånarna i sydvästra Skåne känns igen på att de jämfört med övriga skåningar ägnar sig mer åt internet och mindre åt trädgårdsarbete. Dessutom mekar de mindre med bilen och umgås mindre med sina grannar. Istället hyr de video/dvd eller går ut på restaurang/bar/pub på kvällstid mer än folk gör i övriga Skåne. Med andra ord är sydvästra Skåne en ganska typisk storstadsregion. Fritidsvanorna i nordöstra och sydöstra Skåne är förhållandevis lika varandra. Man ägnar i mindre utsträckning tid åt att gå på restaurang/bar/pub kvällstid och man läser inte lika ofta böcker som i övriga Skåne. Man är mindre benägen att diskutera politik och ägnar istället mer tid åt att meka med bilen än vad man gör i övriga Skåne. Sydöstra Skåne skiljer sig dock lite från övriga Skåne genom att man är minst benägen att använda internet, hyra video/dvd och gå på bio. Dessutom är det färre av invånarna i sydväst än i övriga Skåne som ber till gud så ofta som minst en gång i månaden.

Tabell 2 Interkulturella relationer i Skåne 2004 (produktmomentkorrelationer)

	Använt internet	Gått på restaurang/bar/pub på kvällstid	Pop-rockkonsert	Hyr video/ dvd	Gått på bio	Gått på teater	Gått på opera	Gått på konsert	Gått på museum	Läst bok
Använt internet	1	,37	,26	,38	,37	,10	,09	,15	,10	,16
Restaurang/bar/pub	,37	1	,34	,37	,46	,24	,20	,29	,18	,16
Pop-rockkonsert	,26	,34	1	,31	,35	,18	,17	,51	,15	,12
Hyr video/dvd	,38	,37	,31	1	,48	,06	,04	,15	,12	,18
Gått på bio	,37	,46	,35	,48	1	,33	,27	,34	,26	,22
Gått på teater	,10	,24	,18	,06	,33	1	,61	,43	,37	,22
Gått på opera	,09	,20	,17	,04	,27	,61	1	,40	,34	,22
Gått på konsert	,15	,29	,51	,15	,34	,43	,40	1	,33	,22
Gått på museum	,10	,18	,15	,12	,26	,37	,34	,33	1	,32
Läst bok	,16	,16	,12	,18	,22	,22	,22	,22	,32	1

Kommentar: De grå markeringarna visar korrelationer större eller lika med ,30. De två boxarna inom tabellen utmärker en huvudsakligen populärkulturell sfär i övre vänstra hörnet och en huvudsakligen finkulturell sfär i det nedre högra hörnet.

Tabellen ovan visar tydligt att oavsett hur man förhåller sig till begrepp som finkultur och populärkultur så kan man enkelt urskilja dessa kulturella skikt i skånska människors vanor och livsstilar. Med få undantag så visar populärkulturella aktiviteter främst samband med andra populärkulturella aktiviteter. På motsvarande sätt är sambandet störst mellan olika aktiviteter som förhållandevis enkelt kan kategoriseras som finkulturella. Ett tydligt undantag från detta är förhållandet mellan att ha gått på konsert och att ha gått på pop-rockkonsert. Här tycks det råda en viss osäkerhet kring begreppen. En rimlig tolkning av att sambandet är så starkt mellan dessa två vanor är att de av många tolkas som samma sak, det vill säga att de som har gått på någon pop-rockkonsert även svarar att de har gått på konsert. Man kan dock inte bortse från möjligheten att den gemensamma faktorn är musikintresset. I övrigt håller sig de starkaste sambanden inom sina respektive sfärer med ett undantag – biobesök. Resultaten i ovanstående tabell tyder på att biografen i större utsträckning än annat är en kulturellt gränsöverskridande aktivitet som lockar både de som huvudsakligen ägnar sig åt populärkulturella aktiviteter och de som huvudsakligen ägnar sig åt finkulturella aktiviteter. Den aktivitet som i minst utsträckning är särskiljande är bokläsning. Att denna aktivitet visar ett jämnt och ganska svagt samband med övriga aktiviteter beror på att bokläsning är en aktivitet med stor spridning. Så många som 85 procent läser någon bok åtminstone någon gång per år. Trots detta visar sig bokläsning ha något starkare samband med finkulturella aktiviteter och starkast med besök på museum.

Kulturella perspektiv

Ur ett internationellt perspektiv så är svenskarna ett mycket aktivt folk. I en undersökning av kultur- och fritidsaktiviteter i EU-länderna (Eurobarometer 2002) framträder bilden av ett folk med högt bruk av både gammalt och nytt. Enligt denna undersökning är svenskarna bland de i Europa som läser mest böcker och dagstidningar, lyssnar mest på musik och oftast besöker bibliotek. Vi använder datorer och internet mer än man gör i något annat EU-land. Även när det gäller att själva utöva någon konstform som att fotografera eller filma, sjunga, spela musikinstrument, skulptera, rita/måla eller att dansa så ligger svenskarna genomgående i topp. Det är en större andel av svenskarna som går på konsert, teater och bio än det är i andra EU-länder. Likaså är det fler av oss som någon gång per år går på museum eller som utflykt besöker slott, kyrkor eller trädgårdar. Ett undantag är att det är vanligare att besöka idrottsevenemang bland irländare, men även ur denna aspekt så är svenskarna bland de tre mest sporttokiga länderna i Europa. (Eurobarometer 2002) Och när det gäller att själv träna eller idrotta så är det bara finländare som sportar mer än vad vi svenskar gör. Drygt 70 procent av svenskarna uppger att de idrottar på något sätt minst någon gång i veckan. På motsvarande sätt är det i hela EU endast i Sverige och Finland som andelen som uppger att de aldrig idrottar understiger tio procent. Genomsnittet för EU ligger på 38 procent och allra sämst

på att idrotta är man i södra Europa där andelen som aldrig idrottar i vissa länder uppgår till drygt 60 procent. Med andra ord så är vi i Sverige mycket aktiva på vår fritid. Men de olika aktiviteterna konkurrerar om tiden och ju fler saker man har att välja på desto mindre tid blir det kvar åt varje enskild aktivitet. Detta blir tydligt när man i samma EU-undersökning frågade om man ansåg att idrott och sport var ett fullgott alternativ till inomhusaktiviteter som till exempel TV, Internet och TV-spel. På denna punkt var EU-länderna i stort sett eniga. I genomsnitt 86 procent ansåg att sport kunde ersätta dessa inomhusaktiviteter men svenskarna var inte lika övertygade. De hamnade längst ner på listan med endast 65 procent. (Special Eurobarometer 2004)

Ett perspektiv utifrån berättar hur vi svenskar är och vad vi väljer att göra på vår fritid i förhållande till hur man är och vad man gör i andra länder, men det säger ingenting om hur dessa olika typer av fritidssysselsättning hänger samman. Detta är dock någonting som många av oss har en uppfattning om; att vissa typer av intressen och aktiviteter går hand i hand med andra saker. Det kallas ofta fördomar eller förutfattade meningar men faktum är att det i människors vanor, preferenser och beteenden finns en mängd samband som vi är medvetna om men inte enkelt kan förklara. Genom en explorativ faktoranalys kan dessa samband tydliggöras. I tabell 2 nedan faller svaren på en mängd frågor om olika fritidsaktiviteter ut i åtta olika faktordimensioner. Dessa faktorer förklarar var och en olika mycket av den totala variansen som finns i svaren och karaktäriseras efter sina mest utmärkande drag.

Den första livsstilen *populärkultur* kännetecknas till stor del av populärkulturella aktiviteter som att hyra video/DVD eller gå på bio, men även av sociala aktiviteter som att gå på restaurang och kafé. Den andra livsstilen *finkultur* samlar de mest traditionella finkulturella aktiviteterna som att gå på opera, teater och konsert, under en fana. Den tredje livsstilen, här kallad *sambällsengagemang* är intressant då den omfattar aktiviteter som bokläsning, biblioteks- och museibesök, som mycket väl skulle kunna höra samman med finkulturen. Här kopplas dock dessa aktiviteter ihop med att diskutera politik, be till gud och att delta i studiecirkel. Den fjärde livsstilen *arbete och affärer* kopplar samman både internetanvändning och Danmarksbesök med att arbeta övertid och att handla med aktier. *Grannsamja* heter den livsstil som uppvisar starkast band till närområdet. Här är det umgänge med grannar, man sysslar med trädgårdsarbete och man hjälper varandra i området. I den sjätte livsstilen *musik* länkas musikkonsumtion samman med det egna utövan- det av musik. Livsstilen kännetecknas av att man går på rock- popevenemang eller själv sjunger eller spelar något musikinstrument. De två sista faktorerna har idrottsintresse gemensamt. I faktorn *motion* är det dock egen träning och motion det handlar om medan det för *sport och spel* snarare handlar om aktiviteterna runtomkring, som att spela på Tips och gå på fotboll.

Tabell 3 Skånsk livsstil 2004 (faktorladdningar)

	Populärkultur	Finkultur	Samhälls-engagemang	Arbete och affärer	Grannsamnja	Musik	Motion	Sport och spel
Gått på restaurant/bar/pub på kvällstid	,64	,20	,02	,32	,12	,11	,12	,13
Gått på kafé	,63	,18	,24	,11	,10	,01	,06	,02
Gått på bio	,62	,29	,11	,15	-,02	,25	,20	-,05
Hyr video/DVD	,61	-,07	,11	,22	-,07	,23	,12	,02
Umgåtts med vänner	,50	,00	,02	-,03	,44	,23	,15	,12
Gått på opera/musical/balet	,05	,84	,12	,02	,03	,03	,06	-,03
Gått på teater	,09	,81	,15	-,01	,08	,03	,11	-,02
Gått på konsert	,20	,63	,17	,03	,04	,45	-,02	,04
Besökt bibliotek	,18	,06	,73	-,10	-,02	,21	,08	-,02
Läst någon bok	,13	,16	,67	,01	,05	,01	,18	-,10
Gått på museum	,09	,44	,59	,07	,07	,03	,00	,01
Diskuterat politik	,10	,08	,54	,40	,10	,10	,01	,06
Bett till Gud	,13	,05	,48	-,26	,23	-,07	-,33	-,09
Deltagit i studiecirkel	,06	,22	,47	-,20	,17	,19	-,01	-,07
Arbetat övertid	,16	,03	-,03	,74	,03	-,01	-,07	-,04
Använt internet	,41	-,03	,16	,55	-,08	,13	,22	-,09
Handlat med aktier	-,01	,37	,06	,49	,09	-,23	,07	,09
Besökt Danmark	,32	,31	,19	,41	,13	-,19	,03	,24
Umgåtts med grannar	-,06	,07	-,04	-,01	,81	,02	,08	,05
Självt hjälpt/fått hjälp av någon granne	-,03	,08	,13	,16	,77	,02	,01	-,01
Mekat med eller vårdat bil/motorcykel	-,30	-,08	-,11	,24	,58	,31	,08	,22
Sysslat med trädgårdsarbete	-,59	,08	,11	,28	,52	,11	,13	,03
Sjungit eller spelat något musikinstrument	,12	,02	,23	-,02	,12	,65	,01	-,12
Gått på rock-/popevenemang	,33	,36	-,01	,15	-,10	,56	-,01	,16
Motionerat/idkat friluftsliv	,05	,09	,31	,03	,13	-,01	,73	,04
Tränat på gym (aerobics/workout etc.)	,33	,10	,02	,00	,04	,00	,68	,01
Spelat på Tips, Lotto eller V75	-,13	-,01	-,03	-,02	,05	-,17	-,08	,79
Gått på fotboll	,21	,02	-,05	,07	,00	,14	,15	,71
Andel förklarad varians	20 %	8 %	7 %	5 %	5 %	4 %	4 %	3 %

Kommentar: Total förklarad varians: 56 procent. Antalet faktorer har fastställts genom Kaisers kriterium.

En faktoranalys är inte fråga om en gruppering av människor utan visar de dimensioner som finns i svarsmönstren. Om man genom en korrelationsanalys synar de åtta livsstilarna och relaterar dem till olika demografiska och sociala egenskaper kan man dock få en ganska tydlig bild av människorna bakom svaren. Det handlar dock inte om en faktisk beskrivning av människor. Istället är det egenskaper som är framträdande inom de olika dimensionerna i svarsmönstret som utgör grunden för beskrivningen.

- Dimensionen *populärkultur* har stort samband främst med ungdom men även med hög utbildning. Andra utmärkande drag är att man i större utsträckning är storstadsbo och har ett mycket lågt intresse av att titta på SVT och lyssna på P1. Istället använder man internet och tittar och lyssnar på kommersiella radio och TV-kanaler. Korrelationen för *populärkultur* visar även lägst samband av samtliga dimensioner med morgontidningsläsning.
- Den *finkulturella* faktordimensionen korrelerar i större utsträckning med att vara kvinna och äldre. Här tillhör man i mycket hög utsträckning akademiker-/högre tjänstemannaklass, man är medlem i någon kulturförening och man bor i ganska hög utsträckning ensam. Dessutom prenumererar man på någon morgontidning och lyssnar på P1 men inte på kommersiell radio. Man tittar inte på TV i särskilt stor utsträckning och absolut inte på kommersiell TV.
- Faktordimensionen *sambällsengagemang* korrelerar främst med att vara kvinna och högutbildad. Man tillhör troligen en akademiker- eller tjänstemannafamilj och det är även i denna dimension sannolikt att man är medlem i någon kulturförening. Man tittar inte särskilt mycket på TV, man prenumererar troligen på en morgontidning, läser inte kvällstidningar och lyssnar man på radio så är det främst på P1.
- Den som tillhör livsstilen *arbete och affärer* är troligen en förhållandevis ung och högutbildad man. Han har hög hushållsinkomst och använder internet mycket flitigt.
- Faktordimensionen *grannsämja* kännetecknades av ett tätt umgänge med grannar. Sambanden när man ser till andra variabler tyder på att denna dimension till stor del består av äldre, lågutbildade, människor huvudsakligen boende på landsbygden. Man tillhör i hög utsträckning arbetar- eller tjänstemannafamilj, man har ganska låg inkomst och begränsade medievanor. Lyssnande på P1 utgör dock ett undantag.
- Den som tillhör livsstilen *musik* är troligen en ung, lågutbildad man som bor på landsbygden och tillhör arbetarfamilj. Han läser inte någon morgontidning och tittar inte så mycket på SVT. Däremot använder han internet i stor utsträckning.

- *Motion* är en livsstil som är vanligare bland yngre, högutbildade kvinnor. Den som tillhör livsstilen *Motion* är sannolikt samboende med någon och tillhör troligen akademiker-/högre tjänstemannafamilj. En god hushållsekonomi är vanligt i denna livsstil och när det gäller medievanor är de huvudsakligen begränsade till internet och morgontidningen. Man tittar inte mycket på TV och om man lyssnar på radio så är det främst musik i någon kommersiell kanal.
- Slutligen är *sport och spel* en huvudsakligen manlig livsstil. Den kännetecknas av låg utbildningsnivå, arbetarklass och en låg hushållsinkomst. Som livsstil har *sport och spel* det lägsta sambandet med medlemskap i kulturförening och överlag måttliga medievanor. Den har lågt samband med att lyssna på P1 och med morgontidningsläsning samt det lägsta sambandet med internetanvändning av samtliga livsstilar.

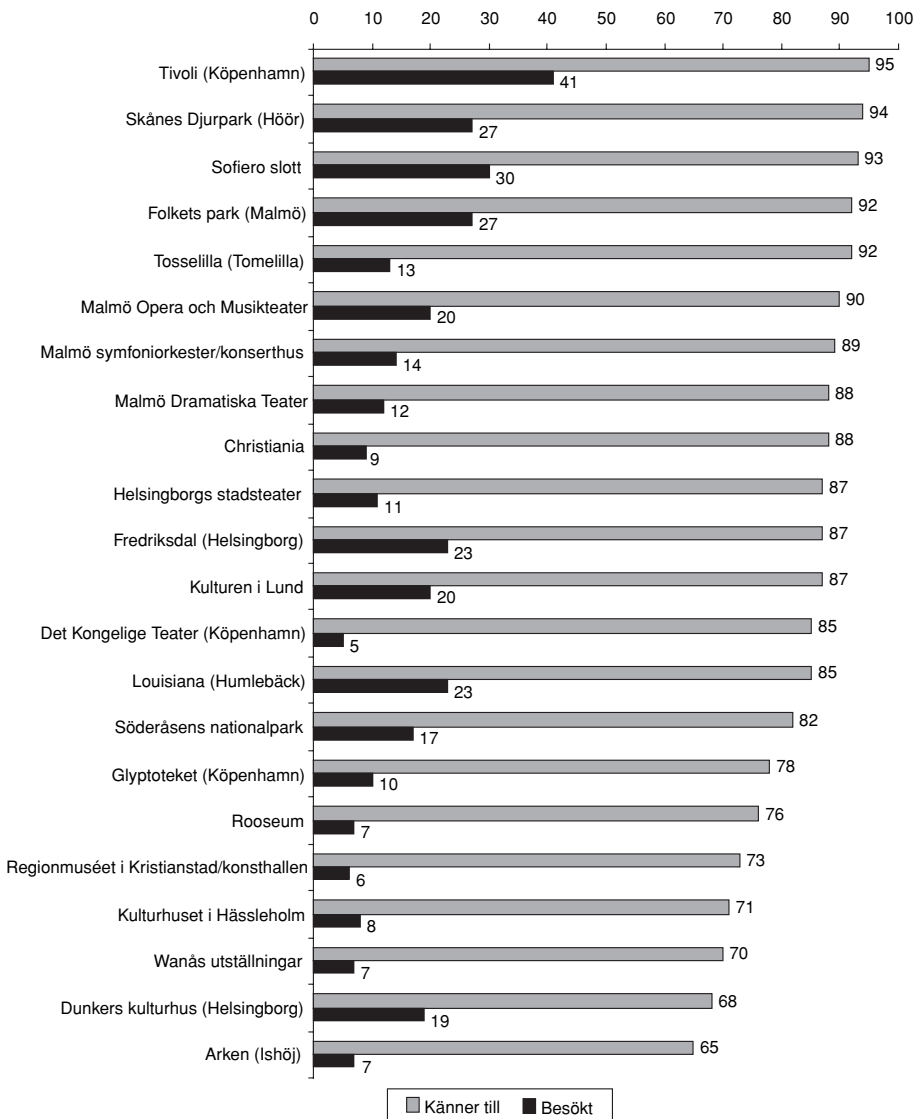
Anläggningar för kultur och fritid

Om vi istället för att fråga om allmänna vanor ser till vilka kultur- och fritidsanläggningar man besöker får vi ett lite annorlunda perspektiv på skånska kulturvanor. I SOM-undersökningen i Skåne 2004 efterfrågades hur ofta man under det senaste 12 månaderna har besökt någon av 22 olika namngivna kultur- och fritidsanläggningar i Skåne och Danmark. Dessa anläggningar har subjektivt valts ut dels i syfte att få en bred spridning över olika typer av kultur- och fritidsintressen men även för att få en viss geografisk spridning över Skåne. I figur 2 rangordnas de olika anläggningarna efter andelen som känner till dem.

Det kanske tydligaste resultatet i denna uppställning är hur viktigt det danska kulturutbudet är för skåningarna. Av 22 olika namngivna anläggningar och utflyktsmål ligger fem i Danmark. Av dessa är det två som är bland de tio mest välbesökta, det vill säga Tivoli och Louisiana. Tivoli är dessutom med råge den fritidsanläggning som flest skåningar har besökt under det senaste året. De skånska utflyktsmål som lockat flest besökare det senaste året är Sofiero slott, Skånes djurpark och Folkets Park i Malmö. Nära var tredje skåning uppger sig ha besökt något av dessa utflyktsmål. Något färre, det vill säga omkring var femte, är det som har besökt Fredriksdal, Malmö opera och musikteater samt Kulturen i Lund och ungefär lika många är det som har varit på Louisiana i Danmark. Dunkers kulturhus och Söderåsens nationalpark besöktes under det gångna året av en något mindre andel av skåningarna. Malmö symfoniorkester/konserthus, Malmö Dramatiska Teater och Helsingborgs stadsteater lockade ungefär lika stor andel besökare som Tossellilla. Medan övriga anläggningar besöktes av var tionde skåning eller färre.

I Skåne finns det i allmänhet mycket hög kännedom om de efterfrågade kultur- och fritidsanläggningarna. I femton av tjugotvå fall är det mer än 80 procent som säger sig känna till den namngivna anläggningen eller utflyktsmålet och inte i något fall understiger andelen med kännedom 65 procent. Men det finns inte något

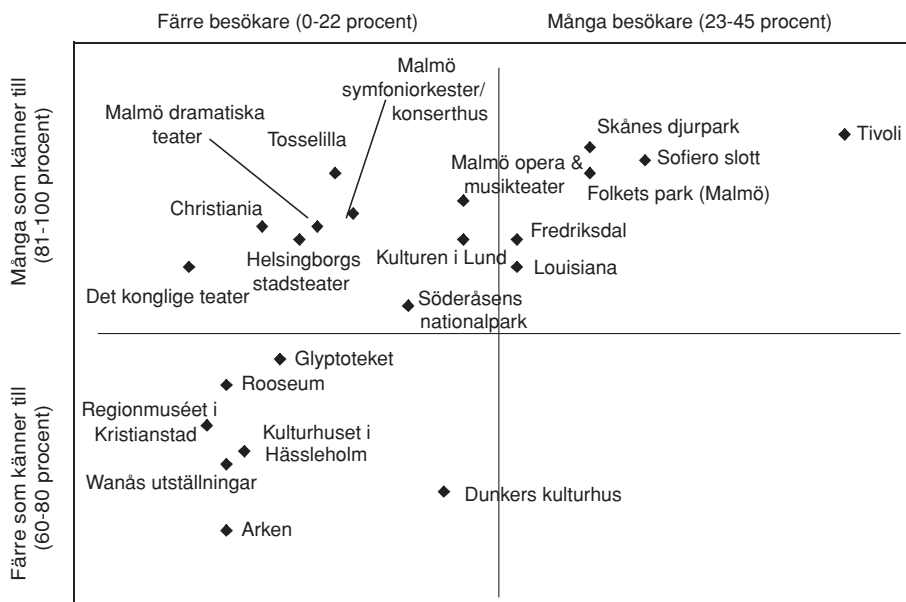
Figur 2 Kännedom om och besök på kultur- och fritidsanläggningar i Skåne och Danmark 2004 (procent)

Kommentar: Figuren visar andelen som inte kryssat i svarsalternativet "Känner inte till" på frågan om olika kultur- och fritidsanläggningar samt andelen som svarat att de besökt anläggningen minst någon gång under de senaste 12 månaderna.

självklikt samband mellan hur välkända och hur välbesökta anläggningarna är. Visserligen är de fyra mest välkända anläggningarna också de fyra mest välbesökta men faktum är att några av de mer välbesökta anläggningarna är betydligt mindre kända än andra anläggningar med klart färre besökare. Det tydligaste exemplet på detta är Dunkers kulturhus. I figur 3 nedan synliggörs förhållandet mellan hur välbesökta och hur välkända de olika anläggningarna är.

Figur 3 *Kännedom om olika kultur- och fritidsanläggningar i förhållande till andel besökare i Skåne 2004*

Kommentar: Koordinatsystemet bygger på två procentaxlar. Den lodräta axeln visar andelen som känner till de olika anläggningarna och sträcker sig från 60–100 procent. Den vågräta axeln visar andelen som besökt respektive anläggning och sträcker sig från 0–45 procent.

Det är inte alltid enkelt att förutse hur besöken på de olika anläggningarna hänger ihop med varandra. Är det alltid så att de som tycker om konst enbart går på konstutställningar och de som gillar åkattraktioner endast går på nöjesparker? För att få ett enkelt svar på hur detta mönster ser ut har jag även här genomfört en explorativ faktoranalys och som synes i tabell 5 är mönstret mer komplicerat än så. Det finns huvudsakligen två dimensioner i preferenserna när det gäller kultur- och fritidsanläggningar – smak och geografi. Den geografiska dimensionen är egentligen en närhetsdimension där de anläggningar som ligger i ungefär samma geografiska

område tenderar att locka till sig samma besökare. Ett rimligt antagande är att dessa besökare även själva bor i närheten av detta område. Smakdimensionen synliggörs här genom att en grupp står utanför det geografiska mönstret. Skånes djurpark ligger i Höör i centrala Skåne, Tosselilla ligger i Tomelilla i sydöstra Skåne och Tivoli ligger i Danmark. Därför torde det vara anläggningarnas mer folkliga karaktär som binder samman besöken på dessa anläggningar. Om man definierar folklig kultur som masskultur eller helt enkelt kultur som många uppskattar så talar resultaten från figur 2 sitt tydliga språk. (Lindgren 2005) Både Tivoli och Skånes djurpark är nämligen mycket populära och välbesökta anläggningar och i viss utsträckning gäller detta även för Tosselilla.

Tabell 5 Samband mellan besök på olika anläggningar/utflyktsmål (faktorladdningar)

	Kultur i sydväst	Dansk kultur	Kultur i nordväst	Kultur i nordost	Folkligt
Malmö Opera och Musikteater (Storan)	,80	,21	,15	,07	,03
Malmö Dramatiska Teater (Hipp/Intiman)	,79	,14	,11	,14	,14
Malmö Symfoniorkester/Konserthus	,79	,19	,13	,09	,06
Rooseum	,54	,37	,07	,29	-,01
Kulturen i Lund	,50	,22	,17	,21	,15
Folkets Park, Malmö	,46	,09	-,19	-,16	,39
Glyptoteket, Köpenhamn	,28	,74	,17	,18	,01
Det Kongelige Teater, Köpenhamn	,31	,68	,17	,13	,07
Christiania	,09	,67	,11	,06	,19
Louisiana, Humlebäck	,27	,66	,37	,05	,02
Arken, Ishøj	,18	,63	,10	,36	-,08
Fredriksdal, Helsingborg	,07	,07	,81	,08	,03
Helsingborgs Stadsteater	,06	,16	,77	,13	,02
Sofiero slott	,12	,12	,74	-,03	,21
Dunkers Kulturhus i Helsingborg	,11	,24	,72	,06	-,19
Söderåsens nationalpark	,11	,14	,49	,29	,13
Regionmuseet i Kristianstad/konsthallen	,12	,14	,08	,81	,07
Kulturhuset i Hässleholm	,11	,03	,12	,75	,05
Wanås utställningar	,12	,27	,12	,74	,03
Skånes djurpark, Höör	,11	-,08	,17	,15	,74
Tosselilla, Tomelilla	,10	,05	-,03	,13	,73
Tivoli, Köpenhamn	,07	,42	,10	-,16	,61
<i>Andel förklarad varians</i>	<i>30%</i>	<i>10%</i>	<i>8%</i>	<i>7%</i>	<i>5%</i>

Kommentar: Total förklarad varians 60 procent. Antalet faktorer fastställt genom Kaisers kriterium.

Vem gör vad och varför?

Det är ingen enkel sak att reda ut varför vissa människor föredrar att gå på teater medan andra människor hellre går på en utställning eller på fotboll. Rent praktiskt syftar alla dessa företeelser till att förströ och underhålla oss och möjligtvis berika vårt liv på något vis. Detta är med andra ord inga basala behov sett i förhållande till Maslows behovspyramid. (Maslow 1987) De befinner sig i toppen av pyramiden och innan man ägnar sig åt sådant måste de mer grundläggande behoven som exempelvis behovet av mat, tak över huvudet och trygghet tillfredsställas. Denna modell där det ena behovet måste uppfyllas innan man ger sig på nästa är dock omtvistad. Det finns de som hävdar att vi människor inte är riktigt så linjära. Exempelvis så ligger behovet av att känna sig omtyckt eller älskad under behovet av att känna sig respekterad, som i sin tur ligger under behovet av att förverkliga sig själv. Visserligen går livet för vissa människor spikrakt mot självförverkligande, men för många dyker det upp andra saker som exempelvis barn och deras behov på vägen (Yang 2003). Och de allra flesta av oss arbetar nog parallellt mot en rad olika målsättningar och försöker dagligen tillgodose en mängd olika behov. Så det finns all anledning att tro att Maslows modell är en grov förenkling av verkligheten. Ur ett sociologiskt perspektiv fyller våra besök på teatern, operan eller fotbollsmatchen även syftet att vi vill synas i dessa sammanhang. Vi handlar utifrån vår önskan om hur andra skall uppleva oss, vårt handlande blir dramaturgiskt och syftet är att påverka den bild vi projicerar av oss själva (Habermas 1981). Frågan är då vad det säger om mig och min tillhörighet om jag föredrar det ena framför det andra.

Om man ser till sambandet mellan de olika skånska livsstilarna och besök på olika kultur- och fritidsanläggningar visar det sig att vissa är betydligt mer aktiva än andra (jfr Johansson 1998). Mest aktiv är livsstilen *finkultur* som har starka positiva samband med nära 80 procent av anläggningarna. (se tabell 6) Denna livsstil uppvisar även bredd i smaken och har positivt samband inte bara med Malmö opera och musikteater utan även med Tivoli och Fredriksdal i Helsingborg. Även livsstilen *sambällsengagemang* är mycket aktiv och har smak för det mesta som Skånes kulturliv har att erbjuda. Minst aktiva är livsstilarna *motionär* och *musik* som endast uppvisar svaga positiva samband med de olika kultur- och fritidsanläggningarna.

Bortom livsstilarna finns människorna och det är förhållandevis enkelt att skapa sig en bild av vilka de är, hur de ser ut och var vi själva skulle passa in någonstans. Om vi däremot lyfter bort livsstilarna så kvarstår våra demografiska egenskaper som exempelvis kön och ålder. Genom denna typ av gruppering framträder helt andra mönster i och med att vi tvingas in i grupper med människor som kan vara ganska olika oss själva förutom på en punkt – till exempel kön. I tabell 7 redovisas besöken på de olika kultur- och fritidsanläggningarna fördelat på kön, ålder, utbildning, subjektiv klasstillhörighet samt hemort. Tanken är att dessa aspekter skall kunna förklara och belysa en del av det som uppkommit tidigare i analysen.

Tabell 6 Samband mellan livsstil och besök på olika anläggningar

Livsstil	Samband över .09 (procent)	Kultur- och fritidsanläggningar med starkast positivt samband	Kultur- och fritidsanläggningar med svagast samband
<i>Finkultur</i>	77	Malmö opera och musikteater, Louisiana, Malmö symfoniorkester	Tossellilla, Skånes djurpark, Folkets park i Malmö
<i>Samhälls-engagemang</i>	64	Louisiana, Kulturen i Lund, Dunkers kulturhus	Tossellilla, Skånes djurpark, Tivoli
<i>Populärkultur</i>	14	Folkets park i Malmö, Tivoli, Christiania	Fredriksdal, Söderåsens nationalpark, Wanås utställningar, Kulturhuset i Hässleholm
<i>Arbete och affärer</i>	14	Louisiana, Christiania, Det kongelige teater i Köpenhamn	Regionmuséet i Kristianstad, Kulturhuset i Hässleholm, Wanås utställningar
<i>Sport och spel</i>	5	Tivoli	Kulturen i Lund, Malmö opera och musikteater, Malmö symfoniorkester
<i>Grannsamja</i>	5	Sofiero slott	Rooseum, Folkets park i Malmö, Malmö dramatiska teater
<i>Motionär</i>	0	-	Folkets park i Malmö, Dunkers kulturhus
<i>Musik</i>	0	-	Arken Ishøj, Dunkers kulturhus, Fredriksdal

Kommentar: I kolumnen med starkast samband ingår endast samband över .09 och endast de tre anläggningar med högst värde redovisas. I kolumnen med negativa samband ingår de tre svagaste sambanden utan begränsning.

Kvinnor är betydligt mer aktiva kulturkonsumenter än män. Detta är känt sedan tidigare undersökningar (jfr Antoni 2005). För 15 av 22 anläggningar uppvisar kvinnor högre andel besökare än män (här kallat effekt av kön). Däremot så är denna effekt inte särskilt stor. Störst könseffekt har Malmö opera och musikteater där kvinnor är betydligt vanligare besökare än män. Egentligen är det bara Söderåsens nationalpark och Christiania som män besöker i större utsträckning än kvinnor men här är skillnaden i stort sett försumbar. Om man bortser ifrån de anläggningar som mycket få har besökt så är det jämnast könsfördelning på många av de anläggningar man typiskt besöker som familj, det vill säga Tivoli, Skånes djurpark och Tossellilla.

Ålder är i stor utsträckning en förklaringsfaktor till vad vi gör på vår fritid. Unga besöker oftare Tivoli, Folkets park i Malmö, Tossellilla och Christiania medan de äldre istället går på Sofiero slott, Fredriksdal, Louisiana och Malmö opera och musikteater. Störst ålderskillnad är det för Sofiero slott som under året hade besökts av 46 procent av de i åldern 65+ och endast 17 procent av de under trettio. Överlag är skillnaderna större beroende på ålder än de är beroende på kön, men även om svängningarna är ganska stora så är det för majoriteten av anläggningar en större andel besökare bland äldre än det är bland unga.

Tabell 7 Besök på olika kultur- fritidsanläggningar i olika grupper 2004(procent)

	Kön		Ålder					Utbildning			Subjektiv klass				Hemort				Effekt av geografisk högst värde minus lägst				
	Man	Kvinnor	15-29	30-49	50-64	65-85	Lägst utbildning	Medellång utbildning	Högst utbildning	Effekt av utbildning	Arbetare	Tjänstemän	Företagare	Akademiker/h. tjänstemän	Effekt av klass	Nordväst	Sydväst	Nordost		Sydost			
Tivoli, Köpenhamn	41	41	0	45	40	42	37	-8	40	45	38	41	+1	39	42	42	43	+5	39	46	32	39	+14
Sofiero slott	27	33	+6	17	24	37	46	+29	32	27	31	31	-1	24	35	39	33	+9	55	24	19	17	+38
Folkets Park, Malmö	25	29	+4	32	33	22	19	-13	24	26	31	29	+5	27	29	20	27	0	8	45	8	15	+37
Skånes djurpark, Höör	27	27	0	20	31	26	28	+8	31	27	23	25	-6	30	23	28	21	-9	22	30	25	30	+8
Fredriksdal, Helsingborg	20	25	-5	12	17	29	34	+22	26	20	22	23	-3	20	29	25	19	-1	51	13	13	12	+39
Louisiana, Humlebäck	20	26	-6	14	19	29	31	+17	13	17	28	38	+25	12	27	24	42	+30	29	24	14	19	+15
Kulturen i Lund	17	23	-6	22	14	21	27	+5	16	16	21	29	+13	13	19	18	36	+23	11	29	11	16	+18
Malmö Opera och Musikteater	16	25	-9	15	14	24	30	+15	13	17	23	29	+16	11	25	23	34	+23	10	30	8	16	+22
Dunkers Kulturhus i Helsingborg	16	22	-6	16	16	21	23	+7	11	18	23	26	+15	12	23	18	30	+18	46	12	6	8	+40
Söderåsens nationalpark	18	15	+3	10	16	19	21	+11	15	15	16	22	+7	14	19	18	20	+6	27	14	11	7	+20
Malmö Symfoniorkester/Konserthus	11	16	-5	10	10	15	21	+11	8	11	17	22	+14	7	15	16	26	+19	5	22	5	8	+17
Tossellia, Tomellia	13	13	0	18	16	10	7	-11	15	15	10	9	-6	16	9	14	7	-9	8	12	14	29	+21
Malmö Dramatiska Teater (Hipp/Intiman)	9	15	-6	12	9	14	15	+2	9	10	12	18	+9	8	12	14	20	+12	6	18	6	12	+12
Helsingborgs Stadsteater	9	13	-4	9	9	14	14	+5	10	11	11	12	+2	9	13	13	12	+3	35	3	4	2	+33
Glyptoteket, Köpenhamn	9	11	-2	6	7	12	16	+10	5	8	12	17	+12	5	12	11	19	+14	8	12	6	9	+6
Christiana	9	8	+1	12	8	9	7	-5	6	8	10	11	+5	7	10	8	10	+3	10	10	7	5	+5
Kulturhuset i Hässelholm	8	8	0	8	8	9	7	-1	8	9	5	10	+2	8	8	9	7	-1	3	33	2	3	+31
Rooseum	6	8	-2	5	5	8	9	+4	5	4	9	11	+6	4	7	8	12	+8	2	10	3	6	+8
Wanås utställningar	7	8	-1	4	6	8	11	+7	6	6	8	11	+5	5	7	9	11	+6	4	5	20	5	+16
Arken, Ishöj	6	8	-2	4	5	10	10	+6	5	6	6	13	+8	4	8	8	13	+9	7	9	5	3	+6
Regionmuseet i Kristianstad/konsthallen	5	7	-2	6	5	7	7	+1	5	6	5	8	+3	5	6	7	7	+2	1	2	26	3	+25
Det Kongelige Teater, Köpenhamn	5	5	0	4	4	7	7	+3	4	4	4	5	+5	3	4	7	9	+6	5	6	4	4	+2

Kommentar: Effekten räknas ut genom att resultatet för den grupp som står längst till vänster inom varje kategori subtraheras från värdet för den grupp som står längst till höger. Som exempel räknas effekten av kön för besök på Tivoli ut genom att man tar andelen kvinnor som har besökt Tivoli minus andelen män som har besökt Tivoli. Kategorin hemort utgör dock ett undantag då effekten för denna kategori räknas ut genom att man subtraherar det lägsta värdet från det högsta.

Ju högre utbildning man har desto mer aktiv kulturkonsument är man. Detta är sant i viss utsträckning. Visserligen ökar andelen besökare med utbildningsnivån i 18 av 20 fall men när det gäller Skånes djurpark, Tosselilla och i viss mån även Fredriksdal så är effekten den motsatta. För Louisiana, Malmö opera och musikteater, Dunkers kulturhus och Malmö symfoniorkester/konserthus har utbildningsnivån störst effekt. Bland högutbildade är det 38 procent som har besökt Louisiana och bland lågutbildade är det 13 procent.

I förhållande till den klass man själv anser sig tillhöra påverkas kulturvanorna i stor utsträckning i samma riktning som när det gäller utbildningsnivån. Det är betydligt vanligare med besök på finkulturella inrättningar bland akademiker/högre tjänstemän än bland arbetare. Störst skillnad är det för besök på Louisiana, Kulturen i Lund, Malmö opera och musikteater, Malmö symfoniorkester/konserthus och Dunkers kulturhus. Däremot är människor i arbetarfamilj flitigare besökare än akademiker/högre tjänstemän på Tosselilla och Skånes djurpark.

I den sista förklaringsvariabeln *hemort* uppträder återigen den starka kopplingen mellan besök på olika anläggningar och närhet till hemorten. Starkast koppling till hemorten har Regionmuséet i Kristianstad som besökts av drygt var fjärde skåning boende i nordost men endast av någon procentenhet i övriga delar av Skåne. I övrigt finns stor variation för de utflyktsmål som ligger i Helsingborgstrakten samt för folkets park i Malmö. En stor variation beroende på hemort innebär alltså generellt att det är förhållandevis få från andra delar av Skåne som besöker dessa attraktioner. Ett av de utflyktsmål som uppvisar minst variation beroende på hemort är Skånes djurpark som också ligger ganska centralt placerat i Skåne.

Internet som kulturförmedlare

I och med att allt mer kommunikation letar sig ut till människor via internet blir vanan av att använda nätet som uppslagsverk, telefonkatalog och dagstidning allt mer sammanlänkad med andra vanor. Totalt är det 49 procent av skåningarna som uppger att de minst någon gång under de senaste 12 månaderna har sökt information på internet om kultur, aktuella evenemang eller sevärdheter. Nära en tredjedel har gjort detta minst en gång i kvartalet. Främst har man då varit inne på sajter för biljettbeställning som Ticnet, Julius biljettservice och SF bio, men många uppger även rena sökmotorer som Google och kommunala informationssajter. Tabell 8a visar att det finns en mycket tydlig koppling mellan att söka kulturinformation på nätet och att själv nyttja det kulturutbud som finns. I samtliga fall är det en betydligt större andel som ägnar sig åt de olika kulturaktiviteterna bland de som har sökt information på nätet än bland de som inte har gjort det. Här finns det visserligen andra faktorer att ha i åtanke. Exempelvis finns det bland de mer vana internetanvändarna en större andel yngre, högutbildade och storstadsbor – människor som ofta är betydligt mer aktiva än andra i sina kultur- och fritidsvanor. (Antoni 2005) Det är troligt att denna grupp utgör en stor del av de som ofta söker kulturinformation på nätet.

Tabell 8a Andel som gör olika saker minst en gång om året fördelat på de som sökt kulturinformation på nätet i olika utsträckning 2004 (procent)

Går på...	Sökt information om kultur på internet		
	Nej	Sällan	Ofta
Bio	47	77	87
Pop-/rockkonsert	16	33	54
Konsert	33	43	68
Museum	45	59	74
Opera/musical/balet	19	28	44
Bibliotek	59	74	84
Teater	36	46	58
Fotboll	29	41	41
<i>Antal svar</i>	<i>1567</i>	<i>655</i>	<i>866</i>

Kommentar: Procenttalen anger andelen som går på bio, museum etc. minst någon gång per år bland de som sökt kulturinformation på internet i olika utsträckning.. Kategorin "sällan" omfattar de som under de senaste 12 månaderna har sökt information på internet om kultur, aktuella evenemang eller sevärdheter en gång per år eller en gång per halvår. Kategorin "ofta" omfattar alla som sökt denna typ av information oftare än så.

Att detta i mångt och mycket är en åldersfråga är tydligt eftersom det är störst skillnad för de något mer särpräglad ungdomliga aktiviteterna som biobesök och besök på pop-rockkonsert. De som ofta söker kulturinformation på nätet ägnar sig betydligt mycket mer åt de mer ungdomliga aktiviteterna än folk som inte söker denna typ av information på internet. Men det är även stor skillnad gällande de kulturaktiviteter som kan betecknas som klassiskt finkulturella. De mer aktiva internetanvändarna ägnar sig klart mer åt teater, opera, museum och bibliotek än andra. Minst skillnad är det när det gäller att gå på fotboll men även för denna aktivitet är det klart färre besökare bland de som aldrig söker kulturinformation på internet än bland de som gör det i någon utsträckning.

Åldersdimensionens inverkan blir ännu tydligare om man istället ser till andelen aktiva kulturkonsumenter som använder sig av internet som informationskälla. (se tabell 8b) Åtta av tio av de som ofta går på pop-/rockkonserter söker ofta information om kultur på internet medan knappt var tredje museibesökare gör detsamma. Skillnaden i användning av internet är stor bland de kulturellt aktiva och trots att skalan från populärkultur till finkultur tyder på att detta är en fråga om tycke och smak så är det troligare att det är en fråga om ålder. Klassiskt finkulturella aktiviteter som teater och opera har som vi tidigare sett en betydligt äldre publik än pop-/rockkonserter och biografer. Internet är bland de flesta unga idag är ett självklart redskap i vardagen medan användningen bland äldre fortfarande är betydligt mer begränsad. (se Bergström, Annika i denna volym)

Tabell 8b Andel som sökt kulturinformation på nätet i olika utsträckning bland de som ofta ägnar sig åt olika kulturaktiviteter 2004 (procent)

Går ofta på...	Sökt information om kultur på internet			
	Nej	Sällan	Ofta	Totalt
Pop-/rockkonsert	14	8	78	100
Konsert	31	9	60	100
Bio	32	18	50	100
Fotboll	42	10	48	100
Opera/musical/balet	40	12	47	100
Teater	44	13	44	100
Bibliotek	41	19	40	100
Museum	49	22	29	100

Kommentar: Procenttalen anger andelen som sökt kulturinformation på internet i olika utsträckning bland de som ofta ägnar sig åt olika kulturaktiviteter. Kategorin "sällan" omfattar de som under de senaste 12 månaderna har sökt information på internet om kultur, aktuella evenemang eller sevärdheter en gång per år eller en gång per halvår. Kategorin "ofta" omfattar alla som sökt denna typ av information oftare än så.

Kulturellt kapital

Att människor handlar på ett visst sätt för att kommunicera någonting om sig själva är en av utgångspunkterna i livsstilsforskningen idag. Människor agerar och konsumerar ofta på ett sätt som innebär att de även kommunicerar med sin omgivning. Genom att köpa ett visst skomärke, läsa en viss tidning eller surfa in på en viss hemsida signalerar vi tillhörighet på samma gång som vi använder oss av denna typ av saker för att särskilja oss från mängden och hävda vår individualitet. (Girardelli 2004) Detta är en vidareutveckling av det system av kulturellt och ekonomiskt kapital som den franske kultursociologen Pierre Bourdieu har utvecklat. (Bourdieu 1986) Men även om diskussioner kring kapital, klass och skillnaden mellan olika skikt i samhället i många fall känns förlegade i dagens samhälle så är det uppenbart att klassbegreppet spelar en viktig roll för människors kultur- och fritidsvanor. I tabell 9 redogörs skillnaden i kulturvanor beroende dels på vilken klasstillhörighet man har idag men även på vilken klasstillhörighet man hade under uppväxten. Tanken är att belysa eventuella skillnader i kulturvanor hos så kallade klassresenärer. Det bör även nämnas att klasserna akademiker-/högre tjänstemannafamilj och arbetarfamilj har den lägsta andelen klassresenärer. Bland de som växte upp i arbetarfamilj är det så mycket som 64 procent som fortfarande bor i arbetarfamilj och bland de som växte upp i akademiker-/högre tjänstemannafamilj är det 71 procent som säger sig ha samma klasstillhörighet idag. Anledningen till att de som vuxit upp i akademiker-/högre tjänstemannahem och idag bor i arbetarhem inte redovisas är att det finns för få svarande.

Tabell 9 Andel som besökt olika anläggningar i förhållande till nuvarande familj och den familj där man växte upp. Skåne 2004 (procent)

	samtliga	uppväxtfamilj/nuvarande familj		
		abetarfamilj/ abetarfamilj	abetarfamilj/ akademikerfamilj	akademikerfamilj/ akademikerfamilj
Louisiana (+)	23	12	35	47
Kulturen i Lund (+)	20	13	32	38
Malmö opera & musikteater (+)	20	10	39	36
Dunkers kulturhus (+)	19	13	25	35
Söderåsens nationalpark (+)	17	13	19	20
Malmö symfoniorkester/ konserthus (+)	14	6	27	31
Malmö dramatiska teater (+)	12	8	21	24
Helsingborgs stadsteater (+)	11	9	9	14
Glyptoteket (+)	10	9	9	14
Rooseum (+)	7	4	10	15
Wanås utställningar (+)	7	5	9	15
Arken (+)	7	4	10	15
Regionmuséet i Kristianstad (+)	6	5	3	8
Det kongelige teater (+)	5	3	6	14
Tivoli (*)	41	39	48	39
Sofiero slott (*)	30	24	35	29
Folkets park i Malmö (*)	27	27	34	27
Fredriksdal (*)	23	21	20	18
Christiania (*)	9	8	12	11
Kulturhuset i Hässleholm (*)	8	8	9	8
Skånes djurpark (-)	27	30	25	21
Tosselilla (-)	13	17	7	7
<i>Antal svar</i>	<i>3360</i>	<i>956</i>	<i>131</i>	<i>182</i>

Kommentar: (+) Andelen besökare är större bland akademiker/akademiker än bland övriga. (-) Andelen besökare är större bland arbetare/arbetare än bland övriga. (*) Ingen större skillnad i andelen besökare mellan arbetare/arbetare och akademiker/akademiker.

När man studerar dessa resultat uppträder ett intressant mönster där de olika kultur- och fritidsanläggningarna faller ut i tre grupper. Den största gruppen är den över det grå fältet som består av de anläggningar där besök är betydligt vanligare bland de som både under uppväxten och nu tillhör akademiker-/högre tjänstemannafamilj. Dessa utgörs huvudsakligen av traditionell finkultur som teater, konstutställningar och klassisk musik. Dess motsats, under det grå fältet där andelen besökare är störst bland de som växte upp i arbetarhem och tillhör arbetarklass idag, består av två anläggningar med typisk folklig kultur – Skånes djurpark och Tosselilla. Den

tredje gruppen anläggningar som har ungefär lika stor andel besökare bland de som tillhör arbetarhem/arbetarhem som hos de som tillhör akademiker/akademiker ligger inom det grå fältet i figuren. Den består huvudsakligen av breda populära utflyktsmål som Tivoli, Folkets Park i Malmö och Sofiero. Denna grupp av kultur- och fritidsanläggningar är utan undantag mest välbesökta bland de som vuxit upp i arbetarfamilj men nu tillhör akademiker-/högre tjänstemannafamilj. Med andra ord går det i denna uppställning att urskilja nöjen som lockar främst de som tillhör akademiker-/högre tjänstemannafamilj, nöjen som lockar främst de som tillhör arbetarfamilj och nöjen som främst lockar de som under sitt liv har gjort resan från arbetarklass till akademiker-/högre tjänstemannaklass. Men man ser även att de kulturaktiviteter som främst lockar akademiker-/högre tjänstemän är aktiviteter som förhållandevis få besöker medan de kulturaktiviteter som främst besöks av arbetare är sådana som besöks av många.

Kulturens syfte

*”Kulturen ger människan glädje, insikt, många uttrycksmöjligheter och ett rikare liv”
Regeringens proposition 1996/97:3*

Man känner igen dessa gamla mönster. Kulturen i Sverige har länge varit skiktad och trots att man från politiskt håll har manat till nytänkande (prop. 1996/97:3) så når den klassiska finkulturen ändå inte ut till alla som den skulle kunna nå. Vare sig detta beror på att man inte har tillgång till så mycket finkultur som exempelvis teater där man bor eller det beror på att man helt enkelt inte ser sig själv som en typisk teaterbesökare, så är det ett kulturpolitiskt misslyckande. Ett syfte med att främja kulturen i en region är att ett rikt kulturliv för med sig mängder av positiva effekter på många olika plan i samhället. Dels så innebär det att regionen blir mer attraktiv, fler vill flytta dit vilket är bra för arbetsmarknaden och dels innebär det att de som bor där vill stanna. (Skåne 2004a) Man trivs helt enkelt. Lyckliga, väl-mående invånare med en meningsfull fritid skapar grogrund för interkulturella mötesplatser och ett opinionsklimat som präglas av öppenhet snarare än inskränkt-het. Dessutom tenderar ett öppet samhälle med kulturell mångfald att i större ut-sträckning locka till sig driftiga, kreativa och i slutändan mycket lönsamma män-niskor. (Florida 2002) Ett rikt kulturliv innebär med andra ord lyckliga, friska människor och ekonomisk vinning i längden. Som en bonus skapar ett blomst-rande kulturliv per automatik en massa reklam för regionen. Denna sprids via medier och olika sorters recensenter, men framförallt sprids den från människa till människa, från kulturkonsument till kulturkonsument. Nöjda kultur- och fritids-nyttjare är med detta synsätt mycket värdefulla för regionen.

Tabell 10 Nöjd med serviceområden inom kultur och fritid i Skåne 2004 (procent)

	Andel nöjda bland samtliga	Andel Vet ej	Andel nöjda bland brukare
Bibliotek	68	19	87
Idrottsanläggningar	45	34	74
Kulturaktiviteter	39	38	70
Fritidsverksamhet	34	43	65
Turism	29	39	-

Kommentar: Brukare definieras som de som uppgett att de personligen nyttjar verksamheten. När det gäller turism finns inte möjlighet att redovisa gruppen brukare. Andelen nöjda avser andelen som svarat mycket nöjd eller ganska nöjd.

Av de serviceområden som faller inom ramen för kultur och fritid är skåningarna mest nöjda med sina bibliotek. En klar majoritet säger sig vara nöjd med den service som erbjuds där och bland de som själva nyttjar biblioteken är det nära 90 procent som är mycket eller ganska nöjda. I Skånes 33 kommuner finns det sammanlagt 184 huvudbibliotek, filialer och bokbussar. (Skåne 2004b) Denna spridning innebär att de flesta anser sig ha en uppfattning om bibliotekens service. När man däremot frågar om idrottsanläggningar, kulturaktiviteter, fritidsverksamhet och turism är det en betydande andel som inte har någon uppfattning. Bland de som har en uppfattning är det dock en övervägande positiv inställning till den service som erbjuds på de olika områdena, framförallt bland de som själva nyttjar servicen. Med andra ord är det många som är nöjda med kultur- och fritidsutbudet i Skåne men det kan bli fler. Från politiskt håll kan man bli bättre på att nå ut till medborgarna och informera om vad som görs inom kultur- och fritidsområdet. Andelen som inte har någon uppfattning om detta område är mycket hög. Men främst handlar det om att så många som möjligt skall vara delaktiga i de kultur- och fritidsaktiviteter som erbjuds. Om brukarna är mer nöjda än folk i allmänhet så gäller det framförallt att skapa fler brukare.

Våra kulturella vanor reproduceras i samhället genom kontakt och interaktion med andra människor. De intressen, vanor och preferenser man får med sig från sin uppväxt sitter djupt rotade och det är betydligt lättare att bli vid sin läst än att förflytta sig från en kulturell sfär till en annan. (Bourdieu 1986) Många av de kulturella gränser som tidigare varit självklara håller visserligen på att suddas ut. Detta beror till stor del på att unga människor idag färdas flitigt över klassgränserna och då tar med sig vissa av smakens beståndsdelar. (Gans 1999)

Det går dock inte att förneka att det idag är lättare att sätta fingret på vad som är finkultur och populärkultur än det är att blunda för det faktum att denna indelning låter sig göras. Denna aspekt är viktig ur ett samhälleligt perspektiv. Det är lätt att

avfärda människors kulturvanor som irrelevanta eftersom det handlar om sådant som vi gör på vår fritid, men idag är det i stor utsträckning på fritiden och i våra kulturvanor vi bygger vår identitet. Det är där vi skapar och expanderar våra referensramar och det är ofta där vi skapar viktiga mellanmännsliga kontakter. Om kulturen på något sätt skall kunna hjälpa till med att bygga nya broar så måste dessa mönster brytas.

Referenser

- Antoni, Rudolf (2005) "Kultursverige" i *Lyckan kommer, lyckan går*. Holmberg, Sören och Weibull, Lennart (red), SOM-institutet, Göteborgs universitet
- Bolin, Göran (2005) "Stabila mobila trender" i *Lyckan kommer, lyckan går*. Holmberg, Sören och Weibull, Lennart (red), SOM-institutet, Göteborgs universitet
- Bourdieu, Pierre (1986) *Kultursociologiska texter*. Salamander, Stockholm
- Carlsson, Ulla och Facht Ulrika (red) (2004) *Mediesverige 2004 – Statistik och analys*. Nordicom. Göteborgs Universitet
- Eisenman, Stephen F (1999) "Negative Art History: Adorno and the Criticism of Culture". *Art Journal*, Vol 58, Issue 1
- Fiske, John (1996) "Hybrid Vigor: Popular Culture in a Multicultural, Post-Fordist World". *Studies in Latin American Popular Culture*, Vol 15
- Florida, Richard (2002) *The Rise of the Creative Class*. Basic Books, New York
- Gans, Herbert J. (1999) *Popular culture and high culture. An analysis and evaluation of taste*. New York: Basic Books
- Girardelli, Davide (2004) "Commodified Identities: The Myth of Italian Food in the United States". *Journal of Communication Inquiry*, Vol. 28 Issue 4
- Habermas, Jürgen (1981) *Kleine Politischen Schriften (I-IV)* Frankfurt am Main.
- Höglund, Lars och Wahlström, Eva (2005) "Varför minskar biblioteksbesöken?" i *Lyckan kommer, lyckan går*. Holmberg, Sören och Weibull, Lennart (red), SOM-institutet, Göteborgs universitet
- Johansson, Sophie (1998) "Arbete, arbetsfri tid och fritid" i *Mångfald – bilder av en storstadsregion*. Nilsson, Lennart (red) SOM-institutet, Göteborgs universitet
- Lindgren, Simon 2005 *Populärkultur*. Liber AB, Malmö
- Maslow, A H (1987) *Motivation and Personality* (3rd ed.) New York, Harper and Row
- Piccone, Paul (1993) "Beyond pseudo-culture? Reconstituting Fundamental Political Concepts" *Telos*, Issue 95
- Wadbring, Ingela och Weibull, Lennart (1997) "Tidningsläsning och livsstilar" i *Ett missnöjt folk* Holmberg, Sören och Weibull, Lennart (red), SOM-institutet, Göteborgs universitet

- Williams, Raymond (1958) *Culture and Society*, London, Chatto, Windus, New York, Columbia University Press
- Yang, Kyu Shu (2003) *Beyond Maslows Culture-Bound Linear Theory: A Preliminary Statement of the Double Y-Model of Basic Human Needs* Nebraska Symposium on Motivation, Vol. 49
- http://www.scb.se/statistik/LE/LE0103/2002M00/Tabell_B4.xls
- Prop. 1996/97:3 *Kulturpolitik*
- Skåne (2004a) *Regionalt utvecklingsprogram för Skåne*. Region Skåne, Hässleholm
- Skåne (2004b) *Fakta om Skåne 2004*. Region Skåne, Regional utvecklingsledning, Hässleholm
- SOU 2000:118 Ja, jag vill leva jag vill dö i Norden. Kulturdepartementet
- Special Eurobarometer (2002) *Europeans' participation in cultural activities*. Executive Summary
- Special Eurobarometer 213 (2004) *The Citizens of The European Union and Sport*

SKÅNSKA FOTBOLLSSUPPORTRAR

LENNART NILSSON OCH ANDERS WIDFELDT

Det finns olika uppfattningar om var och när fotbollen uppstod, men många brukar ange det fotbollsliknande spel som utövades i Kina två till tre hundra år före Kristus som startpunkt. Sedan dess har olika varianter förekommit runt om i världen. Bland de mest omskrivna exemplen är de tillställningar under medeltiden fram till 1700-talet, som kallades fotboll, men som mest liknade löst organiserade slagsmål. Den sport vi idag kallar fotboll uppstod i Storbritannien under 1800-talet. Inledningsvis växte spelet fram inom utbildningsväsendet. Det var när fotbollen började spridas utanför skolor och universitet som den blev en publiksport, som följdes av betydligt flera än de som själva deltog i spelet. Det var också då som supporter-kulturen växte fram.

Den företeelse vi kallar supportterskap eller anhängarskap, att betrakta sig som anhängare till ett visst lag, började uppstå i Storbritannien under 1880-talet. År 1900 var den en etablerad företeelse, samtidigt som den spred sig runt om i Europa och Latinamerika. I Sverige utvecklades fotbollen som publiksport jämförelsevis sent. De klubbar som bildades under 1880- och 1890-talen hade anhängare mer eller mindre från början, men anhängarskap i någon större skala uppstod knappast förrän på 1910-talet, och tog ordentlig fart först efter första världskrigets slut.

I början hade nästan alla supportrar någon form av direkt anknytning till sin klubb, om inte annat i form av geografisk närhet. Ganska snart uppstod dock en ny form av anhängarskap, där vissa supportrar valde en favoritklubb från en annan ort, till vilken man saknade anknytning. Här spelade mediernas utveckling en viktig roll. I och med att idrottsrapporteringen i pressen ökade, och radion så småningom började med sportsändningar, blev det möjligt att följa ett lag utan att själv bo i närheten. Nästa steg blev att anhängarskapet internationaliserades, och man började stödja klubbar i andra länder. I Sverige kom blickarna till en början att riktas mot England, något som accelererade efter att fotbollstipset legaliserats 1934 (Andersson 2002). Efter andra världskriget, då svenska spelare började flytta till proffsklubbar på kontinenten, kom intresset att utvidgas till länder som Italien, och senare Spanien och Tyskland.

Idag är det mycket vanligt att ha ett favoritlag i fotboll. Under 1990-talet blev anhängarskapet snarast en statusföreteelse, inte minst i så kallade "kulturella" kretsar. Till detta bidrog ett uppsving för supporter-kulturen, framväxten av oberoende supporter-tidskrifter ("fanzines") och bästsäljande böcker, som Nick Hornbys "Fever Pitch" (Hornby 1992). Boken om sitt liv som Arsenalsupporter blev ett karriärmässigt lyckokast för den då helt okände Hornby, som idag är en etablerad skönlitterär författare.

I Sverige är en stor del av befolkningen anhängare av något fotbollslag. Exakt hur stor andelen är, och vilka lag som är mest populära, har länge varit okänt, men tack vare SOM-undersökningarna kan vi bilda oss en uppfattning av anhängarskapets karaktär och utbredning. Vi kan nu överblicka utvecklingen i Västsverige under en tioårsperiod. De västsvenska SOM-undersökningarna har innehållit frågor om favoritlag i fotboll åren 1994, 1997, 2000, 2002 och 2004. Resultaten har redovisats i tidigare SOM-publikationer (Nilsson och Widfeldt 1995; 1998; Widfeldt och Nilsson 2002 och 2006; se även Widfeldt 2002). Det geografiska perspektivet har emellertid stegvis utvidgats. År 2001 genomfördes en undersökning i Malmöregionen och 2004 utvidgades denna undersökning till att omfatta hela Skåne och materialet täcker 2004 hela Sverige. Dessutom ingår för år 2004 uppgifter inte bara om herrfotboll utan också om damfotboll.

Syftet med denna redovisning är titta på anhängarskapet i Skåne jämfört med Västsverige och Sverige som helhet. Vi ser också på stödet för olika klubbar, på dam- såväl som herrfotbollssidan, och på supportrarnas sociala och åldersmässiga sammansättning.

Stort intresse för fotboll i Malmö

I Skåne är det år 2004 drygt 40 procent som har ett favoritlag i fotboll bland herrlagen men det är stora skillnader inom olika delar av Skåne. Lägst andel supportrar finns i östra Skåne där cirka en tredjedel håller på ett lag, medan andelen är markant högre i västra Skåne där de framgångsrika skånska lagen finns. Där uppgår andelen supportrar till cirka 45 procent och flest är anhängarna i Malmö, där drygt 50 procent har ett favoritlag.

Närmare en femtedel av skåningarna har ett favoritlag bland damlagen och även här är andelen högst i Malmö men lägst i nordväst. I Malmö med framgångsrika lag både på herr- och damsidan är intresset störst.

Tabell 1 *Andel som uppger sig ha ett favoritlag i fotboll, herrlag respektive damlag i Skåne 2004 (procent)*

Herrlag	Procent	Antal	Damlag	Procent	Antal
Hela Skåne	43	1453	Hela Skåne	18	605
Nordost	35	197	Nordost	17	95
Sydost	33	92	Sydost	19	54
Nordväst	45	386	Nordväst	14	118
Sydväst	47	778	Sydväst	20	338
Malmö	51	364	Malmö	22	155

Kommentar: Procentbasen är samtliga svarande, dvs. de som ej svarat på frågan om favoritlag antas ej ha något favoritlag.

I Göteborg, som länge gjort anspråk på att vara landets fotbollshuvudstad med två till fem lag i herrallsvenskan, är idag andelen supportrar klart lägre än i Malmö. År 2004 var det 43 procent av göteborgarna som hade ett favoritlag bland herrlagen. Tio år tidigare var andelen tio procentenheter högre. Fotbollsintresset nådde en höjdpunkt i Göteborg under VM – året 1994, med stora internationella framgångar för såväl svenska landslaget som IFK Göteborg. (Widfeldt och Nilsson 2002 och 2006)

Även på damsidan är andelen supportrar klart större i Malmö än i Göteborg, 18 respektive 10 procent och andelen som både håller på ett damlag och ett herrlag är mer än dubbelt så stor i Malmö som i Göteborg. Intresset och anhängarskapet är emellertid knutet till framgången hos hemmalagen och under år 2004 var Malmö FF framgångsrikt både på dam- och herrsidan.

Malmö FF störst

Malmö FF är det utan jämförelse mest populära skånska laget. I hela Skåne var det år 2004 närmare hälften av alla med ett favoritlag som höll på MFF. Starkast är Malmö FF i Malmö där över tre fjärdedelar sluter upp bakom laget. Andelen minskar dock med avståndet från Malmö och med tillgången på andra framgångsrika lag. I sydost är andelen drygt 50 procent, i nordost cirka 25 procent för att i nordväst minska till under 10 procent. Där är det istället Helsingborgs IF och Landskrona BOIS som är de mest populära lagen.

Hösten 2004 nämnde var femte skåning med ett favoritlag ett annat svenskt lag än något av något av de skånska lagen. I Malmö är uppslutningen bakom de egna större och där var det bara var tionde som nämnde något annat svenskt lag. Därtill kommer närmare tio procent som håller på ett utländskt lag. De populäraste utländska lagen har varit engelska och italienska lag med svensk anknytning.

Tabell 2A Skåningarnas favoritlag i fotboll, herrlag 2004 i olika delar av Skåne (procent av dem som har ett favoritlag)

	MFF	HIF	Landskrona	IFK Göteborg	Sv. Landslaget	Trelleborg	IFK Malmö	Annat svenskt lag	Utländskt lag	Summa procent	Antal
Hela Skåne	46	17	6	3	2	1	0	17	8	100	1453
Nordost	26	14	3	9	4	1	0	35	9	100	197
Sydost	53	7	1	3	2	2	0	23	9	100	92
Nordväst	8	46	18	2	1	0	0	17	9	100	386
Sydväst	68	5	2	2	2	2	1	10	8	100	778
Malmö	77	2	1	2	2	0	1	8	7	100	364

Kommentar: Tjugo lag vars namn ej har gått att koda ingår i annat svenskt lag.

I Malmö har Malmö FF ytterligare befäst sin starka ställning på senare tid. År 2001 var det två tredjedelar av alla Malmöbor som hade ett favoritlag som höll på MFF. Denna siffra hade fem år senare ökat till drygt tre fjärdedelar främst på bekostnad av annat svenskt eller utländskt lag. (Widfeldt och Nilsson 2002)

Det bör också nämnas att, trots att fyra av tio kvinnor uppgav sig ha ett favoritlag, var det till den övervägande delen herrlag man stödde. Bland de lag som nämnts som svar på en tidigare använd öppen fråga om favoritlag kunde endast ett fåtal förknippas med damfotboll. Det överlägset mest populära damlaget bland skåningarna år 2004 är Malmö FF, som stöds av hälften av dem som uppger sig ha ett damlag som favoriter. Därefter kommer IFK Umeå. Liksom bland herrlagen minskar andelen som stöder MFF med avståndet från Malmö från över 80 procent i Malmö till drygt 70 procent i hela sydvästra Skåne, 50 procent i sydost till under 25 procent i nordost och 7 procent i nordväst. I norra Skåne är IFK Umeå det klart mest populära laget med över en tredjedel av supportrarna. Dessutom finns det lokala favoriter som Statten i nordväst och Kristianstad i nordost.

Tabell 2B Skåningarnas favoritlag i fotboll, damlag 2004 i olika delar av Skåne (procent av dem som har ett favoritlag)

	MFF	IFK Umeå	Sv. Landslaget	Statterna	Kristianstad	Djurgården Älvsjö	Annat svenskt lag	Utländskt lag	Summa procent	Antal
Hela Skåne	50	24	6	4	2	2	12	0	100	605
Nordost	23	37	9	0	12	3	16	0	100	95
Sydost	50	22	7	0	0	7	12	2	100	54
Nordväst	7	35	8	20	0	5	24	1	100	118
Sydväst	72	17	4	0	0	1	6	0	100	338
Malmö	81	12	4	0	0	0	2	1	100	155

Kommentar: Tolv lag vars namn ej har gått att koda ingår i annat svenskt lag.

Malmö FF dominerar i alla grupper

Malmö FF, med det överlägset största antalet supportrar, är det mest populära laget i samtliga socioekonomiska grupper. Det gäller såväl män som kvinnor, unga som gamla, arbetare som företagare, vänsterpartister som moderater och svenskar som invandrare. I tabell 3 redovisas de tre största lagens, samt samtliga skånska fotbollssupportrars, sammansättning med avseende på kön, ålder, yrkesgrupp och medborgarskap. För Landskrona och för små grupper är dock siffrorna behäftade med betydande osäkerhet. Därför skall kommentarerna inriktas på några huvuddrag.

Tabell 3 Skånska favoritlag i fotboll bland herrlagen och olika socio-ekonomiska och politiska grupper år 2004 (procent)

	MFF	HIF	Landskrona BOIS	Samtliga fotbolls- supportrar
Kön				
Kvinnor	41	35	47	40
Män	59	65	53	60
Ålder				
70-85	12	14	8	11
60-69	14	16	20	13
50-59	15	20	13	16
40-49	17	17	23	17
30-39	17	11	16	16
20-29	16	14	12	15
15-19	9	8	8	11
Yrkesgrupp/Klass				
Företagare	9	10	1	9
Högre tjm.	18	12	18	18
Tjm.	29	28	19	26
Jordbrukare	1	2	-	2
Arbetare	43	48	62	46
Medborgarskap				
Svenskt	95	97	94	95
Utländskt	5	3	6	5
Summa procent	100	100	100	100
Antal	662	253	90	1456

Kommentar: Procentbasen utgörs av dem som har respektive lag som favoritlag i herrfotboll.

Av dem som har ett favoritlag i fotboll bland herrlagen är 60 procent män och 40 procent kvinnor. Åldersfördelningen är förhållandevis jämnt fördelad, men med något lägre andelar supportrar bland de äldsta och de allra yngsta. Den största yrkesgruppen är arbetarna, men om man slår samma grupperna, tjänstemän och högre tjänstemän/akademiker, blir det en i det närmaste lika stor grupp. Företagarna utgör en tiondel av supportrarna medan jordbrukarna är få. Som det klart största laget uppvisar MFF i huvudsak samma sociala och politiska sammansättning som samtliga supportrar. Detsamma gäller Helsingborgs IF:s anhängare. Däremot har Landskrona BOIS en klart starkare förankring bland arbetarna och omvänt en något svagare ställning bland tjänstemännen och företagarna. Andelen supportrar

med utländskt medborgarskap är liten bland de mest populära skånska fotbollslagen men bland dem som håller på utländska lag är invandrarna fler. Partisympati redovisas inte i tabellen, men det kan nämnas att s, v och mp har hälften av sympatierna bland supportrarna som helhet. Socialdemokraterna är klart största parti med 40 procent, och de borgerliga får tillsammans ca 45 procent. MFF, som ju har flest supportrar, följer detta mönster. HIF har en mer borgerlig profil medan s har en starkare ställning bland Landskronas supportrar.

Malmö FF – det tredje mest populära laget i Sverige bland både herr- och damlagen

Efter denna genomgång av Skåne riktar vi nu blickarna mot Sverige som helhet. SOM-undersökningen för år 2004 ger oss för första gången möjlighet att studera anhängarskapet över hela landet. Tabell 4 visar att IFK Göteborg är populärast i hela Sverige bland herrlagen. Tretton procent av alla svenska supportrar är anhängare av Blåvitt. Det enda övriga lag med en tvåsiffrig supporterandel är Djurgårdens IF, med tio procent. Därefter kommer Malmö FF och Hammarby. IFK Göteborg är inte bara populärast över lag, det är också den klubb som har störst spridning av sitt stöd. Visserligen är IFK-supportrarna koncentrerade till Göteborgsområdet, men sex procent av stockholmarna och två procent av skåningarna är IFK:are, vilket är den högsta "bortaplansnoteringen" för något lag. Andra storstadsklubbar som Djurgården, Malmö FF, Hammarby och AIK har svagare stöd utanför sina respektive kärnområden.

Att just IFK Göteborg har en stark ställning runt om i landet är kanske inte någon större överraskning. Blåvitt har sedan långt tillbaka haft en utbredd popularitet, som sköt ny fart i samband med den publikhause som omgärdade klubben i mitten av 1970-talet, och som förstärktes i samband med de stora internationella framgångarna under 1980- och 90-talen. Sedan tidigare vet vi också att IFK är mycket populära i hela Västsverige (Widfeldt och Nilsson 2002). IFK Göteborgs tätposition beror alltså inte enbart på den starka ställningen i närområdet, utan även på att man har större spridning på sitt stöd än Malmö FF och stockholmklubbar. Samtidigt skall det sägas att IFK Göteborg gynnas av sin dominerande position i och kring Göteborg. Hade stödet för göteborgslagen varit mer jämnt fördelat, som fallet är med de ledande stockholmklubbarna, hade det påverkat lagets supporterandel i landet som helhet. Förutom storstadslagen är det klubbar med stark lokal eller regional förankring som platsar i favoritlagens "allsvenska". Det gäller Helsingborg i nordvästra Skåne, Halmstad i Halland, Elfsborg i sjuhäradsbygden, Sundsvall i Norrland och Kalmar FF i Småland. De många andra svenska lagen samlar tillsammans var femte supporter och de utländska lagen var tionde.

Tabell 4 Sveriges mest populära herrfotbollslag år 2004 (procent)

	Hela Sverige	Stockholm	Göteborg	Malmö
IFK Göteborg	13	6	55	2
Djurgården	10	28	1	0
Malmö FF	9	2	1	77
Hammarby	8	24	1	1
AIK	5	16	1	0
Helsingborgs IF	4	0	0	2
GIF Sundsvall	4	2	0	0
Elfsborg	3	0	2	1
Halmstads BK	3	2	1	1
Svenska Landslaget	3	4	1	2
GAIS	2	0	10	0
Örgryte IS	2	2	11	0
Kalmar FF	2	0	0	0
Övriga svenska lag	21	12	10	7
Utländska lag	11	2	6	7
Summa procent	100	100	100	100
Antal med favoritlag	612	50	465	364
Procent med favoritlag	36	41	43	51

Om vi slutligen tittar på klubbarnas ställning i de tre storstäderna finns den delintressanta skillnader. Lagens popularitet i Stockholm skall emellertid tolkas med stor försiktighet då antalet supportrar i Stockholm i riksundersökningen 2004 är få, men detta år var Djurgården och Hammarby störst i huvudstaden medan AIK kom på tredje plats. I de svenska storstäderna är det endast var tjugonde supporter som i första hand håller på något utländskt lag bland herrlagen. På damsidan är Umeå med sina stora internationella framgångar det utan jämförelse mest populära laget i hela Sverige, följt av Djurgården/Älvsjö, Malmö FF och svenska landslaget. I Malmö liksom i övriga Skåne är dock uppslutningen bakom det egna laget mycket stor.

Utmärkande för situationen i Malmö är att där finns ett nationellt framgångsrikt lag både bland herr- och damlagen, som är helt dominerande bland supportrarna. I Malmö är uppslutningen i det närmaste total bakom Malmö FF med 77 och 81 procent bland herrlagens respektive damlagens supportrar. Det är i och för sig inte ägnat att förvåna med tanke på MFF:s rent sportsliga dominans.

Tabell 5 Sveriges mest populära damfotbollslag år 2004 (procent)

	Sverige	GBG	Malmö
Umeå	43	41	12
Djurgården/Älvsjö	8	3	-
Malmö FF	8	1	81
Svenska landslaget	8	12	4
Hammarby	5	1	-
AIK	2	1	-
Linköping IF	2	-	-
Bälinge	2	1	-
Sunnanå	2	-	-
Övriga svenska lag	19	38	3
Utländska lag	1	2	-
Summa procent	100	100	100
Antal med ett favoritlag	308	106	155
Procent med ett favoritlag	18	10	22

Det har tidigare funnits andra Malmöklubbar av hög klass på herrsidan, men det är långt tillbaka i tiden. IFK Malmö har inte legat i allsvenskan sedan 1962, och någon tredje Malmöklubb har inte legat i den näst högsta serien sedan Malmö BI flyttades ned från dåvarande division 2 södra Götaland år 1966. MFF:s dominans gör att situationen i Malmö är unik bland de svenska storstäderna. I övriga storstäder är sympatierna uppsplittrade på flera etablerade herrlag. Det gäller framför allt Stockholm, men även i Göteborg är konkurrensen om supportrarna större än i Malmö.

Referenser

- Andersson, T. (2002) *Kung Fotboll. Den svenska fotbollens kulturhistoria från 1800-talets slut till 1950*. Eslöv: Brutus Östling/Symposion.
- Hornby, N (1992) *Fever Pitch*. London: Gollancz.
- Nilsson, L och Widfeldt, A (1995) "Vem älskar Blåvitt?" i Nilsson, L red. *Västsvensk horisont*. SOM-institutet, Göteborgs universitet.
- Nilsson, L och Widfeldt, A (1998) "Supportrarna och deras lag" i Nilsson, L red. *Mångfald – bilder av en storstadsregion*. SOM-institutet, Göteborgs universitet.
- Widfeldt, A (2002) "Fotbollssupportrar – en minskande och hårdnande skara? i Oscarsson, H red. *Spår i framtiden*. SOM-institutet, Göteborgs universitet.
- Widfeldt, A och Nilsson, L (2002) "Lagen och deras supportrar" i Nilsson, L red. *Flernivådemokrati i förändring*. SOM-institutet, Göteborgs universitet.
- Widfeldt, A och Nilsson, L (2006) "Väst – svenska fotbollssupportrar" i Nilsson, L red. *Nya gränser – Västsverige*. SOM-institutet, Göteborgs universitet.

SKÅNE OCH DANMARK

RUDOLF ANTONI

”Skåne, den vackraste provinsen i Danmark.”

Adam av Bremen omkring år 1050

Skåne, eller Sconaowe som det hette för drygt 1200 år sedan, har en brokig historia och inte minst ett krångligt förhållande till det närliggande kungariket Danmark. Namnet Sconaowe tros härstamma från ordet Skathinawjo som är en sammansättning av ordet Skathin, med betydelsen skada eller farlig, och ordet awjo som betyder ö eller halvö. Skåne betyder med andra ord ”farlig halvö” och med tanke på hur många svenskar och danskar som har fått sätta livet till för denna halvö så är man böjd att hålla med. Få stater i världen har legat i krig så ofta med varandra som Danmark och Sverige. Mellan 1276 och 1710 blev Skåneland, vilket även inkluderar Halland och Blekinge, invaderat 39 gånger. Historiskt sett så bröt Skåne med Danmark från och med 1658 men detta var ingen smärtfri process. Skåne gick plötsligt från att vara en central riksdel av Danmark till att bli en svensk gränsprovins. All handel med grannarna förbjöds och skåningarna kunde inte längre utbilda sig i Köpenhamn. (Skansjö 1997)

Mycket har hänt sedan dess. Med tidens tand förändras världen runtomkring. Nya allianser, nya handelsförbindelser och nya kommunikationsmöjligheter har lett till att människor av idag har en radikalt annorlunda syn på varandra och stor medvetenhet om sin omvärld. I detta kapitel ämnar jag belysa hur skåningarnas förhållande till Danmark ser ut idag. Sedan 1600-talet har världen runtomkring Skåne vuxit sig allt större och samtidigt kommit närmare. I det sammanhanget kan man tycka att likheterna mellan de närmaste grannländerna borde komma att värderas som större och viktigare än skillnaderna. Men Sverige och Danmark har en komplicerad historisk bakgrund där Skåne har spelat en central roll. Det finns huvudsakligen två förhållningssätt när man studerar nuvarande internationella relationer inom en begränsad regional sfär: antingen kan man se dem i förhållande till just den historiska bakgrunden eller så kan fokus ligga på den rådande ekonomiska och politiska maktbalansen. (Burant 1993) I det senare av de två perspektiven ligger även förhållanden som regionernas gemensamma utbyte, det vill säga vad de får ut av varandra. På den här punkten har det hänt mycket de senaste åren.

År 1991 beslutade det danska folketinget och den svenska riksdagen att en bro skulle byggas över Öresund och den 1 juli år 2000 stod den färdig. Öresundsregionen har sedan dess i allt större utsträckning vuxit fram som ett nordeuropeiskt nav

både i praktiken och i människors medvetande. Köpenhamn och Malmöområdet (Malmö/Lund/Trelleborg) bildar med sina 2,3 miljoner invånare Skandinavien största storstad, jämförbar i storlek med exempelvis Hamburg eller Birmingham. 2003 var det även denna region som drog till sig flest internationella investeringar i Skandinavien. Totalt 44 internationella verksamheter valde att etablera sig eller utvidga redan existerande verksamheter i Öresundsregionen mot 34 i Stockholm. (Öresundsbro konsortiet 2005) Nu är det fem år sedan bron först togs i bruk och det kan således vara läge att se om man genom att bygga denna fysiska bro även har lyckats bygga mentala broar över vattnet.

Från ärkefiender till brödrafolk

Trots ett våldsamt förflutet talar mycket för att det idag skulle råda ett öppet och förtroligt förhållande mellan svenskar och danskar. Grundkraven för att denna typ av förtrolighet skall växa fram mellan två nationer är följande: att båda är demokratier där makten under lång tid fredligt har förts vidare genom folkliga val, att det i båda länderna råder lag och rätt och det mesta av den gemensamma administrationen sker öppet och tillgängligt för allmänheten, att det finns kulturella likheter mellan länderna och att det råder ekonomisk och politisk maktbalans mellan länderna. (Weintraub 1995) Tillsammans med den geografiska närheten och den språkliga förståelsen mellan länderna så är det alltså rimligt att anta att Sverige och Danmark idag är goda grannar. Detta stämmer väl överens med svenska folkets uppfattning om hur stor samhörighet man har med andra länder. I tabell 1 tydliggörs svenskarnas speciella förhållande till de närmaste grannländerna genom en faktoranalys. De svenskar som känner stor samhörighet med Danmark gör huvudsakligen även det med Norge och Finland. Det som binder samman de som svarat att de känner stor samhörighet med något av de andra länderna, exempelvis Ryssland, Frankrike eller USA, är snarare motsatsen – att de överhuvudtaget känner samhörighet med något utomnordiskt land. Totalt förklarar dessa två faktorer 73 procent av variansen i svarsmönstret.

Överlag har man i Sverige klart starkast band till Norge och Danmark och något svagare koppling till Finland. Totalt 66 procent av svenskarna säger sig känna mycket eller ganska stor samhörighet med Danmark och endast 13 procent anser sig inte känna någon samhörighet med Danmark alls. Fördelat på olika grupper så är det mest samhörighet med Danmark bland de som befinner sig i yrkesverksam ålder. Dessutom ökar andelen som känner samhörighet med Danmark med de svarandes dagstidningsläsande och utbildningsnivå. Det finns även en tydlig geografisk närhetseffekt. Klart starkast samhörighet känner de som bor i Sydsverige där nära en tredjedel känner stor samhörighet med Danmark. Därefter kommer i tur och ordning Småland med öarna, Västsverige, Stockholm, östra Mellansverige, norra Mellansverige, mellersta Norrland och övre Norrland. (Riks-SOM 2003)

Tabell 1 *Upplevd internationell samhörighet bland svenskar 2003 (faktorladdningar)*

	Norden	Övriga världen
Norge	.88	.24
Danmark	.84	.27
Finland	.84	.28
Frankrike	.24	.87
Italien	.26	.86
Tyskland	.30	.79
Ryssland	.20	.77
USA	.20	.73
Baltikum	.41	.69
<i>Förklarad varians</i>	14%	59%

Källa: Riks-SOM 2003

Man kan med andra ord rita en mental karta över Sverige där närheten är av avgörande betydelse för hur stor samhörighet man känner med andra länder. Givet förutsättningarna för detta mått är det de som bor i södra Sverige som känner störst samhörighet med Danmark. Ett annat sätt att mäta samhörigheten med andra områden och andra länder är att se hur pass intresserad man är av att veta vad som försiggår där. Även med detta mått står skåningarna nära danskarna. Viktigast tycker man visserligen i Skåne att det är att känna till nyheter från Stockholm, men därefter är det i stort sett ett jämnt lopp mellan Köpenhamn och Göteborg. Dessutom tycker man att det är viktigare att känna till nyheter från övriga Danmark än nyheter från Oslo. Det finns alltså varken ett nationalistiskt mönster där svenska nyheter värderas högre än utländska nyheter eller ett huvudstadsmönster där nyheter från huvudstäder värderas högre än nyheter från andra städer och områden. Troligtvis står värderingen av nyheter snarare i proportion till graden av inverkan på det egna livet. Nyheter från Stockholm är viktigast eftersom regering och riksdag befinner sig där. Att Köpenhamn och Göteborg följer därefter beror troligtvis på skåningarnas handels-, rese- och släktskapsrelationer med dessa städer är tätare än de är med övriga Danmark och Oslo. Den geografiska närhetseffekten tydliggörs ytterligare om man ser till hur viktigt man tycker det är att känna till nyheter från Danmark i olika delar av Skåne. Här finns det en nord-sydlig dimension och en öst-västlig dimension. Ju längre söderut och ju längre västerut man bor i Skåne desto viktigare är det att känna till nyheter från Danmark, både när det gäller Köpenhamn och övriga Danmark. Minst intresserad av nyheter från Danmark är man således i nordost och mest intresserad är man i sydväst.

Tabell 2 Viktigt att känna till nyheter från olika städer och områden bland boende i Skåne 2004 (procent)

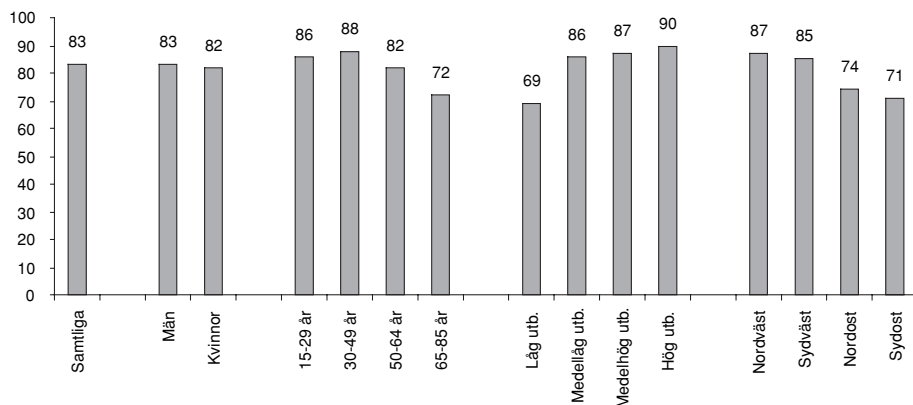
	Mycket viktigt	Ganska viktigt	Inte särskilt viktigt	Inte alls viktigt	Totalt	Antal svar
<i>Nyheter från Stockholm</i>	12	48	28	11	100	3099
<i>Nyheter från Köpenhamn</i>	9	44	34	13	100	3084
<i>Nyheter från Göteborg</i>	8	43	37	12	100	3062
<i>Nyheter från övriga Danmark</i>	4	27	48	21	100	3049
<i>Nyheter från Oslo</i>	4	23	51	22	100	3029
bland boende i:						
Mycket/ganska viktigt att känna till nyheter från:	Sydvästra Skåne	Nordvästra Skåne	Sydöstra Skåne	Nordöstra Skåne		
<i>Köpenhamn</i>	62	50	48	35		
<i>Övriga Danmark</i>	33	31	29	24		

Källa: SOM-undersökningen i Skåne 2004

Över gränsen

Man kan egentligen inte börja fundera över hur de mentala kartorna ser ut i en region utan att samtidigt studera de faktiska fysiska kartorna. Med detta menar jag här huvudsakligen skåningarnas benägenhet att åka till Danmark. Färjetrafiken har länge gått tät mellan Skåne och Danmark och har under de senaste fem åren dessutom kompletterats med en tåg- och bilbro över Öresund. Detta innebär givetvis att sundet som sådant är väldigt trafikerat. 2004 åkte nära 4 miljoner personbilar över Öresundsbron och totalt var det drygt 28 miljoner personer som gjorde resan över sundet i någon riktning förra året. (Øresundsbro konsortiet 2005) En klar majoritet av skåningarna (83 procent) reser till Danmark minst någon gång om året och denna vana är förhållandevis jämnt spridd över hela befolkningen. Äldre och lågutbildade är något mindre benägna att resa till Danmark och likaså de som bor i östra Skåne. Men även i dessa grupper är det drygt två tredjedelar som reser till Danmark minst någon gång om året.

Större variation blir det om man istället ser till hur ofta man besöker Danmark. Då synliggörs ganska stora skillnader mellan olika grupper. De som oftast besöker Danmark är de som bor nära, det vill säga i nordväst eller sydväst, samt de som är högutbildade. Vi kan även notera att män åker till Danmark i större utsträckning än kvinnor. Överlag är det dock ganska få som åker till Danmark riktigt ofta. Totalt reser omkring var åttonde skåning till Danmark minst en gång i månaden. Denna siffra stiger dock markant om man fördelar Danmarksresenärerna efter var de bor.

Figur 1 Andel skåningar som besökt Danmark under de senaste 12 månaderna (procent)

I nordvästra Skåne är det drygt var sjätte invånare som är i Danmark minst en gång i månaden medan det i de östra delarna endast är omkring var tjugonde invånare som besöker Danmark så ofta. Om man dessutom ser till de grupper som generellt reser mer, till exempel högutbildade som bor i nordvästra Skåne är det nära var fjärde som besöker Danmark minst en gång i månaden medan det bland lågutbildade i nordost är en på hundra. Värt att notera är att det i nordväst är åldersgruppen 50-85 som oftast åker till Danmark medan det i andra delar av Skåne främst är de yngre åldrarna upp till pensionsåldern som ofta åker till Danmark. I sydväst är det dessutom en markant skillnad beroende på kön. Männerna i denna region är nära dubbelt så benägna att åka till Danmark som kvinnorna.

Tabell 3 Andel som besökt Danmark minst en gång i månaden 2004 (procent)

	KÖN		ÅLDER				UTBILDNING				
	Samtliga	Kvinna	Man	15-29 år	30-49 år	50-64 år	65-85 år	Låg	Medellåg	Medelhög	Hög
Nordvästra Skåne	16	15	18	16	12	19	19	13	16	13	22
Sydvästra Skåne	13	9	17	13	13	15	10	8	12	11	20
Nordöstra Skåne	4	3	4	5	4	5	0	1	6	5	6
Sydöstra Skåne	5	4	6	2	5	6	5	2	5	4	10
<i>Hela Skåne</i>	<i>12</i>	<i>9</i>	<i>14</i>	<i>12</i>	<i>11</i>	<i>13</i>	<i>10</i>	<i>7</i>	<i>12</i>	<i>10</i>	<i>18</i>
Antal svar	3360	1733	1627	708	1069	850	732	854	998	685	703

Andra undersökningar har visat att det också är betydligt vanligare att svenskar reser till Danmark än att danskar reser till Sverige och i Danmark spelar det geografiska läget, närheten till Öresund, betydligt större roll än i Sverige. Även färdstättet varierar en hel del. Från Danmark samt från östra Skåne är det övervägande resor med bil. I Sydvästra Skåne reser man istället med tåg medan man i nordvästra Skåne främst åker färja över sundet. (Schéele & Blomquist 2003) Statistik kring trafiken över Öresundsbron visar på samma tendens då brons användare huvudsakligen är svenskar. Av Öresundsbrons kunder bor 67 procent i Sverige, 28 procent i Danmark och resterande 5 procent kommer från andra länder, huvudsakligen Tyskland, Norge och Nederländerna. Av de resande som kommer från Sverige bor de allra flesta (77 procent) i Skåne och den klart största andelen har Köpenhamnsområdet som destination. Totalt är det drygt 70 procent av de som reser från Sverige över Öresundsbron som är på väg till Köpenhamnsområdet, var femte skall till övriga Danmark och var tionde resenär är på väg till övriga Europa. På motsvarande sätt är det omkring hälften av de som åker åt andra hållet över bron som bor i Köpenhamnsområdet, drygt en tredjedel som kommer från övriga Danmark och 13 procent som kommer från övriga Europa. De flesta (56 procent) har Skåne som destination och omkring var fjärde resenär är på väg någonstans i övriga Sverige. Av de som reser från Köpenhamnsområdet är det över 70 procent som har Skåne som destination. (Øresundsbro konsortiet 2005)

Att leva bikulturellt

"Vi lever i en region med två språk och två kulturer. Dock är skillnaderna relativt små och oftast oproblematiske. Det betyder att arbetsmarknaden blir mycket större. Det finns inga direkta hinder för att arbeta i ett land och bo i ett annat. Den som istället väljer att flytta till arbetet på den andra sidan kommer att upptäcka att välfärdssystemen i de båda länderna liknar varandra i stora drag. Båda länderna har bra sjukvård och bra bostäder, ett bra socialt skyddsnät helt enkelt."

www.oresundsregionen.org

Sedan 1998 har antalet danskar som flyttar till Skåne femdubblats. De främsta anledningarna som anges av de danskar som flyttar är att det i Skåne erbjuds lägre boendepriiser, lägre bilpriser, överlag lägre levnadsomkostnader och bra transportmöjligheter över Öresund. Antalet skåningar som flyttar till Danmark har också ökat sedan bron öppnades men inte lika dramatiskt. Anledningen för dem är huvudsakligen att man vill bo i stadsmiljö samt att Köpenhamn erbjuder ett rikt kultur- och nöjesliv. (SCB och Danmarks statistik 2005) I takt med danskarnas flyttande över sundet har också andelen pendlare ökat. Man beräknar att i genomsnitt 10 000 människor pendlar över Öresund till vardags och merparten av dessa pendlare bor i Skåne och arbetar i Köpenhamn. Många skåningar söker arbete i Köpenhamn och två av tre Köpenhamnsbor som flyttar till Skåne behåller sitt jobb

i Danmark. 2004 var det i stort sett lika många danskar som svenskar som pendlade från Skåne till Köpenhamn. (Øresundsbro konsortiet 2005) Det är en imponerande utveckling vi ser i Öresundsregionen.

I SOM-undersökningen i Skåne 2004 blir dock dessa siffror satta i perspektiv. I själva verket är det en mycket liten andel av de som bor i Skåne som pendlar till arbete i Danmark och andelen danskar som bor i Skåne överstiger inte någonstans en på hundra. Mer intressant blir det dock om man istället blickar framåt. Mer än var tredje skåning kan nämligen tänka sig att söka jobb i Danmark om det vore aktuellt med nytt arbete och 8 procent kan tänka sig att flytta till Danmark. Här är dessutom åldern av avgörande betydelse. Bland de som är 15-29 år är det mer än hälften som kan tänka sig att söka jobb på andra sidan sundet och nästan en femtedel av dem kan tänka sig att flytta dit. Även om det är i nordvästra Skåne man besöker Danmark mest så är det främst i sydväst man ser sig ha en möjlig framtid i Danmark både med avseende på arbete och boende. Med andra ord tyder detta på att Öresundsbron har byggt mentala broar. Om man utkristalliserar de unga som bor i sydväst så är det 61 procent som kan tänka sig att söka jobb i Danmark och 20 procent som kan tänka sig att flytta dit.

Tabell 4 Arbete och boende i Danmark och Skåne 2004 (procent)

	KÖN			ÅLDER				UTBILDNING				REGION			
	Samtliga	Kvinna	Man	15-29 år	30-49 år	50-64 år	65-85 år	Låg	Medellåg	Medelhög	Hög	Nordväst	Sydväst	Nordost	Sydost
Kan tänka sig att söka arbete i Danmark	37	31	44	55	39	32	21	22	35	45	48	36	43	24	35
Kan tänka sig att flytta till Danmark	8	7	10	17	10	6	1	3	7	13	14	8	10	4	8
Dansk medborgare boende i Skåne	1	1	1	1	2	1	1	0	1	1	2	1	1	0	0
Pendlar till arbete i Danmark	1	1	2	2	2	1	0	1	1	1	2	1	2	0	0
Antal svar	3360	1733	1627	708	1069	850	732	854	998	685	703	851	1657	567	278

Svenskar och då framförallt skåningar har länge haft för vana att åka till Danmark på kortare eller längre semesterresor eller shoppingturer. Statistik kring Öresundsbronns resenärer visar att de som åker över på semester, weekendresor eller bara åker över för fritidssysselsättning utgör drygt hälften av alla resenärer. Omkring 30 pro-

cent reser till Danmark i arbetet och andelen som pendlar har på tre år ökat från 5 till 20 procent. (Øresundsbro konsortiet 2005) Andra undersökningar visar att omkring var tredje skåning som åker till Danmark gör det för att handla varor och då framförallt öl. Närmare var femte skåning är där på semester och drygt tio procent åker för turen i sig. Av de danskar som åker till Sverige är det en större andel som är på semester och en något mindre andel som är där för shoppingens skull. Det är dock betydligt fler danskar som åker till Sverige för att besöka släktingar än motsatt för svenskarna. (Schéele & Blomquist 2003) SOM-undersökningen i Skåne 2004 visar dock att andelen skåningar som regelbundet storhandlar dagligvaror utomlands är förhållandevis låg. Omkring var tjugonde skåning handlar minst en gång i halvåret dagligvaror i Danmark eller Tyskland. Här utmärker sig egentligen bara de som bor i sydöstra Skåne med en lägre andel som storhandlar i Danmark och istället betydligt fler som storhandlar i Tyskland.

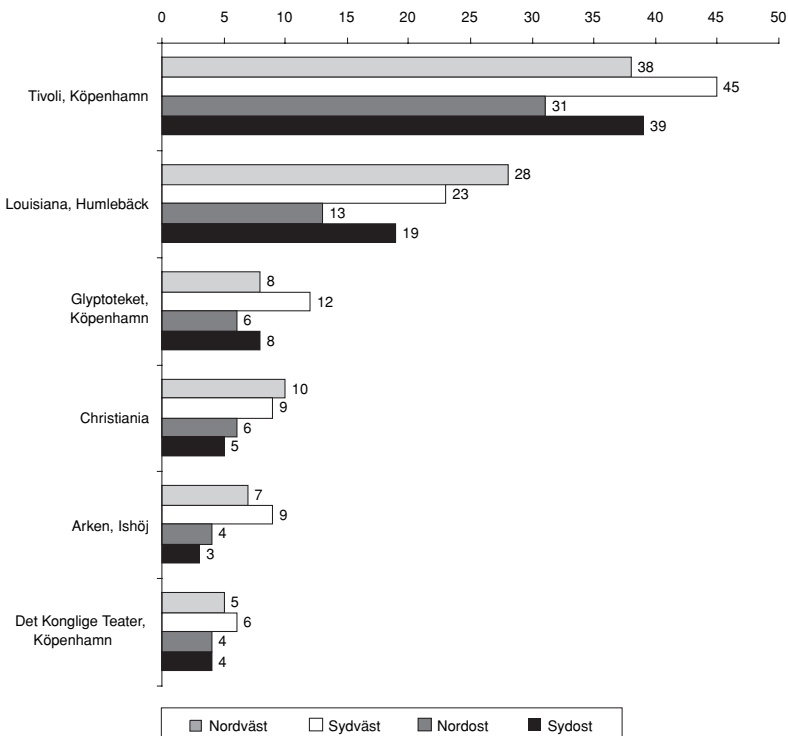
Tabell 5 Andel skåningar som storhandlar i Danmark och Tyskland 2004 (procent)

	KÖN		ÅLDER				UTBILDNING				REGION				
	Samtliga	Kvinnor	Man	15-29 år	30-49 år	50-64 år	65-85 år	Låg	Medellåg	Medelhög	Hög	Nordväst	Sydväst	Nordost	Sydost
Storhandlar i Danmark	4	4	5	3	4	5	6	5	5	4	5	5	5	5	2
Storhandlar i Tyskland	5	4	6	4	5	6	3	3	5	7	5	3	5	5	9
Antal svar	3360	1733	1627	708	1069	850	732	854	998	685	703	851	1657	567	278

Det man som skåning sysselsätter sig med när man är i Danmark är i stor utsträckning nöje. Många av de skåningar som flyttar till Köpenhamn gör det för att till fullo kunna utnyttja det danska kultur- och nöjesutbudet och uppleva storstadslivet i Köpenhamn. Likaså är detta en stor anledning till att man åker över sundet på semester, weekendresor eller dagsturer. Inte minst märks detta på frågan om vilka kultur- och fritidsanläggningar man som skåning har besökt under det senaste året. Av de 22 olika anläggningar man frågade om var 16 skånska och 6 danska. Tivoli i Köpenhamn var den anläggning som flest skåningar hade besökt. Även Louisiana i Humlebäck lyckades hamna bland de tio mest välbesökta anläggningarna. I figur två nedan visas andelen som uppger att de har besökt någon av de danska anläggningar som ingick i frågan fördelat på de olika delarna av Skåne. Med denna uppdelning blir det tydligt att det geografiska läget är mycket viktigt. Ju närmare

Danmark desto mer tillgängligt är det kulturella utbudet. Louisiana och Christiania drar till sig en större andel besökare från nordväst än sydväst medan det för övriga kultur- och fritidsanläggningar råder motsatt förhållande. I flera fall är det även betydligt fler besökare från sydost än nordost. För samtliga anläggningar gäller att ju färre besökare desto mindre skillnad beroende på var i Skåne man bor. Med andra ord är det bland de mindre populära kultur- och fritidsanläggningarna i större utsträckning smaken och i mindre utsträckning tillgängligheten som avgör. För en mer detaljerad beskrivning av kulturlivet samt besökarna på de olika anläggningarna se kapitlet *Skånsk kultur och livsstil* i denna bok.

Figur 2 Besökt olika danska kultur- och fritidsanläggningar bland boende i olika delar av Skåne 2004 (procent)

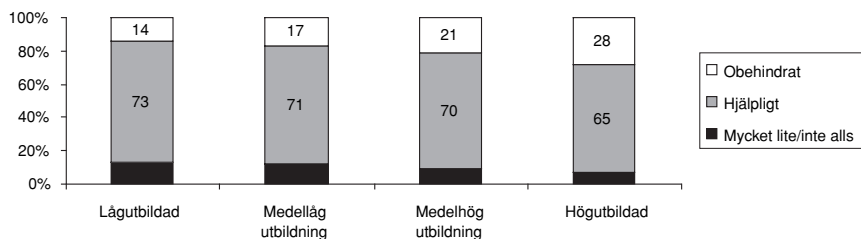

Danska medier i skånska hem

Tre månader efter invigningen av Öresundsbron blev TV4 Skåne plötsligt TV4 Öresund. Många trodde då på en snabb utveckling mot en tvåspråkig mediemarknad i regionen. Men resan mot denna vision har varit allt annat än rak och oproblematisk. Det största bakslaget var antagligen det misslyckade samarbetet mellan

Berlingske Tidende och Sydsvenskan. Nu är dock den gemensamma mediemarknaden på frammarsch igen. Ett exempel på detta är att Metro Skåne och MetroXpress i Danmark varje månad sedan 2004 har gett ut Metro Öresund som en tvåspråkig bilaga. (Carlsson 2005) Visserligen är den språkligt och fysiskt gränsöverskridande massmediemarknaden än så länge mest en vision, men begreppet öresundare håller på att få fäste i vissa grupper. (Falkheimer 2004) En förutsättning för att man som skåning skall kunna använda sig av danska medier är att man förstår språket. Totalt sett är det 20 procent som förstår danska helt obehindrat och 70 procent som säger sig förstå danska hjälpligt. När det gäller läskunnigheten så är det något färre som kan läsa åtminstone hjälpligt (60 procent) men ungefär lika många som läser danska helt obehindrat. Även när det gäller den språkliga förståelsen av danska så är den geografiska närheten mycket viktig. Lättast har man för danska i nordväst och svårast i nordost. Även utbildningsnivån är en viktig faktor trots att det knappast är så att högt utbildade har studerat danska i någon större utsträckning. Snarare tyder det på att mer utbildning leder till vidare horisonter, större intresse för det som händer internationellt och eventuellt fler kontakter med människor av andra kulturer. Intresset leder således till ökad förståelse. Bland högt utbildade är det 28 procent som förstår danska obehindrat medan det bland lågt utbildade är hälften så stor andel.

Figur 3 Förståelse av danska i förhållande till utbildningsnivå 2004 (procent)

När det gäller danska medier så är det framförallt dansk TV man tittar på i Skåne. Åtta av tio skåningar som har tillgång till dansk TV tittar åtminstone då och då, var fjärde skåning med tillgång till dansk TV tittar minst tre gånger i veckan och en på tio tittar dagligen. Totalt sett är det dock 10 procent som inte har tillgång till dansk TV och huvudsakligen är detta de som bor i nordöstra Skåne. I de västra delarna av Skåne är det endast 5 procent som uppger att de inte har tillgång till dansk TV medan det i sydost är 14 procent och i nordost 30 procent som inte har tillgång till dansk TV. Trots att endast de som har tillgång till dansk TV ingår i analysen är det betydligt färre i nordöstra Skåne som tittar på dansk TV. En tredjedel av alla skåningar tittar på nyheter på dansk TV, en fjärdedel lyssnar på dansk

radio, mer än var sjätte skåning lyssnar på nyheter i dansk radio och en på tio går då och då in på någon dansk tidningssajt på Internet. Det man i minst utsträckning tar del av är danska dagstidningar. Här borde det dock inte vara den språkliga förståelsen som brister då läskunnigheten nästan är lika stor som förståelsen av talad danska. I samklang med resultaten kring språklig förståelse av danska så är det genomgående så att högutbildade och boende i västra Skåne använder sig mer av danska medier än andra medan man i nordost är mindre intresserad av danska medier. Det syns även en klar skillnad beroende på kön där män är betydligt mer benägna att använda sig av danska medier än kvinnor. En annan intressant upptäckt är att de yngre skåningarna tittar mindre på dansk TV och lyssnar mindre på dansk radio än de som är över 30 år.

Tabell 6 Användning av danska medier bland boende i Skåne 2004 (procent)

	KÖN			ÅLDER				UTBILDNING				REGION			
	Samtliga	Kvinna	Man	15-29 år	30-49 år	50-64 år	65-85 år	Låg	Medellåg	Medelhög	Hög	Nordväst	Sydväst	Nordost	Sydost
Tittar på dansk TV	76	73	79	65	78	79	81	75	73	77	82	81	82	45	69
Nyheter i dansk TV	33	29	38	24	32	37	41	30	29	36	40	40	37	11	35
Lyssnar på dansk radio	25	21	29	19	23	29	31	21	24	26	31	31	29	8	20
Nyheter i dansk radio	15	12	18	12	14	15	20	14	13	15	18	20	16	5	13
Dansk tidningssajt	9	7	12	9	11	10	4	5	8	10	14	9	10	5	10
Läser dansk morgon-/gratistidning	4	4	5	4	4	5	4	3	4	4	6	4	5	3	3
Läser dansk kvällstidning	3	2	4	3	3	3	3	3	4	2	2	3	4	2	2
Antal svar	3360	1733	1627	708	1069	850	732	854	998	685	703	851	1657	567	278

Kommentar: I frågan om tittande på dansk TV ingår endast de som säger sig ha tillgång till dansk TV. Gällande all medieanvändningen visas andelen som sagt sig använda danska medier i någon utsträckning överhuvudtaget.

Dansk/skånsk integration

Det talas mycket om Öresundsregionen och en mängd olika aktörer har börjat använda sig av begrepp som öresundsmedborgare eller öresundare. Just nu sker till

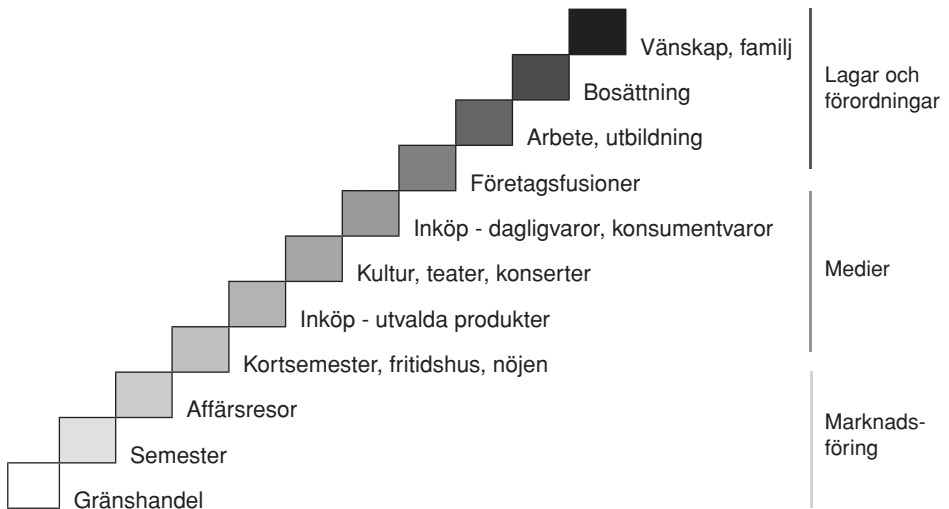
exempel en byggboom i Örestad, den nya stadsdelen på den danska sidan av bron och i september 2005 öppnades Öresundsregionens gemensamma webbportal – www.oresundsregionen.org. Bakom en stor del av arbetet med att lansera begreppet öresundare ligger organisationer som *Øresund Network* – Öresundsregionens dansk-svenska informations- och marknadsföringsorganisation, det statligt ägda *Øresundsbro konsortiet* samt *Øresundskomiteen* som är ett samarbetsforum för politiker på båda sidor sundet. Men även andra aktörer är viktiga i den här processen. En som definitivt bör nämnas i sammanhanget är *Øresundsuniversitetet* som är ett samarbete mellan fjorton svenska och danska universitet och högskolor. Med tiden har begreppet börjat rota sig och en kort sökning på Internet visar att många mindre aktörer som exempelvis *Øresunds golfklubb*, *Øresunds sejlklub* och *Øresunds danskklubb* har börjat använda sig av det. Men hur integrerade är egentligen Öresundsregionens invånare och hur mäter man graden av integration? Forskning kring internationell integration föreslår en utvecklingskurva som går parallellt på sex olika nivåer. Ju längre integrationsprocessen löper desto mer förverkligas de sex olika nivåerna. (Puchala 1968)

1. Frågor som rör regionens trygghet och stabilitet blir viktigare än frågor som rör nationens trygghet och stabilitet.
2. Samarbete inom regionen blir viktigare än tävlan mellan nationerna.
3. Den intra-regionala kommunikationen, uppmärksamheten och intresset ökar.
4. Förtroendet mellan nationella eliter överstiger misstänksamheten. Tonen inom regionen präglas av enighet.
5. Konsensus råder kring intra-regionala och internationella frågor och ställningstaganden. Nationaliteten förlorar bäring som huvudsaklig förklaring till attityder, opinion och politiska preferenser.
6. Sannolikheten för att konflikter mellan stater som ingår i den integrerade regionen skall lösas med våld minskar betydligt.

Detta är en i högsta grad konfliktorienterad syn på betydelsen av integration som i flera avseenden inte passar så bra i en beskrivning av relationen mellan Sverige och Danmark idag. Men det finns ändå delar av denna teori kring flernivå-integration som är användbara. De flesta forskare beskriver det multinationella eller i det här fallet binationella politiska samhället utifrån strukturella, politiska och samhälleliga egenskaper. För samtliga dessa egenskaper sker det stora förändringar i Öresundsregionen. Den politiska viljan finns att skapa en ny och enig region, infrastrukturen var visserligen god med språklig förståelse och goda färjeförbindelser tidigare men förbättrades betydligt med öppnandet av Öresundsbron och med nya förutsättningar ändrar öresundsborna sitt beteende. En förenklad men ändå ganska tydlig bild av integrationsprocessen i Öresundsregionen ges i nedanstående integrations-

trappa. Här sker utvecklingen visserligen på flera olika nivåer samtidigt, men för regionen som helhet så handlar det om att gradvis riva barriärer och bygga broar. På de lägsta nivåerna består utbytet endast av gränshandel och resor för semester eller affärer. Därefter följer mer systematiska resor. Man åker över gränsen för ett specifikt syfte eller för att köpa en viss vara. För svenskarna har detta länge varit öl medan det för danskarna idag främst handlar om kläder och mat som är billigare i Sverige. Detta utvecklas sedan till att man utnyttjar det andra landets kulturutbud och kanske åker över för att handla dagligvaror. På nästa nivå följer stora delar av samhället med. Företag på båda sidor går samman, man söker jobb i det andra landet, provar att bosätta sig där och slutligen slår man sig till ro med familj och vänner. Självklart finns det idag både människor som befinner sig högst upp och längst ner på trappan men frågan är hur långt upp på trappan regionen som helhet har kommit.

Figur 4 *Integrationstrappan*

Källa: Øresundsbro konsortiet 2005

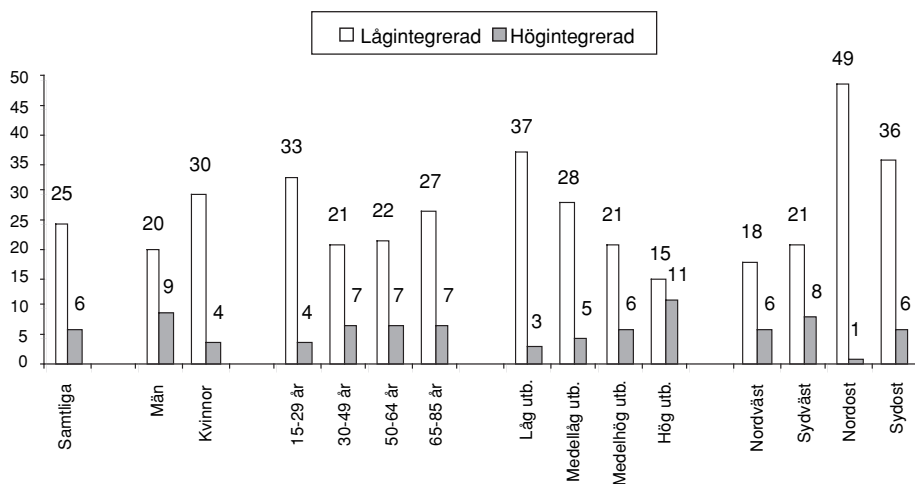
För de olika nivåerna i integrationstrappan finns det olika medel som kan påskynda processen. I figur 4 ovan står de till höger om trappan. För de lägre nivåerna handlar det främst om marknadsföring, det vill säga att tala om vad som erbjuds på andra sidan och varför man borde åka dit. Därefter spelar medierna en viktig roll för att binda samman regionen till ett gemensamt intresseområde. Medierna hjälper medborgarna att skapa sig en uppfattning om de människor som bor på andra sidan samt hur det ser ut med avseende på exempelvis kultur, politik och

arbetstillfällen. Slutligen spelar lagar och förordningar en avgörande roll för hur svårt eller enkelt det är att utbilda sig, arbeta och bosätta sig på andra sidan gränsen. Av de danskar som har flyttat till Skåne visar en undersökning att omkring hälften av dem tycker att det är krångligt att ha kontakt med myndigheter i två länder, att det är för stora skillnader på skatteområdet och att det är för dyrt att ringa till Danmark. Däremot är det få som tycker att det är stora kulturskillnader och som tycker det är ett problem att deras barn kommer växa upp i Sverige. (Øresundsbro konsortiet & Öresundskomiteen 2005) Detta tyder på att det ur integrationsmässig synvinkel fortfarande finns en del att önska när det gäller lagar och förordningar. Men det visar även på de fördelar som finns med att Skåne och Danmark har ett gemensamt ursprung. De kulturella skillnaderna upplevs som små och oproblematiska. Omkring 30 procent av Öresundsregionens invånare har minst en vän på den andra sidan. Andelen är högst i Malmö (36 procent) och betydligt lägre i nordost (21 procent) samt i de västra delarna av Själland. Knappt 20 procent har släktingar på andra sidan sundet. (Schéele & Blomquist 2003)

För att närmare belysa integrationsnivån i Skåne har jag konstruerat ett integrationsindex utifrån de frågor som tidigare har belysts i detta kapitel. Detta index visar inte i egentlig mening i hur stor utsträckning skåningarna känner sig som öresundare utan snarare i vilken utsträckning de agerar som öresundare, det vill säga hur intresserade de är av Danmark samt hur stor kontakt de har med Danmark. Indexet är baserat på hur ofta man besökt Danmark generellt, hur ofta man besökt Köpenhamn respektive övriga Danmark specifikt, hur ofta man tittar på dansk TV eller lyssnar på dansk radio, hur väl man förstår och läser danska samt hur viktigt man tycker att det är att känna till nyheter från Köpenhamn och övriga Danmark. Max poäng på detta index är 100 vilket innebär mycket hög grad av integration och lägsta poäng är 0 vilket innebär att man i princip inte har någon kontakt med Danmark alls. Därefter har detta poängsystem delats upp i kvartiler, det vill säga med tjugofempoängsintervaller. Den procentuella fördelningen för hela Skåne i detta index är 25 procent lågintegrerade, 43 procent medellågt integrerade, 26 procent medelhögt integrerade och 6 procent högtintegrerade.

Genomgående har SOM-undersökningen i Skåne visat ett mönster där geografisk närhet, tillgång och intresse samspelar i vad man kan kalla helhetsintegrationen. I detta mönster faller hela tiden västra Skåne ut som mest integrerat med Danmark medan nordöstra Skåne är minst integrerat med Danmark. Detta förhållande blir väldigt tydligt i integrationsindexet där så många som hälften i nordost är lågintegrerade och endast en procent är högtintegrerade medan det i västra Skåne är betydligt fler högtintegrerade och framförallt betydligt färre lågintegrerade. I övrigt är det högre andel högtintegrerade bland män än bland kvinnor samt bland högutbildade. Var tredje person i åldern 15-29 är lågintegrerad och endast 4 procent är högtintegrerade. I övriga åldersgrupper är graden av integration högre.

Figur 5 Dansk integrationsnivå i Skåne i olika grupper (procent av index)

Det kanske starkaste argumentet för byggandet av Öresundsbron på den här sidan sundet var alla de positiva effekter det skulle innebära för Skåne. Det skulle exempelvis göra Köpenhamns arbets- och affärsmarknad tillgängligt för skåningar och skånska företag och det skulle stärka regionens position i förhållande till Stockholm och därmed motverka den svenska centraliseringen. (Mudd 2001) Idag är det en klar majoritet, närmare 70 procent, som tycker det är ett bra förslag att främja utvecklingen i Skåne genom att utöka samarbetet med Köpenhamnsområdet. Dessutom är det ytterst få av de övriga svarande som tycker att det är ett dåligt förslag. Det är även intressant att ställa denna fråga i förhållande till hur integrerad man själv är. Man skulle kunna tänka sig att de som idag inte har så mycket kontakt med Danmark skulle vilja utöka samarbetet och att de som har mycket kontakt med Danmark anser att det är nog som det är idag. Så är dock inte fallet. Tvärtom är det ett klart samband mellan graden av integration och intresset för att utöka samarbetet med Köpenhamnsområdet. Av de som är högintegrerade idag tycker mer än hälften att det är en mycket bra idé och totalt nära 90 procent att det är en bra idé att utöka samarbetet med Köpenhamnsområdet. Bland de lågintegrerade är det knappt mer än hälften som vill utöka samarbetet. Visserligen är även de övervägande positiva men de är inte alls lika övertygade som de som redan är högintegrerade.

Tabell 7 *Inställning till förslaget att främja utvecklingen i Skåne genom utökat samarbete med Köpenhamnsområdet i förhållande till integrationsnivå 2004 (procent)*

	Samtliga	Integrationsnivå			
		Låg	Medellåg	Medelhög	Hög
Mycket bra förslag	29	19	23	42	56
Ganska bra förslag	40	33	44	39	33
Varken bra eller dåligt förslag	25	35	26	16	9
Ganska dåligt förslag	4	7	4	2	1
Mycket dåligt förslag	3	5	2	2	2
<i>Antal svar</i>	<i>3360</i>	<i>840</i>	<i>1445</i>	<i>873</i>	<i>202</i>

Internationell identitet

Gripen som finns i det skånska vapnet är ett fantasiväsen som i grund och botten är en kombination av två kraftfulla men mycket olika varelser, en örn och ett lejon. Kanske är detta symboliskt för det skånska ursprunget – en regional identitet född ur en tvekamp mellan två starka nationer. I takt med att Öresundsregionen växer sig starkare som koncept så växer den även sig starkare i medvetandet hos de som bor där. I en attitydundersökning som Öresundskomiteen låtit genomföra efterfrågades i vilken utsträckning man kände sig som en öresundsbo. Resultaten kan både bekräfta resultaten från SOM-undersökningen i Skåne och i viss mån belysa dem från en annan vinkel. Mycket riktigt är det individer som bor i västra Skåne som känner sig mest som öresundsbor och man identifierar sig minst som öresundsbo i nordost. Även den språkliga förståelsen visar sig positivt påverka graden av öresundsidentitet samt kunskapen om de som bor på andra sidan sundet. Ju oftare skåningarna åker till Danmark och ju mer positiv inställning man har till danskar desto mer känner man sig som öresundsbo. Resultaten visar även att skåningarna känner sig mer som öresundsbor än danskarna gör. För danskarna visade sig även erfarenheter av svenska medier vara av vikt för öresundsidentiteten, något som inte direkt motsvarades bland skåningarna. (Schéele & Blomquist 2003)

Det finns en stark regional identitet i Skåne. Nära 30 procent känner att de i första hand hör hemma i Skåne medan drygt var tionde skåning i första hand säger sig höra hemma i Sverige som helhet. Det som är utmärkande för de som är lågintegrerade är att de i högre grad än andra känner att de hör hemma på den ort där de bor. De som har starkast skånsk identitet är de som är medellågt och medelhögt integrerade med Danmark. De som i minst utsträckning känner att de hör hemma i Skåne är både lågintegrerade och högintegrerade. Förklaringen är dock helt olika för de två grupperna. När det gäller lågintegrerade så beror det på en starkare för-

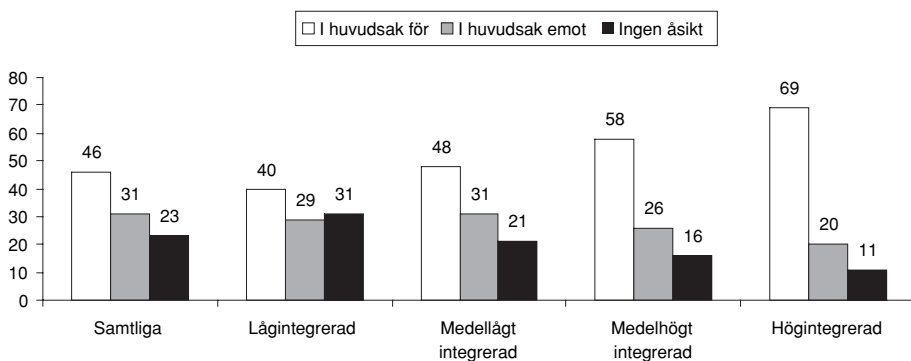
ankring i det lokala närområdet. För högintegrerade beror det på raka motsatsen – en betydligt större andel som känner samhörighet med Norden, Europa och världen som helhet. Med andra ord känner sig var fjärde högintegrerad person i första hand hemma utanför Sveriges gränser. Skåningar som har mycket kontakt med Danmark är inte bara mer kontinentala utan även mer globala.

Tabell 8 Hemhörighet i förhållande till integrationsnivå 2004 (procent)

	Samtliga	Integrationsnivå			
		Låg	Medellåg	Medelhög	Hög
Den ort där jag bor	42	48	39	31	31
Skåne	29	24	33	35	25
Mitt tidigare län	4	6	3	3	3
Sverige som helhet	12	13	11	15	7
Norden	3	1	2	4	11
Europa	6	6	6	8	16
Världen som helhet	4	2	6	4	7
<i>Antal svar</i>	<i>3360</i>	<i>840</i>	<i>1445</i>	<i>873</i>	<i>202</i>

Det finns även ett samband mellan graden av integration med Danmark och åsikten om det svenska medlemskapet i EU. Om en hög grad av integration leder till starkare kontinental identitet så borde det även leda till en mer positiv inställning till det svenska EU-medlemskapet. Mycket riktigt bekräftas detta i figur 6 nedan. För det första är skåningarna överlag mer positiva till EU-medlemskapet än man är i övriga landet. 46 procent av skåningarna är för mot riksgenomsnittet på 40 procent. (Lindahl 2004) Här är dock integrationsnivån en avgörande faktor. Bland de högintegrerade är närmare 70 procent för EU-medlemskapet. Därefter faller andelen EU-positiva gradvis allt eftersom den danska integrationsnivån blir lägre. Ett andra samband är att andelen som uppger att de inte har någon åsikt i EU-frågan minskar med graden av integration. Med andra ord är de högintegrerade inte bara mer kontinentala utan även mer säkra på sin åsikt om medlemskapet i EU. Bakom detta ligger inte bara kopplingen till Danmark utan även själva gruppens sammansättning. Vid en närmare analys visar det sig att andelen högintegrerade är större i grupper som höginkomsttagare, storstadsbor och högre tjänstemän/akademiker. Högintegrerade är även vanligare bland de som är mycket intresserade av politik samt bland de som röstar borgerligt. Samtliga dessa grupper präglas av en mer positiv inställning till det svenska EU-medlemskapet. Dessutom består gruppen högintegrerade av mycket aktiva människor. De lever ett aktivt fritidsliv och är oftare ute på kulturupplevelser än andra. De tar dessutom del av mer dagstidningar och tittar mer på SVT än andra.

Figur 6 Åsikt om det svenska medlemskapet i EU i förhållande till integrationsnivå 2004 (procent)

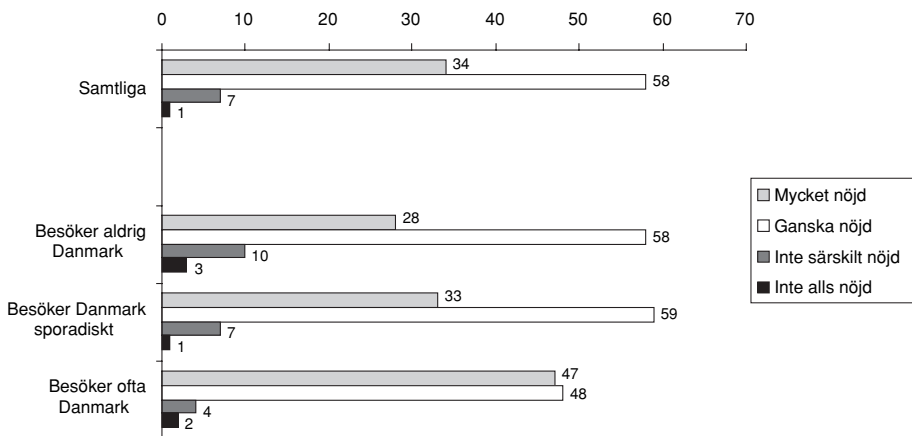
Att vara skånsk/dansk svensk

Two Danes, two Finns, two Norwegians, and two Swedes are shipwrecked and cast upon a deserted island. By the time they are rescued the Danes have formed a co-operative, the Finns have chopped down all the trees, the Norwegians have built a fishing boat, and the Swedes are waiting to be introduced. (Connery 1966)

Vintern 1998 utlystes en tävling i Danmarks Radio. Lyssnarna skulle nominera danskar som egentligen borde ha varit svenskar. Kriteriet för detta var förstås att den nominerade skulle ha gjort någonting riktigt löjeväckande. (Gundelach 2000) Det finns många föreställningar om vad det innebär att vara dansk och svensk. För att det skall finnas en nationell identitet krävs att det råder en gemensam uppfattning om vilka "vi" är tillika en uppfattning om vilka som inte hör till gruppen "oss". (Knudsen 2001) Vi känner mycket väl igen bilden av den auktoritetsbundna, byråkratiska och stela svensken. Lika väl känner vi igen bilden av den gemytliga, patriotiska och rökande dansken. Sverige beskrivs som ett förbudsland och Danmark är fritt och kontinentalt. Detta kan även kopplas till att svenskarna med jämna mellanrum super sig fria medan danskarnas stora ölkonsumtion i grund och botten är en social handling. Denna sorts stereotypa bilder förmedlas ofta med glimten i ögat men för varje gång de upprepas förstärks de nationella konstruktionerna. (Falkheimer 2004) En undersökning av förhållandet mellan skämt och stereotypisering i Skandinavien har visat på ett intressant mönster. Danskarna skämtar om norrmän och svenskar, norrmän och svenskar berättar vitsar om varandra, men varken norrmän eller svenskar skämtar om danskar. Åtminstone så är skämten där dansken drar det kortaste strået mycket ovanliga. Dessutom är danskarnas skämt om norrmän och svenskar huvudsakligen av olika karaktär. När danskarna skämtar om norrmän så handlar det mest om dumhet medan skämten om svenskar är mer

inriktade på våra värderingar. En förklaring som ges till detta mönster i syskonrivalteten är att danskarna upplever Sverige som en storebror och Norge som en lillebror medan det mellan Sverige och Norge råder mer tävlan. (Gundelach 2000) Huruvida det ligger någon sanning i detta vill jag inte spekulera om. Däremot förs ett intressant resonemang kring förhållandet mellan de svenska och danska stereotyperna. Faktum är att dessa stereotyper ser ungefär likadana ut i Sverige och i Danmark. Med andra ord beskrivs svenskar som stela, tråkiga och olyckliga, och danskar som trevliga, frihetsälskande livsnjutare av människor på båda sidor av sundet. En möjlig förklaring till att svenskar inte skämtar om danskar är helt enkelt att den stereotypa bilden av en dansk är genomgående positiv.

Figur 7 Nöjd med livet i förhållande till Danmarksbesök 2004 (procent)

Kommentar: Att ofta besöka Danmark innebär minst en gång i månaden och att besöka Danmark sporadiskt innebär minst en gång per år men mer sällan än en gång i månaden.

Så hur bra är det egentligen att vara dansk? Är de sådana livsnjutare som de påstår sig vara? Svaret de själva ger är ett otvetydigt ja. I Eurobarometern ligger danskarna år efter år i topp när det gäller generell livstillfredsställelse (Eurobarometer 2004). Även svenskarna ligger högt i denna liga så det kan vara läge att revidera vår negativa syn på oss själva, men det är stor skillnad mellan Sverige och Danmark. Andelen mycket nöjda med livet var förra året 44 procent i Sverige och 64 procent i Danmark. Denna stora skillnad beror sannolikt inte uteslutande på att livet är ljuvare att leva i Danmark. Troligtvis beror det på en språklig värderingsskillnad av ord som nöjd och tillfreds eller att man i Danmark har ett annorlunda sätt att se på det liv man lever. I vilket fall så är det intressant att studera hur detta förhåller sig till ett Skåne som de senaste åren i allt större utsträckning har börjat integreras med Danmark.

Resultaten i figur 7 kan tolkas på två olika sätt. Antingen så blir människor mer nöjda med livet av att ofta åka till Danmark eller så är det så att människor som är mer nöjda med livet ofta åker till Danmark. Oavsett vad som är orsak och vad som är verkan så bör man hålla i minnet att drygt 70 procent av skåningarna är sporadiska Danmarksbesökare vilket varken gör till eller från när det gäller hur nöjd man är med livet utan ligger på snittet. De grupper som skiljer ut sig är de som aldrig åker till Danmark och de som gör det ofta. Mellan dem skiljer andelen mycket nöjd med livet med 19 procentenheter. Då frågan är vilken roll förhållandet till Danmark spelar i detta är det intressant att förhålla detta till de olika gruppernas sammansättning. De 12 procent som ofta åker till Danmark är i större utsträckning män, boende i de västra delarna av Skåne och högutbildade medan gruppen som aldrig åker till Danmark i större utsträckning består av äldre, lågutbildade samt boende i de östra delarna av Skåne. Trots att utbildningsnivå generellt sett har betydelse för hur nöjd man är med livet så är varken kön, ålder eller boenderegion av avgörande betydelse. Detta tyder på ett faktiskt samband mellan att ofta resa till Danmark och att ha en mer positiv syn på tillvaron.

Tabell 9 *Effekt av utbildning respektive Danmarksresor på andelen mycket nöjda med livet i Skåne 2004 (procent)*

	Lågutbildad	Högutbildad	Effekt av utbildning
Åker aldrig till Danmark	28	33	+5
Åker ofta till Danmark	51	50	-1
<i>Effekt av Danmarksresor</i>	+23	+17	

Denna tes bekräftas i ovanstående tabell. Andelen mycket nöjd med livet påverkas om alls i mycket liten grad av hur högutbildad man är. Bland de som aldrig åker till Danmark är högutbildade något mer nöjda med livet än lågutbildade, men denna skillnad finns inte alls bland de som ofta åker till Danmark. Däremot ökar andelen mycket nöjda med livet med omkring 20 procentenheter från de som aldrig åker till Danmark till de som ofta åker dit. Störst effekt får detta på andelen nöjda med livet bland lågutbildade eftersom utgångsläget för denna grupp är lägre. Med andra ord: Åk till Danmark, det er dejligt!

Ett gränslöst Skåne

Inbyggt i förverkligandet av Öresundsregionen ligger givetvis inte bara en fysisk utan även en mental sammanlänkning av Skåne och Danmark. Det är en kompli-

cerad process som väcker liv i frågor som länge har legat latent i det svensk/danska undermedvetna, frågor om tillhörighet, utanförskap och vårt historiska arv. Öresundsbron sträcker sig idag över sundet som ett 16 kilometer långt monument över skånsk och dansk gemenskap. Från båda sidor av sundet räcker politiker och näringsliv ut händerna och man näst intill tävlar om vem som har de största visionerna och de mest ambitiösa drömmarna för Öresundsregionen. Folket som bor på den ena eller den andra sidan om sundet var till en början inte fullt så positiva men har allteftersom blivit mer och mer vana vid tanken på en övernationell region. (Economist 2003) Tänk dig Sverige och Danmark som två cirklar som i viss utsträckning går i varandra. Öresundsregionen är området där cirklarna överlappar. Detta är en enkel bild, men den beskriver väl möjligheterna med Öresundsregionen ur strukturella, politiska och samhällsliga aspekter. Öresundsregionen binder samman Sverige och Danmark utan att det ena landet uppslukar det andra och utan att någons gränser helt suddas ut. Genom en gemensam region skapas dock gemensamma förutsättningar och gemensamma mål. En utveckling av infrastrukturen leder sannolikt till vidare integration, fler affärskontakter och ett större kulturellt och mellanmänniskt utbyte mellan invånare på de olika sidorna. (Smiley 1999) En sammanlänkning mellan Skåne och Danmark idag betyder inte på något sätt samma sak som det betydde på 1600-talet. Det är inte ett skåniskt avståndstagande från Sverige utan snarare ett löfte om att i allt större utsträckning föra Sverige närmare Europa.

Referenser

- Burant, Stephen, R. (1993) "International Relations in a Regional Context: Poland and its Eastern neighbours – Lithuania, Belarus, Ukraine". *Europe-Asia Studies*, Vol.43
- Carlsson, Magnus, Ola (2005) "TV4 ser med skånska ögon men vill till Köpenhamn", "Från varumärke till verklighet", "Metro tror på Öresund" samtliga artiklar i *Streber*, Juni 2005. Tidning från journalistutbildningen vid Lunds universitet
- Connery, D.S. (1966) *The Scandinavians*. Eyre & Spottiswoode, London.
- Economist (2003) "Borderless" *Economist*. Vol. 367, Issue 8328
- Falkheimer, Jesper (2004) *Att gestalta en region – Källornas strategier och mediernas föreställningar om Öresund*. Makadam Förlag, Lunds universitet.
- Gundelach, Peter (2000) "Joking Relationships and National Identity in Scandinavia" *Acta Sociologica* Vol.43, Issue 2
- Knudsen, Knud (1997) "Scandinavian Neighbours with Different Character? Attitudes Toward Immigrants and National Identity in Norway and Sweden." *Acta Sociologica*. Vol.40, Issue 3
- Lindahl, Rutger (2004) "Svensk opinion om EU-medlemskapet" i *Lyckan kommer, lyckan går*. Holmberg, Sören; Weibull, Lennart (red), SOM-rapport nr 36

- Mudd, Tom (2001) "Bridge To Bilateralism?", *Industry Week*. Vol 250, Issue 13
- Puchala, Donald, J (1968) "The Pattern of Contemporary Regional Integration" *International Studies Quarterly*. Vol. 12, No. 1
- Schéele, Siv; Blomquist, Anna (2003) *Öresundsmedborgarnas kunskaper, erfarenheter och attityder*. Enkätundersökning, november 2003, Inregia AB på uppdrag av Öresundskomiteen och Öresund Network
- SCB och Danmarks statistik (2005) hämtat från Öresundskomiteen på www.oresundskomiteen.dk
- Skansjö, Sten (1997) *Skånes historia*. Historiska media, Lund
- Smiley, Xan (1999) "Happy family?" *Economist* Vol.350, Issue 8103
- Standard Eurobarometer 62 (2004) hämtad från http://europa.eu.int/comm/public_opinion
- Weintraub, Sidney (1995) "Low barriers make good neighbours". *Canadian Review of American Studies*, Vol.25
www.oresundsregionen.org
- Øresundsbro konsortiet (2005) *Värt att veta om Øresundsbron*. Finns att hämta på www.oeresundsbron.com
- Øresundsbro konsortiet & Öresundskomiteen (2005) *Danska erfarenheter av att bo i Skåne*. Finns att hämta på www.oeresundsbron.com

Dokumentation

SAMHÄLLE OPINION MASSMEDIA SKÅNE 2004

RUDOLF ANTONI

SOM-institutet (Samhälle, Opinion, Massmedia) vid Göteborgs universitet genomför årligen frågeundersökningar i Sverige och Västsverige där personer i åldrarna 15–85 år tillfrågas om bland annat sina medievanor, attityder i olika samhällsfrågor, fritidsvanor mm. Den första rikstäckande undersökningen genomfördes 1986 och den första regionala undersökningen 1992. Sedan 1996 genomförs också specialundersökningar av enskilda kommuner. År 2001 genomfördes en undersökning i Malmöregionen och år 2004 följdes den upp med SOM-undersökningen i Skåne. Data samlas genomgående in via postala enkäter.

SOM-institutet är ett samarbete mellan tre institutioner vid Göteborgs universitet, Förvaltningshögskolan, Institutionen för Journalistik och masskommunikation samt Statsvetenskapliga institutionen. En rad forskningsprojekt medverkar i undersökningarna och i de böcker som SOM-institutet ger ut varje år presenterar forskare analyser baserade på de senaste resultaten. Utrymme ges samtidigt för beskrivningar av mer långsiktiga trender baserade på tidigare undersökningar. I föregående kapitel har valda delar av den regionala SOM-undersökning som genomfördes i Skåne hösten/vintern 2004/05 analyserats. Följande kapitel behandlar utformningen av undersökningen, fältarbetet samt resultatens representativitet.

Population och urval

Den regionala undersökning SOM-institutet genomförde 2001 i Malmöregionen omfattade 3200 slumpmässigt utvalda (OSU) personer i A-region 28 (Burlöv, Kävlinge, Lomma, Lund, Malmö, Staffanstorps, Svedala, Trelleborg och Vellinge) samt, utanför region A28 Eslöv. Undersökningen 2004 omfattade totalt 6 000 personer boende i hela Skåne. I samtliga SOM-undersökningar utgår urvalet ifrån boende i området vilket innebär att såväl svenska som utländska medborgare ingår i undersökningen. Undersökningarna har både 2001 och 2004 omfattat personer i åldrarna 15–85 år.

Frågeformulär

De forskare som deltar i undersökningen formulerar tillsammans med SOM-institutet de enskilda frågorna. SOM-institutet färdigställer därefter frågeformulären.

Det formulär (se bilaga) som användes i SOM-undersökningen i Skåne 2004 har samma upplägg och grundläggande struktur som den av SOM-institutet årligen genomförda Väst-SOM-undersökningen, detta för att optimera möjligheterna till jämförelse mellan Region Skåne och Västra Götalandsregionen. Många av frågorna är dessutom utformade likadant som i Skåneundersökningen 2001 för att på det sättet möjliggöra jämförelser bakåt i tiden. Här skall man dock beakta att urvalet skiljer sig betydligt åt mellan de två undersökningarna. Av tabell 1 nedan framgår vilka ämnesområden som berörs i formuläret för SOM-undersökningen i Skåne 2004.

Tabell 1 Innehållsöversikt för frågeformuläret i SOM-undersökningen i Skåne 2004

Frågeområde	Frågenummer
Press, radio och TV	1-15
Politik och samhälle	16-40
Samhälle och service	41-49
Trafik	50-52
Teknikinnehav och Internet	53-59
Tidningen Arbetet	60-63
Aktiviteter och fritidsvanor	64-71
Arbetsliv	72-78
Om dig själv	79-104

Huvuddelen av frågorna följs av fasta svarsalternativ, med tillhörande rutor för respondenterna att kryssa i. I några fall svarar respondenten genom att skriva ett tal i en ruta och ytterligare några frågor är helt öppna.

Fältarbete och undersökningsplan

SOM-undersökningen i Skåne 2004 genomfördes i samarbete med Kinnmark Information AB, som svarade för fältarbetet även i Riks-SOM-undersökningen 2004 samt Väst-SOM-undersökningen 2004. SOM-institutet har stått för undersökningens upplägg och utformning inklusive framtagning av frågeformulär och övrigt material som skickats ut, samt kodning av öppna svar. Kinnmark Information AB har ombesörjt urvalsdragning, utskick av formulär och påminnelser, telefonuppföljning samt scanning av kryss och ifyllda siffror i formulären.

Huvuddelen av datainsamlingsarbetet genomfördes hösten 2004 och följde i huvudsak upplägget i tidigare års Riks- och Väst-SOM-undersökningar. Arbetet inleddes i slutet av september med att ett vykort skickades till respondenterna för att informera om att de var utvalda att delta i undersökningen. Veckan därpå skickades enkäten tillsammans med ett kortare följebrev, en informationsbroschyr

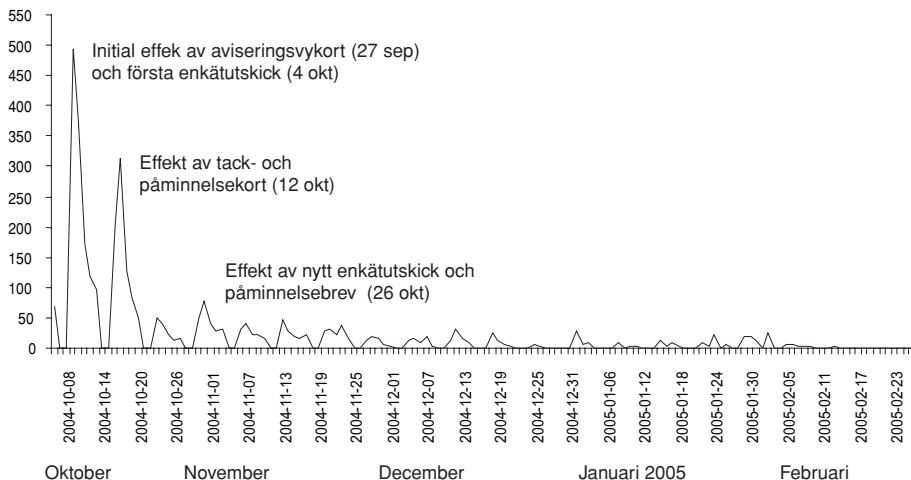
om SOM-institutet och dess undersökningar samt en penna. En dryg vecka senare skickades ytterligare ett vykort till samtliga i urvalet med ett tack till dem som redan svarat och en påminnelse till övriga. Under resterande del av fältperioden genomfördes successivt en serie påminnelseinsatser postalt och per telefon – totalt sju stycken. Den sista påminnelseinsatsen innebar att samtliga som inte besvarat enkäten fick en minienkät med en fråga om varför de inte kan/vill besvara undersökningen. Där fanns även möjlighet för anhörig eller dylikt att meddela om svarspersonen var sjuk, bortrest eller på annat sätt oförmögen att besvara undersökningen.

I nedanstående uppställning framgår i detalj tidsramarna för fältarbetet och dess olika insatser.

<i>27 sept.</i>	Utskick av aviseringsvykort.
<i>4 okt.</i>	Utskick av enkät, följebrev, informationsbroschyr, svarskuvert, penna.
<i>12 okt.</i>	Utskick av tack- och påminnelsevykort.
<i>26 okt.</i>	Utskick av enkät, följebrev, informationsbroschyr och svarskuvert till intervjupersoner som ännu inte sänt in enkäten.
<i>4 nov.–16 nov.</i>	Telefonpåminnelse till svars personer som ej sänt in enkäten.
<i>17 nov.</i>	Tackbrev till alla som i telefon sagt att de ska delta samt postal påminnelse till personer utan känt telefonnummer och till personer som ej kunnat nås per telefon i föregående telefonpåminnelse.
<i>1.–6 dec.</i>	Telefonpåminnelse (jfr. 4 nov.–16 nov.).
<i>7 dec.</i>	Postal påminnelse (jfr. 17 nov.).
<i>23 dec.</i>	Utskick av ”helgbrev” med enkät och svarskuvert (B-post, planerat att nå ut den 27 dec.) till dem som tidigare i telefon sagt att de ska delta men inte ännu skickat in enkäten samt till samtliga som inte nåtts i telefoninsatserna.
<i>11 jan.–17 jan.</i>	Telefonpåminnelse till dem som tidigare i telefon sagt att de ska delta men ännu inte har skickat in enkäten samt till samtliga som inte nåtts i föregående telefoninsatser.
<i>17 jan.</i>	Tackbrev och enkät till alla som i telefon sagt att de ska delta men att de behöver ny enkät.
<i>25 jan.</i>	Utskick av enkät, följebrev, svarskuvert samt minienkät (med frågan om varför man inte önskar/kan delta) till svars personer utan känt telefonnummer, personer som ej kunnat nås vid tidigare telefonpåminnelser samt till personer som ej sänt in enkäten, men i samband med någon av telefonpåminnelserna lovat att göra det; personer som nåddes i och med den närmast föregående telefoninsatsen exkluderades dock helt.
<i>18 feb.</i>	Fältarbetet avslutades.

Enkäterna började strömma in på allvar veckan efter det första utskicket, och måndagen veckan därpå, den 18 oktober, hade mer än hälften av alla som skulle komma att delta i undersökningen skickat in formuläret. Tempot på inflödet var fortsatt högt under veckorna som följde. Den 1 november hade tre fjärdelar som skulle komma att delta skickat in. Ett par veckor in i november började enkätinflödet tunna ut och var i fortsättningen i huvudsak lågt. Den 13 december hade 95 procent av dem som skulle komma att skicka in enkäten gjort detta. Figur 1 visar hur inflödet kommer i vågor, tydligt i fas med enkätutskick och påminnelseåtgärder. Observera dock det faktum att helgdagarna (utan postutdelning) ingår i redovisningen, något som lite bedrägligt förstärker denna vågbild i det att varje ”dalgång” därmed går ända ner till 0. Men även bortsett från de något vilseledande dalgångarna kvarstår vågbildseffekten tydligt.

Figur 1 Inflöde av enkäter i SOM-undersökningen i Skåne 2004 (antal)

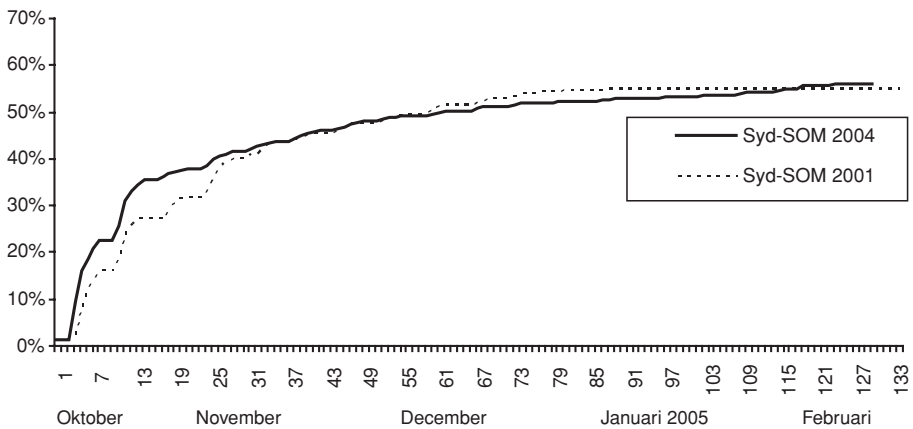

När fältarbetet avslutades den 18 februari 2005 var bruttosvarsfrekvensen – dvs. andelen inkomna enkäter av antalet utskickade – 56 procent för SOM-undersökningen i Skåne. Detta är en något lägre svarsfrekvens än i den parallella undersökning som pågick i Västsverige under samma period. Där var bruttosvarsfrekvensen 60,5 procent vid fältstopp.

Tidigt under Som-undersökningen i Skånes fältperiod 2004 blev det tydligt att svarsbenägenheten skiljde sig åt i denna undersökning jämfört med Skåneundersökningen 2001. I denna jämförelse är det troligt att den lägre svarsbenägenheten i Skåneundersökningen 2001 beror på att urvalet till denna undersökning i större utsträckning bestod av storstadsbor. Erfarenheter från bland annat tidigare års

SOM-undersökningar säger att människor generellt blir mindre svarsbenägna ju närmare storstadsområden man kommer. Detta beror på att storstadsregionen omfattar storstadsregionen en större andel unga, en större andel högutbildade karriärsinriktade personer samt en större andel utländska medborgare – grupper som av olika skäl (ointresse, tidsbrist, bristande språkkunskaper) tenderar att vara underrepresenterade bland respondenterna i SOM-undersökningarna (se tabell 3–5 längre fram).

Figur 2 *Inflödet av enkäter i SOM-undersökningen i Skåne 2004 jämfört med Skåneundersökningen 2001 (kumulativ procent av bruttourvalet)*

När man jämför andelen svarande i de två undersökningarna i Skåne 2001 och 2004 bör man hålla i minnet skillnaderna mellan dem. SOM-undersökningen i Skåne 2004 är fyra sidor längre än Skåneundersökningen 2001 vilket kanske inte låter som så mycket, men i praktiken innebär att man måste besvara i runda tal 20 frågor mer. Dessutom utgör det en betydande skillnad för upplevelsen av hur tjockt frågeformuläret är. Detta tycks dock uppvägas av att Skåneundersökningen 2001 endast genomfördes i storstadsregionen vilket således leder till att undersökningarna 2001 och 2004 slutligen besvaras av ungefär lika stor andel av urvalet.

Svarsfrekvens och bortfall

Från bruttourvalet bortdefinierar man normalt utöver avlidna de personer i urvalet som är långtidssjukskrivna, har flyttat från orten eller dylikt (se kommentar i tabell 2). Svarsfrekvensen utifrån det nettourval man därmed erhåller brukar för samhällsvetenskapliga postenkätstudier uppgå till mellan 60 och 70 procent, beroende på geografiskt område och typ av svarspersoner (Holmberg & Petersson 1980, Ohlsson

1986, Holmberg & Petersson 1998). SOM-institutets medborgarundersökningar är inget undantag. De rikstäckande undersökningarna har en genomsnittlig svarsfrekvens sedan 1986 på 67 procent, och Väst-SOM har en genomsnittlig svarsfrekvens på 66 procent. Nettoresultatet för årets SOM-undersökning i Skåne på 62 procent ligger således något lägre än genomsnittet. Det är dock i nivå med Skåneundersökningen 2001 vilket tyder på att Skåningar är något mindre svarsbenägna än man är i övriga landet (se tabell 2).

Tabell 2 Svarsfrekvens i Skåneundersökningen 2001, SOM-undersökningen i Skåne 2004 samt i Väst-SOM 2004

Undersökning	Brutto- urval	Netto- urval	Andel naturligt bortfall	Antal svar	Svars- frekvens (brutto)	Svars- frekvens (netto)	Fältarbete utfört av
Syd-SOM 2004	6000	5429	9,5 %	3360	56 %	62 %	Kinnmark
Syd-SOM 2001	3200	2900	9,4 %	1785	56 %	62 %	Kinnmark
Väst-SOM 2004	6000	5489	8,5 %	3630	61 %	66 %	Kinnmark

Kommentar: Med nettourval avses bruttourval minus naturligt bortfall. Som naturligt bortfall räknas adress okänd, avflyttad, sjuk, institutionell vård, bortrest under fältperioden, studier på annan ort, militärtjänstgöring, ej svensktalande, bosatt, studerar eller arbetar utomlands, förståndshandikapad samt avliden.

Gruppen naturligt bortfall utgörs till stor del av personer som är sjuka eller handikappade – 35 procent, samt de där adressuppgifterna inte stämmer – 27 procent. Men en annan stor grupp utgörs av gruppen bortresta/bor utomlands. Att dessa tillsammans med andelen där adressen inte stämmer utgör drygt hälften av bortfallet kan ses som ett uttryck för en stor rörlighet i befolkningen. En annan grupp av betydelse i det naturliga bortfallet är de som uppger att de inte talar svenska – 15 procent.

Svarsbenägenhet i olika grupper

En analys av svarsbenägenheten i SOM-undersökningen i Skåne 2004 visar hur olika grupper av människor deltar i högre grad än andra. Denna typ av skillnader kan ha stor betydelse för tolkningen av undersökningens resultat. Om en viss grupp är underrepresenterad i undersökningen och samma grupps svar tenderar att skilja sig från övriga, blir också studiens generella resultat mindre giltiga för denna grupp. Om svarsbenägenheten i en grupp varierar påtagligt i olika undersökningar och dessa jämförs kan det också förklara variationer i svarsmönster för enskilda frågor.

I tabell 3 redovisas svarsbenägenheten efter kön, och ålder i SOM-undersökningen i Skåne 2004, Väst-SOM 2004, samt Skåneundersökningen 2001.

Det har sedan 1995 funnits en skillnad mellan mäns och kvinnors benägenhet att delta i Väst-SOM-undersökningen. Män är mindre svarsbenägna än kvinnor. Sedan 2001 års undersökning har vi kunnat se ett ganska stabilt mönster där skillnaden i svarsfrekvens ligger mellan sex och åtta procentenheter. För den nationella SOM-undersökningen är den genomsnittliga skillnaden fyra procentenheter (Nilsson 2005). I SOM-undersökningen i Skåne 2004 är det något mindre skillnad mellan könen när det gäller svarsbenägenhet än i Väst-SOM 2004 men något mer än i Skåneundersökningen 2001. Med andra ord ligger resultatet inom väntade gränser.

Vi ser också i tabell 3 hur svarsbenägenheten varierar med ålder. Sedan Väst-SOM-undersökningarna startade 1992 har de övergripande trenderna varit att yngre har blivit sämre på att svara, de äldre har blivit bättre och medelålders har legat på en stabil medelnivå. Undantaget från denna trend är den äldsta gruppen, 80-85-år, som sedan 2001 har minskat från 78 procent till 71 procent. Åldersgruppernas spridning har med åren i Väst-SOM blivit större. Skillnaden mellan de åldersgrupper med högst respektive lägst svarsandelar har från att ha legat på 11 procentenheter de första undersökningsåren ökat till 22 procentenheter 2004. Mönstret för SOM-undersökningen i Skåne 2004 skiljer inte nämnvärt ifrån mönstret i Väst-SOM 2004 och inte heller ifrån Skåneundersökningen 2001.

Tabell 3 Svarsandelar (netto) i olika grupper i Syd-SOM-undersökningen 2001 och 2004 samt Väst-SOM 2004 (procent)

År	Syd-SOM 2004	Syd-SOM 2001	Väst-SOM 2004
TOTALT	62	62	66
<i>Kön</i>			
Män	59	59	62
Kvinnor	65	64	70
<i>Ålder</i>			
15–19 år	54	56	55
20–29 år	56	60	57
30–39 år	54	53	61
40–49 år	61	58	65
50–59 år	64	63	71
60–69 år	73	73	77
70–79 år	72	74	77
80–85 år	73	75	71

Av uppställningen per delregion i tabell 4 framgår att det är boende i östra Skåne som uppvisar den bästa svarsviljan år 2004. I sydöstra Skåne är det 65 procent som har svarat och i nordöstra Skåne är det 63 procent. Något mindre svarsbenägen har man varit i västra Skåne där nettosvarsandelen ligger på 61 procent. Överlag är det dock små skillnader i Skåne. I Väst SOM 2004 finns det större spännvidd mellan

Tabell 4 Svansandelar (netto) i olika delregioner och kommuner i SOM-undersökningen i Skåne 2004 samt i Skåneundersökningen 2001 (procent)

År	Syd-SOM 2004	Syd-SOM 2001
Nordvästra Skåne	61	-
Sydvästra Skåne	61	62*
Nordöstra Skåne	63	-
Sydöstra Skåne	65	-
<i>Kommun</i>		
Svalöv	66	-
Staffanstorps	67	64
Burlöv	60	64
Vellinge	69	61
Östra Göinge	62	-
Örkelljunga	51	-
Bjuv	50	-
Kävlinge	66	67
Lomma	68	69
Svedala	63	56
Skurup	60	-
Sjöbo	54	-
Hörby	63	-
Höör	60	-
Tomelilla	71	-
Bromölla	66	-
Osby	65	-
Perstorp	48	-
Klippan	60	-
Åstorp	65	-
Båstad	64	-
Malmö	58	60
Lund	66	63
Landskrona	67	-
Helsingborg	59	-
Höganäs	61	-
Eslöv	61	67
Ystad	68	-
Trelleborg	57	60
Kristianstad	64	-
Simrishamn	70	-
Ängelholm	62	-
Hässleholm	64	-

* Med Sydvästra Skåne avses här hela urvalet för Skåneundersökningen 2001

de olika delregionerna. Mellan den delregion där flest besvarat enkäten och den delregion med minst svarsbenägenhet skiljer det 11 procentenheter i Västsverige.

Uppdelningen på olika kommuner visar på skillnader i svarsbenägenhet inom regionen. Av de tio kommuner som ingick i undersökningen 2001 var det tre som hade en svarsfrekvens på minst 65 procent. Av samtliga kommuner som ingick i undersökningen 2004 var det 13 stycken som hade en svarsfrekvens på minst 65 procent och två av dem hade en svarsfrekvens på minst 70 procent. Av de kommuner som ingick både i Skåneundersökningen 2001 och i SOM-undersökningen i Skåne 2004 var det fem kommuner som hade högre svarsfrekvens och fem kommuner som hade lägre svarsfrekvens 2004. I jämförelsen hade bland annat Malmö något lägre svarsfrekvens medan Lund hade högre svarsfrekvens 2004. Detta tyder på att det inte finns någon direkt systematik i de små skillnader som syns. Perstorp och Örkelljunga har lägst svarsfrekvens år 2004 med 48 respektive 51 procent, vilket visar att spridningen är ganska liten bland övriga kommuner. Med svarsandelar mellan 60 till 65 procent ligger dessa kommuner samlade kring genomsnittet. Att det i vissa kommuner finns få svarspersoner gör det dock svårt att dra några säkra slutsatser av de skiftade resultaten.

I tabell fem nedan redovisas den procentuella fördelningen av människor mellan 15-85 år på de olika kommunerna i Skåne som helhet, i urvalet för SOM-undersökningen i Skåne 2004 och bland de svarande i undersökningen. Det som tydliggörs i tabellen är att skillnaderna är mycket små mellan den procentuella fördelningen i Skåne och SOM-undersökningen i Skåne 2004. Med andra ord visar detta att SOM-undersökningen har god täckning över hela Skåne och geografiskt kan sägas ge en bra bild av verkligheten.

Om vi gör samma typ av jämförelse beträffande ålderssammansättningen – det vill säga jämför fördelningen hos befolkningen, urvalen och de svarande – kan vi se att representativiteten för olika åldersgrupper i SOM-undersökningarna trots den skiftande svarsbenägenheten generellt likväl är god (tabell 6). I de senaste årens Väst-SOM-undersökningar har det som mest skiljt fyra procentenheter mellan urvalet och de svarande. I Skåne 2004 skiljer det som mest 3 procentenheter där 20-29 åringar är underrepresenterade. Mönstret totalt sett för SOM-undersökningen i Skåne 2004 är – grovt sett – att de under 40 år är något underrepresenterade bland de svarande och de över 60 år är något överrepresenterade. Det är i huvudsak 60-79-åringarna som är överrepresenterade. Tidigare studier inom ramen för SOM-institutet har dock visat att skillnader i åldersfördelning (liksom könsfördelning) mellan befolkning, urval och svarandegrupp har en mycket liten inverkan på svarsmönster.

Tabell 5 Fördelning över invånare i Skånes kommuner i befolkningen, urvalet respektive i inkomna enkäter 2004 (procent)

Kommun	Procent i Skåne	Procent i urvalet	Procent svarande
Svalöv	1%	1%	1 %
Staffanstorp	2%	2%	2 %
Burlöv	1%	1%	1 %
Vellinge	3%	3%	3 %
Östra Göinge	1%	1%	1 %
Örkelljunga	1%	1%	1 %
Bjuv	1%	1%	1 %
Kävlinge	2%	2%	2 %
Lomma	2%	1%	2 %
Svedala	2%	2%	2 %
Skurup	1%	1%	1 %
Sjöbo	1%	2%	2 %
Hörby	1%	1%	1 %
Höör	1%	1%	1 %
Tomelilla	1%	1%	1 %
Bromölla	1%	1%	1 %
Osby	1%	1%	1 %
Perstorp	1%	1%	0 %
Klippan	1%	1%	1 %
Åstorp	1%	1%	1 %
Båstad	1%	1%	1 %
Malmö	23%	24%	21 %
Lund	9%	9%	10 %
Landskrona	3%	3%	4 %
Helsingborg	10%	10%	9 %
Höganäs	2%	2%	2 %
Eslöv	3%	2%	2 %
Ystad	2%	2%	2 %
Trelleborg	3%	3%	3 %
Kristianstad	7%	7%	7 %
Simrishamn	2%	2%	2 %
Ängelholm	3%	3%	3 %
Hässleholm	4%	4%	5 %

Tabell 6 Åldersgruppernas fördelning i hela urvalet respektive i inkomna enkäter 2004 och åldersfördelningen 2004 hos befolkningen i Skåne (procent)

	Åldersfördelning i länet	Åldersfördelning i urvalet	Åldersfördelning i Syd-SOM 2004
15-19	8%	8%	8%
20-29	16%	15%	13%
30-39	18%	18%	16%
40-49	16%	16%	16%
50-59	17%	16%	17%
60-69	13%	13%	15%
70-79	9%	10%	11%
80-85	4%	4%	4%

Vi har tidigare konstaterat tendensen att svarsbenägenheten är lägre bland män än bland kvinnor både i SOM-undersökningen i Skåne 2004 och i de senaste årens Väst-SOM-undersökningar. I tabell 7 nedan kan vi se att fördelningen i Skånes befolkning och i det urval som dragits ur denna population är jämn, dock med en något större andel män i urvalet. Detta uppvägs av att svarsbenägenheten är större bland kvinnor vilket slutligen leder till en viss övervikt av kvinnor bland de svarande. Den något högre andelen kvinnor som deltar i undersökningen innebär således att svaren kan rymma en viss skevhet ifråga om könsrepresentation.

Tabell 7 Könsfördelning hos befolkningen, i urvalet och bland de svarande (procent)

	SOM-undersökningen i Skåne 2004				Skåne-undersökningen 2001
	Skåne	Bruttourval	Nettourval	Svarande	Svarande
Män	49	51	52	48	49
Kvinnor	51	49	48	52	51
Summa	100	100	100	100	100
Antal	1 152 697	6000	5429	3360	1785

Sysselsättning och medborgarskap

Vid analyser av materialet från SOM-undersökningen i Skåne 2004 och särskilt i jämförelse med Skåneundersökningen 2001 bör man vara medveten om att befolkningen i storstadsområdet skiljer sig något från de boende i övriga delar av Skåne.

Men även när en region skall jämföras med en annan bör man vara medveten om skillnaderna i befolkningens sammansättning bland de svarande i de olika urvalen. I tabell 8 kan vi se skillnaderna mellan de olika undersökningarna med avseende på förvärvsställning och medborgarskap. Den mest iögonfallande skillnaden mellan Skåne och Västsverige är i andelen förvärsarbetande som i Skåne ligger runt 50 procent och i Västra Götaland ligger på 56 procent. Om man ser till Skåne 2004 tycks denna skillnad bero främst på en större andel studerande samt en större andel arbetslösa eller sysselsatta i åtgärder. Om man dessutom räknar in andelen förtidspensionärer så uppgår denna grupp till totalt 11 procent i Skåne 2004 medan den i Malmöregionen 2001 och i Västsverige 2004 uppgår till 8 procent. När det gäller medborgarskap syns endast marginella skillnader mellan de olika undersökningarna.

Tabell 8 Fördelning per förvärvsställning och medborgarskap i SOM-undersökningen i Skåne 2004, Skåneundersökningen 2001 samt Väst-SOM 2004

	SOM-undersökningen i Skåne 2004	Skåneundersökningen 2001	Väst-SOM 2004
<i>Förvärvsställning</i>			
Förvärsarbete	49	50	56
Arbetsmarknadspolitisk åtgärd	1	1	1
AMS-utbildning	1	0	0
Kunskapslyftet	-	0	-
Arbetslös	4	3	3
Ålderspensionär	22	17	23
Förtidspensionär	5	5	4
Hemarbetande	-	2	-
Studerande	15	16	12
Annat	3	-	1
<i>Medborgarskap</i>			
Svenskt	94	96	94
Utländskt	3	4	4
Både svenskt och utländskt	3	-	2

Kommentar: I Skåneundersökningen 2001 fanns inte svarsalternativet "annat" i frågan om sysselsättning. I undersökningarna 2004 ingick inte svarsalternativet "hemarbetande" i samma fråga. I frågan om medborgarskap fanns inte alternativet "både svenskt och utländskt" i Skåneundersökningen 2001.

De resultat som presenterats i detta kapitel visar sammantaget på att SOM-undersökningen i Skåne 2004 genererat ett datamaterial som väl representerar olika grupper i den skånska befolkningen. En ytterligare bekräftelse på detta är att den nationella Riks-SOM-undersökningen och SOM-undersökningen i Skåne 2004 vid en jämförelse endast skiljer marginellt i svarsmönstren. För flera centrala frågor har svarsmönstren hos befolkningen i Skåne jämförts dels med förhållanden hos befolkningen som helhet och även med den grupp i det nationella urvalet som bor i Skåne. På det hela taget visar dessa jämförelser samt jämförelserna i detta kapitel att de svarande i SOM-undersökningen i Skåne 2004 som grupp betraktat är mycket lika befolkningen i Skåne.

Referenser

- Holmberg, Sören och Olof Petersson (1980) *Inom felmarginalen. En bok om politiska opinionsundersökningar*. Stockholm: LiberFörlag
- Holmberg, Sören och Olof Petersson (1998) *Opinionsundersökningar och demokratin*. Stockholm: SNS Förlag
- Jönsson, Sten m. fl. (1997) *Decentraliserad välfärdsstad – Demokrati, effektivitet och service*. Stockholm: SNS Förlag.
- Nilsson, Åsa (2005) ”Den nationella SOM-undersökningen 2004”. I Holmberg, Sören och Lennart Weibull (red) *Ju mer vi är tillsammans*. Göteborg: SOM-institutet vid Göteborgs universitet.
- Ohlsson, Anders (1986) *Att svara eller inte svara – det är frågan*. Rapport nr 12. Göteborg: Göteborgs universitet, Avdelningen för masskommunikation. www.scb.se. Statistikdatabaser, befolkningen.

FÖRFATTARNA

Anna Olsén Antoni, fil kand och biträdande forskare vid Institutionen för journalistik och masskommunikation, Göteborgs universitet.

Rudolf Antoni, fil kand, undersökningsledare vid SOM-institutet, Institutionen för journalistik och masskommunikation, Göteborgs universitet.

Annika Bergström, fil dr, verksam som forskare och lärare vid Institutionen för journalistik och masskommunikation, Göteborgs universitet. Hennes forskning är framför allt inriktad mot nya mediers publik.

Sören Holmberg, professor vid Statsvetenskapliga institutionen, Göteborgs universitet. Han är ledare för valforskningsprogrammet och forskar kring opinionsbildning, väljarbeteende och representativ demokrati.

Folke Johansson är professor vid Statsvetenskapliga institutionen, Göteborgs universitet. Hans forskning är inriktad på kommunal självstyrelse och representativ demokrati på lokal och regional nivå.

Rutger Lindahl, Jean Monnet-professor i europeisk statsvetenskap och chef för Centrum för Europaforskning vid Göteborgs universitet. Hans forskning är inriktad på Europafrågor samt på säkerhetspolitisk opinion och debatt.

Lennart Nilsson, docent i offentlig förvaltning, Göteborgs universitet samt föreståndare för Cefos, Centrum för forskning om offentlig sektor. Han forskar kring den offentliga sektorn och offentlig service.

Josefine Sternvik, fil mag, doktorand samt verksam vid Institutionen för journalistik och masskommunikation, Göteborgs universitet. Hon forskar om formatförändringar inom dagspressen och dess konsekvenser för branschen, läsarna och produkten.

Lennart Weibull, professor i massmedieforskning vid Institutionen för journalistik och masskommunikation, Göteborgs universitet. Hans forskning är inriktad på mediehistoria, mediestruktur och medieanvändning.

Anders Widfeldt, fil dr, verksam vid Department of Politics and International Relations, University of Aberdeen, Skottland. Hans forskning är inriktad på politiska partier och partimedlemskap samt på europeisk högerextremism.

ADRESSER

SOM-institutet
Göteborgs universitet
Box 710
SE 405 30 GÖTEBORG

E-postadress: info@som.gu.se. Hemsida: www.som.gu.se

Beställningar av publikationer kan göras på tfn 031-773 49 76 eller faxas in på nummer 031-773 45 54. För beställningar via e-post är adressen order@som.gu.se. Det går också att beställa publikationer via vår hemsida: www.som.gu.se

Om Du vill kontakta någon av de medverkande författarna i *Nya gränser – Skåne* följer här e-postadresser.

Namn	E-postadress
Anna Olsén Antoni	anna.olsen@jmg.gu.se
Rudolf Antoni	rudolf.antoni@jmg.gu.se
Annika Bergström	annika.bergstrom@jmg.gu.se
Sören Holmberg	soren.holmberg@pol.gu.se
Folke Johansson	folke.johansson@pol.gu.se
Rutger Lindahl	rutger.lindahl@pol.gu.se
Lennart Nilsson	lennart.nilsson@cefos.gu.se
Josefine Sternvik	josefine.sternvik@jmg.gu.se
Lennart Weibull	lennart.weibull@jmg.gu.se
Anders Widfeldt	a.widfeldt@abdn.ac.uk

Fråga 36 Allmänt sett, hur stort förtroende har Du för det sätt på vilket följande grupper sköter sitt arbete?

	Mycket stort förtroende	Ganska stort förtroende	Varken stort eller litet förtroende	Ganska litet förtroende	Mycket litet förtroende	Ingen uppfattning
Svenska EU-parlamentariker	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Rikspolitiker	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Kommunens politiker	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Region Skånes politiker	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Kommunens tjänstemän	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Region Skånes tjänstemän	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Sjukvårdens personal	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Tandvårdens personal	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Personal inom barnomsorgen	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Personal inom äldreomsorgen	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Bibliotekspersonal	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Lärare i grundskola	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Kollektivtrafikens personal	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Socialarbetare	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Poliser	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Forskare	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Journalister	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Småföretagare	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Fråga 37 Nedanstående lista omfattar ett antal förslag som förekommit i den politiska debatten. Vilken är Din åsikt om vart och ett av dem?

	Mycket bra förslag	Ganska bra förslag	Varken bra eller dåligt förslag	Ganska dåligt förslag	Mycket dåligt förslag
Minska den offentliga sektorn	☐	☐	☐	☐	☐
Ta emot färre flyktingar i Sverige	☐	☐	☐	☐	☐
Låta privata företag svara för äldreomsorg	☐	☐	☐	☐	☐
Satsa mer på friskolor	☐	☐	☐	☐	☐
Bedriva mer av sjukvården i privat regi	☐	☐	☐	☐	☐
Höja kommunal-/regionskatten hellre än att minska servicen	☐	☐	☐	☐	☐
Koncentrera specialistsjukvård till storsjukhusen	☐	☐	☐	☐	☐
Införa sextimmars arbetsdag	☐	☐	☐	☐	☐
Sänka skatten på alkohol	☐	☐	☐	☐	☐
Förhindra företag med vinstsyfte att driva sjukhus	☐	☐	☐	☐	☐
Främja utvecklingen i Skåne genom utökad samarbete med Köpenhamnsområdet	☐	☐	☐	☐	☐
Sänka skatterna	☐	☐	☐	☐	☐

Fråga 38 Vilken är Din åsikt om det svenska medlemskapet i EU?

- I huvudsak för det svenska medlemskapet i EU
 I huvudsak emot det svenska medlemskapet i EU
 Har ingen bestämd åsikt i frågan

Fråga 39 Tycker Du att Sverige skall ha en folkomröstning om EU:s nya grundlag?

- Ja   Nej   Ingen åsikt

Fråga 40 Vilken är Din bedömning av vart och ett av följande påståenden om vad som *hindrar* att invandrare integreras i det svenska samhället?

	<div style="border: 1px solid black; border-radius: 50%; padding: 2px; display: inline-block;">Helt felaktigt påstående</div>											<div style="border: 1px solid black; border-radius: 50%; padding: 2px; display: inline-block;">Helt riktigt påstående</div>
	↓	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	↓
Invandrades dåliga kunskaper i svenska är det avgörande hindret för integrationen	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Invandranas integration förhindras av att svenskar och invandrare bor åtskilda	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
En invandrare kommer alltid att betraktas som en invandrare hur länge han/hon än bor i Sverige	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Och med hjälp av samma skala: Vilken är Din bedömning av vart och ett av följande påståenden om eventuella *följder* av att invandrare integreras i det svenska samhället?

	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Sverige blir ett bättre land att leva i	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Rasism och främlingsfientlighet kommer att öka	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

SAMHÄLLE OCH SERVICE

Fråga 41 Nyttjar Du eller någon nära anhörig någon av de former av service som anges nedan?

	Ja, jag nyttjar själv	Nyttjar ej själv, men nära anhörig nyttjar	Nej, varken jag själv eller nära anhörig nyttjar
Föräldrakooperativ barnomsorg	☐	☐	☐
Kommunal barnomsorg	☐	☐	☐
Kommunal grundskola	☐	☐	☐
Kommunal gymnasieskola	☐	☐	☐
Friskola	☐	☐	☐
Barnavårdscentral	☐	☐	☐
Vårdcentral/familjeläkare	☐	☐	☐
Sjukhusvård	☐	☐	☐
Privatläkare	☐	☐	☐
Folktandvård	☐	☐	☐
Privattandläkare	☐	☐	☐
Äldreomsorg	☐	☐	☐
Socialtjänst	☐	☐	☐
Färdtjänst	☐	☐	☐
Handikappomsorg	☐	☐	☐
Kollektivtrafik	☐	☐	☐
Idrottsanläggningar	☐	☐	☐
Bibliotek	☐	☐	☐
Kulturaktiviteter	☐	☐	☐
Fritidsverksamhet	☐	☐	☐

Fråga 42 Vad anser Du om servicen i den kommun där Du bor på följande områden?

	Mycket nöjd	Ganska nöjd	Varken nöjd eller missnöjd	Ganska missnöjd	Mycket missnöjd	Vet ej
1. Föräldrakooperativ barnomsorg	☐	☐	☐	☐	☐	☐
2. Kommunal barnomsorg	☐	☐	☐	☐	☐	☐
3. Kommunal grundskola	☐	☐	☐	☐	☐	☐
4. Kommunal gymnasieskola	☐	☐	☐	☐	☐	☐
5. Friskola	☐	☐	☐	☐	☐	☐
6. Barnvårdscentral	☐	☐	☐	☐	☐	☐
7. Vårdcentral/familjeläkare	☐	☐	☐	☐	☐	☐
8. Sjukhusvård	☐	☐	☐	☐	☐	☐
9. Privatläkare	☐	☐	☐	☐	☐	☐
10. Folktandvård	☐	☐	☐	☐	☐	☐
11. Privattandläkare	☐	☐	☐	☐	☐	☐
12. Äldreomsorg	☐	☐	☐	☐	☐	☐
13. Socialtjänst	☐	☐	☐	☐	☐	☐
14. Färdtjänst	☐	☐	☐	☐	☐	☐
15. Handikappomsorg	☐	☐	☐	☐	☐	☐
16. Kollektivtrafik	☐	☐	☐	☐	☐	☐
17. Idrottsanläggningar	☐	☐	☐	☐	☐	☐
18. Bibliotek	☐	☐	☐	☐	☐	☐
19. Kulturaktiviteter	☐	☐	☐	☐	☐	☐
20. Fritidsverksamhet	☐	☐	☐	☐	☐	☐
21. Turism	☐	☐	☐	☐	☐	☐
22. Miljövård	☐	☐	☐	☐	☐	☐
23. Tillgång på bostäder	☐	☐	☐	☐	☐	☐
24. Gator och vägar	☐	☐	☐	☐	☐	☐
25. Renhållning på allmänna platser	☐	☐	☐	☐	☐	☐
26. Möjligheten att få jobb	☐	☐	☐	☐	☐	☐
27. Kommuninformation	☐	☐	☐	☐	☐	☐
28. Regioninformation	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Fråga 43 Om förändringar av servicen skall göras, vilket av serviceområdena anser Du att:

Det är mest angeläget att satsa på? Det i första hand ska minska på? *Vg ange en av siffrorna 1–28 i fråga 42 ovan.*

Fråga 44 Hur tycker Du på det hela taget att servicen har fungerat under de senaste 12 månaderna i:

	Mycket bra	Ganska bra	Varken bra eller dåligt	Ganska dåligt	Mycket dåligt	Ingen uppfattning
Den kommun där Du bor	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Region Skåne	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Fråga 45 Allmänt sett, vad är Din uppfattning om sjukvården under de senaste 12 månaderna? Anser Du att vården har förbättrats eller försämrats?

	Klart förbättrats	Något förbättrats	Varken förbättrats eller försämrats	Något försämrats	Klart försämrats	Ingen uppfattning
Sjukhus	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Vårdcentraler/ familjeläkare	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Fråga 46 Hur anser Du att Region Skåne lyckas med att främja följande?

	Mycket bra	Ganska bra	Varken bra eller dåligt	Ganska dåligt	Mycket dåligt	Vet ej
Företagande	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Sysselsättning	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Fråga 47 Hur anser Du att Din kommun på egen hand och i samverkan med andra kommuner lyckas med att främja följande?

	Mycket bra	Ganska bra	Varken bra eller dåligt	Ganska dåligt	Mycket dåligt	Vet ej
Företagande	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Sysselsättning	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Fråga 48 Hur viktiga anser Du att följande verksamheter är för den framtida utvecklingen i Skåne?

	Mycket viktig	Ganska viktig	Inte särskilt viktig	Inte alls viktig	Ingen uppfattning
Bank- och försäkringsväsende	☐	☐	☐	☐	☐
Bilindustri	☐	☐	☐	☐	☐
Detaljhandel	☐	☐	☐	☐	☐
Elitidrott	☐	☐	☐	☐	☐
Fritidsmiljö	☐	☐	☐	☐	☐
Hamn och sjöfart	☐	☐	☐	☐	☐
Högre utbildning/forskning	☐	☐	☐	☐	☐
Informationsteknologi	☐	☐	☐	☐	☐
Kultur, nöjesliv och evenemang	☐	☐	☐	☐	☐
Livsmedelsindustri	☐	☐	☐	☐	☐
Medicinsk industri	☐	☐	☐	☐	☐
Miljöindustri	☐	☐	☐	☐	☐
Offentlig service	☐	☐	☐	☐	☐
Press/radio/TV	☐	☐	☐	☐	☐
Transporter	☐	☐	☐	☐	☐
Turism	☐	☐	☐	☐	☐
Verkstadsindustri	☐	☐	☐	☐	☐

Fråga 49 Hur bedömer Du utvecklingen i Sverige under de senaste 5 åren inom följande områden:

	Mycket positiv	Ganska positiv	Varken positiv eller negativ	Ganska negativ	Mycket negativ	Ingen uppfattning
Ekonomi	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Politik	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Människors levnadsförhållanden	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Och med hjälp av samma skala, bedöm utvecklingen i Danmark under de senaste 5 åren:

	Mycket positiv	Ganska positiv	Varken positiv eller negativ	Ganska negativ	Mycket negativ	Ingen uppfattning
Ekonomi	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Politik	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Människors levnadsförhållanden	☐	☐	☐	☐	☐	☐

TRAFIK

Fråga 50 Vilket var Ditt huvudsakliga färdmedel Din senaste arbetsdag/skoldag för att ta Dig till arbetet/skolan?

☐ Till fots	☐ Buss	☐ MC/moped	☐ Jag arbetar/ studerar inte/ arbetar hemma
☐ Bil som förare	☐ Tåg	☐ Båt/färja	
☐ Bil som passagerare	☐ Cykel	☐ Annat	

Fråga 51 Följande förslag gäller trafiken. Vilken är Din åsikt om vart och ett av dem?

	Mycket bra förslag	Ganska bra förslag	Varken bra eller dåligt förslag	Ganska dåligt förslag	Mycket dåligt förslag
Stoppa privatbilismen i innerstäderna	☐	☐	☐	☐	☐
Skärp övervakningen när det gäller hastighetsöverträdelser	☐	☐	☐	☐	☐
Prioritera en utbyggnad av E22:an genom Skåne	☐	☐	☐	☐	☐
Sänk hastigheten från 50 till 30 km/timmen där det finns många fotgängare och cyklister	☐	☐	☐	☐	☐
Avsätt separata körfält för kollektivtrafiken i större tätorter	☐	☐	☐	☐	☐
Uppmuntra samåkning i bil	☐	☐	☐	☐	☐
Bygg ut kollektivtrafiken	☐	☐	☐	☐	☐
Påskynda byggandet av Citytunneln i Malmö	☐	☐	☐	☐	☐
Stoppa byggandet av Hallandsåstunneln	☐	☐	☐	☐	☐

Fråga 52 Har Du under de senaste 12 månaderna sökt trafikinformation på internet (t ex om tidtabeller, vägarbeten, köer, cykelkartor eller annat)?

Nej ☐	Någon gång under året ☐	Någon gång i halvåret ☐	Någon gång i kvartalet ☐	Någon gång i månaden ☐	Någon gång i veckan ☐	Flera gånger i veckan ☐

Om Du har sökt trafikinformation på internet, på vilken/vilka hemsidor har Du sökt denna information? .....

.....

TEKNIKINNEHAV OCH INTERNET

Fråga 53 Vilka typer av utrustning etc. har Du för närvarande tillgång till i Ditt hushåll?

- Telefon (fast anslutning)
- Mobiltelefon ... med 3G
- Text-TV
- Video
- Digital-TV/Set Top Box
- Persondator
- Skrivare
- Handdator
- CD-spelare
- DVD-spelare

...och har Ditt hushåll:

- Fritidshus
- Fritidsbåt
- Bil

↳ Märke: .....

(om Du har mer än en bil: den Du använder mest)

↳ Årsmodell:

- Eget körkort för personbil

Fråga 54 Har Du tillgång till internet? (Fler än ett alternativ kan markeras.)

- Ja, i hemmet → ... där jag har anslutning: ... via telefonmodem
 Ja, på arbetsplats/skola ... via bredband
 Ja, på annan plats
 Nej

Fråga 55 Hur ofta brukar Du ta del av något av följande på internet?

	6-7 dagar/ vecka	3-5 dagar/ vecka	1-2 dagar/ vecka	Mer sällan	Aldrig
Aftonbladet	☐	☐	☐	☐	☐
Kvällsposten	☐	☐	☐	☐	☐
Sydsvenska Dagbladet	☐	☐	☐	☐	☐
Helsingborgs Dagblad	☐	☐	☐	☐	☐
Skånska Dagbladet	☐	☐	☐	☐	☐
Annan svensk tidningssajt	☐	☐	☐	☐	
Dansk tidningssajt	☐	☐	☐	☐	☐
Din kommuns hemsida	☐	☐	☐	☐	☐
Region Skånes hemsida	☐	☐	☐	☐	☐

Fråga 56 Vilket/vilka är Dina främsta syften med Din privata internetanvändning? (Du kan markera mer än ett alternativ.)

- E-post Ladda ner/lyssna på musik
 Söka fakta/information Lyssna på radio
 Ta del av nyheter/nyhetstjänst Pornografi/erotik
 Nöje/förströelse/spel Bankärenden
 Datorteknisk användning/göra hemsidor Hämta blanketter, informationsmaterial etc. från kommun, myndighet
 Delta i diskussions- eller chatgrupp
 Beställa varor eller tjänster Annat: .....

Fråga 57 Om Du jämför Din nyhetskonsumtion på nätet med hur den såg ut för ett år sedan, hur har den då förändrats?

- Jag läser mer nyheter på nätet nu
 Jag läser ungefär lika mycket nyheter på nätet nu som för ett år sedan
 Jag läser mindre nyheter på nätet nu
 Jag brukar inte läsa nyheter på nätet

Fråga 58 Har Du under de senaste 12 månaderna sökt information på internet om hälso- och sjukvård?

Nej	Någon gång under året	Någon gång i halvåret	Någon gång i kvartalet	Någon gång i månaden	Någon gång i veckan	Flera gånger i veckan
☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Om Du har sökt information på internet om hälso- och sjukvård, på vilken/vilka hemsidor har Du sökt denna information? .....

.....

Fråga 59 Om Du har besökt Din kommuns eller Region Skånes hemsida på internet under de senaste 12 månaderna, har Du gjort något av följande? (Observera att Du kan markera mer än en ruta.)

A. Den kommun där Du bor:

- Jag har inte besökt kommunens hemsida under de senaste 12 månaderna
- Sökt information om kommunen
- Sökt information om kommunala verksamheter (t.ex. skola, barn-/äldreomsorg, miljö, stadsplanering)
- Sökt information om kollektivtrafiken
- Tagit del av kommunfullmäktiges beslut/ärenden
- Kontaktat någon av kommunens tjänstemän eller politiker
- Hämtat blanketter eller informationsmaterial
- Uträttat ärenden (t.ex. ansökt om bidrag, begärt tillstånd, gjort anmälan)
- Deltagit i debattforum
- Annat:.....

B. Region Skåne:

- Jag har inte besökt regionens hemsida under de senaste 12 månaderna
- Sökt information om Region Skåne
- Sökt information om regionala verksamheter (t.ex. sjukvård, tandvård, kultur, utvecklingsfrågor)
- Sökt information om kollektivtrafiken
- Tagit del av regionfullmäktiges beslut/ärenden
- Kontaktat någon av regionens tjänstemän eller politiker
- Hämtat blanketter eller informationsmaterial
- Uträttat ärenden (t.ex. ansökt om bidrag, begärt tillstånd, gjort anmälan)
- Deltagit i debattforum
- Annat:.....

FRÅGOR KRING DEN NEDLAGDA TIDNINGEN ARBETET

Fråga 60 Här följer några påståenden som har förekommit i debatten om varför tidningen Arbetet fick lägga ned hösten 2000. Ange för varje påstående i vilken utsträckning Du anser att det stämmer.

	Stämmer helt och hållet	Stämmer delvis	Stämmer knappast	Stämmer inte alls	Tveksam/vet ej
Tidningen hade för få läsare	☐	☐	☐	☐	☐
Tidningen hade för dåligt innehåll	☐	☐	☐	☐	☐
Tidningens ledning kunde inte sköta ekonomin	☐	☐	☐	☐	☐
Annonsörerna svek tidningen	☐	☐	☐	☐	☐
Socialdemokratiska partiet var ointresserat av att tidningen skulle överleva	☐	☐	☐	☐	☐
Läsarna ställde inte upp för sin tidning	☐	☐	☐	☐	☐
LO var ointresserad av att tidningen överlevde	☐	☐	☐	☐	☐
Sydsvenska Dagbladets konkurrensmetoder var för hårda	☐	☐	☐	☐	☐
Skånska Dagbladet var ovillig till samarbete	☐	☐	☐	☐	☐
Tidningsmarknaden i Malmöregionen var för liten för två stora tidningar	☐	☐	☐	☐	☐

Fråga 61	 Vilken betydelse för den politiska opinionsbildningen i Malmöregionen bedömer Du att nedläggningen av Arbetet fått?						
Mycket stor betydelse	Ganska stor betydelse	Varken stor eller liten betydelse	Ganska liten betydelse	Mycket liten betydelse	Ingen uppfattning		
☐	☐	☐	☐	☐	☐		
Fråga 62	 Här följer några påståenden om tänkbara konsekvenser av tidningen Arbetets nedläggning. Ange för varje påstående i vilken utsträckning Du anser att det stämmer.						
		Stämmer helt och hållet	Stämmer delvis	Stämmer knapptast	Stämmer inte alls	Tveksam/vet ej	
Bevakningen av det som händer i Malmöregionen har blivit sämre	☐	☐	☐	☐	☐	☐	
Det har blivit svårare för vanliga människor att göra sin röst hörd i pressen	☐	☐	☐	☐	☐	☐	
Många människor har blivit sämre informerade genom att de inte längre läser någon dagstidning	☐	☐	☐	☐	☐	☐	
Arbetarrörelsen har fått svårare att föra fram sina åsikter i Malmöregionen	☐	☐	☐	☐	☐	☐	
Samhällsdebatten i Malmöregionen har blivit mindre intressant	☐	☐	☐	☐	☐	☐	
Nedläggningen har inte fått några större konsekvenser	☐	☐	☐	☐	☐	☐	
Fråga 63	 Om Arbetet skulle ges ut på nytt, skulle Du i så fall ta upp en prenumeration på den?						
Ja, absolut	Ja, kanske	Nej, knapptast		Nej, absolut inte			
☐	☐	☐		☐			
AKTIVITETER OCH FRITIDSVANOR							
Fråga 64	 Hur ofta har Du under de senaste 12 månaderna gjort följande?						
	Ingen gång	Någon gång under de senaste 12 månaderna	Någon gång i halvåret	Någon gång i kvartalet	Någon gång i månaden	Någon gång i veckan	Flera gånger i veckan
Umgåtts med vänner	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Umgåtts med grannar	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Diskuterat politik	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Gått på restaurant/bar/pub på kvällstid	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Mekat med eller vårdat bil/motorcykel	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Sysslat med trädgårdsarbete	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Sjungit eller spelat något musikinstrument	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Gått på bio	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Gått på teater	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Gått på opera/musical/balet	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Gått på rock-/popevenemang	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Gått på konsert	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Besökt bibliotek	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Gått på museum	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Fråga 65 Hur nöjd är Du på det hela taget med det liv Du lever?

Mycket nöjd

Ganska nöjd

Inte särskilt nöjd

Inte alls nöjd

**Fråga 66 Enligt Din mening, i vilken utsträckning går det att lita på människor i allmänhet?
Svara med hjälp av nedanstående skala:**

Det går inte att lita på
människor i allmänhet

Det går att lita på
människor i allmänhet

0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

Fråga 67 Ange nedan vilken/vilka föreningar Du är medlem i samt hur aktiv Du är i dessa föreningar.

	Icke medlem	Medlem, men har inte varit på möte under de senaste 12 månaderna	Medlem och har varit på möte under de senaste 12 månaderna	Medlem och har någon typ av uppdrag
Byalag, samhällsförening	☐	☐	☐	☐
Facklig organisation	☐	☐	☐	☐
Föräldraförening	☐	☐	☐	☐
Humanitär hjälporganisation	☐	☐	☐	☐
Hyresgäst-/bostadsrätts- eller villaägareförening	☐	☐	☐	☐
Idrotts- eller friluftsförening	☐	☐	☐	☐
Invandrarorganisation	☐	☐	☐	☐
Kulturförening (musik, dans etc.)	☐	☐	☐	☐
Kvinnoorganisation	☐	☐	☐	☐
Motororganisation	☐	☐	☐	☐
Nykterhetsorganisation	☐	☐	☐	☐
Pensionärsorganisation	☐	☐	☐	☐
Politiskt parti (även kvinno- eller ungdomsförbund)	☐	☐	☐	☐
Svenska kyrkan	☐	☐	☐	☐
Frikyrka eller annan religiös organisation	☐	☐	☐	☐
Annan förening	☐	☐	☐	☐

Fråga 68 Har Du något favoritlag i fotboll?

Damlag Ja, nämligen..... Nej

Herrlag Ja, nämligen..... Nej

Fråga 69 Hur ofta har Du under de senaste 12 månaderna gjort följande?

	Ingen gång	Någon gång under de senaste 12 månaderna	Någon gång i halv-året	Någon gång i kvar-talet	Någon gång i månaden	Någon gång i veckan	Flera gånger i veckan
Arbetat övertid	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Använt internet	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Åkt kollektivt (buss/spårvagn/tåg)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Motionerat/åtkat friluftsliv	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Besökt Danmark	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Gått på fotboll	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Spelat på Tips, Lotto eller V75	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Druckit sprit/vin/starköl	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Gått på kafé	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Handlat på Systembolaget	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Deltagit i studiecirkel	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Bett till Gud	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Själv hjälpt/fått hjälp av någon granne	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Tränat på gym (aerobics/workout etc.)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Läst någon bok	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Hyrt videofilm/DVD	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Handlat med aktier	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Fråga 70 Har Du under de senaste 12 månaderna besökt någon av följande anläggningar/utflyktsmål?

	Känner inte till	Ingen gång	Någon gång	Flera gånger
<i>Skåne</i>				
Dunkers Kulturhus i Helsingborg	☐	☐	☐	☐
Folkets Park, Malmö	☐	☐	☐	☐
Helsingborgs Stadsteater	☐	☐	☐	☐
Fredriksdal, Helsingborg	☐	☐	☐	☐
Kulturhuset i Hässleholm	☐	☐	☐	☐
Kulturen i Lund	☐	☐	☐	☐
Malmö Dramatiska Teater (Hipp/Intiman)	☐	☐	☐	☐
Malmö Opera och Musikteater (Storan)	☐	☐	☐	☐
Malmö Symfoniorkester/Konserthus	☐	☐	☐	☐
Regionmuseet i Kristianstad/konsthallen	☐	☐	☐	☐
Rooseum	☐	☐	☐	☐
Skånes djurpark, Höör	☐	☐	☐	☐
Sofiero slott	☐	☐	☐	☐
Söderåsens nationalpark	☐	☐	☐	☐
Tosselilla, Tomelilla	☐	☐	☐	☐
Wanås utställningar	☐	☐	☐	☐
<i>Danmark</i>				
Arken, Ishøj	☐	☐	☐	☐
Christiania	☐	☐	☐	☐
Det Kongelige Teater, Köpenhamn	☐	☐	☐	☐
Glyptoteket, Köpenhamn	☐	☐	☐	☐
Louisiana, Humlebäck	☐	☐	☐	☐
Tivoli, Köpenhamn	☐	☐	☐	☐

Fråga 71 Har Du under de senaste 12 månaderna sökt information på internet om kultur, aktuella evenemang eller sevärdheter?

Nej	Någon gång under året	Någon gång i halvåret	Någon gång i kvartalet	Någon gång i månaden	Någon gång i veckan	Flera gånger i veckan
☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Om Du har sökt information på internet om kultur, aktuella evenemang eller sevärdheter, på vilken/vilka hemsidor har Du sökt denna information? .....

ARBETSLIV

Fråga 72 Vilket yrke har/hade Du?

- .....
- Har **aldrig** förvärvsarbetat → Gå vidare till fråga 77.

Fråga 73 Vilken av de här yrkesgrupperna hör/hörde Du till?

☐ Tjänsteman	☐ Företagare: ingen anställd
☐ Tjänsteman med arbetsledande funktion	☐ Företagare: 1–9 anställda
☐ Tjänsteman med företagsledande funktion	☐ Företagare: 10 eller fler anställda
☐ Arbetare	☐ Jordbrukare: ingen anställd
☐ Arbetare med arbetsledande funktion	☐ Jordbrukare: en eller fler anställda

Fråga 74 Hur mycket arbetar/arbetade Du i genomsnitt per vecka?

- Heltid   Deltid, minst 15 timmar/vecka   Deltid, mindre än 15 timmar/vecka

Fråga 75 Arbetar/arbetade Du i statlig, kommunal eller privat tjänst?

- Statlig   Kommunal   Landstingskommunal/regional   Privat

Fråga 76 Förvärvsarbetar Du i den kommun där Du bor eller pendlar Du till arbete i annan kommun?

- Arbetar i den kommun där jag bor
- Pendlar till arbete i annan svensk kommun, nämligen: .....
- Pendlar till arbete i Danmark

Fråga 77 Om Du idag skulle söka nytt arbete, skulle Du då kunna tänka Dig att arbeta i Danmark?

- Ja   Nej

Fråga 78 Är Du medlem i någon fackförening?

- Ja, förbund inom:
- LO (Landsorganisationen)
- TCO (Tjänstemännens Centralorganisation)
- SACO (Sveriges Akademikers Centralorganisation)
- Annan facklig organisation
- Nej

TILL SIST NÅGRA FRÅGOR OM DIG SJÄLV

När man sammanställer resultatet av sådana här undersökningar brukar man dela upp svaren i olika grupper. För att kunna göra detta behöver vi Dina svar på dessa avslutande frågor.

Fråga 79 Är Du kvinna eller man?

Kvinna

Man

Fråga 80 Vilket år är Du född?

Årtal:

19

Fråga 81 Är Du ...:

Svensk medborgare

Dansk medborgare

Medborgare i annat land

Både svensk medborgare och medborgare i annat land

Fråga 82 Vilket är Ditt civilstånd?

Ensamstående

Sambo

Gift

Änka/änkling

Fråga 83 Har Du egna barn?

Ja

Nej

Fråga 84 Hur ser Ditt hushåll ut?

Jag bor ensam → Gå vidare till fråga 85.

Jag bor med/delar regelbundet mitt hushåll med: →

En vuxen

Ja

Nej

Flera vuxna

Ett eller flera barn

Om Du regelbundet delar Ditt hushåll med barn, hur många är de och i vilka åldrar är de?

Antal barn:

... i åldrarna:

0–3 år

4–6 år

7–15 år

16 år eller äldre

Fråga 85 Om Du skulle beskriva Ditt nuvarande hem respektive det hem Du växte upp i, vilket av nedanstående alternativ stämmer då bäst?

Ditt nuvarande hem:

Arbetarhem

Jordbrukarhem

Tjänstemannahem

Högre tjänstemanna-/akademikerhem

Företagarhem

Det hem Du växte upp i:

Arbetarhem

Jordbrukarhem

Tjänstemannahem

Högre tjänstemanna-/akademikerhem

Företagarhem

Fråga 86 Var någonstans har Du respektive Din far och Din mor huvudsakligen vuxit upp?

	Du själv	Din far	Din mor
Ren landsbygd i Sverige	☐	☐	☐
Mindre tätort i Sverige	☐	☐	☐
Stad eller större tätort i Sverige	☐	☐	☐
Stockholm, Göteborg eller Malmö	☐	☐	☐
Danmark	☐	☐	☐
Annat land i Norden	☐	☐	☐
Annat land i Europa	☐	☐	☐
Land utanför Europa	☐	☐	☐

Fråga 87 Hur länge har Du bott i den kommun där Du nu bor?

- Har alltid bott här
- Har alltid bott här bortsett från kortare perioder, t ex studier på annan ort
- Inflyttad, har bott här mer än 10 år
- Inflyttad, har bott här 4–10 år
- Inflyttad, har bott här 1–3 år
- Inflyttad, har bott här mindre än 1 år

Fråga 88 I vilken typ av område bor Du?

- Storstad, centralt
- Storstad, ytterområde/förort
- Stad eller större tätort, centralt
- Stad eller större tätort, ytterområde
- Mindre tätort
- Ren landsbygd

Fråga 89 Vilken av de här grupperna tillhör Du för närvarande?

- Förvävsarbetande (även sjukskriven, föräldraledig)
- Har arbete i arbetsmarknadspolitiska åtgärder
- Genomgår arbetsmarknadsutbildning
- Arbetslös
- Ålderspensionär/avtalspensionär
- Förtidspensionär/sjukpensionär
- Studerande
- Annat:.....

Fråga 90 Händer det att Du eller någon i Ditt hushåll regelbundet storhandlar dagligvaror?

Ja, flera gånger i månaden	Ja, någon gång i månaden	Ja, någon gång i halvåret	Nej, aldrig
☐	☐	☐	☐

Om JA, var gör Du/Ni i sådana fall sådana inköp? (Mer än en ruta kan markeras)

- På den ort där jag bor
- Utanför min hemkommun
- Danmark
- Tyskland

Fråga 91 Hur bor Du för närvarande?

- I villa/radhus
- I lägenhet/ flerfamiljshus
- I lägenhet/ rum i servicehus, ålderdomshem eller gruppboende
- På lantgård
- Annat boende: .....

Fråga 92 Hyr eller äger Du eller någon i Ditt hushåll Din nuvarande bostad?

- Hyr bostaden Äger bostaden (även bostadsrätt/insatslägenhet)

Fråga 93 Allmänt sett, hur bra tycker Du det är att bo i:

	Mycket dåligt		Varken bra eller dåligt					Mycket bra			
	-5	-4	-3	-2	-1	0	+1	+2	+3	+4	+5
Sverige	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Skåne	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Den kommun där Du bor	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Det område inom kommunen där Du bor	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Fråga 94 Skulle Du kunna tänka Dig att flytta från det område där Du bor?

- Nej Ja

Om JA, till vilket område? (Fler än ett område kan markeras.)

- Till annat område i Din del av kommunen Till kommun i annan del av Sverige
 Till annan del av kommunen Till Danmark
 Till annan kommun i Skåne Till annat land

Fråga 95 I vilket av de här geografiska områdena känner Du att Du i första hand hör hemma? (Markera endast ett alternativ.)

- Den ort där jag bor Norden
 Skåne Europa
 Mitt tidigare län Världen som helhet
 Sverige som helhet

Fråga 96 Vilken skolutbildning har Du? Markera det alternativ som Du anser passar bäst in på Dig. Om Du ännu inte avslutat Din utbildning, markera då den Du genomgår för närvarande.

- Ej fullgjort grundskola eller motsvarande obligatorisk skola
 Grundskola eller motsvarande obligatorisk skola
 Studier vid gymnasium, folkhögskola eller motsvarande
 Examen från gymnasium, folkhögskola eller motsvarande
 Eftergymnasial utbildning, ej högskola
 Studier vid högskola/universitet
 Examen från högskola/universitet
 Examen från forskarutbildning

Fråga 97 Vilken inriktning har Din utbildning i huvudsak? (Kryssa för det alternativ som bäst stämmer in på Din utbildning.)

- Ekonomi/handel/administration Media/journalistik/reklam
 Estetisk/design/hantverk/konst Naturvetenskap/matematik/data
 Hotell/restaurang/service/skönhetsvård Pedagogik
 Hälso-/sjukvård/social omsorg Samhällsvetenskap/juridik
 Humaniora/kultur Socialt arbete/omsorg/psykologi
 Jordbruk/skogsbruk/miljövärd Annan:.....
 Teknik/byggeteknik/industri/transport

Fråga 98 Har Du under de senaste 12 månaderna fått stöd i någon av följande former?

	Ja	Nej
Sjukersättning från arbetsgivare eller försäkringskassa	☐	☐
Sjukbidrag eller förtidspension	☐	☐
Arbetslöshetskassa (A-kassa)	☐	☐
Socialbidrag eller introduktionsersättning	☐	☐
Föräldrapenning	☐	☐
Äldreförsörjningsstöd	☐	☐

Fråga 99 Hur bedömer Du Ditt allmänna hälsotillstånd? Svara med hjälp av nedanstående skala, där 0 motsvarar ”mycket dåligt” och 10 motsvarar ”mycket gott”.

Mycket dåligt							Mycket gott			
↓							↓			
0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Fråga 100 Hur ofta har Du under de senaste 12 månaderna besökt följande städer/områden?

	Ingen gång	Någon gång under de senaste 12 månaderna	Någon gång i halvåret	Någon gång i kvartalet	Någon gång i månaden	Någon gång i veckan	Flera gånger i veckan	Bor där
Malmö	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Stockholm	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Göteborg	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Oslo	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Köpenhamn	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Övriga Danmark	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Fråga 101 Var vänlig sätt ett kryss i den ruta som motsvarar den ungefärliga sammanlagda årsinkomsten för samtliga personer i Ditt hushåll före skatt (pension och studiemedel skall räknas in i den ungefärliga årsinkomsten).

☐ 100 000 eller mindre	☐ 401 000 – 500 000
☐ 101 000 – 200 000	☐ 501 000 – 600 000
☐ 201 000 – 300 000	☐ 601 000 – 700 000
☐ 301 000 – 400 000	☐ Mer än 700 000

Fråga 102 Hur har enligt Din mening nedanstående ekonomiska förhållanden förändrats under de senaste 12 månaderna?

	Förbättrats	Förblivit ungefär densamma	Försämrats
Din egen ekonomiska situation	☐	☐	☐
Ekonomi i Din kommun	☐	☐	☐
Den svenska ekonomin	☐	☐	☐

Hur tror Du ekonomin kommer att förändras under de kommande 12 månaderna?

	Förbättras	Förbli ungefär densamma	Försämrar
Din egen ekonomiska situation	☐	☐	☐
Ekonomi i Din kommun	☐	☐	☐
Den svenska ekonomin	☐	☐	☐

Fråga 103 Röstade Du i valet till Europaparlamentet i juni 2004?

- Ja   Nej   Ej röstberättigad   Minns inte

Om Du röstade i Europaparlamentsvalet, vilket parti röstade Du på?

- Vänsterpartiet   Kristdemokraterna
 Socialdemokraterna   Miljöpartiet
 Centerpartiet   Junilistan
 Folkpartiet   Annat parti (vg ange vilket): .....
 Moderaterna   Röstade blankt

Fråga 104 Hur bedömer Du själv Dina kunskaper i följande språk?

	<u>Förstår</u>				<u>Läser</u>		
	Förstår obehindrat	Förstår hjälpigt	Förstår mycket lite/ inte alls		Läser obehindrat	Läser hjälpigt	Läser mycket lite/ inte alls
Svenska	☐	☐	☐		☐	☐	☐
Danska	☐	☐	☐		☐	☐	☐
Norska	☐	☐	☐		☐	☐	☐
Finska	☐	☐	☐		☐	☐	☐
Engelska	☐	☐	☐		☐	☐	☐
Tyska	☐	☐	☐		☐	☐	☐
Franska	☐	☐	☐		☐	☐	☐
Spanska	☐	☐	☐		☐	☐	☐
Annat språk:							
.....	☐	☐			☐	☐	

ETT STORT TACK FÖR DIN MEDVERKAN!

Om Du har synpunkter på någon enskild fråga eller formuläret som helhet är vi tacksamma för att få ta del av dessa.

Här ser Du några böcker från SOM-institutet där resultaten från de senaste årens undersökningar presenteras:

Du kan läsa mer om SOM-institutets verksamhet på vår hemsida:

www.som.gu.se

(Där hittar Du också innehållsförteckningar till våra böcker.)

Vill Du kontakta oss är Du mycket välkommen att göra det:

- telefon: 031-773 12 17
- epost: info@som.gu.se

SAMHÄLLE O P I N I O N MASSMEDIA

Samhälle Opinion och Massmedia (SOM) är en vetenskaplig frågeundersökning som årligen genomförs av SOM-institutet. SOM-institutet drivs gemensamt av Institutionen för journalistik och masskommunikation, Statsvetenskapliga institutionen samt Förvaltningshögskolan vid Göteborgs universitet. SOM-undersökningen är en del av institutionernas forskning om opinionsbildning i det svenska samhället idag. Undersökningen genomförs i samarbete med Kinnmark Information och går ut till 6 000 slumpmässigt utvalda personer i Skåne.

Har Du frågor som rör Din medverkan i undersökningen, ring gärna Kinnmark Information. Telefon: 020 – 28 28 30 (samtalet är gratis)

Du kan också ringa eller skicka e-post till SOM-institutet:
Rudolf Antoni, telefon: 031-773 11 96, e-post: rudolf.antoni@som.gu.se
Vill Du läsa mer om SOM-institutet finns vi på Internetadressen: www.som.gu.se

Denna streckkod är endast till för att inkomna svar skall kunna prickas av vid datorns optiska läsning. Då slipper Du få påminnelse i onödan.

SOM-INSTITUTETS RAPPORTER

ISSN 0284-4788

SOM-rapport nr 1

Holmberg, Sören & Weibull, Lennart (red): *SOM-undersökningen 1986*
Göteborg 1987, 87 sidor. Pris 20 kronor (moms tillkommer)

SOM-rapport nr 2

Holmberg, Sören & Weibull, Lennart (red): *SOM-undersökningen 1987*
Göteborg 1988, 112 sidor. Pris 20 kronor (moms tillkommer)

SOM-rapport nr 3

Björkqvist, Karin: *SOM-undersökningen 1988*
Göteborg 1989, 68 sidor. Pris 20 kronor (moms tillkommer)

SOM-rapport nr 4

Holmberg, Sören & Weibull, Lennart (red): *Åttiototal*
Göteborg 1989, 183 sidor. Pris 20 kronor (moms tillkommer)

SOM-rapport nr 5

Holmberg, Sören & Weibull, Lennart (red): *Medier och opinion i Sverige*
Göteborg 1990, 140 sidor. Pris 20 kronor (moms tillkommer)

SOM-rapport nr 6

Holmberg, Sören & Weibull, Lennart (red): *Politiska opinioner*
Göteborg 1991, 147 sidor. Pris 20 kronor (moms tillkommer)

SOM-rapport nr 7

Holmberg, Sören & Weibull, Lennart (red): *Åsikter om massmedier och samhälle*
Göteborg 1991, 150 sidor. Pris 20 kronor (moms tillkommer)
ISRN GU-STJM-SOM--7--SE

SOM-rapport nr 8

Holmberg, Sören & Weibull, Lennart (red): *Trendbrott?*
Göteborg 1992, 260 sidor. Pris 50 kronor (moms tillkommer)
ISRN GU-STJM-SOM--8--SE

SOM-rapport nr 9

Holmberg, Sören & Weibull, Lennart (red): *Perspektiv på krisen*
Göteborg 1993, 250 sidor. Pris 50 kronor (moms tillkommer)
ISRN GU-STJM-SOM--9--SE

SOM-rapport nr 10

Nilsson, Lennart (red): *Västsvensk opinion*

Göteborg 1993, 250 sidor. Pris 50 kronor (moms tillkommer)

ISRN GU-STJM-SOM--10--SE

SOM-rapport nr 11

Holmberg, Sören & Weibull, Lennart (red): *Vägval*

Göteborg 1994, 320 sidor. Pris 170 kronor (moms tillkommer)

ISRN GU-STJM-SOM--11--SE

SOM-rapport nr 12

Nilsson, Lennart (red): *Västsverige i fokus*

Göteborg 1994, 150 sidor. Pris 130 kronor (moms tillkommer)

ISRN GU-STJM-SOM--12--SE

SOM-rapport nr 13

Holmberg, Sören & Weibull, Lennart (red): *Det gamla riket*

Göteborg 1995, 305 sidor. Pris 180 kronor (moms tillkommer)

ISRN GU-STJM-SOM--13--SE

SOM-rapport nr 14

Nilsson, Lennart (red): *Västsvensk horisont*

Göteborg 1995, 250 sidor. Pris 150 kronor (moms tillkommer)

ISRN GU-STJM-SOM--14--SE

ISBN 91-972694-1-7

Swedish Opinion

Holmberg, Sören & Weibull, Lennart (eds.) Engelsk sammanfattning av SOM-institutets resultat.

Göteborg 1995, 24 sidor. Pris 50 kronor (moms tillkommer)

ISBN 91-972694-0-9

SOM-rapport nr 15

Jarlbro, Gunilla (red): *Ungdomars opinioner*

Göteborg 1996, 120 sidor. Pris 110 kronor (moms tillkommer)

ISRN GU-STJM-SOM--15--SE

ISBN 91-972694-2-5

SOM-rapport nr 16

Holmberg, Sören & Weibull, Lennart (red): *Mitt i nittioalet*

Göteborg 1996, 470 sidor. Pris 220 kronor (moms tillkommer)

ISRN GU-STJM-SOM--16--SE

ISBN 91-972694-3-3

SOM-rapport nr 17

Nilsson, Lennart (red): *Västsvenska perspektiv*

Göteborg 1996, 238 sidor. Pris 160 kronor (moms tillkommer)

ISRN GU-STJM-SOM--17--SE

ISBN 91-972694-4-1

SOM-rapport nr 18

Holmberg, Sören & Weibull, Lennart (red): *Ett missnöjt folk?*

Göteborg 1997, 380 sidor. Pris 220 kronor (moms tillkommer)

ISRN GU-STJM-SOM--18--SE

ISBN 91-972694-5-X

Trends in Swedish Opinion

Holmberg, Sören & Weibull, Lennart (eds.) Långtidstrender inom svensk opinionsbildning, engelsk sammanfattning.

Göteborg 1997, 36 sidor. Pris 80 kronor (moms tillkommer)

ISBN 91-972694-6-8

SOM-rapport nr 19

Nilsson, Lennart (red): *Nya landskap*

Göteborg 1997, 290 sidor. Pris 190 kronor (moms tillkommer)

ISRN GU-STJM-SOM--19--SE

ISBN 91-972694-7-6

SOM-rapport nr 20

Holmberg, Sören & Weibull, Lennart (red): *Opinionssambället*

Göteborg 1998, 342 sidor. Pris 220 kronor (moms tillkommer)

ISRN GU-STJM-SOM--20--SE

ISBN 91-972694-8-4

SOM-rapport nr 21

Nilsson, Lennart (red): *Mångfald – bilder av en storstadsregion*

Göteborg 1998, 283 sidor. Pris 190 kronor (moms tillkommer)

ISRN GU-STJM-SOM--21--SE

ISBN 91-972694-9-2

SOM-rapport nr 22

Holmberg, Sören & Weibull, Lennart (red): *Ljusnande framtid*

Göteborg 1999, ca 420 sidor. Pris 250 kronor (moms tillkommer)

ISRN GU-STJM-SOM--22--SE

ISBN 91-973670-1-X

SOM-rapport nr 23

Nilsson, Lennart (red): *Region i omvandling*

Göteborg 1999, ca 300 sidor. Pris: 210 kr (moms tillkommer)

ISBN: 91-973670-2-8

ISRN: GU-STJM-SOM--23--SE

SOM-rapport nr 24

Holmberg, Sören & Weibull, Lennart (red): *Det nya samhället*

Göteborg 2000, ca 520 sidor. Pris: 275 kr (moms tillkommer)

ISBN: 91-973670-3-6

ISRN: GU-STJM-SOM--24--SE

SOM-rapport nr 25

Nilsson, Lennart (red): *Den nya regionen*

Göteborg 2000, ca 325 sidor. Pris: 210 kr (moms tillkommer)

ISBN: 91-973670-4-4

ISRN: GU-STJM-SOM--25--SE

SOM-rapport nr 26

Holmberg, Sören & Weibull, Lennart (red) *Land, Du välsignade?*

Göteborg 2001, 485 sidor. Pris: 275 kr (moms tillkommer)

ISBN: 91-973670-6-0

ISRN: GU-STJM-SOM--26--SE

SOM-rapport nr 27

Nilsson, Lennart (red): *Flernivådemokrati i förändring*

Göteborg 2002, ca 340 sidor. Pris: 210 kr (moms tillkommer)

ISBN: 91-973670-7-9

ISRN: GU-STJM-SOM--27--E

SOM-rapport nr 28

Oscarsson, Henrik (red): *Spår i framtiden*

Göteborg 2002, ca 212 sidor. Pris: 210 kr (moms tillkommer)

ISBN: 91-973670-8-7

ISRN: GU-STJM-SOM--28--SE

SOM-rapport nr 29

Wadbring, Ingela: Weibull, Lennart & Bergström, Annika (red): *Efter Arbetet. Synen på nedläggningen och dess konsekvenser.*

Göteborg 2002, 212 sidor. Pris: 210 kr (moms tillkommer)

ISSN: 1101-4692 och 0428-4788

ISRN: GU-STJN-SOM--29--SE

SOM-rapport nr 30

Holmberg, Sören & Weibull, Lennart (red) *Det våras för politiken. Trettio två artiklar om politik, medier och samhälle.*

Göteborg 2002, 544 sidor. Pris: 275 kr (moms tillkommer)

ISBN: 91-973670-9-5

ISRN: GU-STJN-SOM--30--SE

SOM-rapport nr 31

Nilsson, Lennart (red) *Perspektiv på Västsverige*

Göteborg 2003, 288 sidor. Pris: 210 kr (moms tillkommer)

ISBN: 91-89673-01-8

ISRN: GU-STJN-SOM--31--SE

SOM-rapport nr 32

Oscarsson, Henrik (red) *Demokratitrender*

Göteborg 2003, 343 sidor. Pris: 210 kr (moms tillkommer)

ISBN: 91-89673-02-6

ISRN: GU-STJN-SOM--32--SE

SOM-rapport nr 33

Holmberg, Sören & Weibull, Lennart (red) *Fåfångans marknad*

Göteborg 2003, 432 sidor. Pris: 260 kr (moms tillkommer)

ISBN: 91-89673-03-4

ISRN: GU-STJM-SOM--33--SE

SOM-rapport nr 34

Holmberg, Sören & Weibull, Lennart (red) *Ju mer vi är tillsammans*

Göteborg 2004, 440 sidor. Pris: 260 kr (moms tillkommer)

ISBN: 91-89673-04-2

ISRN: GU-STJM-SOM--34--SE

SOM-rapport 35

Nilsson, Lennart (red) *Svensk samhällsorganisation i förändring*

Göteborg 2004, 570 sidor. Pris: 260 kr (moms tillkommer)

ISBN: 91-89673-05-05-13

Swedish Trends 1986-2004

Holmberg, Sören & Weibull, Lennart (eds.)

Göteborg 2005, 37 sidor. Pris: 90 kr (moms tillkommer)

SOM-rapport nr 36

Holmberg, Sören & Weibull, Lennart (red) *Lyckan kommer, lyckan går*
Göteborg 2005, 492 sidor. Pris: 260 kr (moms tillkommer)
ISBN: 91-89673-06-9
ISRN: GU-STJM-SOM--36--SE

SOM-rapport nr 37

Nilsson, Lennart (red) *Nya gränser – Västsverige*
Göteborg 2006, 328 sidor. Pris: 210 kr (moms tillkommer)
ISBN: 91-89673-07-7

SOM-rapport nr 38

Nilsson, Lennart (red) *Nya gränser – Skåne*
Göteborg 2006, 288 sidor. Pris: 200 kr (moms tillkommer)
ISBN: 91-89673-08-5

